

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต  
สาขาวิชาไม่สังกัดการศึกษา ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า  
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
ปีการศึกษา 2561  
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE CREATION OF A DANCE FROM DEATH IN RELIGIOUS CONTEXT



A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Doctor of Fine and Applied Arts in Common

Common Course

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา
โดย	น.ส.กชกร ชิตท้วม
สาขาวิชา	ไม่สังกัดการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

---

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์  
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร ปิณฑสันต์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก  
(ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี)

..... กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์)

..... กรรมการ  
(อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ สันติอัฐวรรณ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย  
(อาจารย์ ดร.วิษุตา วุฑฒิตย์)

กขกร ชิตทั่วม : การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา. ( THE CREATION OF A DANCE FROM DEATH IN RELIGIOUS CONTEXT) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ศ. ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบและหาแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การสนทนา สื่อสารสนเทศ เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน และประสบการณ์ของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการแสดงมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ 1) บทการแสดงเป็นแบบการปะติด แบบไม่เรียงร้อยเรื่องราว แบ่งเป็น 2 องค์ ได้แก่ องค์ 1 ปลงสังขาร และองค์ 2 หลังความตาย 2) นักแสดงได้คัดเลือกโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบทการแสดง และมีทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ 3) ลีลาการเคลื่อนไหว นำเสนอผ่านรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ประกอบด้วย ลีลา การเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน ลีลาการทำซ้ำ การเต้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ การเต้นสด และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร 4) อุปกรณ์ประกอบการแสดง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว ประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ปรากฏและสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดความตายและพิธีศพ และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง ประกอบด้วย อุปกรณ์ที่สร้างกลิ่นหอมดอกไม้ กลิ่นพิมเสน กลิ่นน้ำอบ และกลิ่นธูป ซึ่งเป็นกลิ่นที่มีความสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีศพ 5) เสียงประกอบการแสดง ประกอบด้วย ความเงียบ เสียงจากบทพูดของนักแสดง และเสียงสังเคราะห์ในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ 6) เครื่องแต่งกายเน้นความเรียบง่าย โดยการตัดเย็บแบบชุดลำลองด้วยผ้าด้ายดิบ 7) พื้นที่การแสดง ใช้สถานที่ภายในโรงละครแบบลิค บ็อกซ์ เธียเตอร์ มีการใช้เวทีที่เปิดออกด้วยระบบไฮโดรลิคส์ มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมอยู่บริเวณส่วนหน้าของเวทีในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ ตลอดจนมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงสร้างแบบรูป บนพื้นที่การแสดง และ 8) แสงประกอบการแสดงใช้สื่อความหมายผ่านการสร้างสัญลักษณ์ด้วยแสง ตลอดจนใช้เสริมอารมณ์ความรู้สึกและบรรยากาศ ส่วนแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ประกอบด้วยแนวคิด 5 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนา 2) แนวคิดพุทธวัฒนธรรม 3) แนวคิดการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ 4) แนวคิดความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ และ 5) แนวคิดความคิดสร้างสรรค์



สาขาวิชา ไม่สังกัดการศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

# # 5986801835 : MAJOR COMMON

KEYWORD: Dance Movement Design, Creation, Death rituals

Kodchakorn Chitthum : THE CREATION OF A DANCE FROM DEATH IN RELIGIOUS CONTEXT. Advisor:  
Naraphong Charassri, Ph.D.

This thesis aims to explore the form and concept retrieved from the creation of a dance from death in the religious context, specifically in terms of death rituals and beliefs of life after death according to Buddhism, Islamism, and Christianity. The thesis employs the mixed-method research methodology consisting of a qualitative research and creative research of which data was collected from academic documents, observation, interview, seminars, information media, artist standard criteria, and the researcher's own experiences.

It is found that there are 8 components of the performance forms. First, the collage role which is not interconnected divided into 2 acts which are Act 1 – The Death and Act 2 After Death. Second, the performers were selected according to the compatibility with the role and the performing skills. Third, the styles and movement are expressed through the post-modern dance which contains everyday movement, repetitive styles, body contact improvisation, improvisation, and acting. Fourth, the props are separated into 2 categories. The first category is the props that are used with styles and movement, namely, those appearing to convey the meaning following the concept of death and death rituals. The second category is the props employed in the performance to create the atmosphere such as fragrance tools creating the smells of flowers, borneol, perfume, and incense—all of which can be found in the death rituals. Fifth, different sounds are used in the performance, which are silence, performers' speech, and synthesized sounds used to convey the symbolic meanings. Sixth, the costumes focusing on simplicity is made casual with unbleached cloth. Seventh, the performing area is Black Box Theatre. The stage is opened with hydraulic system which created a rectangular space in front of the stage. The space is used to convey the symbolic meaning. The props are also used to create a pattern on the performing area. Eighth, the light accompanied the performance is used to convey the meaning, create the feelings, and build the atmosphere. The concept gained from the creation of a dance from death in the religious context emphasizes 5 significant issues: 1) the concept of death in religious philosophy, 2) a multicultural concept, 3) the use of symbols in performances, 4) simplicity following the concept of post-modern performance, and 5) creativity.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Common

Student's Signature .....

Academic Year: 2018

Advisor's Signature .....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” สำเร็จจุล่ง  
ไปได้ด้วยดีโดยผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุน  
รัชดาภิเษกสมโภช จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินการวิจัย อีกทั้ง  
ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่มอบโอกาสตลอดจนสนับสนุนทุนการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นอย่างสูง ที่ได้  
กรุณาใช้เวลาเสนอแนะแนวทางดำเนินงาน ให้คำปรึกษา และขอแนะนำเกี่ยวกับประเด็นสำคัญต่าง ๆ  
อาทิ การค้นหาข้อมูล การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน อีกทั้งให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อ  
การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ตลอดจน  
การปรับปรุงและการแก้ไขข้อบกพร่องอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณภาพและมี  
ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์  
ดร.พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์ อาจารย์ ดร.วิษุตา วุธาติย์ และอาจารย์ ดร.พัชรินทร์ สันติอัครวรรณ  
คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์  
สำหรับนำไปปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่าง ๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันนับได้ว่าเป็นสิ่ง  
สำคัญต่อการดำเนินการวิจัย อีกทั้ง อาจารย์ ดร.ธนกร สรรยวราภิภู และอาจารย์ ดร.ธรากร  
จันทนะสาโร ที่ให้ความช่วยเหลือและกรุณาให้ข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน  
ทางนาฏศิลป์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว และกัลยาณมิตรทุกท่านที่มีส่วนช่วยสนับสนุนและเป็น  
แรงผลักดันให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จจุล่งไปได้ด้วยดี

กชกร ชิตท้วม

## สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามในการวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	3
1.6.1 เครื่องมือในการวิจัย.....	4
1.6.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	5
1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.8 การรายงานผลการวิจัย.....	6
1.9 สรุปบท.....	7

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง .....	8
2.1 อารัมภบท.....	8
2.2 นิยามศัพท์เฉพาะ .....	8
2.2.1 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ (Creative Dance) .....	8
2.2.2 นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) .....	9
2.2.3 นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance).....	10
2.2.4 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) .....	11
2.2.5 ความตาย (Death).....	12
2.2.6 ความเชื่อ (Faith).....	13
2.3 ความตายในบริบทของศาสนา.....	14
2.3.1 ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ .....	15
2.3.2 ความตายในบริบทของศาสนาคริสต์ .....	46
2.3.3 ความตายในบริบทของศาสนาอิสลาม .....	54
2.4 ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย .....	68
2.4.1 ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์.....	68
2.4.2 ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านภาพยนตร์ .....	72
2.4.3 ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านทัศนศิลป์ .....	72
2.5 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน.....	73
2.6 ทรรศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย .....	75
2.7 สรุปบท .....	79
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
3.1 อารัมภบท.....	80
3.2 รูปแบบงานวิจัย .....	80
3.2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research).....	80



3.2.2 การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ .....	81
3.3 การออกแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์.....	83
3.3.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	83
3.3.2 คำถามในงานวิจัย .....	84
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	98
3.4.1 การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research).....	98
3.4.2 การสัมภาษณ์ (Interview) .....	101
3.4.3 สื่อสารสนเทศ (Information) .....	101
3.4.4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม.....	102
3.4.5 การสัมภาษณ์.....	103
3.4.6 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน .....	104
3.4.7 ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย (Personal Experience).....	105
3.5 ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย .....	105
3.5.1 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่เกี่ยวข้อง.....	105
3.5.2 รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย.....	106
3.6 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย .....	115
3.7 สรุปบท .....	116
บทที่ 4 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์.....	117
4.1 อารัมภบท.....	117
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล .....	117
4.2.1 การวิเคราะห์รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	118
4.2.2 การวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	339

4.3	อภิปรายผล .....	355
4.3.1	อภิปรายผลรูปแบบการแสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	355
4.3.2	อภิปรายผลแนวคิดที่ได้หลังการแสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	368
4.4	สรุปบท .....	372
บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะ .....	374
5.1	อารัมภบท.....	374
5.2	ผลที่ได้จากการวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา.....	374
5.2.1	รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	374
5.2.2	แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา .....	386
5.3	ข้อเสนอแนะ .....	387
บรรณานุกรม.....		389
ภาคผนวก.....		395
ภาคผนวก ก	บัตรเชิญ ไปสเตอร์ สุจิตร์ และนิทรรศการแสดงผลงาน การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา.....	396
ภาคผนวก ข	บรรยากาศวันแสดงผลงานดุซงึนินพนธ์ การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ จากความตายในบริบทของศาสนา.....	400
ประวัติผู้เขียน.....		402

## สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	สรุปขั้นตอนพิธีศพและความเชื่อด้านคตินิยมหรือปรีชาธรรมในทางศาสนาพุทธ.....	41
ตารางที่ 2.2	อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอาบน้ำและห่อศพในศาสนาอิสลาม .....	56
ตารางที่ 3.1	ตารางกำหนดการสัมมนาและประเด็นการสัมมนาในกลุ่มผู้มีความรู้และ ประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ .....	107
ตารางที่ 3.2	ตารางกำหนดการสัมมนาและประเด็นการสัมมนาในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมี ประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์.....	110
ตารางที่ 3.3	ตารางกำหนดการสัมมนาและประเด็นการสัมมนาในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ .	114
ตารางที่ 4.1	นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.....	120
ตารางที่ 4.2	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.1 .....	127
ตารางที่ 4.3	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.2.....	133
ตารางที่ 4.4	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.3.....	136
ตารางที่ 4.5	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.4.....	139
ตารางที่ 4.6	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.5.....	143
ตารางที่ 4.7	สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 .....	146
ตารางที่ 4.8	นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2.....	150
ตารางที่ 4.9	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 องค์ 1 ฉาก 1.....	155
ตารางที่ 4.10	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 องค์ 1 ฉาก 2 .....	164
ตารางที่ 4.11	สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 2.....	176
ตารางที่ 4.12	นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 .....	181
ตารางที่ 4.13	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3.....	192

ตารางที่ 4.14	สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 3.....	235
ตารางที่ 4.15	การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 4.....	245
ตารางที่ 4.16	เปรียบเทียบการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 3 และการแก้ไข/พัฒนา ลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4.....	251
ตารางที่ 4.17	สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 4.....	264
ตารางที่ 4.18	นักแสดงเสริมในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 5.....	267
ตารางที่ 4.19	การใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) ของเวทีในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ ในการแสดง .....	273
ตารางที่ 4.20	การออกแบบแสงประกอบการแสดง ครั้งที่ 5.....	275
ตารางที่ 4.21	การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 5.....	282
ตารางที่ 4.22	สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 5.....	338

## สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12 .....	154
ภาพที่ 4.2 ผ้าด้ายดิบสีขาว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3.....	185
ภาพที่ 4.3 เชือกฝ้ายสีขาว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3.....	185
ภาพที่ 4.4 ไม้ขีดไฟ : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3 .....	186
ภาพที่ 4.5 ก้อนหินขนาดเล็กสีขาวขุ่น : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3 .....	186
ภาพที่ 4.6 ขนมป้งและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3 .....	187
ภาพที่ 4.7 น้ำอบและกำยาน : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3.....	188
ภาพที่ 4.8 เกล็ดพืชมเสนและหม้อต้ม : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3.....	189
ภาพที่ 4.9 สเปรย์ปรับอากาศกลิ่นดอกคานะชั้น : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3.....	190
ภาพที่ 4.10 แบบร่างการออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 3.....	191
ภาพที่ 4.11 ลักษณะท่าทางการตักปี่ในศาสนาอิสลาม .....	240
ภาพที่ 4.12 ลักษณะท่าทางในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ศาสนาคริสต์.....	240
ภาพที่ 4.13 การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์การแสดง .....	241
ภาพที่ 4.14 การออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 4.....	250
ภาพที่ 4.15 โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre).....	250
ภาพที่ 4.16 สื่อถึงลักษณะของศพตามความเชื่อในพิธีกรรมโดยคำนึงถึงทิศทางจริงตามสถานที่ แสดง .....	268
ภาพที่ 4.17 สื่อถึงขั้นตอนการแปรอิฐในพิธีศพศาสนาพุทธโดยคำนึงถึงทิศทางจริงตามสถานที่ แสดง .....	269
ภาพที่ 4.18 ลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อนำเสนอความแตกต่างของการใช้พื้นที่เวที.....	269
ภาพที่ 4.19 ดอกไม้จันทร์ : การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 5 .....	270

ภาพที่ 4.20 การออกเครื่องแต่งกายนักแสดงหลัก ครั้งที่ 5 .....	271
ภาพที่ 4.21 การออกเครื่องแต่งกายนักแสดงเสริม ครั้งที่ 5.....	272
ภาพที่ 4.22 ภาพเขียน “ระบำแห่งความตาย” .....	340
ภาพที่ 4.23 ผลงานการแสดงนาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ .....	341
ภาพที่ 4.24 การสื่อสารเชิงปรัชญาในศาสนาพุทธ .....	342
ภาพที่ 4.25 การสร้างสรรค์การแสดง ชุด ทอนปู (Tonpu).....	343
ภาพที่ 4.26 ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากสถาปัตยกรรมของมหาสุปบุโรพุทโธ .....	344
ภาพที่ 4.27 ความตายในมิติของแนวคิดพุทธวัฒนธรรม.....	345
ภาพที่ 4.28 การแสดงที่สื่อให้เห็นถึงการพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย.....	346
ภาพที่ 4.29 การใช้หน้ากากสื่อสารเชิงสัญลักษณ์.....	347
ภาพที่ 4.30 การใช้ผนังสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์.....	348
ภาพที่ 4.31 การใช้พื้นที่แสดงในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์.....	349
ภาพที่ 4.32 ความเรียบง่ายในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีอีสาน .....	351
ภาพที่ 4.33 ความเรียบง่ายในผลงานการสร้างสรรค์จากทฤษฎีสัมัยใหม่ .....	351
ภาพที่ 4.34 การคำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังใหม่.....	352
ภาพที่ 4.35 ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว .....	353
ภาพที่ 4.36 ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด เดอะวิทจูเวียนแมน .....	354
ภาพที่ 4.37 ท่านอนที่สื่อในเชิงสัญลักษณ์ของศพ.....	359
ภาพที่ 4.38 ลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายในปรัชญาศาสนา.....	360
ภาพที่ 4.39 การละหมาดศพในศาสนาอิสลาม .....	360
ภาพที่ 4.40 ลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้ผ้า ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3 .....	362
ภาพที่ 4.41 ลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้ผ้า ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3 .....	363
ภาพที่ 4.42 การออกแบบพื้นที่โดยใช้อุปกรณ์ในการสร้างแบบรูป (Pattern).....	367
ภาพที่ 5.1 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและความตาย.....	378

ภาพที่ 5.2 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์.....	379
ภาพที่ 5.3 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม.....	380
ภาพที่ 5.4 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ.....	381
ภาพที่ 5.5 ประมวลภาพการแสดงองค์ 2 หลังความตาย ฉาก 1 เดินทาง.....	383
ภาพที่ 5.6 ประมวลภาพการแสดงองค์ 2 หลังความตาย ฉาก 2 กรรม.....	384
ภาพที่ 5.7 ประมวลภาพการแสดงองค์ 2 หลังความตาย ฉาก 3 หลุดพ้น.....	385



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ความตาย” สัจธรรมแห่งชีวิตที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่กลับเป็นสิ่งที่ทุกคนพยายามปฏิเสธที่จะพูดถึงและเผชิญหน้า ความตายในมุมมองวิทยาศาสตร์ คือ กระบวนการทางชีวเคมีอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถตรวจวัดหรือแปรเป็นปริมาณตัวเลขได้ หากกระบวนการทางชีวเคมีดังกล่าวสิ้นสุดหรือแปรสภาพไปก็เรียกว่าตาย อีกทั้งในทางการแพทย์ถือว่าบุคคลนั้นเสียชีวิตแล้วโดยวัดจากคลื่นสมอง แม้ว่ายังมีการหายใจหรือหัวใจยังเต้นอยู่ ครั้นเมื่ออารยธรรมมนุษย์เจริญรุดหน้าด้วยวิทยาการสมัยใหม่จึงมีการคิดค้นเทคโนโลยีอันทันสมัย เพื่อช่วยให้ร่างกายที่เสื่อมสลายสามารถยืดหยัดได้ต่อไปโดยไม่คำนึงถึงมิติทางจิตวิญญาณของมนุษย์ บุคคลเหล่านี้มีทรรศนะว่า ความยืนยาวแห่งชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นต้องยึดถือและเหนียวรั้งให้ได้ยาวนานที่สุด เพราะชีวิตมนุษย์มีการเกิดดับเพียงครั้งเดียว ความตายจึงหมายถึงจุดจบแห่งชีวิต ทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับความตายเปลี่ยนไปอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อมองว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต ความตายจึงเป็นสิ่งที่น่ากลัว ที่ต้องหลีกเลี่ยงหรือผลักไสไปให้ไกลที่สุด ในทางตรงกันข้ามในทางศาสนาเชื่อว่าการตายไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต นั่นหมายถึง การตายเป็นเพียงการสิ้นสุดการทำหน้าที่ทางชีวภาพอันคงไว้ซึ่งสิ่งมีชีวิตและเป็นเพียงสิ้นสุดของกายหยาบ

การศึกษาเรื่องความตายมีประโยชน์นอกเหนือจากประโยชน์ส่วนตัวหรือคุณค่าในเชิงปัจเจกบุคคลแล้วยังมีคุณค่าต่อสังคม เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าความเข้าใจเรื่องความตายนั้นมีผลกำหนดสภาพความเป็นไปหรือทิศทางการปฏิบัติตนของสังคมไม่น้อย อันจะเห็นได้จาก เมื่อเราไม่สนใจเรื่องความตาย คนจำนวนไม่น้อยในสังคมปัจจุบันอยู่ในสภาพที่เรียกว่าลืมหาย ลืมว่าจะต้องตาย ดังนั้นจึงเอาแต่แสวงหาเงินทอง ซื่อเสียด อำนาจและความสำเร็จทางโลก โดยลืมนึกว่าสิ่งเหล่านั้นไม่สามารถช่วยเขาได้เมื่อความตายมาถึง อยากรู้ก็ตาม ถึงแม้ว่าในการปฏิบัติตามพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับความตายของแต่ละศาสนามีลักษณะอย่างไรมัน แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แท้จริงแล้วความตายเป็นเหมือนบทเรียนที่สอนให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่เตรียมรับมือให้พร้อม เพราะในไม่ช้าเราทุกคนก็ต้องเดินทางสู่ความตายเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของพิธีศพและความเชื่อหลังความตายของศาสนาที่มีความแตกต่างกันและ



มีความคล้ายคลึงกัน อันได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ อีกทั้งยังเป็นศาสนาที่มีบทบาทอย่างเห็นได้ชัดในประเทศไทยมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงนาฏศิลป์

ที่ผ่านมาการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ที่เกี่ยวกับการผนวกรวม 3 ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องความตายยังคงปรากฏให้เห็นน้อยมาก โดยส่วนใหญ่มักจะมีให้เห็นในการแสดงประเภทละครและภาพยนตร์ ด้วยเรื่องของความตายนั้นเป็นเรื่องที่น่ากลัวสำหรับผู้คนในสังคมและสร้างความหม่นหมองใจให้กับผู้ที่ยังคงมีชีวิตอยู่ จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องความตายทั้งในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ถ่ายทอดผ่านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เรื่องความตายในบริบทของศาสนา ประกอบกับผู้วิจัยมีประสบการณ์ทางด้านการถ่ายทอดการแสดง และการออกแบบสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ร่วมสมัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ารูปแบบและแนวคิดที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับการแสดง ถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกผ่านลีลานาฏศิลป์ ประกอบแสง สี เสียงได้อย่างสมจริง บนพื้นฐานของความจริงในสังคมและปรัชญาทางศาสนา

## 1.2 คำถามในการวิจัย

### 1.2.1 รูปแบบผลงานการสร้างสรรคนาฏศิลป์

รูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจากงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เป็นอย่างไร โดยสามารถจำแนกคำถามตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ว่าควรมีหลักคิดหรือพื้นฐานมาจากสิ่งใด มีคุณสมบัติหรือลักษณะเป็นอย่างไร และเพราะเหตุผลใด

### 1.2.2 แนวคิดหลังการสร้างสรรคนาฏศิลป์

แนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยจึงได้พิจารณาตั้งคำถามของงานวิจัยเพื่อค้นหาแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์

## 1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบการแสดง “การสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ดังนั้นจึงมีวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ดังนี้

1.3.1 เพื่อหารูปแบบผลงาน “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์เรื่องความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

1.3.2 เพื่อหาแนวคิดที่ได้หลัง “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์เรื่องความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

#### 1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยที่จะศึกษา ดังนี้

1.4.1 การสร้างสรรค้ รูปแบบผลงานและหาแนวคิดหลังการสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์เรื่องความตายในบริบทของศาสนา ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ไม่ได้รวมถึงปรัชญาด้านอื่นในศาสนา

1.4.2 ในการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ผู้วิจัยอาศัยเกณฑ์ในการสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์ในการแปลความหมายจากความเชื่อและปรัชญาศาสนา ร่วมกับการใช้สัญลักษณ์ซึ่งเป็นการผนวกแนวคิดทางด้านปรัชญา นาฏยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์

#### 1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” นี้เป็นการสร้างสรรค้ ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์อย่างอิสระและลึกซึ้งเพื่อศิลปะ โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบผลงานการสร้างสรรค้ และหาแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนาเท่านั้น ไม่ได้ต้องการสื่อสารในเรื่องของการสอนปรัชญาทางศาสนาหรือสะท้อนภาพลักษณ์และปัญหาในสังคม

#### 1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค้ นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” เป็นการวิจัยสร้างสรรค้ เชิงคุณภาพ เพื่อหารูปแบบผลงานการสร้างสรรค้ และหาแนวคิดหลังการสร้างสรรค้ ผลงาน

นาฏศิลป์ โดยผู้วิจัยมีการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สำหรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

### 1.6.1 เครื่องมือในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยบนพื้นฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยทั้งหมด 7 ชนิด ประกอบด้วย

#### 1.6.1.1 ข้อมูลเชิงเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งเอกสารทางวิชาการจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิชาการต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดสัพยวิทยา ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์ ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปนิพนธ์

#### 1.6.1.2 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง ซึ่งได้พิจารณาเลือกประเภทของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม โดยมีการใช้ประเด็นคำถามทั้งที่เป็นแบบปลายเปิดและแบบปลายปิด ในประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ประเด็นเกี่ยวกับผลงานทางด้าน การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์

#### 1.6.1.3 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยการเข้าร่วมและสังเกตการณ์พิธีกรรมดังกล่าว

#### 1.6.1.4 การสัมมนา

เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการสัมมนาที่มีสาระเกี่ยวกับความตายและนาฏศิลป์ สร้างสรรค์ที่ได้จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ อีกทั้งเข้าร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาทิ สาขาวิชานาฏศิลป์ สาขาวิชาดนตรีศิลป์ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ และสาขาวิชา ทัศนศิลป์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

#### 1.6.1.5 สื่อสารสนเทศ

ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ตลอดจนผลงานสร้างสรรค์ในลักษณะอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย อาทิ ละคร ภาพยนตร์ ศิลปะ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์

#### 1.6.1.6 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน

ผู้วิจัยศึกษาเกณฑ์มาตรฐานศิลปิน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ในครั้งนี้ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

#### 1.6.1.7 ประสบการณ์ส่วนบุคคล

ผู้วิจัยนำประสบการณ์ส่วนบุคคลมาประยุกต์กับการศึกษาเพื่อทบทวนวิธีการดำเนินการวิจัย ตลอดจนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับข้อมูลและตรงประเด็นในการนำเสนอ

### 1.6.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1.6.2.1 การค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.6.2.2 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- 1.6.2.3 การศึกษาผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏยศิลป์และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 1.6.2.4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงาน
- 1.6.2.5 การทดลองสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ตามแนวคิดที่กำหนดไว้
- 1.6.2.6 การให้ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏยศิลป์ตรวจสอบและเสนอข้อแนะนำในการนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์
- 1.6.2.7 การจัดนิทรรศการผลงานทางด้านนาฏยศิลป์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน
- 1.6.2.8 สรุปผล อภิปรายผล และพัฒนางานวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ เพื่อจัดพิมพ์รูปเล่มวิทยานิพนธ์เผยแพร่ในฐานะข้อมูลต่าง ๆ และตีพิมพ์บทความวิจัยเพื่อเผยแพร่ในงานวิจัยในวารสาร

### 1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

#### 1.6.3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สื่อสารสนเทศ การสังเกตการณ์ การสัมมนา เถกเถียงมาตรฐานศิลปิน ตลอดจนประสบการณ์ของผู้วิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์แล้วมาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้

1.6.3.2 การวิเคราะห์ผลงานการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่ บทบาทการแสดง คัดเลือกนักแสดง ลีลา นาฏศิลป์ อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย พื้นที่แสดง และแสง ในการแสดง เพื่อสร้างรูปแบบการแสดง การออกแบบ การจัดสร้างองค์ประกอบตามแนวคิด และความเหมาะสมของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

### 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้ผลงานการแสดงนาฏศิลป์จากการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา”

1.7.2 ได้แนวทางกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ที่มุ่งเน้นในเรื่องของความเรียบง่ายและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อศิลปะ

1.7.3 ได้ผลงานการแสดงเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ที่ผนวกและบูรณาการแนวคิดปรัชญาที่มีความหลากหลายทางด้านศาสนาในเรื่องของพิธีกรรมโดยมุ่งเน้นพิธีศพและความเชื่อหลังความตาย แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์เข้าไว้ด้วยกัน

### 1.8 การรายงานผลการวิจัย

ในการรายงานผลการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ผู้วิจัยได้รายงานผลการวิจัยโดยจำแนกรายละเอียดออกเป็น 5 บท ดังนี้

**บทที่ 1 บทนำ** ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามในการวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตในการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และการรายงานผลการวิจัย

**บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง** ประกอบด้วย นิยามศัพท์เฉพาะ ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ การศึกษาผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน และความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย

**บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย** ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบงานวิจัย การออกแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัย

**บทที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์และการวิเคราะห์ข้อมูล** ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบของผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผ่านการทดลองเพื่อค้นหารูปแบบของผลงานนาฏศิลป์ทั้ง 8 องค์ประกอบ จำนวน 5 ครั้ง ตลอดจนการวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ และการอภิปรายผล

**บทที่ 5 บทสรุป** ประกอบด้วย การสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุด “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิจัยต่อไปในอนาคต

## 1.9 สรุปบท

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามในการวิจัยวัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตในการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และการรายงานผลการวิจัย ซึ่งเป็นภาพรวมของการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ สำหรับเนื้อหาในบทต่อไปผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ในประเด็นของพิธีศพและความเชื่อหลังความตาย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน ตลอดจนความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

## บทที่ 2

### วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

#### 2.1 อารัมภบท

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ในบทที่ 1 ที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้แสดงถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย คำถามในการวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น เครื่องมือในงานวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ตลอดจนเค้าโครงงานวิจัย และสรุปบท ในบทที่ 2 ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง รายละเอียดในหัวข้อ นิยามศัพท์เฉพาะ ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน ตลอดจนความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

#### 2.2 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในงานวิจัยฉบับนี้มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่จะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการให้ความหมายหรือเป็นการให้คำอธิบายสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของงานวิจัย ดังนี้

##### 2.2.1 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ (Creative Dance)

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง การออกแบบการแสดงที่นำเสนอผ่านลีลาการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ โดยมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผลงานมีความวิจิตร งดงาม และแปลกใหม่ ซึ่งไม่มีบุคคลเคยทำมาก่อน

จากนิยามข้างต้นของผู้วิจัยสอดคล้องกับทรรศนะของ นราพงษ์ จรัสศรี ที่ว่า

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ มีความหมายเดียวกันกับนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้วยการนำเสนองานที่ไม่มีศิลปินหรือบุคคลเคยทำมาก่อน โดยผลงานนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ในขณะที่ความคิดสร้างสรรค์นั้นจะมีมากหรือน้อยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและปัจจัยแวดล้อม

ซึ่งการสร้างสรรค์มีทั้งการสร้างสิ่งใหม่และการนำสิ่งเก่ามาบูรณาการใหม่ (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2561)

อีกทั้ง ธีรกร จันทนะสาโร ได้แสดงทรรศนะของคำว่า นาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำว่า การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ไว้ดังนี้

นาฏยศิลป์สร้างสรรค์ หมายถึง นาฏยศิลป์ที่มีจุดกำเนิดมาจากแรงบันดาลใจในสิ่งรอบตัวทุกอย่าง แล้วนำมาพัฒนาโดยผ่านกระบวนการของนาฏยศิลป์ มุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากสิ่งเดิม โดยมีได้มุ่งเน้นเฉพาะไปที่ยุคสมัย กรอบเวลา สถานที่ หรือแม้กระทั่งกลุ่มผู้แสดง (ธีรกร จันทนะสาโร, 2557: 15)

จากนิยามข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ หมายถึง กระบวนการนำเสนอแนวคิดที่เกิดจากแรงบันดาลใจผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ผ่านลีลาการเคลื่อนไหว โดยมุ่งเน้นไปที่เกิดสิ่งใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากสิ่งเดิมโดยไม่บุคคลใดเคยทำมาก่อน ทั้งนี้ไม่ได้มีข้อจำกัดในเรื่องของยุคสมัย กรอบเวลา สถานที่ หรือแม้กระทั่งกลุ่มผู้แสดง

### 2.2.2 นาฏยศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นาฏยศิลป์ร่วมสมัย หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายที่ไม่ได้กำหนดรูปแบบตายตัว ซึ่งมีการผสมผสานรูปแบบการแสดงและเทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สร้างสรรค์ในการนำเสนอประเด็นที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อสารตามแนวคิด

ทั้งนี้ นอร์ธ (North) ได้อธิบายความหมายและลักษณะของนาฏยศิลป์ร่วมสมัย ไว้ว่า

การเต้นร่วมสมัย คือ รูปแบบการเต้นและการออกแบบท่าเต้นที่ใช้เทคนิคการรวมแนวคิดหลักของคนอเมริกันและงานแบบคนยุโรป รวมถึงนวัตกรรมล่าสุด ซึ่งเป็นรูปแบบของศิลปะอิสระ ซึ่งแม้จะมีรูปแบบการเต้นที่มีความแตกต่างออกไปอย่างชัดเจน แต่ถูกมองว่ายังคงใช้เทคนิคการเต้นบัลเลต์และรูปแบบคลาสสิกในการออกแบบท่าเต้น (North อ้างถึงใน Buday, 2006: 7)



จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ มินตัน (Minton) ที่ได้อธิบายลักษณะของการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ไว้ว่า

นาฏศิลป์ร่วมสมัยครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวในหลายมิติ ประการแรก คือ ระบบการฝึกร่างกายที่เรียกว่า เทคนิคการเต้น ซึ่งทำให้เรียนรู้วิธีการควบคุมร่างกาย จะทำให้เกิดทักษะการเคลื่อนไหวในการเต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง ประการที่สอง คือ การแสดงโดยไม่ได้เตรียมตัวก่อน ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวอย่างฉับพลันเพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า... ประการที่สาม คือ ท่าทางการเต้น ซึ่งหมายถึงรูปแบบการแสดงที่ถูกแสดงออกซ้ำ ๆ ในลักษณะเดียวกัน ประกอบด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกวางไว้ตามลำดับ และให้อิสระอย่างเต็มที่กับผู้เต้นทั้งด้านเทคนิคและการออกแบบท่าเต้น (Minton, 1984: 3-4)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นาฏศิลป์ร่วมสมัย คือ การแสดงนาฏศิลป์ที่ไม่ได้กำหนดรูปแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งมีการผสมผสานทั้งรูปแบบนาฏศิลป์และเทคนิคการเต้นอย่างหลากหลาย โดยการแสดงเกิดขึ้นได้ทั้งการเตรียมกระบวนท่าทางการเคลื่อนไหวไว้อย่างเป็นลำดับและเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิด วิธีการนำเสนอ และประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์

### 2.2.3 นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance)

นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง ศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกายจากการค้นหาสิ่งใหม่ที่เกิดมีการกำหนดแนวความคิด แต่ไม่กำหนดรูปแบบที่ตายตัว โดยไม่ยึดติดกับกรอบจารีตที่มีมาแต่เดิม การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวสามารถใช้ท่าทางตามธรรมชาติที่เป็นกิจวัตรประจำวันได้อย่างมีอิสระและสามารถกระทำได้อย่างตรงไปตรงมา

“นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 ซึ่ง อีอวน เรนเนอร์ (Yvone Rainer) ได้ใช้คำนี้เป็นครั้งแรก โดยมีความหมายรวมถึงงานในแบบทดลอง (Experimental Dance)” (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548: 137) ทั้งนี้ เบนเนสและคาร์โรลล์ (Banes and Carroll) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า

นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ มิได้มีท่าเต้นที่เป็นมาตรฐานสามัญหรือมีการเคลื่อนไหวที่เฉพาะ แต่ลีลานาฏศิลป์หลังสมัยใหม่คือการเคลื่อนไหวใน

ชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวที่เรียกว่าเป็นมาตรฐานสามัญก็อาจปรากฏอยู่ในรูปแบบของนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ได้บ้างในบางโอกาส ถือเป็นสัญญาณบางอย่างที่แสดงภาวะผูกพันของนาฏศิลป์ นอกจากนี้การเคลื่อนไหวยังมุ่งเน้นไปที่การแสดงออกอย่างธรรมชาติ และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ถือเป็นการปฏิเสธรูปแบบของนาฏศิลป์สมัยใหม่ (Banes & Carrol อ้างถึงใน ธรากกร จันทนะสาโร, 2557: 19)

จากนิยามข้างต้นเห็นได้ว่านาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ เป็นนาฏศิลป์ในแบบการทดลอง ซึ่งมีรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ใช้ทำทางในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็น “รูปแบบการเต้นที่มีพื้นฐานมาจากการเต้นสด” ซึ่งการแสดงที่เกิดขึ้นในยุคนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่นั้น มีรูปแบบการเต้นที่มีความหลากหลาย ดังที่ บาร์ท (Burt) ได้อธิบายลักษณะการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า “มีการเคลื่อนไหวที่รวมไปถึงคอนแทก อิมโพรไวเซชัน (Contact Improvisation) รูปแบบเรียบง่ายและประหยัดทำทางของ ลูซินดา ไชลด์ส (Lucinda Childs) และ โรสแมรี่ บัชเชอร์ (Rosemary Butcher) และรูปแบบเรียบง่ายที่แตกต่างออกไปของ แอนเทเรซ่า เดอเคียมากเกอร์ (Anne Teresa de Keersmaeker)” (Burt, 1998: 640)

จากคำนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ หมายถึง การแสดงนาฏศิลป์ที่ไม่ได้กำหนดรูปแบบอย่างเฉพาะเจาะจง ตลอดจนไม่ยึดติดกับแบบแผนและกรอบจารีต สามารถออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ และมีรูปแบบที่เรียบง่าย ทั้งนี้เกิดจากการค้นหาสิ่งใหม่ที่เกิดมาจากแนวความคิดและจินตนาการของนาฏศิลป์

#### 2.2.4 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ความคิดสร้างสรรค์ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง กระบวนการทางความคิดอย่างอิสระที่ส่งผลต่อศิลปวิทยาการในด้านบวก และเกิดสิ่งใหม่เพื่อประโยชน์และคุณค่าให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตทั้งด้านกายภาพหรือด้านจิตใจ ทั้งนี้อาจเกิดจากประสบการณ์หรือจินตนาการสร้างสรรค์ อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

ทั้งนี้ ฮุกิลล์ และคณะ (Hugill et al.) ได้ให้ความหมายของคำว่าความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า

ความคิดสร้างสรรค์นับว่าเป็นกระบวนการปกติตามธรรมชาติที่แสวงหาสิ่งใหม่ ๆ และการนำสิ่งเหล่านั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ความคิดสร้างสรรค์

เปิดกว้างอย่างมากของศิลปวิทยาการที่หลากหลาย เป็นได้ทั้งความอดทนและความ  
 คลุ่มเครือ อีกทั้งยังเป็นที่ต้องการของมนุษย์ทุกยุคสมัย (Hugill, Yang, Rakzinski,  
 & Sawle อ้างถึงใน ธารากร จันทนะสาโร, 2557: 20)

นอกจากนี้ ฉลอง สุนทรนนท์ ยังได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความหมายของความคิดสร้างสรรค์  
 ไว้ว่า

การคิดสิ่งใหม่และกล้าที่จะแสดงออกทางความคิดนั้น มีการพัฒนา  
 กระบวนการคิดให้มีความแตกต่างจากเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลผ่าน  
 กระบวนการคิดวิเคราะห์ เห็นได้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะมีความต่างกันแต่ทั้งหมด  
 ล้วนแล้วแต่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น โดยไม่สามารถปฏิเสธองค์ประกอบ  
 ใดองค์ประกอบหนึ่งไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างงานศิลปะ (Art Production)  
 ที่มุ่งเน้นกระบวนการ (Process) ในการสร้างสรรค์ และผลงานศิลปะ (Product)  
 เป็นสำคัญ ถือเป็นงานศิลปะโดยนำเสนอโลกของผู้สร้างสรรค์ออกมา  
 ผสมผสานกับโลกภายนอกที่ต้องอาศัยการสร้างสรรค์ การใช้ทักษะ  
 และการจินตนาการเป็นสำคัญ (ฉลอง สุนทรนนท์, 2558: 9-11)

จากนิยามข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ การแสวงหาสิ่งใหม่เพื่อ  
 นำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของบุคคล โดยมีกระบวนการคิดที่  
 แตกต่างจากเดิม ซึ่งเกิดจากการผนวกระหว่างทักษะและจินตนาการ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

### 2.2.5 ความตาย (Death)

ความตาย ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง การดับสูญของสังขาร คือ การที่ร่างกายแยกออก  
 จากวิญญาณ และการปลงสังขาร ซึ่งกระทำตามหลักปฏิบัติทางศาสนา อันมีที่มามีจากความเชื่อ  
 ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับชีวิตหลังความตาย ซึ่งเปรียบเสมือนขั้นตอนหนึ่งในการก้าวผ่านจากชีวิต  
 หนึ่งไปสู่อีกชีวิตหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยแยกประเด็นความตายออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) พิธีศพที่  
 สอดแทรกไปด้วยความเชื่อและคตินิยมตามแนวคิดปรัชญาทางศาสนา และ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต  
 หลังความตาย

ทั้งนี้ นิยามดังกล่าวข้างต้นของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของ โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์  
 ความว่า

ความตาย คือสภาพการณ์ของการแยกตัวของชีวิตซึ่งประกอบด้วย จิตและ  
 วิญญาณเป็นนามธรรม ออกจากร่างกายด้วยวัตถุสสาร แร่ธาตุ และสารประกอบ  
 อินทรีย์ เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตในตัวเอง และเป็นรูปธรรมที่ถูกชีวิตนำมาประกอบให้เป็น  
 เรือนดิน เป็นที่พำนักชั่วคราวของจิตและวิญญาณซึ่งคือชีวิตของเรา เมื่อชีวิตออก  
 จากกายไปแล้ว เรือนดินหรือกายก็เรียกว่าซากหรือศพที่เหลืออยู่ มันจะสลายตัว  
 ออกเป็นผงธุลีดินตามเดิมในไม่ช้า (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2549: 25-26)

อีกทั้ง สอดคล้องกับพระศนะของ บรรจง บินกาชัน ที่ว่า

ความตาย คือ การที่จิตวิญญาณได้หยุดทำหน้าที่บริหารร่างกายและแยก  
 ออกจากร่างกาย ซึ่งตัวตนของความตายนั้นไม่ใช่การดับสูญหรือการสูญสิ้น  
 แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหรือตั้งการโยกย้ายจากบ้านหลังหนึ่งไปยังบ้านอีกหลัง  
 หนึ่ง ความตายเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการมีชีวิตที่ต้องพึ่งร่างกายไปสู่การมีชีวิตที่  
 ไม่ต้องพึ่งร่างกาย จากชีวิตที่ต้องการต่อสิ่งต่าง ๆ ไปสู่ชีวิตที่ไม่ต้องการสิ่งเหล่านั้น  
 แต่อย่างใด (บรรจง บินกาชัน, 2550: 17)

จากนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า ความตาย หมายถึง กระบวนการและขั้นตอนหนึ่งของการ  
 การเดินทางชีวิตนี้ไปสู่ชีวิตใหม่ความตายเปรียบเสมือนประตูก้าวผ่านจากชีวิตหนึ่งไปสู่อีกชีวิตหนึ่ง  
 โดยร่างกายและวิญญาณจะแยกออกจากกันตามเชื่อในหลักปรัชญาทางศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย  
 ส่วนประกอบ 2 ประการ คือ การปลงสังขารและความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

## 2.2.6 ความเชื่อ (Faith)

ความเชื่อ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์  
 ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นนามธรรม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปทุกนาม และเป็นสิ่งที่  
 มนุษย์สามารถสัมผัสได้ทางใดทางหนึ่งจากอายตนะทั้ง 6 ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ  
 ทั้งนี้ได้เกิดจากการบ่มเพาะโดยอาศัยบริบทต่าง ๆ รอบกาย ทั้งนี้จะแสดงออกทางพฤติกรรมทั้งระดับ

ปัจเจกบุคคลและสังคมในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นสาเหตุของการเกิดพิธีกรรมต่าง ๆ

จากนิยามข้างต้นของผู้วิจัย มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ ประชิต สุกฤษณ์พัฒนา ความว่า “ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตสืบทอดต่อ ๆ กันมา และมีผลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความเชื่อจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น” (ประชิต สุกฤษณ์พัฒนา, 2546: 42)

นอกจากนี้ แสง จันทร์งาม ยังได้ให้ความหมายของคำว่า ความเชื่อ ที่มีความสอดคล้องกับนิยามของผู้วิจัย ความว่า

ความเชื่อในศาสนศาสตร์เป็นนามธรรม เป็นกิจกรรมทางจิตที่ค่อนข้าง สลับซับซ้อน ที่ยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่หรือเป็นอยู่โดยมีหลักฐานพยานสนับสนุน อยู่บ้าง เมื่อมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็พยายามแสดงออกทางกายและทางวาจาต่อ สิ่งนั้นให้เป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดพิธีกรรมที่สำคัญขึ้น ความเชื่อเป็นการยอมรับ ตามสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ (แสง จันทร์งาม, 2522: 218)

จากนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า ความเชื่อ เป็นสาเหตุของการเกิดพิธีกรรมต่าง ๆ เนื่องด้วย ความเชื่อเกิดจากนามธรรมที่ได้รับการยอมรับจากจิตใต้สำนึกของมนุษย์ จากนั้นพยายามถ่ายทอด หรือสื่อสารสิ่งเหล่านั้นออกมาทางพฤติกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม

## 2.3 ความตายในบริบทของศาสนา

ชีวิตของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กับศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นในกระบวนการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์จึงมีส่วนที่แตกต่างกันตามวิถีปฏิบัติและหลักคำสอนของศาสนา โดยมักจะปรากฏใน รูปแบบของกฎข้อบังคับและพิธีกรรม

การมีชีวิตและความตายในมุมมองหรือทฤษฎีของแต่ละศาสนา รวมทั้งวัฒนธรรมและ ประเพณีที่มีรากฐาน มาจากความเชื่อความศรัทธาของแต่ละศาสนาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ย่อมก่อให้เกิด พิธีกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งในหัวข้อความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียด เกี่ยวกับความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ความตายในบริบทของศาสนาอิสลาม และความตายใน บริบทของศาสนาคริสต์ โดยมุ่งประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ 1) ขั้นตอนพิธีศพที่มีความเชื่อมโยงกับ คติธรรมตลอดจนความเชื่อ และ 2) ความเชื่อหลังความตาย จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด ศาสนา เสฐียร พันธรังสี ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “ศาสนาพุทธ เกิดประมาณก่อน พ.ศ. 45 ปี ศาสนาคริสต์

เกิดก่อน ค.ศ. 4 ปี และศาสนาอิสลาม เกิดประมาณ ค.ศ.570” (เสฐียร พันธรังสี, 2542: 493) ดังนั้น ในหัวข้อความตายในบริบทของศาสนานี้ผู้วิจัยจึงได้ให้รายละเอียดของเนื้อหาดังกล่าวในแต่ละศาสนา โดยเรียงตามลำดับกาลเวลาที่เกิดศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

### 2.3.1 ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยม เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ สอนให้มนุษย์รู้จักความเพียรพยายาม และสอนให้มนุษย์กำหนดชีวิตของตนเองโดยผลแห่งการกระทำของตน ศาสนาพุทธเชื่อว่าความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดของชีวิต มนุษย์ไม่ได้เกิดดับเพียงครั้งเดียวในหนึ่งภพชาติ แต่ชีวิตมนุษย์มีการเกิดดับสืบทอดกันไปไม่จบสิ้น ตราบเท่าที่ตัณหายังไม่หมดสิ้น ฉะนั้นความตายจึงไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นเพียงจุดผ่านของกระบวนการในสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ตลอดจนมีการสอดแทรกหลักธรรมคำสอนไว้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรม ในหัวข้อความตายในบริบทของศาสนาพุทธนี้ผู้วิจัยได้กล่าวรายละเอียดโดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อและคติธรรมในศาสนาพุทธ และประเด็นความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ดังนี้

#### 2.3.1.1 ขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อและคติธรรมในศาสนาพุทธ

พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพในศาสนาพุทธนั้นมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ในปัจจุบันพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในงานศพได้มีการลดทอนไปตามความเหมาะสมแต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดดั้งเดิมไว้ตามคติความเชื่อ

การจัดพิธีศพของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธนั้น กระทำขึ้นเพื่อแสดงความเคารพระลึกถึงความดี และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และเป็นอนุสติให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งแฝงด้วยคติธรรมมากมาย ตลอดจนครอบคลุมมิติในด้านความเชื่อของชีวิตหลังความตาย พิธีศพหรือการปลงศพแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับความตาย ซึ่ง ปราณี วงษ์เทศ ได้ให้ข้อมูลไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. ความเชื่อว่ามีผู้ตายมีลักษณะความเป็นอยู่และความต้องการคล้ายกับคน เป็นเพียงแต่อยู่คนละโลก จึงต้องทำพิธีเช่นไหว้อุทิศอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ให้แก่ผู้ตายเพื่อนำไปใช้ในโลกคนตาย

2. ความกลัวที่เกิดจากความเชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้วได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นวิญญาณหรือผีที่อาจกลับมาบงกน เพราะความเป็นห่วงคนเป็น (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 14-15)

ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้เกิดกิจกรรมหรือวิถีปฏิบัติของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อให้ตนเองเกิดความสบายใจและเพื่อตอบสนองความเชื่อเหล่านั้นในรูปแบบของพิธีกรรมทางศาสนา ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่ก่อนการบำเพ็ญกุศลศพจนกระทั่งหลังการฌาปนกิจศพ จากการศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในงานศพศาสนาพุทธ ผู้วิจัยจึงรวบรวมขั้นตอนตลอดจนความเชื่อหรือคตินิยมตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่แฝงอยู่ในขั้นตอนพิธีกรรม โดยเรียงตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

**1) การอาบน้ำศพ** เป็นประเพณีที่ได้ประพุดกันโดยทั่วไป ทันทันที่ญาติมิตรเพื่อนบ้านรู้ข่าวว่ามีคนตายในบ้านไหนต่างก็จะพากันมาช่วยจัดการงานศพ ซึ่ง ปราณี วงษ์เทศ ได้อธิบาย ไว้ว่า “ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องออกปาก นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการมาช่วยงานศพได้กุศลแรงกว่าช่วยงานบุญด้านอื่น ๆ ด้วยซ้ำ... ชาวบ้านจะมีพิธีอาบน้ำศพอย่างจริงจังและละเอียดลออมาก” (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 8) ในการอาบน้ำศพนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อชำระศพให้สะอาด อีกทั้งมีความเชื่อว่าชำระร่างกายให้สะอาดสำหรับผู้ตายจะได้ไปสู่สถานที่ในโลกอื่นโดยมีลักษณะบริสุทธิ์ หอมสดชื่น อีกทั้งเพื่อเตรียมตัวไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์ ซึ่ง เสฐียรโกเศศ ได้กล่าวถึงวิธีการอาบน้ำศพ ไว้ว่า

ตามแบบแผนของโบราณที่นับถือสืบกันมาก็ต้องต้มน้ำด้วยหม้อดิน เอาใบไม้สดจะเป็นใบไม้อะไรก็ได้ต้มลงไปด้วย และหาก่อนเส้า 3 ก้อนมาเตรียมไว้ เมื่อน้ำเดือดแล้วยกหม้อวางลงบนก้อนเส้านั้น การอาบน้ำศพต้องอาบด้วยน้ำร้อนก่อนแล้วจึงอาบด้วยน้ำเย็น ฟอกด้วยส้มมะกรูดชะล้างให้สะอาดหมดจด ปั้นขมิ้นชันสดกับผิวมะกรูดมาขัดสีอีกทีให้ทั่วร่างกาย (เสฐียรโกเศศ, 2539: 34)

จากวิธีการอาบน้ำตามขั้นตอนข้างต้นที่มีการใช้น้ำร้อน มีความสอดคล้องกับคตินิยมทางศาสนาพุทธ ซึ่งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

น้ำร้อน ได้แก่ กองกิเลสทั้ง 3 คือ ราคะ โทสะ โมหะ อันเป็นตัวกิเลสธรรมที่แผดเผาสันดานสรรพสัตว์ทั้งหลายให้เราร้อนอยู่เป็นนิตย์ ส่วนน้ำเย็นนั้นย่อมได้แก่

สันติธรรม วิจารณ์ธรรม พรหมวิหาร 4 ประการ และปัญญาอันนับเนื่องเข้าในวิปัสสนาญาณ ธรรมทั้ง 4 ประการนี้ย่อมเป็นอุบายกำจัดเสียซึ่งความเร่าร้อนที่บีบคั้นหัวใจ สัตว์อันนับเนื่องมาแต่ไฟแห่งกิเลส 3 ประการนั้นให้เหือดหาย กลับกลายมาสู่สภาพความเยือกเย็นเป็นสุข (ธรรมานันโท, 2547: 11)

นอกจากนี้ ปราณี วงษ์เทศ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมถึงวิธีการอาบน้ำศพ ไว้ว่า “การอาบจะเริ่มที่เท้าขึ้นไปทางศีรษะโดยจับคนตายนั่งเหยียดขาติดกับการอาบน้ำให้คนเป็น” (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 8) อีกทั้งในเรื่องของการใช้มะกรูดล้างศพเพียงแต่ใช้แทนสบู่ เนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่มีสบู่ ส่วนขมิ้นที่ใช้ขัดสีทาตัว อธิบายอย่างปริศนาธรรมว่าทำตามคติที่ว่า “คลอตมาทำยาได้ตายก็ทำอย่างนั้น เตี้ยวนี้เตี้ยกคลอตมาใหม่ ๆ ไม่ได้ใช้ขมิ้นทาตัวแล้ว เวลาตายจึงไม่จำเป็นใช้ขมิ้นทา ในการอาบน้ำศพนั้นถ้าเป็นศพผู้ใหญ่ที่นับถือก็มักเอาผ้าขาวสีเหลืองขนาดเท่าผ้าเช็ดหน้าอย่างใหญ่ ซับที่ผ้าเท้าผู้ตายถอนเอารอยผ้าเท้า บางทีก็ซับเอารอยฝ่ามือและหน้าด้วย เพื่อแจกบุตรหลานไว้เป็นที่ระลึก” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 34-35)

การอาบน้ำศพเป็นหน้าที่ของลูกหลานหรือญาติสนิท แต่ปัจจุบันคนส่วนใหญ่มักสิ้นใจที่โรงพยาบาล ซึ่งสถานที่ไม่เอื้อต่อการอาบน้ำทำความสะอาดทั่วร่างกาย จึงมีเพียงการล้างหน้าเช็ดตัวเพื่อทำความสะอาด นอกจากวิธีการอาบน้ำศพดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีปลงศพ ซึ่งเป็นพิธีที่ทำความคู่กับการอาบน้ำศพเมื่อสมัยโบราณ ไว้ว่า

ประเพณีสมัยโบราณกาลมา เมื่อจะจัดการอาบน้ำศพกันแล้ว ต้องปลงศพคนตายให้เกลี้ยงเสียก่อน หลังจากเมื่อได้ล้มเลิกขั้นตอนนี้แล้วก็กลายเป็นพิธีปลงศพคนเป็น เพื่อไว้ทุกข์ให้แก่กัน... นักปริศนาธรรมพากันขบคิดว่า การปลงศพให้แก่คนตายนั้นเนื่องด้วยเหตุในขณะที่กำลังป่วยอยู่นั้นผมยาวเกินไปปลงไม่ได้ เมื่อตายไปแล้วจะเอาศพไปทำการประชุมเพลิงเกรงว่าสัตว์ที่อาศัยอยู่ในผมนั้นจะพลอยตายตามกันไปด้วย จึงต้องปลงเสีย เพื่อให้หมดมลทินโทษที่กล่าวแล้ว (ธรรมานันโท, 2547: 13)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ได้ว่า การอาบน้ำศพนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อชำระศพให้สะอาด อีกทั้งมีความเชื่อว่าชำระร่างกายให้สะอาดสำหรับผู้ตายจะได้ไปสู่สถานที่ในโลกอื่นโดยมีลักษณะบริสุทธิ์ อีกทั้งเพื่อเตรียมตัวไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์ ตลอดจนเป็นปริศนาธรรมว่า เป็นการกระทำเหมือนแรกเกิด ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเกิดและการตาย



**2) การแต่งตัวศพ** แต่เดิมใช้ผ้าขาวนุ่ง เอาชายพกไว้ข้างหลังสวมเสื้อขาว กลับให้ทางมีกระดูกไว้ข้างหลัง หรือกลับตะเข็บเสื้อใส่ให้ผู้ตาย บ้างตัดกระดูกเสื้อให้ขาดเสียหนึ่งเม็ด บ้างตัดเสื้อผ้าให้ขาด นุ่งห่มอย่างนี้เสร็จแล้วจึงนุ่งห่มตามธรรมดาที่บออีกที ถ้าไม่สวมเสื้อใช้ผ้าขาวห่มเฉียงบ่าจากขวาไปซ้ายอย่างอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งวิธีการแต่งกายตามข้างต้น เสฐียรโกเศศ ได้อธิบาย เป็นปริศนาธรรมว่า “ที่นุ่งครั้งแรกแปลว่าตาย ที่นุ่งห่มตามธรรมดาแปลว่าเกิด ซึ่งหมายถึง คนเรา เกิดมาก็ต้องตาย ตายแล้วก็เกิดอีก ทนทุกข์เวทนา เวียนเกิดเวียนตายอยู่ไม่รู้สิ้นสุด ส่วนการนุ่งขาวนั้น แสดงว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ประพฤติตนเยี่ยงอุบาสกอุบาสิกา พิจารณาให้แจ้งว่าสัตว์ที่เกิดมาย่อมเกิดด้วย อวิชชา มีต้นเหตุเกี่ยวประสานกันฉะนั้น” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 38)

อีกทั้งในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการแต่งตัวศพตาม อย่างปริศนาธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้น ไว้ว่า

การนุ่งผ้ากลับข้างแบบนี้เข้าทำนองเป็นของผีใช้ จึงทำตรงข้ามกับของคน ใช้ เป็นปริศนาธรรมว่า คนเราเมื่อเกิดมาแล้วต้องตาย ตายแล้วก็เกิดอีก อยู่ใน วัฏสงสารไม่สิ้นสุด ส่วนการนุ่งห่มขาวแสดงถึงทางหนีทุกข์ คือ ให้ความบริสุทธิ์ ปฏิบัติธรรม ดำรงความดีทั้งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ อันเป็นเหตุให้ก้าวพ้นทุกข์ได้ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 44)

การแต่งตัวศพ นอกจากจะต้องให้ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีชีวิตอยู่แล้ว จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้เข้าร่วมพิธีศพในปัจจุบันยังพบว่า การแต่งตัวศพถ้าเป็นชาติที่ถือ ชั้ววรรณะหรือยศศักดิ์ก็ต้องแต่งตัวให้สมยศของผู้ตาย ดังนั้นจึงเป็นมูลเหตุให้ปัจจุบันผู้ที่ตายไปจะมีการแต่งตัวอย่างดี ให้สมฐานะ ทั้งนี้ก็ได้มีตัดแปลงให้เข้ากับความจริงตามยุคสมัย เช่น การแต่งกาย ตามชั้นยศของผู้ตาย หรือเสื้อผ้าชุดที่ผู้ตายโปรดปราน

**3) การหิวศพ** เมื่ออาบน้ำศพแล้วต้องหิวศพ ซึ่งมีความสอดคล้องกัน กับพิธีกรรมเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ เมื่อเราอาบน้ำดำหัวแล้วก็ต้องหิวหม ทั้งนี้ในการหิวศพจะต้อง หิว 3 ครั้งเท่านั้น หรือต้องหิวหมกลับไปข้างหน้าซีกหนึ่งหิวไปข้างหลังซีกหนึ่ง หรือหิวหมให้สลับข้าง กับเมื่อยังมีชีวิตอยู่ จากนั้นต้องหักหิวออกเป็น 2 ท่อนแล้วทิ้ง หรือโยนหิวที่หักลงในโลง บางที่อาจจะ หักหิวให้หักออกเป็น 3 ท่อน และกล่าวว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งสามารถอธิบายตามคติความเชื่อ ว่า เป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ หมายถึง การที่หิวหมสับกันคนละครึ่งแสดงว่าหิวหมสำหรับคนตาย ครึ่งหนึ่งและหิวหมสำหรับคนเกิดครึ่งหนึ่ง จากนั้นต้องหักหิวใส่โลงไปกับผู้ตาย ซึ่งสอดคล้องกับ

พรรณนะของ ปราณี้ วงศ์เทศ ที่ว่า “การทำลายของให้อื่น ๆ ใสไปกับผู้ตายนั้น เพื่อให้ผู้ตายไปใช้ใน โลกหน้า” (ปราณี วงศ์เทศ, 2534: 9) อีกทั้ง พระมหาวิเชียร พุฒนัส ได้อธิบายปรีชาธรรมของการ หักหวี ไว้ว่า “หวีดี ๆ หักออกไปเป็น 3 ท่อนได้ฉันทิ ชีวิตมนุษย์ก็ฉันทิ นั้น ต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา” (พระมหาวิเชียร พุฒนัส, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561) นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลข้างต้นยังสามารถเทียบได้กับคติของชาวโตกาสในทวีปแอฟริกาได้ว่า เมื่อฝังศพ จะมีเอาเครื่องใช้ของผู้ตายใส่ไว้ ด้วย แต่ต้องทำเครื่องใช้เหล่านั้นให้แตกหักเสียบ้าง เพราะของที่ยังมีสภาพสมบูรณ์นั้นใช้สำหรับคน เป็น ผีหรือคนตายใช้ไม่ได้ ซึ่ง นิลมนิ ได้ให้ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับคติของชาวโตกาส ว่า

ในตอนฝังศพนั้นก็ให้นำเครื่องใช้ของผู้ตายฝังไปด้วยเช่นกัน แต่ต้องทำให้ ข้าวของเครื่องใช้พวกนั้นเกิดความเสียหายก่อน เพราะของที่มียังสภาพดีอยู่เป็นของ ที่คนเป็นเท่านั้นที่จะนำมาใช้ได้... บางแห่งเชื่อว่าเพื่อให้ผู้ตายเอาไปประกอบอาชีพใน โลกของคนตาย แต่ก่อนที่จะนำไปฝังไปนั้นต้องทำให้ของเหล่านั้นเกิดตำหนิหรือเสียหายเสียก่อน (นิลมนิ, 2555: 98)

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพบหลักฐานการนำข้าวของเครื่องใช้ติดศพของชาวโตกาสในทวีป แอฟริกา ว่า

การขุดค้นพบทางโบราณคดีของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ นอกจากจะพบรูปแบบการฝังศพมนุษย์ในท่านอนแบบเหยียดยาว และท่านอนแบบงอเข้าแล้ว ยังมีการขุดพบสิ่งของเครื่องใช้ที่นิยมฝังไว้กับร่างผู้ตาย ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือเครื่องหินขัด ภาชนะดินเผา เครื่องราง และเครื่องประดับ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 17)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การหิวผมผู้ตายนั้นเป็นเพียงขั้นตอน หนึ่งในการจัดการศพแต่มีวิธีการคือให้ทำในลักษณะตรงกันข้ามกับขณะที่มีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นสำคัญในแง่ของคติธรรมที่เป็นข้อคิดสำหรับสอนผู้ที่มีชีวิตอยู่ คือ ขั้นตอนของการ หักหวี ที่มีนัยยะสำคัญถึงการแตกดับและการมุ่งง ตลอดจนการนำสิ่งของใส่ไปในโลงศพเพื่อให้ ดวงวิญญาณของผู้ตายนำไปใช้ในโลงหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่โบราณมานุษยมีความเชื่อว่าชีวิต ไม่ได้สิ้นสุดที่การตาย

**4) การตำหนากใส่ปากศพ** เมื่อแต่งตัวและหิวผมให้ศพเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการตำหนากใส่ปากศพ (หากผู้ตายกินหมาก) เรื่องตำหนากใส่ปากศพเห็นจะสมมติให้ผู้ตายกินหมาก โดยที่ใช้หมากตำน่าจะสำหรับผู้ตายซึ่งเป็นคนแก่ไม่มีฟัน เพราะใช้หมากเจียนพลู หักใส่ปากก็มี ซึ่งแสดงว่าผู้ตายคงมีฟันเคี้ยว ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายอย่างปริศนาธรรม ไว้ว่า “แม้แต่หมากก็ต้องมีคนทำป้อนให้ ป้อนให้แล้วก็ยังอ้าปากอยู่เฉย ๆ ไม่รู้จักถ่มไม่รู้จักคาย” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 41) อีกทั้งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ยังได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกับปริศนาธรรมข้างต้น ว่า

การป้อนหมากใส่ไว้ในปากศพนั้น เป็นปริศนาธรรมพิจารณาให้เห็นว่า แม้เมื่อตนยังอยู่ปรากฏมีชีวิตอยู่ก็สามารถจะขบเคี้ยวรับประทานเองได้โดยไม่ต้องมีใครมาโหลกมาทำให้ หากจะแก่เฒ่าชราลงตามสภาวะธรรมของสังขารเป็นเหตุถึงกับต้องตำหนากให้รับประทานก็จริง แต่ก็ยังรู้สึกในรสชาติของหมากนั้นอยู่ โดยชีวภาพประสาทของตนยังเป็นไปโดยปกติธรรมดา ครั้นถึงสมัยเมื่อตนได้ละร่างกายอันคล้ายกับท่อนไม้ท่อนฟืนนี้ไปแล้ว แม้จะมีญาติมิตรที่รักใคร่ ได้อุตส่าห์ตำหนากให้รับประทาน ก็คงหาได้รู้สึกในรสของหมากนั้นไม่... แสดงให้ปรากฏเห็นความเป็นอนิจจังแห่งสังขารอันเป็นไปตามสังขตลักษณะ คือ มีความเกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น มีความแปรปรวนไปในท่ามกลาง และมีความแตกดับสลายไปในที่สุด (ธีรานันโท, 2547: 7-8)

จากการศึกษาเรื่องการตำหนากใส่ปากศพ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้สามารถสื่อสารและสะท้อนให้เห็นถึงสังขธรรมของชีวิตในประเด็นความไม่เที่ยงของสังขารมนุษย์ แต่ทว่าในปัจจุบันได้ลดทอนขั้นตอนนี้ลง เนื่องด้วยบริบทของสังคมปัจจุบันจึงกระทำเฉพาะขั้นที่มีความสำคัญและไม่ซับซ้อน

**5) การนำเงินใส่ปากศพ** จะเป็นเหรียญอะไรก็ได้ไม่ได้จำกัด ห่อผ้าขาวผูกเชือกไว้หางยาวหย่อนลงไปปากศพให้เชือกห้อยออกมานอกปาก ถ้าไม่ผูกเชือกจะต้องให้เหรียญมีขนาดโตพอสมควร ไม่ให้เลื่อนลึกลงไปในลำคอก็ได้ วิธีการดังกล่าวข้างต้น เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายเหตุผล ไว้ว่า “เพราะเวลาจะเผาจะได้เอาออกมาได้และเก็บไว้เป็นที่ระลึกเป็นเครื่องราง หรือจะใช้ของมีราคา เช่น ทองคำ บรรจุแทนก็ได้” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 42) ซึ่งการนำเงินใส่ปากศพนั้น ปรานี วงษ์เทศ ได้อธิบายในแง่มุมของคติความเชื่อ ไว้ว่า “การนำเงินเหรียญบาทหรือเหรียญสลึงใส่ปากศพ

เพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้เป็นค่าเดินทางไปยังอีกโลกหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าจะต้องมีการข้ามแม่น้ำ หรือนำไปใช้ใน เมืองผี” (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 9)

นอกจากความเชื่อดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธี การทำบุญศพ ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเชื่อ ตลอดจนคติธรรม ในเรื่องการนำเงินหรือของมีค่าให้ ติดตัวผู้ตาย ในประเด็นความเห็นที่แตกต่าง ดังนี้

การเอาเงินทองของมีค่าบรรจุไว้ในปากของผู้ตายนั้น มักจะถือกันว่าผู้ตาย จะได้นำไปไว้ในปรภพเบื้องหน้า ข้อนี้ก็น่าสงสัย เพราะเป็นไปโดยไร้เหตุผลและ ผิดหลักธรรมในศาสนาพุทธที่เราเคยเคารพนับถือกัน พุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ เป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นว่า ร่างกายนี้ไม่เที่ยงทนอ จักนอนทับพื้นดิน เมื่อปราศจากวิญญาณแล้วก็ เป็นของว่างเปล่า ราวกับท่อนฟืนหาประโยชน์มิได้ ดังนี้ พุทธสุภาษิตข้อนี้ก็ยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า แม้ร่างกายอันเป็นอวัยวะที่มีค่ายิ่ง ของผู้มรณะนั้นก็ยังไม่สามารถนำไปได้ แต่ท่านผู้รู้ในทางธรรมแห่งศาสนาพุทธโดยมากกล่าว กันว่า ของใส่ไว้ในปากของผู้ตายนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า สรรพวัตถุสิ่งของ ทั้งหลายของผู้ตายซึ่งตนได้พยายามสะสมไว้ในเมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้น แม้จะมากน้อย ประการใดก็ดี ครั้นตนได้ทอดทิ้งกะเขวราศพแห่งร่างกายนี้ไปแล้ว เป็นอันว่าต้อง สลัดตัดสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของทั้งหมด ที่สุดแม้แต่เงินทองที่เขาใส่ไว้ในปาก ก็หาสามารถที่จะรักษาเอาไว้ได้ไม่ (ธีรานันโท, 2547: 8-9)

อีกทั้ง เสฐียรโกเศศ ยังได้แสดงทรรศนะที่สอดคล้องกับความเห็นของ ธีรานันโท ตลอดจนชี้ชัดให้เห็นตามหลักคำสอนทางศาสนาพุทธ ว่า

บรรดาทรัพย์ที่สะสมไว้แม้มากสักเท่าไรตายแล้วก็เอาไปด้วยไม่ได้ จะเอา ไปได้ก็แต่กรรมที่ได้ทำไว้ ซึ่งย่อมติดตามไปดังเงาตน และจะส่งผลให้ได้รับทุกข์หรือ สุขก็ตามควรแก่กำลังของกรรมอันตนได้กระทำไว้เท่านั้น เพราะฉะนั้นคนเราเกิด มาอย่าได้ลุ่มหลงอยู่ด้วยทรัพย์สมบัติ และทะเยอทะยานชวนชวหาทรัพย์มาแต่ ในทางไม่สุจริต เพราะทรัพย์เหล่านั้นตายไปแล้วก็เอาไปไม่ได้ด้วยเป็นทรัพย์ ภายนอก ควรบำเพ็ญกายหาแต่ทรัพย์ภายใน คือ อริยสัจ นี่แหละจะเป็นสิ่งที่ ติดตามตัวไปได้ในปรโลก (เสฐียรโกเศศ, 2539: 42)

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคตินิยมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับเงินใส่ปากศพ อย่างประติมากรรม ไว้ว่า “การนำเงินใส่ปากศพ เป็นคติให้พิจารณาว่า เงินทองที่หามาได้ ตายแล้วก็นำไปด้วยไม่ได้ เอาแต่กรรมที่ทำมา เป็นการสอนใจว่า คนเราเกิดมาอย่ามัวลุ่มหลงกับทรัพย์สมบัติหรือชวนชวาททรัพย์ในทางไม่สุจริต” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ในประเด็นของการใส่สิ่งของไปกับผู้ตายนั้นเกิดจากคติความเชื่อของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ผู้ตายนั้นจะไปมีชีวิตใหม่ในภพภูมิหน้า อันเห็นได้จากการนำหวีหรือสิ่งของใส่ในโลงศพ และการนำเงินใส่ในปากศพ ในขณะที่ตามหลักคำสอนทางศาสนาพุทธเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับคติความเชื่อ โดยที่คตินิยมคำสอนในศาสนาพุทธกล่าวไว้ว่า เมื่อมนุษย์ตายแล้ว ไม่สามารถเอาสิ่งใดติดตัวไปได้ นอกจากบุญหรือกรรมที่เคยสะสมไว้ตอนมีชีวิตอยู่

**6) การรดน้ำศพ** เป็นขั้นตอนในพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเมื่อนำศพมาถึงศาลาวัด ให้ศพนอนหงายหันด้านขวามือหรือด้านปลายเท้าของศพให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพ ก่อนเริ่มพิธีเจ้าภาพหรือผู้อาวุโสเป็นผู้จุดไฟเครื่องบูชาพระรัตนตรัย แล้วจุดไฟเครื่องทองน้อยหรือรูปเทียนทางด้านศีรษะศพ แล้วเริ่มพิธีด้วยการนำน้ำผสมน้ำอบรดที่มือขวาของศพ ทั้งนี้ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการรดน้ำศพ ไว้ว่า “เมื่อได้จัดแจงนุ่งห่มและปลงศพเสร็จแล้วจึงยกศพขึ้นเหนือเตียงนอนที่ได้จัดหาไว้ จะหันศีรษะไปทางไหนแล้วแต่แล้วแต่ความสะดวกแก่สถานที่ คลุมด้วยผ้าแพรและหาผ้างาม ๆ คลุมอีกชั้นหนึ่ง ตั้งโต๊ะวางขวดน้ำอบไว้ให้ใกล้เตียงศพ แล้วแบบมือศพข้างขวาออกให้พ้นนอกเตียง ใช้หมอน เล็ก ๆ มารองรับมือไว้ ส่วนชั้นรองน้ำวางไว้ข้างล่างเพื่อให้แขกที่รับเชิญมาในงานรดน้ำ” (ธีรานุโธ, 2547: 14)

อีกทั้งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับคตินิยมของพิธีรดน้ำศพ ไว้ว่า

บุคคลผู้ถึงแก่ตายไปแล้วนั้นเป็นผู้ร่วมโลกเดียวกันมา เราได้เคยพูดกันว่ากล่าว ฉะนั้นกิริยาที่รดน้ำนั้นก็คือการขอขมาโทษ กล่าวคือ การขอให้คำพุดนั้น ๆ เป็นอโหสิกรรมปลดเปลื้องจากการเป็นเวรเป็นกรรมกันไป ซึ่งมีน้ำเป็นพยานปรากฏ และเพื่อเป็นการแสดงไมตรีจิตแก่ผู้ตาย ตลอดทั้งญาติมิตรของผู้ตายด้วย อนึ่งเพื่อเป็นแนวทางให้เกิดสังเวช ความสลัดจิตพิจารณาเห็นอสุภะซากศพนั้นเป็นวิปริตมธรรม หาได้เป็นไปตามอำนาจแห่งความปรารถนาไม่ ถึงแม้ผู้หนึ่งผู้ใดจำนำน้ำหอมหรือเครื่องประเทืองผิวอันประเสริฐสักปานใดมาประพรมซากศพนั้น

ก็หาสามารถที่จะเสกสรรให้กลับฟื้นคืนชีพได้ ทั้งนี้ย่อมเป็นเหตุบรรเทาความมัวเมาในชีวิตได้เป็นอย่างดี (ธีรานุโธ, 2547: 14-15)

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้อธิบายอย่างปริศนาธรรม โดยมีความสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้น ว่า

การรดน้ำศพ ถือเป็นการขอโหสิกรรม ไม่ให้มีเวรต่อกัน โดยมีน้ำเป็นพยาน แต่มองในทางธรรม คือ คนตายไปแล้วใครจะเอาน้ำหอมมารดสักเท่าไร ไม่สามารถฟื้นได้ หรือมือที่แบอยู่นี้ เป็นข้อคิดที่ว่า เมื่อมาก็มามือเปล่า ไปก็ไปมือเปล่า เอาอะไรไปไม่ได้ แม้แต่น้ำที่รดมือยังไม่สามารถกอบเก็บไว้ได้ ยืมชีวิตมาจากธรรมชาติ เมื่อสิ้นลมก็ต้องกลับคืนสู่ธรรมชาติเช่นเดิม (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)

จากการศึกษาขั้นตอนพิธีศพในประเด็นของการรดน้ำศพ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้ คือ การขอขมาโทษและการขอโหสิกรรมแก่ผู้ตาย อีกทั้งเป็นข้อเตือนใจแก่ผู้มีชีวิตอยู่ว่า เมื่อมาก็มามือเปล่า ไปก็ไปมือเปล่า เอาอะไรไปไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นข้อเตือนสติให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่พึงละจากความโลภ

**7) การตราสังศพ** หรือการมัดตราสัง หมายถึง “การผูกมัดให้สัตว์โลกจมอยู่ในห้วงสังสารวัฏ ต่อเมื่อห้วงเหล่านี้ขาดจึงจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้” (พระไพศาล วิสาโล, 2559: 34) ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายวิธีการตราสังศพ ตลอดจนความหมายของแต่ละขั้นตอน ไว้ว่า

ก่อนการตราสังศพจะมีถุงผ้าขาวสวมศีรษะและสวมมือสวมเท้าทั้งสองข้าง แล้วให้ถึงกรวยดอกไม้รูปเทียน เครื่องตราสังใช้ด้ายดิบมาจับเป็นเส้นขนาด 3 หุน เพื่อให้เหนียวดีไม่ขาด ทำเป็นห่วงคล้องคอก่อน หมายความว่า ห่วงลูกผูกคอ รัตริ่งตรึงหัวใจเราอยู่เสมอ รัตคอกเป็นห่วงที่หนึ่ง บางแห่งว่ามัดหัวแม่เท้าก่อน แล้วเอาเชือกโยงมากลางตัวทำห่วงตะกรุดเปิดผูกหัวแม่มือแล้วรวบรัดผูกมือทั้งสองให้พนมไว้ที่หน้าอก ความหมายว่า ห่วงทรัพย์ผูกมือ แปลว่า ทรัพย์กุศลและอกุศลเป็นเงาตามตัวของผู้นั้น เมื่อพิจารณาให้เป็นกรรมฐานใจเราแล้ว คธารัตประคตเอวนับว่าเป็นห่วงที่ 2 แล้วโยงเชือกมาที่เท้าทำห่วงผูกหัวแม่เท้าทั้งสอง แล้วร่วมกันผูกข้อเท้าทั้งสองให้ติดกัน หมายความว่า ห่วงภรรยาผูกเท้า นับว่าเป็นห่วงที่ 3

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายเกี่ยวกับ ขั้นตอนการตราสังศพที่แตกต่างจาก เสฐียรโกเศศ ว่า

วิธีการตราสังศพ คือ การหุ้มห่อศพด้วยผ้าขาวแล้วผูกมัดด้วยด้ายดิบ เพื่อให้เป็นการเรียบร้อย เชือกที่จะให้ตราสังศพนั้นใช้ด้ายดิบอย่างด้ายสายสิญจน์ หลาย ๆ เส้นทบทันให้เหนียวพอดึงรัดไม่ขาด มีขนาดโตเท่าหัวแม่มือ วิธีการสังนี้มัดเพียง 3 เปลาะเท่านั้น คือ เปลาะแรก ใช้เชือกทำเป็นบ่วงผูกสวมคอศพ แล้วภาวนาคาถาว่า “ปุตุโต คีเว” แล้วโยงเชือกมากลางตัว ทำเป็นบ่วงตะกรุดเบ็ด ผูกข้อมือพนมไว้ที่หน้าอกอีกเปลาะหนึ่ง ภาวนาคาถาว่า “ภரியา หตเถ” แล้วโยงเชือกมาที่เท้า ทำเป็นบ่วงผูกข้อเท้าให้ติดกันแล้วภาวนาคาถาว่า “ธนํ ปาเท” รวมเป็น 3 เปลาะด้วยกัน เท่านั้นเป็นการเสร็จพิธีตราสังศพ (ธีรานันโท, 2547: 20)

อีกทั้ง สุขุม ครุฑทศสยะ ได้อธิบายการตราสังศพ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายข้างต้น ว่า “เดิมทีก่อนจะนำศพลงโลงนั้นจะมีการนำผ้าขาวห่อศพ แล้วจึงใช้สายสิญจน์มัดเป็นเปลาะ 5 เปลาะ... แต่ปัจจุบันขั้นตอนนี้ได้เลิกทำไปนานแล้ว จะคง เหลือแค่การมัดเป็น 3 เปลาะ” (สุขุม ครุฑทศสยะ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2561)

สำหรับความหมายของการตราสังศพข้างต้นนี้ มีความสอดคล้องกับโคลงโลกนิติ พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ซึ่งอธิบายเป็นปริศนาธรรม หมายถึง ห่วงสามห่วง คือ ห่วงลูก ห่วงภรรยาหรือสามี และห่วงสมบัติ ดังนี้

มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว	พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ	หน่วงไว้
ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ	ริงรัด มีอนา
สามบ่วงใครพันได้	จึงพันสงสาร ฯ

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2514: 29)

ในการตราสังศพหรือการมัดตราสัง จะมีการมัดเป็น 3 เปลาะ ซึ่งขณะที่ใช้สายสิญจน์มัดนั้นจะมีคำกล่าวขณะที่มัดนั้น อธิบายเป็นปริศนาธรรมที่เป็นเครื่องเตือนสติว่า เครื่องผูกมัดทั้ง 3 อันได้แก่ ห่วงแห่งลูก ห่วงแห่งภรรยาหรือสามี และห่วงแห่งสมบัติ วัตถุ

เปรียบเสมือนต้นหาซึ่งจะเป็นเชือกที่ผูกมัดให้คนตกอยู่ในวัฏสงสาร ผู้ใดที่หลุดพ้น 3 ห่วงนี้ได้ จึงหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายขั้นตอนต่อจากการตราสังศพ ว่า

เมื่อเสร็จขั้นตอนการตราสังศพแล้วจะใช้ผ้าขาวผืนใหญ่ยาว 5 แขน ห่อศพ ให้มิดตัว ให้ใช้ผ้าขาวสำหรับขมวดอยู่ทางศีรษะ แล้วเอาด้ายดิบขนาดนิ้วมือนัดเป็น เปลาะ ๆ ร้อยมัดให้แน่นเป็น 5 เปลาะ บางตำรารวมัด 8 เปลาะ จากปลายเท้าขึ้นไปบรรจบศีรษะ เรียกว่า พันธนม แล้วจึงเอาเชือกดอຍแต่เท้าขึ้นไปบรรจบศีรษะ แล้วเหลือชายเส้นด้ายที่มัดปล่อยไว้ยาวพอควรเพื่อให้เป็นสายยาวออกมานอกโลง (เสฐียรโกเศศ, 2539: 51)

ทั้งนี้ ลักษณะการห่อมัดและมีสายยาวออกมานอกโลงนั้น นิลมนิ ได้อธิบายตามความคิดเชื่อว่า “เป็นการเปรียบเทียบสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นกระเพาะอาหารและสายรกที่ห่อหุ้มตัวอยู่ในครรภ์มารดา” (นิลมนิ, 2555: 117) ส่วนการใช้ผ้าขาวห่อศพแล้วใช้ด้ายดิบมัดผ้าห่อศพเป็น 5 เปลาะ เป็นปริศนาธรรมเตือนใจว่า “การมัด 5 เปลาะ เปรียบเสมือนเครื่องกักกันที่ทำให้สัตว์โลกยังคงเวียนว่ายอยู่ในห้วงทุกข์ ด้วยนิรณัม 5 คือ กามฉันทะ พยาบาท จิตใจหดหู่ ความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ และความล่งเลสงสัย รวมทั้งให้ระลึกถึงชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร ว่าไม่เที่ยงแท้เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 46)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า การตราสังศพในทางปฏิบัตินั้น โบราณคงมัดเพียงเพื่อการจัดระเบียบร่างกายของศพให้อยู่ในห่อผ้าไม่ให้ศพอืด แต่ในทางคติธรรมการมัด 3 เปลาะ หมายถึง การผูกมัดให้สัตว์โลกจมอยู่ในห้วงสังสารวัฏ อีกทั้งการห่อศพที่มีการมัด 5 เปลาะ เปรียบดังการติดอยู่ในนิรณัม 5 เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดความทุกข์ ตลอดจนที่มีสายสัญญาณยาวออกมานอกโลง เปรียบเสมือนสายรกของทารก ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ของการเกิดและการตาย

**8) การนำกรวยดอกไม้รูปเทียนใส่มือศพ** จะกระทำโดยใส่มือศพขณะที่ตายใหม่ ๆ โดยใช้ดอกไม้ดอกหนึ่ง เทียนเล่มหนึ่ง ใส่ในกรวยใบตอง บางทีก็มีหมากพลูใส่ไปด้วยให้ศพพนมมือถือไว้สำหรับนำขึ้นไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ ในประเพณีไทยนอกจากมีดอกไม้รูปเทียนแล้ว ญาติยังมีการใส่เรือที่ทำด้วยขี้ผึ้งใส่ไปในมือศพด้วย ซึ่งเชื่อว่าสำหรับให้ผู้ตายใช้เป็นยานพาหนะข้ามห้วงแห่งสังสารวัฏไปให้พ้น ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายความเชื่อเกี่ยวกับความตายที่มีความเกี่ยวข้องกับพระจุฬามณีเจดีย์ ไว้ว่า



พระจุฬามณีเจดีย์นั้นมีเรื่องใน ปฐมสมโพธิ ว่าเมื่อแรกพระพุทธเจ้าเสด็จ ออกมหาภิเนษกรมณ์ ทรงตัดพระเกศาแล้วโยนขึ้นไปลอยบนอากาศ พระอินทร์ รับเอาไปใส่ผอบเชิญขึ้นไปบรรจุไว้ในพระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์... พระเจดีย์องค์นี้ตามรูปที่เขียนไว้เป็นสีเขียว มีเทวดาเหาะมาบูชากันเป็นกลุ่ม ๆ และมีพระศรีอารีย์เทวโพิธสัตว์เสด็จมาไหว้ด้วย

ทำไมจึงจำเพาะเจาะจงว่าผู้ตายไหว้พระจุฬามณีเจดีย์... ท่านผู้ใหญ่ เคยสันนิษฐานว่า ที่ไหว้พระจุฬามณีเจดีย์ก็เพื่อเปรียบเสมือนได้ไหว้พระศรีอารีย์ เทวโพิธสัตว์ด้วย

ในหนังสือเรื่อง พระมัลลย์ ซึ่งกล่าวถึงพระมัลลย์ขึ้นไปไหว้พระจุฬามณี เจดีย์ ก็แต่งขึ้นเพื่อจะสรรเสริญคุณพระศรีอารีย์เทวโพิธสัตว์ อีกทั้งเพื่อให้คนจะได้ ทะเยอทะยานอย่างพบพระศรีอารีย์เทวโพิธสัตว์บ้าง (เสฐียรโกเศศ, 2539: 48-49)

นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ยังได้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับการนำกรวยดอกไม้ธูปเทียนใส่เมื่อศพ ตลอดจนปริศนธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ ว่า

โบราณมีพิธีทำกรวยสอดใส่ไว้ในมือผู้ที่ใกล้จะสิ้นใจหรือเวลาไข้เพียบหนัก โดยมวลงยาติมิตรทั้งหลายจะนำกรวยหรือของดอกไม้ธูปเทียนมาขอขมาโทษแต่ผู้ที่จะกระทำกาละ เพื่อเป็นการระงับเสียซึ่งเวรแห่งกันและกัน ซึ่งเคยได้ประมาทพลาด พลังกันไว้ด้วยกาย วาจา และใจ กรรมใด ๆ ที่ตนได้ประพฤติให้เป็นไป กรรมนั้นจักได้กลับกลายเป็น “อโหสิกรรม” หากผลสนองมิได้ อย่างไรก็ตาม ความจริงย่อมเป็นความเสมอไป เมื่อประพฤติดีไว้แล้วก็คงปรากฏเป็นความดีอยู่นั่นเอง หากประพฤติชั่วไว้แก่กันก็เป็นอันบรรเทาเสียซึ่งการผูกใจเจ็บต่อกันและกัน และกลายเป็นเสมอตัวไป หาโทษมิได้ (ธีรานันโท, 2547: 22)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงพอสรุปได้ว่า ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้แก่ผู้ตายเป็นหลัก กล่าวคือ ดอกไม้ธูปเทียนในมือผู้ตายนั่นใส่ไว้เพื่อให้ผู้ตายขอขมาและ ขออโหสิกรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความเชื่อหลังความตายที่ว่าให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้น นำไปไหว้พระจุฬามณีซึ่งมีนัยว่าให้ดวงวิญญาณขึ้นสวรรค์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่าหากวิเคราะห์ใน ประเด็นของการสอนคนที่มีชีวิตอยู่จะสอดคล้องกับประเด็นของการให้อภัยและไม่ยึดกับความโกรธ

9) การปิดหน้าศพ ขั้นตอนนี้จะกระทำเมื่อนำเครื่องสักการะใส่มือศพเสร็จแล้ว ซึ่ง เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายไว้ว่า

การปิดหน้าศพ คือ การเอาขี้ผึ้งมาประมาณครึ่งนิ้ว กว้างยาวขนาดหน้าของศพ และใช้ผ้าปิดหน้าดังปิดด้วยหน้ากาก บางทีก็ปิดเฉพาะที่ตาและปาก ถ้าเป็นผู้มีทรัพย์สินใช้ทองคำแผ่นเป็นหน้ากากปิดหน้า หรือมิฉะนั้นก็ใช้ปิดด้วยทองคำเปลวบนขี้ผึ้งอีกที ซึ่งคงจะย่อมาจากปิดด้วยแผ่นทองคำตามฐานะของเจ้าภาพ พิธีที่ทำเหล่านี้ทำกันบ้างแต่บางราย ไม่ได้จะทำกันทั่วไป กล่าววาที่ทำเช่นนี้เพื่อกันอุจาดน่ากลัว เพราะศพบางรายตาปลิ้นลิ้นแลบ ทองปิดหน้าศพนั้นเมื่อเผาศพแล้วมักเอาไปสร้างพระพุทธรูป (เสฐียรโกเศศ, 2539: 47)

อีกทั้ง ปราณี วงษ์เทศ ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีนี้ว่า “บางครั้งก็ปิดหน้าศพด้วยผ้าเช็ดหน้าหรือขี้ผึ้งที่ทำเหมือนหน้ากากทองคำเปลวที่คนชั้นสูงทำกัน เพื่อให้ดูสวยงามไม่น่าเกลียด แต่บ้างก็อธิบายว่าเพื่อป้องกันการเนาเปื้อยและแมลงต่าง ๆ ที่จะมารบกวน” (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 9)

การปิดหน้าศพนั้น พระมหาวชิราวุธ พุฒมนัส ได้อธิบายในแง่มุมของคติธรรม ความว่า

การปิดตาเพื่อป้องกันไม่ให้คนตายได้เห็นความเป็นไปอันไม่บริสุทธิ์ในโลกนี้อีก เพราะต่อไปจะได้เห็นแต่โลกสวรรค์อันรุ่งเรืองเท่านั้น ที่ปิดปากก็เพื่อไม่ให้ลิ้นได้ลิ้มรสใด ๆ ในโลกนี้ต่อไป ควรใช้ลิ้นสรรเสริญพระบารมีพระเจ้าบนสวรรค์เท่านั้น กล่าวคือ ตากับปากเป็นช่องทางอกุศล ตาเห็นรูปทำให้เกิดกำหนดิณดี หลงใหลเป็นเหตุให้เกิดโลภ โกรธ หลง ส่วนปากก็พูดปล่อยลวงส่อเสียด ยุยง พุดหยาบคาย ต้าแข่งและบ่นเพื่อเจ้า จึงปิดกันเสียอย่าให้ออกุศลกรรมเหล่านี้เข้ามาทางตาและปากได้ (พระมหาวชิราวุธ พุฒมนัส, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับพิธีปิดหน้าศพที่มีความสอดคล้องกับคติความเชื่อข้างต้น ว่า “ในทางธรรมเป็นการสอนคนเป็นให้รู้จักปิดช่องทางให้เกิดอกุศล ตาเห็นรูปเป็นเหตุให้เกิดกิเลส หรือปากนำพาให้ผิดศีลข้อ 4 หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การปิดอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ไม่เป็นสาเหตุของการสร้างอกุศลกรรม” (สำนักทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)

ขั้นตอนการปิดหน้าศพนั้นเมื่อพิจารณาในแง่มุมมองของการปฏิบัติผู้วิจัยเห็นว่ คงเป็นเพียงการปิดบังใบหน้าศพเพื่อกันการดูจาดตา เนื่องจากสมัยโบราณนั้นไม่ได้มีการแต่งหน้าศพ อย่างเช่นปัจจุบัน จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันหากศพเกิดบาดแผลบริเวณใบหน้า นอกจากมีการตกแต่งแผลใบหน้าศพโดยพยาบาลผู้เชี่ยวชาญแล้วยังมีการแต่งหน้าศพให้สวยงามหรือ ไม่ให้ดูจาดตาโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล อาสาสมัคร หรือช่างแต่งหน้ามืออาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ความประสงค์ของญาติผู้ตาย หากเมื่อพิจารณาขั้นตอนการปิดหน้าศพในแง่มุมมองของคตินธรรมนั้นก็จะมี ความหมายโดยนัยถึงการปิดช่องทางการสร้างอกุศลกรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าคตินธรรมดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาพุทธในประเด็นของการให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ผู้มีชีวิตอยู่พึงปฏิบัติ

**10) การเบิกโลง** พิธีเบิกโลงนั้นกระทำโดยเจ้าหน้าที่วัดหรือสัปเหร่อ ขั้นตอนนี้เกิดจากความเชื่อเรื่องการย้ายที่อยู่ของวิญญาณ ทั้งนี้ สุขุม ครุฑทสสะ ได้อธิบายวิธี การเบิกโลง ไว้ว่า

ใช้มีดหมอสับปากโลง 3 ครั้ง พร้อมกับถามว่า “บ้านนี้เป็นของใคร” ญาติจะตอบชื่อผู้ตาย จากนั้นพรมน้ำมนต์ธรรณีสาร เจ้าภาพนำเงินใส่พานวางในโลง เพื่อเป็นการซื้อที่ให้ศพอยู่ แล้วนำเงินนั้นไปถวายวัดเมื่อทำพิธีเรียบร้อยแล้ว ญาติคลุม ผ้าแพรบนร่างผู้ตาย เจ้าหน้าที่วัดจะดึงเส้นด้ายที่มีดหมอออกมานอกโลงสำหรับใช้ ตอนบังสุกุล แล้วจึงปิดฝาโลง มีผ้าขาว สายสิญจน์ และดอกไม้ธูปเทียนวางบนฝา โลงด้านศีรษะของศพ” (สุขุม ครุฑทสสะ, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

อีกทั้ง เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายรายละเอียดของอุปกรณ์ตลอดจนขั้นตอน ของพิธีเบิกโลง ไว้ว่า

สัปเหร่อจะเอาไม้ไผ่มาจักเป็นซีกเล็ก ๆ ทำเป็นบันได 4 ชั้น หรือมี 3 ช่อง กว้างยาวเท่าโลง สำหรับวางบนปากโลง เอาเฟือกผืนหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ 8 ซีก ถักติดกันเหมือนแครง วางกันโลงเอาผิวไม้ขึ้น เว้นระยะให้ห่างกันพอควรสำหรับ รองรับอย่างเสื่อ แล้วเอาไม้ไผ่มาเรียกโตขนาดนิ้วก้อย ผ่าข้างหนึ่งสำหรับคาบ ปากโลงเป็นระยะ ๆ จนครบ และผ่าอีกข้างหนึ่งสำหรับคาบด้ายสายสิญจน์ วงทางขวางก่อนให้รอบโลง ไม้นี้เรียกว่า ไม้ปากกาจับโลง เอาเทียน 8 เล่ม ติดพาดที่ ปากโลงระหว่างไม้ปากกาทั้ง 8 ช่อง ก็มีกระทงใบตองขนาดเล็ก ใส่กึ่งพลา ปลาอย่า

หรือจะเป็นอาหารอย่างอื่นก็ได้ แล้วแต่ท้องถิ่น วางบนปากโลงทั้ง 8 ช่อง ใกล้เคียง ๆ กับเทียนที่ติดไว้ เปรียบว่าเป็นเครื่องสังเวยเทพทั้ง 8 ทิศ (บางท้องถิ่นวางในโลงไม่ถึง 8 กระทงกิม) ส่วนฝาโลงนั้นเอาฟางไว้ข้างโลง เตรียมชั้นไว้สำหรับทำน้ำมันต์ มีเทียนติดพาดปากชั้นเล่มหนึ่ง เงินค่ากำนัลสำหรับสัปเหร่อผู้ทำ 6 สลึง ลงมือจุดเทียนเป็นคู่ ๆ แต่ด้านปลายเท้าขึ้นไปหาศีรษะ แล้วตั้งต้นทำน้ำมันต์ธรรณสาร (น้ำมันต์ธรรณสารใช้สำหรับประพรมแก้เสนียดจัญไร) จากนั้นว่าคาถา เมื่อว่าคาถาจบแล้ว วิกน้ำมันต์ลูบหน้าเสยผม 3 ครั้ง และประพรมโลง 3 หน แล้วหยิบเทียนที่ติดปากโลงมาจุดด้วยสายสิญจน์ที่วิ่งรอบโลง ให้เอาเทียนจุดเป็นคู่ ๆ แต่ด้านปลายเท้าให้ไหม้ขาดทุกช่อง เว้นช่องด้านที่จะใช้เป็นหัวโลง แล้วเอามัดหมอกดด้วยสายสิญจน์ที่กลางหัวโลง ว่าคาถา พุทฺธํ ปจฺจกฺขามิ ธมฺมํ ปจฺจกฺขามิ สงฺฆํ ปจฺจกฺขามิ 3 หน แล้วถามว่า โลงใคร มีคนคอยตอบ โลงของ (ออกชื่อผู้ตาย) หรือถามเองตอบเองก็มีถามตอบเสร็จแล้วเอามัดหมอสับปากโลง 3 ที สับกลางก่อนแล้วสับซ้ายสับขวา ทางที่มีรอยสับนี้ เป็นเครื่องหมายว่าให้ศีรษะศพอยู่ทางนี้ แล้วผลักเครื่องเช่นไม้ปากกา เทียน และด้ายสายสิญจน์ที่เหลืออยู่ลงไปในโลงหมด แล้วเลือกเอาใบตองตานีที่ใบไม่แตก ก้านไม่หัก 3 ใบ ปูตามยาวทับของที่ผลักลงไปก้นโลง เป็นเสร็จพิธี เบิกโลง (เสฐียรโกเศศ, 2539: 54-55)

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น อธิบายในเชิงปริศนาธรรมตามคติความเชื่อว่า “ความเชื่อของคนโบราณที่ให้มีการเช่นผีสิงเทวดานั้น เพื่อป้องกันอันตรายพึงบังเกิดแก่ผู้เบิกโลง อีกทั้งเรื่องการถามตอบว่าโลงเป็นของใครคนนั้นคนนี่ เพื่อบอกกล่าวให้ผู้อื่นรู้ว่าโลงนี้มีเจ้าของแล้วเพื่อป้องกันมิให้อสุรกายเข้ามาสิงอยู่ในโลง” (ธีรานันโท, 2547: 18) อีกทั้ง เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ใบตอง 3 ใบ หมายถึง 3 ภพ... เมื่อยกศพลงโลงปิดฝาผนึกเสร็จแล้วเอาบันได 4 ขั้นที่กล่าวมาข้างต้นวางบนหลังโลงซึ่งอธิบายอย่างปริศนาธรรมว่า สัตว์โลกต้องเวียนว่ายอยู่ในภพทั้งสาม คือ ในกามภพ รูปภพ และอรุภพ ต่อเมื่อได้สร้างบารมีเต็มเปี่ยมถึงขีดได้บรรลुพระอมตธรรมแล้วจึงเท่ากับเป็นบันไดขั้นที่ 4 จึงจะข้ามพ้นโลกทั้งสามไปได้ หรืออธิบายเป็นปริศนาธรรมได้อีกนัยหนึ่ง คือ เป็นอริยสัจ 4 ก็ได้” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 56)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปได้ว่า ขั้นตอนการเบิกโลงนี้กระทำขึ้นจากความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับการมีชีวิตอยู่ของวิญญาณในโลก หลังความตาย ตลอดจนการเวียนว่ายตายเกิด และหนทางการดับทุกข์สู่การเข้าถึงนิพพาน

**11) การตั้งศพ** เมื่อบรรจุศพลงโลงเรียบร้อยแล้ว จะตั้งศพไว้ที่บ้านหรือที่วัดเพื่อบำเพ็ญกุศลศพ ซึ่งตามความเชื่อจะต้องหันศีรษะผู้ตายไปทิศตะวันตกเสมอ ทั้งนี้ นิลมนิได้อธิบายเกี่ยวกับสาเหตุที่ห้ามไม่ให้ผู้มีชีวิตอยู่นอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก ว่า

ต้นเหตุมาจากเรื่องพระอิศวรใช้ให้พระวิศวกรรม ไปหาศีรษะมนุษย์หรือสัตว์ที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกมาต่อหัวให้พระคเนศ ซึ่งถูกพระอังคารโกรธตัดหัวไปทิ้งเสียในแม่น้ำ เหตุเพราะพระอิศวรไม่เชิญไปพระอังคารไปร่วมในพิธีตัดจุกของพระคเนศ พระวิศวกรรมไปหามนุษย์ที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกไม่พบพบแต่ข้าง 2 ตัว นอนหันหัวไปทางทิศนั้นจึงตัดหัวข้างนำมาต่อให้พระคเนศด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงได้ถือคติไม่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก (นิลมนิ, 2555: 128-129)

นอกจากนี้ สุขุม ครุฑทัตสสะ ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ในปัจจุบันการตั้งศพไว้ที่ศาลาวัดให้ยึดตามที่ตั้งของโต๊ะหมู่บูชา กล่าวคือ ให้หันศีรษะผู้ตายไปทางพระพุทธรูปโดยได้จำเป็นต้องยึดว่าทิศทางใด” (สุขุม ครุฑทัตสสะ, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

**12) การตามไฟศพ** “จะจุดตะเกียงไว้ปลายเท้าศพ โดยใช้จุดด้วยน้ำมันมะพร้าวใส่กะลามะพร้าวมีเนื้อพร้อมซี่หนึ่ง ใช้ขมิ้นทองหลางร้อยด้ายดิบเป็นไส้บางทีกี่ใส่เกลือด้วยมีภาชนะบรรจุข้าวเปลือกกรองรับตะเกียงกะลามะพร้าวอีกที่บางตำราก็แถมหม้อใส่น้ำ 3 หม้อไม้พากสามารถตั้งและวางไว้ด้วย” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 64) การตามไฟไว้ปลายเท้าศพนี้ในหนังสือเรื่องความตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายอย่างเป็นปริศนาธรรมตามคติความเชื่อ ไว้ว่า

เป็นเครื่องเตือนสติแก่ผู้ยังดำรงชีวิตอยู่ ให้หมั่นระลึกถึงว่าความเป็นมนุษย์ของบุคคลเรานั้นมี 4 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่ 1 “โชติ โชติปรายโน” ผู้ได้นามว่า มาสว่างไปสว่าง อันได้แก่บุคคลเกิดในตระกูลอันโอฬาร เพียบพร้อมด้วยข้าวและน้ำ ทั้งมีอัตภาพอันสมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นผู้เกิดมาเหนือกองเงินกองทอง ที่ได้ชื่อว่ามาสว่างและเป็นผู้ไปสว่างนั้นคือ เป็นผู้ก่อปรด้วยประการประพฤตินอนอยู่ในกายสุจริต วจิสุจริต มโนสุจริต มีความเลื่อมใสในศาสนาพุทธ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ปฏิบัติศาสนาวาทของพระศาสดา มีความรุ่งเรืองทั้งภพนี้และภพหน้า ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่ามาสว่างไปสว่าง

ประเภทที่ 2 “โชติ ตมปรายโน” ผู้ได้นามว่ามาสว่างไปมืด อันได้แก่ผู้ที่เกิดในตระกูลอันโอฬาร เพียบพร้อมด้วยข้าวและน้ำ ทั้งมีอรรถภาพอันสมบูรณ์ กล่าวคือเป็นผู้เกิดมาเหนือกองเงินกองทอง ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มาสว่าง แต่เป็นผู้ไปมืดนั้นคือ แม้เกิดดีมีสุขเช่นนั้นก็หาเป็นผู้ประกอบความดีไม่ กลับประพฤตินอนอยู่ในกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตปราศจากความเลื่อมใสในทางศาสนาพุทธ ไม่บำเพ็ญทาน ศีลภาวนา เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมมีทุกคติเป็นที่หวังในเบื้องหน้า ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่ามาสว่างแต่ไปมืด

ประเภทที่ 3 “ตโม โชติปรายโน” ผู้ได้นามว่ามามีตไปสว่าง อันได้แก่บุคคลผู้เกิดในตระกูลอันชั่วช้าเป็นมิจฉาทิฎฐิ มีตระกูลแห่งคนจัญฑาล ทั้งมีอรรถภาพอันไม่สมบูรณ์ แต่บุคคลผู้นั้นก็หาประพฤตินอนชั่วช้าไม่ กลับเป็นผู้มีความประพฤติอันดีงาม ตั้งอยู่ในกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต มีความเลื่อมใสในศาสนาพุทธ บำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ผู้เช่นนี้ย่อมมีสุคติภพเป็นที่ไปเบื้องหน้า จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีมิตไปสว่าง

ประเภทที่ 4 “ตโม ตมปรายโน” พุทได้นามว่ามามีตไปมืด อันได้แก่บุคคลผู้เกิดในตระกูลอันชั่วช้า เป็นมิจฉาทิฎฐิตั้งกล่าวแล้วนั้น และทั้งตนก็เป็นผู้ประกอบด้วยมิจฉาทิฎฐิตามตระกูล ตั้งตนอยู่ในกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตปราศจากความเลื่อมใสในศาสนาพุทธ ไม่บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เมื่อละโลกนี้แล้วย่อมมีทุกคติภพเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่ามามีตไปมืด (ธีรานันโท, 2547: 31-32)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายอย่างปริศนาธรรมเกี่ยวกับการตามไฟ

ไว้ปลายเท้าศพ ว่า

การที่ตามไฟไว้ปลายเท้าศพนั้นเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติคนเป็นให้หาทางไปแต่ทางสว่าง คือ ประกอบกุศล บำเพ็ญบุญ... ส่วนการบรรจุข้าวเปลือกไว้ในภาชนะนั้นเป็นการเปรียบเทียบว่า ใครหว่านข้าวกล้าลงในนา ข้าวกล้าย่อมจะงอกขึ้นเป็นต้นข้าว จะไม่กลายเป็นหญ้าได้ฉันทใด การทำบุญไว้บุญจะส่งผลให้กลายเป็นบาปไม่มีฉันทนั้น อธิบายอีกอย่างหนึ่งว่า ที่ตามไฟไว้ปลายเท้า คือ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ธาตุทั้ง 4 ยังมีอยู่พร้อม ครั้นตายแล้วธาตุทั้ง 4 ก็แยกกันไป จึงจุดไฟตามไว้ให้เห็นเป็นพยานในน้ำมันมะพร้าวเป็นของบริสุทธิ์ดุจบุญกุศลที่บุคคลก่อสร้าง ส่วนเกลือเปรียบด้วยบาปอกุศลเป็นคนละอย่างจะปนเคล้ากันไม่ได้ (เสฐียรโกเศศ, 2539: 65)

นอกจากนี้ ในปัจจุบันการตามไฟศพในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีต ด้วยบริบทต่าง ๆ เช่น สังคม ยุคสมัย ความเชื่อ เป็นต้น อีกทั้งบางวัดก็จุดโคมไฟตามไว้ปลายเท้าศพ หรือบางวัดจะจุดตะเกียงไฟไว้ด้านนอกศาลา เพราะศาลาวัดบางแห่งติดเครื่องปรับอากาศ กลิ่นน้ำมันก๊าดและควันไฟอาจรบกวนและก่อมลพิษได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ขั้นตอนพิธีนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ดำเนินชีวิตตนไปในทางที่ดี เพื่อให้ดวงวิญญาณไปสู่ที่สว่างหรือไปสู่สวรรค์ในภพหน้า โดยมีนัยยะสำคัญ คือ เกิดมาแล้วอย่ามีความประมาท ให้บำเพ็ญตนในทางทาน ศีล ภาวนา ประพฤติกาย วาจาใจ ในทางสุจริต

**13) สวดพระอภิธรรม** เมื่อเสร็จจากการบรรจุศพลงในโลงศพและได้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเรียบร้อยแล้วจะเป็นขั้นตอนการสวดพระอภิธรรม ซึ่งเจ้าภาพและแขกผู้มาร่วมงานจะไปฟังพระสวดพระอภิธรรม ไม่ว่าจะตั้งศพไว้ที่วัดหรือที่บ้าน ทั้งนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า

จัดการตั้งเครื่องตั้งศพ เครื่องเช่น เครื่องบูชา เตียงสำหรับพระสงฆ์สวดอภิธรรมและเครื่องบูชา นิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมที่หน้าเตียงตามที่จัดไว้ พอถึงเวลาค่ำในคืนวันนั้นก็จัดให้คนไปนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสวดพระอภิธรรม การสวดนั้นโบราณให้นิมนต์พระสงฆ์ 8 รูป สวดตลอดทั้งคืนหรือแบ่งกันสวดครั้งละ 4 รูป คืนหนึ่งสวด 4 จบสลับกันไป ครั้นถึงสมัยนี้บางรายก็สวดเพียงครั้งคืน บางรายก็สวด 4 จบตลอดคืน การสวดจะสวด 3 คืน หรือ 7 คืน ก็ได้ตามแต่สะดวก เมื่อสวดแล้วจะเลี้ยงพระทุกวันก็ได้ หรือ 7 วันเลี้ยงพระครั้งหนึ่งก็ได้ (ธีรานันท์, 2547: 29)

อีกทั้งในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ ว่า

เมื่อพระสงฆ์ 4 รูป มาถึง เจ้าภาพกราบพระพุทธรูปและจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วจุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อย กราบศพเพียงครั้งเดียว ก่อนอาราธนาศีล สมาทานศีล และฟังพระสวดพระอภิธรรมแล้วจึงทอดผ้าบังสุกุล เมื่อพระบังสุกุลจบจึงถวายไทยธรรม ดอกไม้ธูปเทียน และใบปวารณาจพนวนเงิน

แล้วกรวดน้ำ บางวัดอาจให้มีการถวายเครื่องไทยธรรม ดอกไม้ธูปเทียนก่อน การทอดผ้าบังสุกุลเพื่อสะดวงต่อเจ้าภาพ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 32)

ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการสวดพระอภิธรรมอย่าง คติธรรมตามหลักศาสนา ไว้ว่า “การสวดพระอภิธรรมเป็นเรื่องสอนคนเป็น สำหรับจะได้พิจารณาใน มรณานุสติก็มีภูฐาน แต่ความประสงค์ที่ตินี้กลายมาเป็นพิธีเท่านั้น เพราะการสวดคนส่วนมากไม่ เข้าใจคำแปล บางทีอาจจะเข้าใจผิดคิดไปว่าสวดให้แก่ผู้ตายก็มี ที่จริงไม่ผิด เพราะเมื่อไม่มีใครตายก็ ‘ไม่สวดกัน’” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 70)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าพิธีกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย และเพื่อให้เจ้าภาพญาติมิตรและคนอื่น ๆ ร่วมแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุพการี แสดงความรัก ความเคารพนับถือที่มีต่อผู้วายชนม์ 2) มุ่งสอนให้ ผู้ที่มีชีวิตอยู่เข้าใจในเรื่องของความไม่เที่ยงของสังขารตามความหมายของบทสวด

**14) การเข่นศพ** ในขั้นตอนพิธีของการเข่นศพนี้ สุขุม ครุฑทัตสสะ ได้อธิบาย ไว้ว่า

ระหว่าง 3 วัน นับตั้งแต่วันตาย ต้องจัดหาอาหารและน้ำใส่สำหรับมาตั้งไว้ ข้างโลงวันละ 2 เวลา คือ เช้าและเย็น เป็นการเข่นศพ เวลาจะเข่นให้เคาะโลง 3 ครั้ง บอกศพให้รับประทานอาหาร ตั้งอาหารเช่นประมาณ 1 ชั่วโมง จึงยกกลับ บางแห่งทำเช่นนี้ถึง 7 วัน ด้วยความเชื่อว่า คนตายจะวนเวียนอยู่ในโลกคนเป็นก่อน ชั่วคราวแล้วจะไปเสวยทุกข์หรือสุขในโลกอื่น เพราะฉะนั้นในวันตายใหม่ ๆ จึงต้อง เข่นเพื่อให้คุ้นกับสภาพใหม่ที่ตายไปเท่านั้น (สุขุม ครุฑทัตสสะ, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

ทั้งนี้ในเรื่องของเข่นศพนั้นอธิบายเป็นปริศนาธรรมได้ว่า “สิ่งใดมีอยู่ ก็ย่อม คงอยู่ และจะมีอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นเมื่อก่อนผู้ตายเคยกินอย่างไร เมื่อตายไปก็ต้องกินอย่างนั้น” (นิลมนี, 2555: 149)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามความเชื่อหลังความตายที่ว่า ชีวิตไม่ได้สิ้นสุดที่การตาย เมื่อตายแล้ววิญญาณจะต้องมีการดำเนินต่อไปตามบุญหรือกรรมที่ได้ กระทำไว้เมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่



**15) การบำเพ็ญบุญ** ทำให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ แม้กายจะดับสูญ แต่ยังมีระลึกถึงด้วยการบำเพ็ญบุญให้ ทั้งนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรม ในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ได้อธิบายถึงการกำหนดวันในการบำเพ็ญบุญ ไว้ว่า

เมื่อพิจารณาตามทางโลกจะเห็นว่าการตายเป็นกิจใหญ่ที่ญาติพี่น้องต้องอยู่ ช่วยกันจัดงานศพจนเหน็ดเหนื่อยกันมาก หรือยังอยู่ในช่วงเศร้าโศก อีกทั้งญาติที่อยู่ ไกลยังไม่พร้อมกัน จึงกำหนดว่า 7 วันค่อยทำบุญให้ศพ จะได้สะดวกและพร้อม เพียง ส่วนการทำบุญ 50 วัน 100 วัน เพื่อให้มีการทำบุญระลึกถึงผู้ตายได้เป็น ระยะ ๆ และไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยมากเกินไปนั่นเอง (สำนักงานทรัพย์สิน พระมหากษัตริย์, 2559: 32-33)

ทั้งนี้พิธีกรรมในการทำบุญมีลักษณะเดียวกัน คือ นิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ ตอนเย็น เทศนาธรรม และสวดอภิธรรม และในวันรุ่งขึ้นนิมนต์พระมารับภัตตาหารเช้าหรือเพล แล้วถวายสังฆทาน แต่ปัจจุบันเพื่อความสะดวกของเจ้าภาพ ในสังคมเมืองมักมีพิธีกรรม วันเดียว คือ ถวายภัตตาหารเช้าหรือเพลหรือถวายสังฆทานเท่านั้น ไม่ตั้งบาตรน้ำมนต์ ไม่มีการถวาย สบายสิญจน์ เพราะถือกันว่าศพยังอยู่ ยังเป็นงานอวมงคล

**16) การชกฟาก หรือชกฟาก 3** ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติเฉพาะการตั้งศพ บำเพ็ญกุศลที่บ้าน ซึ่งเมื่อเคลื่อนศพออกจากบ้านเพื่อไปทำพิธีฌาปนกิจก็จะชกฟากออก 3 ชี ทั้งนี้ นิลมณี ได้อธิบายในเชิงปริศนาธรรม ว่า “ฟาก 3 ชี หมายถึง ภพทั้ง 3 อนึ่งคนที่ตายไปย่อมจะไปเกิด ในภพทั้ง 3 ไม่ภพใดก็ภพหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง ไตรลักษณ์ นามและรูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ของเรา ในวันหนึ่งข้างหน้าจะต้องแตกดับสูญสิ้นไป” (นิลมณี, 2555: 208) อีกทั้งในหนังสือ เรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า “ฟาก 3 ชี เปรียบเสมือนภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ และให้พิจารณาถึงไตรลักษณ์... เรือนเปรียบเสมือนร่างกาย การชกฟากออกจากเรือนนั้นคือการละทิ้งร่างกายที่ดับสิ้นแล้วนั่นเอง” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 46)

จากการศึกษาเรื่องการชกฟาก พบว่า ในขั้นตอนนี้ปัจจุบันได้เลิกทำไปแล้ว เนื่องด้วยบริบทของสังคมปัจจุบันที่ไม่ได้มีการก่อสร้างบ้านเรือนอย่างเช่นในอดีต อีกทั้งสังคมในเมือง มักจะจัดงานศพที่วัดซึ่งมีความสะดวกมากกว่าการจัดที่บ้าน

**17) การต่อยมื้อ** เป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ในปัจจุบันบางท้องถิ่นที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็ยังคงยึดถือปฏิบัติ โดยกระทำกันเมื่อขณะเคลื่อนศพออกจากบ้าน เพื่อไปทำพิธีฌาปนกิจ ส่วนในสังคมเมืองหรือหากตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดนั้นจะลดทอนขั้นตอนนี้ไป ซึ่งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนของพิธีต่อยมื้อ ไว้ว่า

จัดหาหม้อดินมาไว้ 5 ใบ แล้วนำไฟเข้าบรรจุไว้ในหม้อดินนั้น 1 ใบ บรรจุไว้ด้วยน้ำ 4 ใบ นำไปตั้งไว้ที่ใกล้ทางศพจะลงจากเรือนนั้น ครั้นเคลื่อนศพพ้นจากบ้านแล้วให้คนหนึ่งถือหม้อใบที่บรรจุด้วยไฟเดินนำหน้าศพไปวัด จากนั้นคนที่อยู่บนเรือนจึงนำไม้ซีกมาทูปต่อยมื้อที่บรรจุน้ำทั้ง 4 ใบให้แตกแล้วหักไม้ซีกนั้นทิ้งเสียทั้ง 4 ซีก และคนบนเรือนอีกพวกหนึ่งถือพัดโบกลมออกจากเรือน 4 ครั้ง (ธีรานันโท, 2547: 42-43)

วัตถุประสงค์ของพิธีดังกล่าวเพื่อให้คนที่ยังเป็นอยู่ได้เกิดธรรมสังเวช ในสังขาร ร่างกาย อันธรรมชาติปรุงแต่งไว้ด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ กล่าวคือ

ประการที่ 1 การที่ให้ผู้หนึ่งถือหม้อไฟเดินนำไปข้างหน้าศพนั้นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า “เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ” เมื่อแตกดับหรือแยกออกจากร่างกายแล้ว มนุษย์เราจึงตาย

ประการที่ 2 การที่ให้ผู้หนึ่งถือหม้อน้ำให้แตกทั้ง 4 ใบนั้น เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า “อาธาตุ คือ ธาตุน้ำ” เมื่อเกิดวิการแตกดับออกจากร่างกายแล้ว มนุษย์เราจึงตาย

ประการที่ 3 การที่ให้ผู้หนึ่งหักไม้ทิ้งเสียทั้ง 4 ซีกนั้นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ปฐวีธาตุ คือ ธาตุดิน” เกิดวิการแตกดับออกจากร่างกายแล้วมนุษย์เราจึงตาย

ประการที่ 4 การที่ให้ผู้หนึ่งถือพัดโบกลมบนเรือน 4 ครั้งนั้นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า “วาโยธาตุ คือ ธาตุลม” เกิดวิการแตกดับออกจากร่างกายแล้วมนุษย์เราจึงตาย (ธีรานันโท, 2547: 44)

นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับพิธีต่อยมื้ออย่างปริศนาธรรมว่า “หม้อน้ำได้แก่ธาตุดิน น้ำหมายถึงธาตุน้ำ คุมเข้ากันเป็นรูป เมื่อตีด้วยไม้ย่อมแยกสลายหมดฉันใด ชีวิตก็ฉันนั้น จะเหลืออยู่แต่หม้อไฟนำหน้าศพเป็นเครื่องให้คนพิจารณาให้เห็นธรรมสังเวช ว่า สิ่งใด ๆ

ไม่เป็นของเที่ยงทั้งนั้น ฟังประกอบการกุศลอันจะนำตนสู่สุคติภพในเบื้องหน้า” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 107)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปได้ว่า ขั้นตอนการต่อยมื้อ นอกจากกระทำด้วยความเชื่อว่าวิญญาณผู้ตายจะสู่สุคติแล้ว ยังเป็นข้อคิดในแง่มุมมองความไม่เที่ยงของสังขารให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ตลอดจนผู้วิจัยเห็นว่าในขั้นตอนนี้ยังมีความสัมพันธ์กับศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ในประเด็นที่ว่า “มนุษย์เกิดจากธรรมชาติ”

**18) พระสงฆ์นำหน้าศพ** เป็นขั้นตอนที่กระทำเมื่อจะนำศพไปเผาบนเมรุ ซึ่งจะมีพิธีกรรมจตุรปูเทียนเชิญศพ ทายาทถือรูปและมีรูปนำหน้าศพ พระสงฆ์เป็นผู้จูงศพ ทั้งนี้วัดหลายแห่งในสังคมเมืองไม่ได้จูงศพด้วยสายสิญจน์ แต่ยังมีพระสงฆ์เดินนำหน้า ตามด้วยพระเณร ผู้บวชหน้าไฟ และญาติมิตรเดินไปในขบวน “สำหรับในชนบทส่วนใหญ่ยังมีการจูงศพจากเรือนไปที่วัดหรือป่าช้า ใช้ด้ายขาวทบเป็นเส้นใหญ่ใช้เป็นสายสิญจน์จูงศพ ให้พระสงฆ์และเณรบวชหน้าไฟเป็นผู้จูง” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 36) ซึ่งการที่นิมนต์พระสงฆ์มานำศพนี้มีความเชื่อว่าจะได้นำทางดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์

**19) การเวียน 3 รอบ** จะปฏิบัติก่อนจะเคลื่อนศพขึ้นประดิษฐานเหนือจิตกาธาน (เชิงตะกอน) การเวียนนั้นให้เวียนข้างซ้าย คือ เดินหันข้างซ้ายเข้าข้างจิตกาธาน เรียกว่า อุตตราวัฏ โดยเชื่อกันว่า “การเวียนขวาเป็นเรื่องเกี่ยวกับมงคล เมื่อเป็นความตายซึ่งเป็นเรื่องอัปมงคล จึงต้องเวียนซ้าย จากนั้นจึงยกศพขึ้นเหนือจิตกาธาน โดยหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก” (พระมหาวิเชียร พูลมณีส, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561) ทั้งนี้ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคตินิยมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ได้อธิบายถึงการหันศีรษะในลักษณะนี้ ไว้ว่า “ทิศตะวันตกเป็นทางไปสู่แดนสุขาวดี อันเป็นสวรรค์ของพระอมิตาภพุทธ จึงหันศีรษะผู้ตายไปทางทิศตะวันตกเพื่อให้ไปสู่สุขาวดี (ธีรานันท์, 2547: 51) อีกทั้ง นิลมณี ได้อธิบายเกี่ยวกับการเวียนศพ 3 รอบ อย่างปริศนาธรรม ไว้ว่า “สัตว์โลกทั้งหลายต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ทั่วกัน เป็นการเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้คิดถึงตัว จะได้บำเพ็ญบุญกุศลเพื่อหนีไปจากการเวียนวายเป็นตายเกิดใน 3 ภพนี้ จะได้นำตนไปสู่นิพพาน” (นิลมณี, 2555: 245) นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับการเวียนศพ 3 รอบ อย่างปริศนาธรรมที่แตกต่างกับข้อมูลข้างต้น ไว้ว่า “บ้างก็ว่าที่เวียน 3 รอบ ได้แก่ พระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เกิดมาก็เป็นทุกข์ มีความแปรปรวน ในที่สุดก็ตาย” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 120)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าการเวียนศพ 3 รอบ นอกจากจะเป็นปริศนาธรรมที่เป็นข้อคิดสำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เข้าใจเรื่องความไม่เที่ยงของสังขารแล้ว ยังมีความ

เชื่อเกี่ยวกับภพทั้ง 3 ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในแง่มุมมองของการเวียนว่ายตายเกิดตามบุญหรือกรรม

**20) การซักมหาบังสุกุล** ในขั้นตอนนี้จะกระทำขึ้นเมื่อเคลื่อนศพถึงวัดแล้ว จึงจัดการถ่ายหรือเทศพในที่ลับซึ่งสัปเหร่อได้จัดเตรียมไว้ ตัดด้วยตราสังข์ที่มัดศพออก ซึ่งหมายถึงตัดบ่วงทั้ง 3 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว “จากนั้นให้ศพนอนหงายแล้วนำผ้าไตรหรือผ้าขาวทั้งพับทอดลงบนนั้น นิมนต์พระสงฆ์มาพิจารณาซักมหาบังสุกุล โดยแต่เดิมทำเป็นกระดานหก พระสงฆ์จะเหยียบกระดานหกนั้น ศพก็ลุกขึ้นนั่งประนมมือประคองผ้าไตรให้พระสงฆ์ซักมหาบังสุกุลรับผ้ามา” (ธีรานุโท, 2547: 47-48) ปัจจุบันวิธีการซักมหาบังสุกุลรูปแบบนี้ได้ยกเลิกการปฏิบัติไปแล้ว โดยจะคงทำแค่การเชิญแขกผู้ใหญ่หรือญาติทอดผ้าไว้บนหลังโลงแล้วนิมนต์พระสงฆ์มาปลงกรรมฐานและรับผ้าเป็นไทยธรรม

**21) มะพร้าวล้างหน้า** ก่อนเผาศพมีการนำมะพร้าวกะเทาะเปลือกออกแล้วต๋อยเอาน้ำล้างหน้าศพ ซึ่งในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายในเชิงปริศนาธรรมให้พิจารณาเห็นว่า “น้ำธรรมตาย่อมชุ่มมัวระคนด้วยเปือกตม เปรียบด้วยกิเลสทำให้จิตใจเศร้าหมอง ส่วนน้ำมะพร้าวมีเครื่องหอมหลายชั้นเป็นน้ำใสสะอาด ถ้าคนทั้งหลายอุทิศส่าห์บำเพ็ญกุศลสุจริตทำให้ใสสะอาดปราศจากกิเลสเหมือนน้ำในผลมะพร้าวแล้วย่อมได้รับความสุข เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วจะได้ไปสู่สวรรค์” (ธีรานุโท, 2547: 52) นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของการใช้น้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้น ดังนี้

มะพร้าวมีเครื่องหอมหลายชั้นจึงสะอาดบริสุทธิ์ ผิดกับน้ำธรรมดาที่มีสิ่งปนเปื้อน เปรียบเสมือนว่ายังมีกิเลสอันเป็นเหตุของทุกข์อยู่ การใช้น้ำมะพร้าวสะอาดล้างศพ ประหนึ่งกุศลกรรมล้างอกุศลกรรม เป็นความเชื่อที่เปรียบเทียบให้คนเป็นเห็นว่า ถ้ามีความตั้งใจบำเพ็ญกุศล รักษาใจให้ใสสะอาด ปราศจากกิเลสเหมือนน้ำมะพร้าว ย่อมได้รับความสุข เมื่อละโลกไปแล้วจะได้ไปสู่สวรรค์ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)

อีกทั้ง นิลมนณี ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับมะพร้าว ตามคติของอินเดีย ไว้ว่า “ในคติอินเดียถือว่ามะพร้าวเป็นผลไม้ศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า “ศรีผล” หรือผลไม้ที่มี

ความเป็นสิริมงคล เป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์... เวลาจะทำพิธีอะไรบนแท่นบูชาจะขาดมะพร้าวไม่ได้” (นิลมณี, 2555: 252)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า การล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วิญญาณของผู้ตายปราศจากอกุศลกรรม แต่เมื่อพิจารณาถึงประเด็นของการสอนผู้ที่มีชีวิตอยู่แล้ว หมายถึง ให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่มุ่งสร้างบุญกุศล กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว

**22) การเผาศพ** แต่เดิมรูปเทียนในพิธีเผาศพ ประกอบด้วย รูป 1 ดอก เทียน 1 เล่ม และดอกไม้จันทน์ ซึ่งภายหลังได้คิดประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทน์ แล้วไปวางไว้ที่เชิงตะกอนได้ศพ จะมีคนคอยเก็บดับเอาออกมาไว้ข้างนอก ซึ่งเป็นการเผาหลอก ๆ ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้กล่าวเกี่ยวกับการต่อไฟเผาศพ ว่า “เปรียบเทียบคนผูกเวร เวรย่อมไม่มีที่สิ้นสุดลงได้” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 136) นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเผาศพ ไว้ดังนี้

เทียนเผาศพนั้นห้ามมิให้จุดต่อกัน ต้องจุดจากไฟชนวนที่เจ้าภาพจัดหาไว้ให้ การที่เผาศพด้วยรูปเทียนนี้เพื่อเป็นเกียรติยศแก่ศพ ซึ่งอธิบายอย่างปริศนาธรรมว่า การเอาเทียนรูปเผาศพนั้นถือเป็นเครื่องขอขมาโทษแก่ศพ และในข้อที่ห้ามต่อไฟกันนั้น ได้อธิบายไว้ว่า ไฟนั้นเหมือนกิเลสเครื่องเผาผลาญสันดานของสัตว์ให้รุ่มร้อน อันมี ราคัคิ หมายถึง ไฟ คือ ราคะ (ความกำหนัดในกามารมณ์) โทสัคิ หมายถึง ไฟ คือ โทสะ (ความประทุษร้าย) โมหัคคิ หมายถึง ไฟ คือ โมหะ (ความลุ่มหลง) เมื่อไฟทั้ง 3 นี้ เกิดแก่ผู้ใดแล้วก็ให้ผู้นั้นพยายามระงับเสีย อย่าไปจุดต่อกระพ้อให้ลุกลามมากไปจนเป็นเหตุถึงกับให้ผู้อื่นเดือดร้อน (ธีรานันโท, 2547: 53-54)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า การเผาศพ นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการสังขารของผู้ตายให้สลายไปตามธรรมชาติและเป็นการให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ขอขมาแก่ผู้ตายแล้ว ปริศนาธรรมข้างต้นยังมุ่งสอนให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่ระงับกิเลสที่เปรียบเสมือนไฟ เพื่อให้ตนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข

**23) การชักฟืน 3 ดุ้น** ครั้นเผาหลอกพอเป็นพิธีแล้วได้เวลาเผาจริงญาติมิตรก็ไปเผาอีกครึ่งหนึ่ง ขณะเมื่อเพลิงลุกรุ่งโรจน์อยู่นั้น บางรายก็เอาผ้าคลุมหีบหรือผ้าห่มแพรโยนข้ามไฟ 3 ครั้ง และรอคอยจนสัปเหร่อจะชักฟืน 3 ดุ้นจึงจะกลับบ้านได้ ทั้งนี้ในหนังสือเรื่อง

การตายและพิธีการทำบุญศพ ได้อธิบายอย่างปริศนาธรรมเกี่ยวกับการเอาผ้าโยนข้ามไฟ 3 ครั้ง ไว้ว่า “เรายังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเพียงใด ก็เหมือนอยู่ในกองไฟทั้ง 3 คือ ราคะ โทสะ โมหะ อันแผดเผาสันดานให้รุ่มร้อนอยู่เป็นนิตย์เพียงนั้น” (ธีรานันโท, 2547: 56) ซึ่งข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับคำอธิบายของ เสฐียรโกเศศ ที่ได้อธิบายอย่างปริศนาธรรม ไว้ว่า “พิน 3 ดุ้น ได้แก่ ไฟ 3 กอง คือ ราคะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นกิเลสเผาผลาญสัตว์ให้รุ่มร้อนอยู่ในวัฏสงสารไม่รู้สร่าง เป็นเรื่องให้คนเป็นพิจารณาเกิดสังเวชและสลดใจ จะได้พยายามถอนเพลิงทั้ง 3 ออกเสีย” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 138)

**24) การแปรอัฐิ** หลังจากเผาศพแล้ว จะเป็นพิธีกรรมของคนในครอบครัว คือ การแปรอัฐิ โดยนำอัฐิมาเรียงเป็นรูปร่างคน หันศีรษะไปทางตะวันตกโดยมีนัยว่าตาย แล้วนิมนต์พระภิกษุมาบังสุกุลตาย เมื่อเสร็จแล้วเกลี่ยรูปแล้วเรียงรูปใหม่ให้หันศีรษะไปทางตะวันออกโดยมีนัยว่าเกิดใหม่ นิมนต์พระภิกษุบังสุกุลเป็น หลังจากแปรอัฐิแล้วญาติผู้เสียชีวิตจะถวายอาหารคาวหวาน และผ้าไตรแด่พระภิกษุ “อนุমানได้ว่า การถวายภัตตาหาร ซึ่งมีทั้งจัดใส่ปันโตหรือเป็นสำรับเป็นเสปียงและอาหารคาวหวาน 3 หาบ ตามพิธีกรรมเดิน 3 หาบ แบบดั้งเดิมแทน” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 38) นอกจากนี้ สุขุม ครุฑทัตสสะ ยังได้อธิบายขั้นตอนหลังจากแปรอัฐิ ว่า

เมื่อแปรอัฐิเสร็จแล้ว ญาติพี่น้องจะมีการนำอัฐิไปลอยอังคาร ทั้งนี้อาจจะลอยอังคารไปทั้งหมดหรือจะเก็บอัฐิบางส่วนเอาไว้บูชาก็ได้ แต่ในปัจจุบันด้วยความแตกต่างในบริบททางสังคมและข้อจำกัดเรื่องสถานที่ จึงทำให้ปัจจุบันคนในสังคมเมืองส่วนใหญ่จึงมักจะนำอัฐิไปลอยอังคารแทนการเก็บไว้ที่บ้านหรือที่วัด ต่างกับคนชนบทที่ยังมีการเก็บอัฐิไว้ในสถูปเจดีย์ภายในวัด (สุขุม ครุฑทัตสสะ, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแปรอัฐิ นอกจากจะเป็นข้อคิดให้แก่ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในประเด็นความไม่เที่ยงของสังขารแล้ว พบว่า ในขั้นตอนนี้ยังมีความสอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องการกลับมาเกิดใหม่ของวิญญาณ

จากขั้นตอนของพิธีศพในศาสนาพุทธทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าในบางขั้นตอนก็จะกระทำเฉพาะการตั้งศพสำหรับประกอบพิธีที่บ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้จัดงาน หากสะดวกที่บ้านก็มักจะทำที่บ้านก่อนแล้วชักศพไปวัด ถ้าไม่สะดวกที่บ้านก็นำศพไปจัดทำพิธีที่วัดเลยก็แล้ว ดังที่ ปรานี วงษ์เทศ ได้กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับพิธีศพว่า

ในปัจจุบันพิธีศพที่ปฏิบัติกันในสังคมเมืองนั้น ศพจะถูกนำไปที่วัดทันที เพื่อทำพิธีรดน้ำศพ หลังจากนั้นบรรจุศพลงโลง และจะมีการตกแต่งตามฐานะของผู้ตาย โดยทั่วไปจะมีการสวดศพ 3 หรือ 7 วัน เมื่อถึงกำหนดเผา จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์และฉันอาหาร ตอนบ่ายจะมีการย้ายศพไปยังเมรุเพื่อรอพิธีทางศาสนาครั้งสุดท้าย หากเจ้าภาพเป็นผู้มีฐานะอาจจัดให้มีการแสดงโขนหน้าไฟระหว่างเผาก็มี การเผาจะเริ่มด้วยพระสงฆ์ทำพิธีชักผ้าบังสุกุลเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย จากนั้นจะมีการเผาหลอกด้วยดอกไม้จันทน์และเทียนบนเมรุ ซึ่งการเผาจริงจะเริ่มทันทีหลังจากแขกกลับ ซึ่งจะมีการล้างหน้าด้วยน้ำมะพร้าวเป็นการชำระล้างเพื่อความบริสุทธิ์ (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 13)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการจัดพิธีศพจะมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละสังคมและยุคสมัย แต่ในแนวทางที่ปฏิบัติตามประเพณีและคติความเชื่อทางศาสนานั้นแต่ละสังคมก็ยังคงยึดถือปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ดังที่ พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวว่า

การออกแบบพิธีศพจะขึ้นอยู่กับความเชื่อที่มีต่อโลกและชีวิตของผู้คน ในแต่ละสังคม เช่น หากเชื่อว่ามีชีวิตหลังความตาย พิธีศพจะเป็นการช่วยเหลือคนตายให้มีชีวิตที่ดีหลังความตาย หากมองว่าคนตายสามารถให้คุณหรือให้โทษแก่คนเป็นได้ การทำพิธีศพจะเป็นไปเพื่อทำให้คนตายเป็นสุข จะได้ไม่รังควานคนเป็น หากมองว่าโลกของคนเป็นมีความสำคัญกว่าโลกของคนตาย พิธีศพจะเป็นไปเพื่อสั่งสอนคนเป็นให้ดำรงตนอยู่ในธรรมะ ไม่ประมาท (พระไพศาล วิสาโล, 2559: 34-35)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพ ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนและความเชื่อด้านคตินิยมหรือปรีชาธรรมในทางศาสนาพุทธที่ได้สอดแทรกอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สรุปขั้นตอนพิธีศพและความเชื่อด้านคตินิยมหรือประเพณีในทางศาสนาพุทธ  
ที่มา : ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่	พิธี	ความเชื่อ/คตินิยม/ประเพณี
1	การอาบน้ำศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- น้ำร้อน ได้แก่ กองกิเลสทั้ง 3 คือ ราคะ โทสะ โมหะ</li> <li>- น้ำเย็น ได้แก่ สันติธรรม วิราคะธรรม พรหมวิหาร และปัญญา</li> <li>- การปลงศพให้แก่คนตายเพื่อให้หมดมลทินโทษ</li> </ul>
2	การแต่งตัวศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- นุ่งห่มตรงข้ามคนเป็น หมายถึง ตาย</li> <li>- นุ่งห่มตามธรรมดากครั้ง หมายถึง เกิดใหม่</li> <li>- เวียนเกิดเวียนตายอยู่ไม่รู้สิ้นสุด</li> <li>- นุ่งห่มขาว หมายถึง เป็นผู้บริสุทธิ์</li> </ul>
3	การหิวศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- หิวศพกลับไปข้างหน้าซีกหนึ่งหิวไปข้างหลังซีกหนึ่ง หรือหิวศพให้สลับข้างกับเมื่อยังมีชีวิตอยู่ หมายถึง ตายแล้วเกิดใหม่</li> <li>- หักหิว หมายถึง ชีวิตมนุษย์นั้นต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา อีกทั้งให้เป็นเครื่องใช้แก่ผู้ตายในภพต่อไป</li> </ul>
4	การตำหมากใส่ปากศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ปลงสังขาร คือ เกิดแล้วต้องตาย</li> </ul>
5	การนำเงินใส่ปากศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ให้วิญญาณผู้ตายนำไปใช้เป็นค่าเดินทางไปยังอีกภพหนึ่ง</li> <li>- เปรียบเทียบว่าเมื่อตายไปแล้วไม่สามารถเอาอะไรไปได้ไม่ว่าจะเป็นร่างกายหรือทรัพย์สมบัติ</li> </ul>
6	การรดน้ำศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ขอขมาโทษ ขอโหสิกรรม แก่ผู้ตาย โดยมีน้ำเป็นพยาน</li> <li>- เปรียบเทียบว่า มามือเปล่า ไปมือเปล่า ตายแล้วไม่สามารถเอาอะไรไปได้</li> </ul>



ขั้นตอนที่	พิธี	ความเชื่อ/คตินิยม/ปรีศนาธรรม
7	การตราสังศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- 3 บ่วง ได้แก่ บ่วงรัดคอ หมายถึง ห่วงลูก บ่วงรัดมือ หมายถึง ห่วงภรรยาหรือสามี และบ่วงรัดเท้า หมายถึง ห่วงทรัพย์สมบัติ ซึ่งทั้ง 3 บ่วงดังกล่าวเปรียบเสมือนบ่วงที่ผูกมัดให้อยู่ในวัฏสงสาร</li> <li>- มัด 5 เปลาะ หมายถึง นิเวรณ 5 และขันธ 5</li> </ul>
8	การนำกรวยดอกไม้ธูปเทียนใส่มือศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ให้วิญญาณผู้ตายนำขึ้นไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์</li> </ul>
9	การปิดหน้าศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ปิดอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ไม่ เป็นสาเหตุของการสร้างอกุศลกรรม</li> </ul>
10	การเบิกโลง	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ป้องกันมิให้สุรกายเข้ามาสิงอยู่ในโลง</li> <li>- ใบตอง 3 ใบ หมายถึง สัตว์โลกต้องเวียนว่ายอยู่ในภพ 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ</li> <li>- บันได 4 ขั้น หมายถึง อริยสัจ 4</li> </ul>
11	การตั้งศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก</li> </ul>
12	การตามไฟศพ	<ul style="list-style-type: none"> <li>- เป็นเครื่องเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้หาทางไปแต่ทางสว่าง คือ ประกอบกุศล บำเพ็ญตนในทางทาน ศีล ภาวนา ประพฤติกาย วาจาใจ ในทางสุจริต อันจะนำตนไปสู่ความสว่าง รุ่งเรือง ในภพหน้า</li> <li>- เมื่อตายแล้วธาตุทั้ง 4 ก็แยกกันไป จึงจุดไฟตามไว้ให้เห็นเป็นพยาน</li> </ul>

ขั้นตอนที่	พิธี	ความเชื่อ/คตินิยม/ปรีศนาธรรม
13	การสวดพระอภิธรรม	- สอนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับจะได้พิจารณาในมรณานุสติ กัมมัฏฐาน - ทำบุญอุทิศส่วนกุศลตลอดจนแสดงออกซึ่งความกตัญญู กตเวทีกแก่ผู้ตาย
14	การเซ่นศพ	- เมื่อตายวิญญาณจะวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์ก่อนชั่วคราว - สิ่งใดมีอยู่ก็ย่อมคงอยู่ และจะมีอยู่ต่อไป
15	การบำเพ็ญบุญ	- แสดงความกตัญญูต่อผู้ตาย
16	การชักฟาก	- ภาพทั้ง 3 คือ กามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ - ไตรลักษณ์
17	การต๋อยหม้อ	- การตาย คือ การแตกดับของธาตุทั้ง 4
18	พระสงฆ์นำหน้าศพ	- นำทางวิญญาณไปสู่สวรรค์
19	การเวียน 3 รอบ	- สัตว์โลกทั้งหลายต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในภพทั้ง 3 คือ กามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ - ไตรลักษณ์
20	การชักมหาบังสุกุล	- ตัดด้ายตราสังข์ที่มัดศพออก หมายถึง ตัดบ่วงทั้ง 3 - เปรียบเทียบว่าผู้ตายถวายผ้าไตร
21	มะพร้าวล้างหน้า	- มะพร้าวเป็นผลไม้ศักดิ์สิทธิ์ - นำมะพร้าวสะอาดล้างอกุศลกรรม
22	การเผาศพ	- เป็นเครื่องขอมมาโทษแก่ผู้ตาย

ขั้นตอนที่	พิธี	ความเชื่อ/คตินิยม/ปรีศนาธรรม
23	การชักฟืน 3 ดุ้น	- เวียนว้ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเหมือนอยู่ในกองไฟทั้ง 3 คือ รากะ โทสะ โมหะ
24	การแปรอัฐิ	- เปรียบเทียบว่าตายแล้วเกิดใหม่

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปความเชื่อด้านคตินิยมหรือปรีศนาธรรมที่แทรกอยู่ในขั้นตอนพิธีศพศาสนาพุทธ ได้ว่า ในการปฏิบัติตามพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย เช่น เรื่องการเวียนว้ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และใน 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เปรียบเสมือนอยู่ในไฟทั้ง 3 คือ ไฟรากะ ไฟโทสะ และไฟโมหะ ตลอดจนในขั้นตอนของพิธียังแทรกไปด้วยคตินิยมที่มุ่งสอนให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นพิจารณาในเรื่องของการปลงสังขาร และให้พิจารณาถึงสังขารของชีวิตที่มีการเกิดก็ย่อมมีการแตกดับสลายไปตามบุญหรือกรรมที่ได้กระทำ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาทางศาสนา ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่ารายละเอียดดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อมูลสำคัญอันจะนำไปสู่ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัย ทั้งการออกแบบบทการแสดงตามลำดับขั้นตอนพิธีศพและคตินิยมหรือความเชื่อเชิงปรัชญาทางศาสนา การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่มีการเทียบเคียงจากสถานการณ์จริงในพิธีกรรม การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เทียบเคียงจากอุปกรณ์ในพิธีกรรม การออกแบบเสียงประกอบการแสดงที่มีลักษณะความคล้ายคลึงกับเสียงในพิธีกรรม อีกทั้งการออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง ตลอดจนการออกแบบแสงประกอบการแสดงที่สอดคล้องตามแนวคิดจากข้อมูลข้างต้น

### 2.3.1.2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ

จากการศึกษาเรื่องขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อคตินิยมที่กล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดปรัชญาทางศาสนา โดยประเด็นสำคัญมุ่งเน้นหวังจะให้ดวงวิญญาณหรือชีวิตหลังความตายประสบความสุข การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าหากดวงวิญญาณนั้นยังมีกรรมจะไม่สามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ จะมีการกลับมาเกิดใหม่หรือเรียกว่า “การเวียนว้ายตายเกิด” ซึ่งความเชื่อนี้มีความสอดคล้องกับการค้นพบรูปแบบพิธีศพที่มีการฝัง ในภาชนะทรงหม้อ ไห หรือภาชนะดินเผาแบบมีฝาปิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับการกลับมาเกิดใหม่ในครรถ์มารดา เห็นได้จากการที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้บันทึกในสาส์นสมเด็จ ไว้ตอนหนึ่งว่า “วิธีฝังศพอีกอย่างหนึ่ง

คือ ให้ศพอยู่ในท่า คู่เข้าหรือทำนัง เข้าใจกันว่าที่ให้ศพอยู่ในท่าเช่นนั้น มีความหมายเหมือนกับท่าของ ทารกที่อยู่ในอุทร” (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551: 83) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ความเห็นของ ปราณี วงษ์เทศ ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับประเพณีการฝังศพที่สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อใน เรื่องการกลับมาเกิดใหม่ของคนตาย ว่า “การทำศพนั้งให้งอเข้าจนถึงคางหรือเกือบถึงคาง สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันกับระหว่างการเกิดกับการตาย กล่าวคือ เป็นการทำให้คนตาย คืบสู่การเกิดอีกครั้งหนึ่งโดยการจัดการศพให้อยู่ในลักษณะท่าทางคล้ายทารกขณะอยู่ในครรภ์” (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 277) นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศล งานศพ ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดของ เอเดรียน สโนดกราส (Adrian Snodgrass) นักวิชาการ ชาวตะวันตก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นในประเด็นเกี่ยวกับสัญลักษณ์เรื่องครรภ์ที่ปรากฏผ่าน สลูป ไว้ว่า “โครงสร้างส่วนใหญ่ของสลูปอินเดียจะเป็นรูปโดมครึ่งวงกลมผ่าซีก และในทางศาสนา พุทธได้กล่าวถึงโดมนี้ว่า ครรภ ครรภ์ ตัวอ่อน ภาชนะ... พระสลูปทั้งองค์จึงมีนามว่า ธาตุ-ครรภ์ อันหมายถึงที่บรรจจุติ” (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 17)

จากข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับความเชื่อในศาสนาพุทธเรื่อง “การเวียนว่ายตายเกิด หรือสังสารวัฏ” โดยเชื่อว่าชีวิตหลังความตายเป็นเช่นไรย่อมมาจากผลของกรรม ซึ่ง “สังสารวัฏ” หมายถึง การหมุนเวียนอยู่ในภพชาติต่าง ๆ ของสัตว์โลกในลักษณะข้ามภพข้ามชาติ ตามอำนาจ บุญหรือบาปที่ชักนำไปให้เกิด ซึ่งการหลุดพ้นจากสังสารวัฏต้องอาศัยการทำความดี ละเว้นจาก ความชั่ว ผิดแผกนอบรมจิตใจและปัญญา จนเกิดความรู้แจ้งต่อธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิตและสรรพสิ่ง อันเป็นเหตุให้หลุดพ้นจากการยึดติดในสิ่งทั้งปวง นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโล ได้อธิบายเกี่ยวกับ อุปมาอุปมัยที่เกี่ยวกับความตาย ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและทัศนคติต่อชีวิตหลังความตายในมุมมอง ต่าง ๆ ดังนี้

**1) การเดินทาง** เป็นคำอุปมาเกี่ยวกับความตายที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ในหลายวัฒนธรรม เป็นการสะท้อนถึงความเชื่อที่ว่า “ชีวิตมิได้สิ้นสุดลงเมื่อร่างกาย ตายไปแล้ว” ในทางศาสนาพุทธ เมื่อชีวิตยุติลง คือการตายทางร่างกาย แต่จิต หรือวิญญาณจะยังคงอยู่และเดินทางไปสู่สภาวะใหม่

**2) เปลี่ยนบ้านใหม่** เป็นคำอุปมาของความตายว่าร่างกายเหมือนบ้าน อันเป็นที่อยู่อาศัยของจิตหรือวิญญาณ วันหนึ่งเมื่อบ้านเสื่อมโทรมจนกระทั่งผุพังไป ตามกาลเวลา ไม่สามารถใช้เป็นที่อยู่ของจิตหรือวิญญาณได้อีกต่อไปจึงต้องออกไป อยู่บ้านใหม่ที่ดีกว่าบ้านหลังเดิมที่ผุพังไปแล้ว

**3) เปลี่ยนภพภูมิ** ชีวิตมิได้สิ้นสุดที่ความตาย หลังจากตายแล้วชีวิตยังคงดำเนินอย่างสืบเนื่องต่อไปในรูปแบบต่าง ๆ ตามภพภูมิหรือสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น นรก โลกมนุษย์ หรือสวรรค์ ซึ่งชีวิตจะไปเกิดในภพภูมิใด เป็นผลจากการทำความดีหรือความชั่วในอดีต (พระไพศาล วิสาโล, 2559: 108-110)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเชื่อหลังความตายในมุมมองปรัชญาทางศาสนาพุทธ เชื่อว่า การตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง เมื่อตายแล้ววิญญาณจะแยกออกจากสังขารและเดินทางไปสู่ภพภูมิใหม่ เปรียบเสมือนการย้ายบ้าน ภพภูมิใหม่ ได้แก่ นรก โลกมนุษย์ หรือสวรรค์ ทั้งนี้ดวงวิญญาณจะเดินทางไปอยู่ที่ใดนั้นขึ้นอยู่กับกรรมหรือผลการกระทำขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ตลอดจนกรรมยังส่งผลให้ดวงวิญญาณเข้ากลับเข้าสู่สังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าจะหมดกรรมดวงวิญญาณจึงจะเข้าสู่นิพพาน ซึ่งหมายถึง การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ทั้งนี้รายละเอียดดังกล่าวข้างต้นจะเป็นข้อมูลสำคัญอันนำไปสู่การออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ตลอดจนการออกแบบพื้นที่การแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัยจากการตีความแนวคิดในแง่มุมมองของปรัชญาทางศาสนา

### 2.3.2 ความตายในบริบทของศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประเภทเทวนิยม ซึ่งพัฒนาหรือปฏิรูปมาจากศาสนายูดาห์ ในศาสนาคริสต์เชื่อว่าความตาย คือ ภาวะที่ร่างกายและวิญญาณแยกออกจากกัน มนุษย์เกิดมาครั้งเดียวและตายครั้งเดียว เมื่อตายลงร่างกายซึ่งเป็นสสารก็สลายกลายเป็นธาตุตามเดิม ขณะที่วิญญาณซึ่งแยกออกจากร่างกายจะถูกนำไปพิพากษาทันทีตามบาปบุญของตน ซึ่งในหัวข้อความตายในบริบทของศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยได้กล่าวรายละเอียดโดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อในศาสนาคริสต์ และประเด็นความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ดังนี้

#### 2.3.2.1 ขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อในศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าเมื่อชีวิตถึงแก่ความตายแล้ว ร่างกายของคนตายควรได้รับความเคารพ เพราะกายคือเครื่องมือของใจที่จะทำดี กายทุกกายจะถูกปลุกเพื่อรวมกับวิญญาณอีกครั้ง เพราะฉะนั้นจึงไม่นิยมเผาศพแต่จะฝังฝักดินไว้ และเชื่อว่าการนอนเป็นการเตรียมพร้อมลุกขึ้นสำหรับการกลับเป็นขึ้นมาในวันสุดท้ายอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง วรยุทธ ศรีวรกุล ได้กล่าวถึงความสำคัญของชีวิตในทรรศนะของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ ไว้ว่า “ชาวคริสต์เชื่อว่าชีวิต

ของมนุษย์พิเศษกว่าสรรพสิ่งอื่น ๆ ในแง่ที่ว่า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ตามพระฉายาของพระองค์ ธรรมชาติของมนุษย์จึงประกอบขึ้นมาจากชีวิต 2 ส่วน คือ ชีวิตฝ่ายจิตหรือวิญญาณ ซึ่งเป็นชีวิตเหนือธรรมชาติ มีสติปัญญากับเสรีภาพ (วรยุทธ ศรีวรกุล, 2549: 179) ทั้งนี้ สไบทิพย์ คิมทอง ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการจัดงานศพในศาสนาคริสต์ ว่า

ผู้เสียชีวิตที่เป็นคริสเตียนจะจัดงานศพขึ้นที่โบสถ์ สิ่งสำคัญไม่ใช่เรื่องของพิธีกรรม ไม่ใช่เรื่องของร่างกาย แต่เป็นเรื่องของวิญญาณจิต คนที่เชื่อในพระเจ้าจะไปอยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์ แต่ที่จัดพิธีแบบคริสต์เตียนเพื่อคนที่มีชีวิตอยู่ต่างหาก จะได้ฟังเรื่องราวข่าวดีของพระเจ้า เหมือนกับคนที่ตายไปแล้วเพราะเขารู้จักกับพระเจ้าไปแล้ว ทำเพื่อคนมีชีวิตอยู่ มากกว่าคนที่เสียชีวิตอยู่ (สไบทิพย์ คิมทอง, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับความตายในศาสนาคริสต์ ที่อาจกล่าวได้โดยนัยว่าเป็นต้นกำเนิดแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์ยังปรากฏให้เห็นในเรื่องของศีลมหาสนิทที่มาจากเหตุการณ์ก่อนพระเยซูถูกจับกุมไปตรึงกางเขน มีการรับประทานอาหารร่วมกับอัครสาวกสิบสององค์ อันเป็นพระกระยาหารค่ำมื้อสุดท้าย (The Last Supper) ในการรับประทานอาหารครั้งนั้นอยู่ในช่วงปัสกามีเพียงขนมปังและเหล้าองุ่น ซึ่งพระองค์ใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งพันธสัญญาใหม่ ในการไถ่บาปด้วยเนื้อและเลือดของพระองค์

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยได้แยกประเด็นต่าง ๆ ออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

## CHULALONGKORN UNIVERSITY

**1) การเผาศพ** หรือที่เรียกว่า “วจนพิธีการเพื่อผู้ล่วงลับ” เป็นการภาวนาเผาศพ โดยการกล่าวคำแนะนำเตือนใจและสวดเพลงสดุดีกับบทภาวนา นอกจากนี้จะอ่านบทอ่านอื่นจากพระคัมภีร์ที่ส่งเสริมความหมายของความตายเยี่ยงคริสต์ชนด้วยการร้องเพลงสดุดีก็ได้ ทั้งนี้ นิลมนิ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสวดศพในศาสนาคริสต์ ไว้ว่า

เมื่อตอนที่ศพยังอยู่ในบ้านก็มีการสวดมนต์เช่นกัน เป็นการสวดมนต์ภาวนา อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย เจ้าภาพจะแจกของสมนาคุณตามสมควร การสวดนี้ไม่มีข้อกำหนด สวดพอสมควรแก่เวลา ไม่ตึกมากนักแล้วก็เลิก

การทำเช่นนี้ของชาวคริสเตียนมีคำอธิบายอยู่ว่า คนตายใหม่ ๆ วิญญาณต้องการการปลอบโยน เพราะกำลังเสียใจที่ต้องไปโลกอื่น ญาติมิตรจึงพากันมาฟัง

สวดเพื่ออุทิศบุญกุศล และถือได้อีกอย่างก็คือ เป็นการเฝ้าผีไปในทางอ้อมด้วย (นิลมนี, 2555: 148)

อีกทั้ง เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายเกี่ยวกับการตั้งศพและการเฝ้าศพในศาสนาคริสต์ ไว้ว่า “ช่วงงานศพ จะเริ่มด้วยการประกอบพิธีที่สถานที่ตั้งศพ ซึ่งอาจเป็นที่บ้านหรือศาลาพักศพที่โบสถ์ ญาติของผู้ตายจะเชิญบาทหลวงมาทำพิธีเชิญศพ โดยบาทหลวงจะประกอบพิธีสวดภาวนาอุทิศให้แก่ผู้ตายและประพรมน้ำเสก อาจมีบทสวดเพื่อคลายความเศร้าโศกแก่ญาติผู้ตายบ้างตามสมควร” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 62) นอกจากนี้ สไบทิพย์ คิมทอง ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากคำอธิบายของ เสฐียรโกเศศ เกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการศพก่อนเข้าสู่พิธีกรรมทางศาสนา ว่า

ก่อนการเข้าสู่พิธีกรรม เมื่อคริสเตียนถึงแก่กรรม ก็จะมีการอาบน้ำแต่งตัวศพเช่นเดียวกับศาสนาพุทธ แตกต่างกันตรงที่ในศาสนาคริสต์นั้นไม่เห็นว่าจะต้องมีบทสวดต่าง ๆ อย่างเช่นในศาสนาพุทธ อีกทั้งในขั้นตอนของพิธีกรรมนั้นผู้เข้าร่วมงานจะต้องร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าเพื่อเป็นการส่งวิญญาณของผู้ตาย (สไบทิพย์ คิมทอง, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีแนวคิดที่สอดคล้องกับการขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ ในแง่ของการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ ตลอดจนการปลอบโยนญาติพี่น้องของผู้ล่วงลับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## 2) การตั้งศพ

บาทหลวงจะสวมเสื้อยาวหรือเสื้อขาวสั้น กับผ้าห้อยคอสีที่ใช้ในการปลงศพ และจะสวมเสื้อคลุมสีเดียวกันด้วยก็ได้ เดินไปยังบ้านของผู้ล่วงลับ พร้อมกับผู้ช่วยพิธีซึ่งถือไม้กางเขนและน้ำเสก เมื่อเข้าบ้านผู้ล่วงลับแล้วบาทหลวงจะทักทายญาติผู้ล่วงลับเพื่อบรรเทาสภาพจิตใจ จากนั้นจะทำการพรมน้ำเสกและสวดบทเพลงสดุดี

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพรมน้ำเสกผู้วิจัยพบว่า การพรมน้ำเสกนั้นเชื่อว่าเป็นน้ำที่ใช้ชำระให้บริสุทธิ์หรือน้ำศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นต้นกำเนิดความหมายของการประพรมน้ำเสก และต่อมาวัดต่าง ๆ ก็รับเอาการพรมน้ำเสกนี้มาใช้ในพิธีกรรมปัจจุบัน ทั้งนี้การพรมน้ำเสกนั้นใช้ทั้งในงานมงคลและงานอวมงคลอย่างงานศพ โดยใช้น้ำเสกในพิธีปลงศพเพราะเชื่อว่าศพจะได้รับการคุ้มครองจากปีศาจจึงต้องปกป้องศพด้วยน้ำเสก ตลอดจนเป็นการบรรเทาทุกข์ในไฟชำระให้แก่ผู้ตาย

**3) การแห่ศพไปยังโบสถ์** ให้จัดขบวนแห่โดยมีผู้ถือไม้กางเขนเดินนำหน้า ขบวน บาทหลวงจะเดินนำหน้าศพ ระหว่างแห่ศพจะมีการร้องเพลงสวดดีหรือบทสวดภาวนาก็ได้ ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการแห่ศพในศาสนาคริสต์ ไว้ว่า

เมื่อสวดภาวนาจบแล้วจึงจัดขบวนแห่ศพเคลื่อนไปยังโบสถ์เพื่อทำพิธี ระหว่างเคลื่อนศพจะมีการสวดสวดดีแก่ผู้ตายเป็นทำนองอ่อนหวานพระเจ้าให้ทรงโปรดรับวิญญาณของผู้ตายไปอยู่ร่วมในสวรรค์ จนกระทั่งถึงโบสถ์บาทหลวง จึงประกอบพิธีเชิญศพเข้าสู่โบสถ์อีกครั้ง การตั้งศพเพื่อทำพิธีภายในโบสถ์จะต้องจัดวางหีบศพให้ศีรษะของผู้ตายหันไปทางประตูโบสถ์ ส่วนเท้าหันไปทางแท่นทำพิธี รูปแบบการจัดวางหีบศพเช่นนี้เป็นไปตามลักษณะของผู้ตายขณะทำพิธีต่าง ๆ ในโบสถ์เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ นั่นคือหันหน้าเข้าหาแท่นทำพิธี ในทางกลับกัน หากผู้ตายเป็นบาทหลวงก็จะหันศีรษะไปทางแท่นทำพิธี และหันเท้าไปทางประตูโบสถ์ ก่อนเริ่มพิธี ผู้เขาร่วมพิธีจะได้รับแจกดอกไม้สดและหอดินหรือดินสอพองเพื่อนำไปวางในหลุมศพของผู้ตายที่สุสาน (เสฐียรโกเศศ, 2539: 62)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การนำดอกไม้สดและหอดินหรือดินสอพองไปวางในหลุมศพ มีลักษณะเทียบเคียงกับขั้นตอนการวางดอกไม้จันทน์ในศาสนาพุทธ อีกทั้งการนำหอดินวางในหลุมศพนั้นยังเกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและชีวิตมนุษย์ ตลอดจนร่างกายมนุษย์เกิดจากธรรมชาติ กล่าวคือ ร่างกายมนุษย์เกิดมาจากดิน ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับความเชื่อในศาสนาอิสลาม

**4) พิธีมิชซา** เป็นการประกอบพิธีกรรมในโบสถ์หลังจากแห่ศพเข้าไปตั้งในโบสถ์ ช่วงขั้นตอนนี้จะประกอบไปด้วย บาทหลวงอ่านพระวรสาร และเทศน์สั้น ๆ ตลอดจนเตือนสัตตบุรุษทั้งหลายโดยเฉพาะคนในครอบครัวของผู้ล่วงลับให้รับศีลมหาสนิทในมิชซาที่ถวายอุทิศแก่ผู้ล่วงลับ ทั้งนี้ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายขั้นตอนของพิธีมิชซาเพิ่มเติม ว่า

บาทหลวงผู้ทำพิธีจะต้องเดินรอบศพ เวียนซ้ายไปขวา 2 ครั้ง ในครั้งที่ 1 บาทหลวงจะพรมน้ำเสก และในครั้งที่ 2 บาทหลวงจะถวายกายน อีกทั้งเมื่อศพผ่านไม้กางเขนที่ปักอยู่ข้างทางต้องเอาโลงกระทกที่ฐานไม้กางเขนทุกแห่ง เมื่อเสร็จพิธีทำศพในโบสถ์แล้วต้องเอาโลงกระทกกับผนังโบสถ์ อธิบายเป็นปริศนาธรรมว่า การที่เอาโลงกระทกเป็นการที่ศพต้องการจะขอลาที่เคารพนับถือ เมื่อพูด



ไม่ได้จึงต้องใช้การกระแทกแทน อีกทั้งการกระแทกจะเป็นเครื่องเตือนนักบุญปีเตอร์ อัครสาวกพระเยซูให้เปิดประตูสวรรค์รับวิญญาณ (เสฐียรโกเศศ, 2539: 122)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ในศาสนาคริสต์ก็มีความเชื่อหลังความตายเรื่องนรกและสวรรค์เช่นเดียวกับศาสนาพุทธ เพียงแต่แตกต่างกันในแง่มุมของศาสนาคริสต์นั้นขึ้นสวรรค์เพื่อการกลับไปอยู่กับพระเจ้าและมีชีวิตเป็นนิรันดร์ จะไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก ในขณะที่ศาสนาพุทธเชื่อว่าการขึ้นสวรรค์นั้นเพียงสำหรับผู้ที่สร้างบุญกุศล

**5) การส่งวิญญาณและอำลาผู้ล่วงครั้งสุดท้าย** ขั้นตอนนี้กระทำต่อจากบาทหลวงกระทำพิธีมิชซา ซึ่งเมื่อมีการสวดบทภาวนาและรับศีลแล้ว บาทหลวงจะเดินไปประกอบพิธีส่งวิญญาณอำลาผู้ล่วงลับเป็นครั้งสุดท้าย จากนั้นเป็นการแห่ศพไปสุสาน ระหว่างการแห่ศพจะมีการร้องเพลงสดุดีประกอบไปด้วย

**6) การฝังศพ** เมื่อขบวนศพเดินทางไปถึงหลุมฝังศพแล้ว บาทหลวงจะทำการพรมน้ำเสกที่หลุมศพ ดังที่ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายไว้ว่า

เมื่อพิธีในโบสถ์เสร็จสิ้นลงแล้วจึงจัดขบวนแห่ศพไปยังสุสาน ก่อนที่จะบรรจุหีบศพลงในสุสานนั้นบาทหลวงจะประกอบพิธีเสกหลุมศพนั้นเสียก่อน โดยมีการสวดภาวนา ประพรมน้ำเสกและถวายกำยานที่หลุมศพ ในช่วงนี้สามารถนำหีบศพลงหลุมได้เลย หรืออาจรอจนขบวนทำพิธีก็ได้ บาทหลวงจะสวดภาวนาอุทิศแก่ผู้ตาย และเป็นผู้หย่อนหอดินพร้อมด้วยดอกไม้ลงในหลุมก่อน จากนั้นญาติและผู้ร่วมพิธีจึงหย่อนหอดินและดอกไม้ตาม เมื่อครบทุกคนแล้วจึงปิดหลุมศพเป็นอันเสร็จพิธีการฝังศพ “ฝังฝังศพเอาหัวไปทางทิศตะวันตก โดยถือว่าเมื่อถึงวันพิพากษา ครั่งสิ้นโลก มนุษย์ที่ตายไปก็จะกลับเป็นขึ้นมา เวลาลุกขึ้นก็จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศรุ่งเรืองเกิดใหม่อยู่ในตัว” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 62)

นอกจากนี้ ศิริพงษ์ แยมเปียง ได้อธิบายเกี่ยวกับการนำศพไปฝังหรือเผาโดย  
อ้างตามหลักคำสอนศาสนาคริสต์ ว่า

ในพระคัมภีร์ไม่ได้บอกไว้ว่าเวลาผู้ที่เสียชีวิตจะต้องเผาหรือฝัง แต่ที่แน่ ๆ  
คริสเตียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวิธีที่นิยมมากที่สุดก็คือการฝังศพ ด้วยเหตุผลที่  
เกี่ยวข้องกับความเชื่อตามหลักพระคัมภีร์ คือ คริสเตียนเชื่อว่าเวลาเราตายไปเราก็  
จะฝังและวันหนึ่งพระเยซูคริสต์ก็จะกลับมา ผู้ที่เสียชีวิตในพระคริสต์ในวันนั้น  
พระเยซูก็จะให้ทุกคนเป็นขึ้นมา และอยู่กับพระองค์ตลอดไป ซึ่งหมายถึง ฝังไว้เพื่อ  
รอวันที่พระเยซูเสด็จกลับมาเพื่อที่จะได้ฟื้นขึ้นมาแล้วอยู่กับพระองค์ตลอดไป  
แต่เมื่อเวลาผ่านไปการฝังศพไม่ใช่วิธีเดียวที่คริสเตียนในโลกนี้ทำกัน อีกวิธีหนึ่ง  
ที่เป็นตัวเลือกก็คือ การเผาศพ

คริสเตียนจะฝังหรือเผาก็ได้ขึ้นอยู่กับครอบครัวของผู้เสียชีวิตว่าวิธีไหน  
สะดวกที่สุด เหตุผลก็เพราะว่าการฝังศพนั้นมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากเพราะต้องซื้อที่ดิน  
สำหรับการฝัง เพราะฉะนั้นการที่จะตัดสินใจฝังศพของคนคนหนึ่งเป็นภาระที่ใหญ่  
หลวงในครอบครัวแต่สำหรับครอบครัวที่ไม่ได้อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ไม่มีปัญหาเรื่อง  
ที่ดิน ส่วนใหญ่ก็จะฝังศพกันเหมือนที่คนในต่างจังหวัดมีพื้นที่เหลือไว้ที่แบ่งไว้เพื่อใช้  
เป็นป่าช้าในการฝังศพของผู้เสียชีวิต แต่บางคนก็ไม่เห็นด้วยกับการที่จะเผาศพ  
เพราะมีความรู้สึกขัดแย้งกับความเชื่อของคริสเตียนที่ว่า “วันหนึ่งพระองค์จะเสด็จ  
กลับมาและจะทำให้ผู้ที่เสียชีวิตฟื้นขึ้นมา” ทำให้การเผาไม่สอดคล้องกับหลัก  
ความเชื่อของคริสเตียน ไม่ว่าจะเผาหรือฝังศพคริสเตียนที่เสียชีวิตก็ไม่มีผลต่อ  
การที่พระเจ้าจะทำให้คริสเตียนที่เสียชีวิตนั้นเป็นขึ้นมาจากความตาย เมื่อเวลา  
ล่วงเลยไปร่างกายของมนุษย์ก็จะสลายไปในที่สุด คนที่ถูกฝังก็ไม่ได้หมายความว่า  
ร่างกายจะอยู่ที่นั่นตลอดไปนั่นเอง คริสเตียนจึงมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกที่จะ  
ฝังหรือเผาศพของผู้เสียชีวิต (ศิริพงษ์ แยมเปียง, ตีพิมพ์: 2561)

อีกทั้ง พิเชษฐ พาลามเกษตร ได้อธิบายเกี่ยวกับพิธีปลงศพในศาสนาคริสต์  
ที่มีความสอดคล้องกับ ศิริพงษ์ แยมเปียง ในประเด็นของการเผาศพและการฝังศพ โดยมีรายละเอียด  
ดังต่อไปนี้

พิธีศพหรือพิธีปลงศพเป็นพิธีกรรมเพื่ออุทิศแก่ผู้ล่วงลับ ตามประเพณีที่มีมา แต่โบราณที่องค์พระคริสต์เจ้าทรงถูกฝังไว้ในคูหา บรรดาคริสตศาสนิกชนในยุคแรก จึงทำพิธีฝังศพคริสตศาสนิกชนที่ล่วงลับไว้ในเนินดิน และปฏิบัติสืบทอดกันมาแม้ว่า จะมีการเผาศพบ้างในช่วงที่มีโรคระบาดอย่างรุนแรง แต่โดยปกติแล้วก็มักจะนิยม การฝังโดยมีการประยุกต์ให้เข้าวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสวดภาวนาอุทิศให้แก่ผู้ ล่วงลับก่อนจะทำพิธีปลงศพ และการแต่งกายสีดำไว้ทุกข์ การฝังศพนิยมทำใน สุสานของคริสตศาสนิกชนโดยมีเครื่องหมายกางเขนเป็นสัญลักษณ์ฝังในท่านอน แหงนหน้าขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องของการกลับเป็นขึ้นมาจาก ความตายในวันสุดท้ายหรือที่เรียกว่า “วันพิพากษา” สำหรับในยุโรปสมัยกลาง ในการฝังศพบุคคลสำคัญในโบสถ์ เพื่อเป็นการให้เกิดเกียรติแก่ผู้ล่วงลับสำหรับ คริสตศาสนิกชนที่ประพฤติดนไม่ดี ทำบาปหนักอันเป็นที่สะดุดแก่ชุมชนอาจไม่ได้ รับอนุญาตให้มีพิธีศพหรือฝังศพในสุสานแต่ต้องฝังศพนอกเขตสุสานหรือหันหน้าศพ ให้แตกต่างจากศพทั่วไปให้เป็นที่รับทราบโดยทั่วกัน เพื่อเตือนใจให้ทุกคนได้ใช้ชีวิต อย่างดีจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต (พิเชษฐ พาลามเกษตร, 2556: 148)

จากการศึกษาขั้นตอนพิธีศพในศาสนาคริสต์ สรุปได้ว่า ขั้นตอนของพิธีกรรมมุ่งเน้น การอุทิศส่วนบุญให้กับผู้ตายเพื่อให้ดวงวิญญาณไม่ติดอยู่กับบาป และเป็นการขอพรจากพระเจ้า เพื่อให้ดวงวิญญาณกลับไปอยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์ เรียกว่า “การมีชีวิตนิรันดร์” อีกทั้งยังเป็นการเตือนสติของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้หมั่นกระทำความดี ตลอดจนการระลึกถึงพระเจ้า ซึ่งรายละเอียด ดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อมูลสำคัญอันจะนำไปสู่ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัย ทั้งการออกแบบบทการแสดงที่สะท้อนแนวคิดและความเชื่อเชิงปรัชญาทางศาสนา การออกแบบลีลา การเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดงที่ สามารถสื่อสารขั้นตอนในพิธีกรรม อีกทั้งการออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง ตลอดจนการออกแบบแสงประกอบการแสดงที่สอดคล้องตามแนวคิดจากข้อมูลข้างต้น

### 2.3.2.2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์

ชีวิตหลังความตายในศาสนาคริสต์มีความเชื่อเรื่องสวรรค์และนรกเช่นเดียวกับ ศาสนาพุทธ เพราะเชื่อในการกลับไปหาพระเจ้าพระเจ้าผู้สร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในสากลจักรวาล และ “มองว่าชีวิตคือการเดินทาง ความตายคือการยุติชีวิตบนโลกใบนี้ แต่มนุษย์ยังคงเดินทางต่อไปสู่ อาณาจักรสวรรค์ ชาวคริสเตียนเชื่อว่า การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้เป็นเรื่องชั่วคราวเท่านั้น เพราะชีวิต หลังความตาย คือ การกลับไปมี ชีวิตนิรันดร์” (ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์ และวายุทธ ศรีวรกุล, 2556:

148) ซึ่งหมายความว่า เมื่อตายแล้วมนุษย์จะกลับไปอยู่กับองค์พระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์อันเป็นที่อยู่ถาวร ซึ่งพระเจ้าได้ทรงเตรียมไว้สำหรับมนุษย์ทุกคนที่เชื่อและวางใจในพระองค์

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา ได้อธิบายคำว่า “การมีชีวิตนิรันดร์” โดยอ้างจากพระธรรมยอห์น เกี่ยวกับคำประกาศของพระเยซู ว่า

ผู้ที่เชื่อในเรานั้น หาได้เชื่อในเราไม่ แต่เชื่อในพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา และผู้ที่เห็นเราก็เห็นพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา เราเข้าใจในโลกเป็นความสว่าง เพื่อผู้ใดที่เชื่อในเราจะมีได้อยู่ในความมืด ถ้าผู้ใดได้ยินถ้อยคำของเราและไม่เชื่อ เราก็จะไม่พิพากษาผู้นั้นเพราะว่าเราไม่ได้มาเพื่อพิพากษาโลก แต่มาเพื่อช่วยโลกให้รอด ผู้ใดที่ปฏิเสธเราและไม่รับคำของเรา ผู้นั้นจะมีสิ่งหนึ่งพิพากษาเขา คือ “คำที่เราได้กล่าวแล้ว” นั้นแหละจะพิพากษาเขาในวันสุดท้าย เพราะเรามีได้กล่าวตามใจเราเอง แต่ซึ่งเรากล่าวและพูดนั้น พระบิดาผู้ทรงใช้เรามา พระองค์นั้นได้บัญชาให้แก่เรา เรารู้ว่าพระบัญชาของพระองค์นั้นเป็นชีวิตนิรันดร์ เหตุฉะนั้นสิ่งที่เราพูดนั้น เราก็พูดตามที่บิดาทรงบัญชาเรา (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2553: 26)

ตามพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า แท้จริงแล้วพระเจ้าไม่ได้สร้างมนุษย์ให้มีความตาย แต่มนุษย์คู่แรกทำผิดต่อพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นพระองค์จึงทำให้มนุษย์ต้องตายเพื่อลงโทษการตายก็คือ การขาดจากความสัมพันธ์กับพระเจ้า แต่ในที่สุดแล้วพระเจาก็ทรงส่งพระเยซูคริสต์มาไถ่บาปให้เหล่ามนุษย์เพื่อให้มนุษย์กลับไปคืนดีกับพระเจ้าอีกครั้ง การกลับไปคืนดีนี้คือการกลับไปมีสัมพันธ์ภาพกับพระเจ้าแบบถาวร ซึ่งไม่มีสิ่งใดแยกได้อีกแม้กระทั่งความตายของร่างกาย ดังนั้นชีวิตนิรันดร์ได้เริ่มต้นขึ้นในชีวิตนี้แล้วทันทีหลังจากเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้า

คติความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายของชาวคริสเตียนส่งผลต่อการดำเนินชีวิต โดยชาวคริสเตียน โดยเชื่อว่า ชีวิตบนโลกนี้เป็นเรื่องชั่วคราว ชีวิตหลังความตายยิ่งใหญ่มากกว่ามาก ดังนั้น ชาวคริสเตียนจึงใช้ชีวิต ความสามารถ และวัตถุที่มีอยู่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้ สโบททิพย์ คิมทอง ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตายของชาวคริสเตียน ว่า

คริสเตียนเชื่อเรื่องการตายแล้วฟื้น ดังนั้นการตายจึงเปรียบเหมือน การเปลี่ยนแปลงที่อยู่จากที่เก่าไปสู่ที่ใหม่ อาจมีความโศกเศร้าคิดถึงผู้จากไปอยู่บ้าง แต่ลึกๆในใจแล้วเรารู้ว่าผู้ที่จากไปมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่คือชีวิตนิรันดร์ ซึ่งในวันหนึ่งเราทุกคนจะได้พบกันอีก ดังนั้นพิธีศพของชาวคริสเตียนจึงมีบรรยากาศค่อนข้างอบอุ่นมีจุดประสงค์เพื่อให้กำลังใจครอบครัวของผู้ตาย เพราะชีวิต

หลังความตายของเรานั้นมีความหวังอันยิ่งใหญ่อยู่เบื้องหน้าแล้ว (สไบทิพย์ คิมทอง, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้ บั๊วโรย คำศรี ได้ให้ข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นความเชื่อ หลังความตายในศาสนาคริสต์ ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนเกิดในโลกนี้เป็นชาติแรก (ไม่มีชาติที่แล้ว) ดังนั้นเมื่อมนุษย์ตายแล้วจะไม่กลับมาเกิดในโลกนี้อีก โดยวิญญาณจะออกจากร่างและจะต้องไปอยู่สถานที่แห่งใหม่ คือ “สวรรค์” หรือ “นรก” ตลอดไปชั่วนิรันดร์โดยไม่มีวันตาย และไม่สามารถย้ายข้ามภพได้

2. พระเจ้าผู้ประเสริฐได้สร้าง “กฎแห่งกรรม” สำหรับมนุษย์ คือ “ทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” โดยพระเจ้าผู้ประเสริฐจะตอบแทนมนุษย์ตาม การกระทำของทุกคนอย่างเหมาะสมและครบถ้วน ก่อนที่มนุษย์จะตายจากโลกนี้ไป หากผู้ใดยังรับผลกรรมที่ตนทำมายังไม่ครบถ้วนทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ผู้นั้นจะยังไม่ ตายจนกว่าจะรับผลกรรมจนครบถ้วน (ศรีคำ บั๊วโรย, 2559: 184)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ในศาสนาคริสต์ไม่ได้เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด แต่เชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อเรื่องวันพิพากษา ซึ่งวิญญาณจะกลับไปอยู่กับพระเจ้าบน สวรรค์ จะไม่มีการกลับมาเกิดอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ได้ว่าในศาสนาคริสต์มีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต หลังความตายในประเด็นของกรรม นรกและสวรรค์ ตลอดจนการกลับไปอยู่กับพระเจ้า ทั้งนี้ รายละเอียดดังกล่าวข้างต้นจะเป็นข้อมูลสำคัญอันนำไปสู่การออกแบบบทการแสดง การออกแบบ ลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบพื้นที่การแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัยจากการตีความ แนวคิดในแง่มุมของปรัชญาทางศาสนา

### 2.3.3 ความตายในบริบทของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งตามแนวทวนิยม โดยมีความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด ซึ่งพระองค์เป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งหลาย “อิสลาม เป็นศาสนาหนึ่งที่สอนให้มนุษย์ตระหนักถึง ความตายเสมอ คัมภีร์อัลกุรอานได้ย้ำถึง สัจธรรมข้อนี้ว่า ทุกชีวิตต้องลิ้มรสแห่งความตาย (อัลกุรอาน บทที่ 21 วรรคที่ 35 และอัลกุรอานบทที่ 3 วรรคที่ 185) ทั้งนี้ บรรจง บินกาซัน ได้กล่าวถึงความตาย

ในมุมมองของศาสนาอิสลาม ว่า ทุกชีวิตจะได้ลิ้มรสความตาย” (บรรจง บินกาซัน, 2550: 17) วรรณคดีกล่าวได้อ้างมาจากหลักฐานในคัมภีร์อันกุรอาน ซึ่งตัวตนของความตายนั้นไม่ใช่การดับสูญ หรือการสูญสิ้น ในหัวข้อความตายในบริบทของศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยได้กล่าวรายละเอียดโดยแยก ออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อในศาสนาอิสลาม และประเด็นความเชื่อ หลังความตายในศาสนาอิสลาม ดังนี้

### 2.3.3.1 ขั้นตอนพิธีศพกับความเชื่อในศาสนาอิสลาม

มุสลิมนั้นนับถือศาสนาเป็นเสมือนวิถีทางของจิตวิญญาณที่ชี้นำการดำเนินชีวิตของ มุสลิมทุกคน ดังนั้นมุสลิมจึงมีศรัทธาต่อวิถีทางของอิสลามและศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า ในทุกมิติของ ชีวิต การตายในวรรณคดีของอิสลามถือว่าไม่ได้เป็นความทุกข์ เป็นการพ้นทุกข์ หรือเป็นการเพิ่มทุกข์ ในศาสนาอิสลามถือว่า การตาย คือ การกลับสู่ความเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า หรือพระอัลเลาะห์ ซึ่งเรียกว่า “อายัล” ฉะนั้นเมื่อมุสลิมทราบข่าวการตายของมุสลิมไม่ว่าจะรู้จักหรือไม่ก็ตาม เขาจะกล่าว ประโยคจากคัมภีร์อันกุรอานที่มีใจความว่า “แท้จริงเราเป็นของอัลเลาะห์และแท้จริงเรา เป็นผู้กลับไปหาพระองค์” ตามศาสนบัญญัติการจัดการศพตามบัญญัติอิสลามประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ อาบน้ำศพ กะฝั่งศพ (ห่อศพ) ละหมาดให้ผู้ตาย และฝังศพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การอาบน้ำศพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความสะอาดให้ร่างกายของศพ จากการศึกษาเรื่องการจัดการศพตามศาสนบัญญัติอิสลาม ผู้วิจัยได้แบ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการ อาบน้ำศพ ไว้ดังนี้

1.1) คุณสมบัติของผู้ที่ทำการอาบน้ำศพ ผู้ที่จะทำการอาบน้ำ ให้แก่ศพของผู้ตายหรืออาบน้ำให้แก่มัยยิต มี 4 ลักษณะ ดังที่ ศักดา เซะวิเศษ ได้ให้รายละเอียดไว้ ดังนี้

- (1) เป็นมุสลิม หากศพนั้นเป็นผู้ชายผู้ที่จะอาบน้ำให้แก่ศพจะต้องเป็นผู้ชาย หากศพนั้นเป็นผู้หญิงผู้ที่จะอาบน้ำให้แก่ศพก็จะต้องเป็นผู้หญิง ยกเว้นสามีภรรยา กันเท่านั้นที่อนุญาตให้อาบน้ำศพให้แก่กันได้ แม้กระทั่งแม่จะไปอาบน้ำศพให้ลูก ชายก็ไม่ได้ พ่อจะอาบน้ำศพให้กับลูกสาวก็ไม่ได้
- (2) เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะครบสมบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ ในการอาบน้ำศพตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด

(4) เป็นผู้ที่ไม่ใจได้ โดยจะไม่นำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในเรื่องที่น่ารังเกียจ โดยท่านนบีมุฮัมมัดสอนว่า “บุคคลใดก็ตามที่อาบน้ำให้แก่ศพ แล้วผู้นั้นปกปิดสิ่งที่ไปพบเห็นในเรื่องที่ไม่ดีของศพ การกระทำเช่นนี้พระอัลเลาะห์จะอภัยโทษให้เขาถึง 40 ครั้ง” (ศักดา เซะวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)

## 1.2) อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอาบน้ำและห่อศพในศาสนาอิสลาม

ในการอาบน้ำศพตามศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลามจะต้องจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ 15 อย่าง ดังที่ ศักดา เซะวิเศษ และมงคล สมกิตติกานนท์ (สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ได้ให้รายละเอียด ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญดังตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.2 อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอาบน้ำและห่อศพในศาสนาอิสลาม

ที่มา : ผู้วิจัย

ลำดับที่	อุปกรณ์	วิธีการใช้อุปกรณ์
1	ผ้ากระผืน 3 ผืน	สำหรับการการห่อกระผืนศพ
2	เชือก 5 เส้น	สำหรับมัดศพ
3	สำลี	สำหรับปิดทวารทั้ง 5
4	สบู่	สำหรับฟอกถูตามร่างกายของศพ
5	แชมพูหรือยาสระผม	สำหรับสระผมให้แก่ศพ
6	ผ้าขนหนู อย่างน้อย 1 ผืน	สำหรับซับร่างกายศพเมื่ออาบน้ำเสร็จ
7	ลูกยาง	สำหรับอุดเอาของที่สกปรกออกจากปากจมูก และหู
8	สำลีก้าน	สำหรับทำความสะอาดในโพรงจมูก ในฟัน ในปาก และหู
9	พิมเสนและการบูร	สำหรับใช้ผสมกับน้ำ และก็ราดน้ำให้แก่ศพเป็นครั้งสุดท้าย
10	ผงไม้จันทน์	สำหรับโรยที่ผ้ากระผืนและโรยตามเนื้อตัวของผู้ตาย
11	น้ำอบและน้ำหอม	สำหรับพรมที่ผ้ากระผืนและตามเนื้อตัวของผู้ตาย
12	ใบพุทรา	สำหรับนำมาบดและผสมกับน้ำไว้ราดไปในขณะที่อาบน้ำให้แก่ศพ
13	กรรไกร	สำหรับตัดสิ่งของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้าผู้ตาย
14	ถุงมือ	สำหรับสวมขณะอาบน้ำให้ผู้ตาย
15	ฟองน้ำ	สำหรับถูตามร่างกายของศพ

**1.3) ขั้นตอนและวิธีการอาบน้ำศพ** ตามหลักศาสนบัญญัติ ผู้ที่อาบน้ำศพนั้นจะต้องมีเพศสภาพเดียวกันกับศพและเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ตาย ยกเว้นสามีภรรยาสามารถอาบน้ำศพให้แก่กัน ทั้งนี้ ศักดา เศรษฐวิเศษ ยังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า “สำหรับศพผู้ตายที่มีอายุไม่เกินเจ็ดปีนั้น ไม่ว่าจะ เป็นชายหรือหญิง ผู้อาบน้ำอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ เพราะอวัยวะร่างกายของผู้ตายในวัยนี้ยังไม่ถือว่าเป็นเอาระยะ” (ศักดา เศรษฐวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) การอาบน้ำศพจะต้องทำในที่มิดชิด โดยที่วางผู้ตายในที่สูงจากพื้นเพื่อที่จะให้น้ำไหลผ่านได้สะดวก ผู้ทำการอาบน้ำศพสวมถุงมือก่อน เพื่อที่จะไม่ให้มือของผู้อาบน้ำให้แก่ศพนั้นไปสัมผัสกับผิวหนังของศพโดยตรง จากนั้นเปลื้องผ้าของศพออก หากเสื้อผ้าของศพถอดออกยากให้ใช้กรรไกรตัดออกทั้งนี้จะต้องทำด้วยความถนอมและระมัดระวังไม่ให้กรรไกรไปโดนศพ ในขณะที่เปลื้องเสื้อผ้าของศพออกนั้นหากเป็นศพผู้ชายให้นำผ้าขนหนูมาปิดบริเวณอวัยวะตั้งแต่เหนือสะดือจนกระทั่งเหนือหัวเข่า หากเป็นผู้หญิงปิดตั้งแต่ต้นคอจนกระทั่งถึงหน้าแข้ง ก่อนเริ่มอาบน้ำให้ศพผู้ที่ทำหน้าที่อาบน้ำศพต้องกล่าว “บิสมิ้ลลา ฮิรเราะฮ์มา นิรรอฮีม หรือ บิสมิ้ลลาฮ์ แปลว่า ด้วยนามของอัลเลาะห์” (ชมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก, 2561: 51) อีกทั้ง ศักดา เศรษฐวิเศษ ได้อธิบายเพิ่มเติม ว่า “เปรียบเสมือนเราอาบน้ำให้แก่ศพนั้นด้วยนามของพระอัลเลาะห์” (ศักดา เศรษฐวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) อีกทั้ง ดานียา เจ๊ะสนิ ได้อธิบายเกี่ยวกับการอาบน้ำศพ ดังนี้

เริ่มอาบน้ำละหมาดให้แก่ศพโดยประคองศพให้ลุกขึ้นเสมือนท่านั่ง หลังจากนั้นให้เอามือหรือท่อนแขนกดที่ท้องน้อยเพื่อให้ของเหลวหรือสิ่งสกปรกในร่างกายที่อยู่ปลายลำไส้ใหญ่ออกมา และทำความสะอาดอวัยวะบริเวณนั้นให้สะอาด ผู้ที่อาบน้ำให้แก่ศพต้องระมัดระวังไม่มองอวัยวะที่มีผ้าปิดของศพ จากนั้นให้อาบน้ำศพด้วยการเริ่มอ่านบิสมิ้ลละฮ์ และอาบน้ำละหมาดให้แก่ผู้ตายก่อน แต่ไม่จำเป็นต้องใส่น้ำเข้าไปในจมูกและปากของผู้ตาย ทั้งนี้ ผู้อาบน้ำเพียงใช้นิ้วที่พันผ้าหรือแปรงนุ่ม ๆ สอดเข้าไปในช่องปากแล้วทำความสะอาดฟันและรูจมูกของผู้ตาย หลังจากนั้น ควรใช้ฟองจากน้ำใบพุทราสระผมหรือเคราให้แก่ผู้ตาย (ดานียา เจ๊ะสนิ, 2555: 9-11)

นอกจากนี้ มงคล สมกิตติกานนท์ ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมจากข้อมูลข้างต้นว่า “การทำความสะอาดบริเวณช่องปากจะต้องเอาลูกยางดูดน้ำออกจากปาก และใช้สำลีก้อนทำความสะอาดบริเวณในโพรงจมูกและหู จากนั้นล้างหน้าให้ศพ 3 ครั้งจากนั้นทำความสะอาดศีรษะให้ศพโดยการสระผม” (มงคล สมกิตติกานนท์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) อีกทั้ง ศักดา เศรษฐวิเศษ ยังได้อธิบายขั้นตอนการอาบน้ำ ว่า “จากนั้นอาบน้ำใบพุทราและน้ำ



ธรรมดาให้ศพ 3 ครั้ง โดยวิธีการอาบน้ำให้รดน้ำจากทางด้านขวาก่อนแล้วจึงค่อยรดน้ำทางด้านซ้าย พร้อมทั้งพอกสบู่และใช้ฟองน้ำให้สะอาด และในน้ำสุดท้ายให้อาบด้วยน้ำพิมเสนและการบูรเพื่อให้เกิดความหอมแก่ศพ” (ศักดา เเซวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ทั้งนี้ ดานียา เจ๊ะสนิ ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม ว่า

ควรใช้น้ำเย็นอาบน้ำให้ศพ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้อาบน้ำเห็นว่าต้องใช้น้ำร้อนในการขจัดสิ่งโสโครกออกจากตัวศพจึงใช้น้ำร้อน... ควรขลิบหนวดและตัดเล็บของศพหากมีความยาวเกินไป ส่วนขนรักแร้หรือขนอวัยวะเพศนั้นจะตัดไม่ได้ไม่ควรหิวผมให้ศพเพราะจะทำให้ผมศพร่วงและขาด หากผู้ตายเป็นหญิงให้ถักเปียเป็นสามเปียแล้วปล่อยไปด้านหลัง หากมีสิ่งสกปรกออกจากตัวศพหลังจากอาบน้ำเสร็จสมบูรณ์แล้ว ให้เช็ดและล้างส่วนที่ถูกสิ่งสกปรกให้ออก แล้วอาบน้ำละหมาดให้ศพใหม่ แต่หากมีสิ่งสกปรกออกจากตัวศพหลังจากกะผั้นหรือห่อศพแล้วไม่จำเป็นต้องถอดผ้าออกและล้างใหม่อีก เพราะจะทำให้ยุ่งยาก (दानียา เจ๊ะสนิ, 2555: 14-15)

นอกจากนี้ ศักดา เเซวิเศษ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศพที่อยู่ในสภาพที่ผิดปกติ ดังนี้ “หากศพมีสภาพไม่สภาพผิดปกติ เช่น ประสบอุบัติเหตุร้ายแรง หรือทหารตายกลางสนามรบ ตลอดจนศพที่มีลักษณะเน่าเปื่อย ซึ่งเราไม่สามารถอาบน้ำให้ได้ให้ใช้เพียงน้ำราดให้ทั่วร่างกายก็ถือว่าเพียงพอแล้ว จากนั้นก็สามารถห่อกะผั้นได้เลย” (ศักดา เเซวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)

จากการศึกษาในประเด็นการอาบน้ำศพในศาสนาอิสลาม พบว่าการอาบน้ำศพนอกจากเพียงชำระร่างกายศพให้สะอาดแล้ว ยังเป็นไปตามหลักปฏิบัติของศาสนาในเรื่องของความสะอาด โดยเชื่อว่าหากร่างกายไม่สะอาดจะถือว่าการทำบาปต่อพระเจ้า

**2) การกะผั้นศพ (ห่อศพ)** คือการห่อศพด้วยผ้าขาว ซึ่งเป็นขั้นตอนหลังจากการอาบน้ำศพตามหลักศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลาม หากศพเป็นผู้ชายให้ห่อ 3 ชั้น ถ้าศพเป็นผู้หญิงให้ห่อ 5 ชั้น ซึ่ง มงคล สมกิตติกานนท์ ได้อธิบายว่า “การห่อ 5 ชั้นสำหรับศพผู้หญิงประกอบด้วย ชั้นที่ 1 คือ ผ้านุ่ง ชั้นที่ 2 คือ เสื้อ ชั้นที่ 3 คือ ผ้าคลุมศีรษะ และอีก 2 คือ ผ้าขาวห่อศพ” (มงคล สมกิตติกานนท์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ทั้งนี้ ศักดา เเซวิเศษ ได้อธิบายขั้นตอนการห่อศพในศาสนาอิสลาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

การห่อศพเริ่มจากการนำเชือกมาวางก่อนที่จะปูผ้าห่อศพลงไป โดยกะให้อยู่ตรงเหนือศีรษะ 1 เส้น อยู่ตรงหน้าอก 1 เส้น อยู่ตรงประมาณกลางลำตัวของศพ 1 เส้น อยู่ตรงหน้าแข้งหรือตรงหัวเข่า 1 เส้น และอยู่ตรงปลายเท้าอีก 1 เส้น จากนั้นนำผ้าห่อศพมาปูทับเชือกที่วางเอาไว้ เมื่อปูผืนแรกเสร็จให้เอาผงไม้จันทร์ น้ำอบหรือน้ำหอมพรมลงไปทั่วผ้า จากนั้นปูผ้าผืนที่ 2 และ 3 ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน แล้วยกศพมาตั้งไว้ตรงผ้าที่ห่อศพ หลังจากนั้นเอาสำลีโรยด้วยผงไม้จันทร์และพรมไปด้วยน้ำอบหรือน้ำหอม แล้วเอาสำลีนั้นมาปิดบริเวณอวัยวะที่ผ้าขนหนูปิดอยู่ จากนั้นค่อย ๆ ดึงผ้าขนหนูที่ปิดอยู่ออกแล้วห่อศพทางด้านขวาปิดมาทางด้านซ้ายด้วยผ้าผืนแรก จากนั้นห่อศพแบบสลับฟันปลา จากนั้นจึงรัดเชือกตามที่เตรียมไว้ โดยรัดปลายเท้าก่อน แล้วรัดตรงหน้าแข้ง รัดที่กลางลำตัว รัดตรงหน้าอก และสุดท้ายรัดเหนือศีรษะ (ศักดา เศษวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)

อีกทั้ง ดานียา เจ๊ะสนิ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า “ในการห่อกระผื่นให้ม้วนปลายผ้าให้แน่น หลังจากนั้นพับปลายผ้าแล้วผูกให้เรียบร้อย ทำเช่นนี้ทั้งส่วนศีรษะและส่วนเท้าเพื่อป้องกันมิให้ผ้าพันหลุด” (ดานียา เจ๊ะสนิ, 2555: 23)

จากการศึกษาในประเด็นการกะผื่นศพหรือการห่อศพในศาสนาอิสลามพบว่า ได้กระทำเพียงเพื่อการห่อปกปิดศพและให้ศพอยู่ในลักษณะท่านอนปกติ ตลอดจนการมัดศพให้แน่นเพื่อไม่ศพเกิดการอืด เพราะในบางกรณีเมื่อเกิดการเสียชีวิตแล้วเวลาอาจจะล่วงกว่า 24 ชั่วโมง กว่าจะมีการพบศพหรือกว่าญาติจะทราบข่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

**3) การละหมาดให้ผู้ตาย** หลังจากกะผื่นศพเรียบร้อยแล้วก็นำมัยยิต (ศพ) ไปทำการละหมาด ในการละหมาดนั้นสามารถทำได้ทั้งในมัยยิตและที่ลานกว้างนอกมัยยิต แต่โดยส่วนใหญ่นิยมทำที่ลานกว้างนอกมัยยิตมากกว่าเพราะเชื่อว่าประเสริฐกว่า ทั้งนี้ในหนังสือเรื่องคู่มือมุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางของวิธีการละหมาดศพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ ฮัมหมัดคอนดูน หะยี มุสอฟา ว่า “นำมัยยิตไปวางยังที่จะทำพิธีละหมาด โดยตั้งมัยยิตขวางทิศกิบลัต (ทิศตะวันตก) หันศีรษะไปทิศเหนือ ส่วนอิหม่ามนั้นยืนค่อนไปทางศีรษะหากมัยยิตเป็นผู้ชาย แต่หากมัยยิตเป็นผู้หญิงให้อิหม่ามยืนตรงสะโพกของมัยยิต สำหรับมะมูม (ผู้ร่วมละหมาด) ให้ยืนข้างหลังอิหม่ามโดยตั้งแถวให้ตรง” (ชมรมผู้บริหารมัยยิตเขตหนองจอก, 2561: 153) นอกจากนี้ ศักดา เศษวิเศษ ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการยืนละหมาดศพ ว่า

ผู้ที่ทำการละหมาดศพยืนทางด้านขวาของมัยยิต โดยอหฺมามยืนอยู่ข้างหน้า 1 คน ส่วนผู้เข้าร่วมที่เหลือยืนเรียงแถวในลักษณะแถวหน้ากระดาน ยืนแยกเท้าห่างออกจากกันประมาณ 1 คืบ หันปลายเท้าตรงไปข้างหน้า และจะต้องยืนให้เท้าติดกันกับคนที่ยืนอยู่ข้าง ๆ ในการตักปীর ครั้งที่ 1-3 ปฏิบัติลักษณะเดียวกัน คือ ยืนแยกเท้าโดยให้ปลายเท้าชี้ไปข้างหน้า แขนทั้งสองยกมือทั้งสองขึ้นระดับใบหู หันฝ่ามือออกมาด้านหน้า แล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนมโดยให้วางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย ศีรษะตรง สายตามองศพ พร้อมกับกล่าวว่า “อัลลอฮุอักบัร” ในการตักปীর ครั้งที่ 4 ยืนในลักษณะเดิม แขนทั้งสองยื่นออกมาข้างหน้าแขนงอ ระดับหน้าท้อง ศีรษะตรง พร้อมกับกล่าวว่า “อัลสลามูอะลัยกุม” แล้วหันหน้าไปทางขวามือ จากนั้นกล่าวซ้ำอีกครั้งแล้วหันหน้าไปทางซ้าย (ศักดา เซะวีเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)

จากการศึกษาข้อมูลในประเด็นของการละหมาดศพ พบว่า ขั้นตอนดังกล่าวแล้วแต่เป็นการขอพรจากพระเจ้า เพื่อให้ดวงวิญญาณมีความสุข รอดพ้นจากการโดนทัณฑ์ทรมาณในสุสาน และให้พ้นจากการทรมาณในขุมนรก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในขั้นตอนนี้มีความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตหลังความตาย โดยเชื่อในเรื่องของกรรมหรือผลการกระทำขณะที่มีชีวิตอยู่ อันเป็นผลให้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ แต่ทั้งนี้ไม่ได้มีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด

**4) การฝังศพ** เมื่อละหมาดจะนำศพแบกเดินไปที่กุโบร์หรือสุสาน โดยจะมีญาติมิตรเดินตามไปส่งศพเพื่อที่จะร่วมฝังศพ ซึ่ง กิตติยา โต๊ะทอง ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการฝังศพ ว่า

เมื่อทำพิธีละหมาดให้แก่ศพเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำศพไปฝังที่สุสาน โดยให้ฝังศพผู้ตาย ณ เมืองที่เขาเสียชีวิต หรือในตำบลที่เขาพำนักอยู่ หากว่าที่นั้นมีสถานที่สำหรับฝังศพของมุสลิมได้ก็ควรฝังเขาที่นั่น เพราะการย้ายศพไปฝังยังสถานที่ที่ห่างไกล อาจเกิดความยุ่งยากใน การจัดการและทำให้เกิดความล่าช้าในการฝังศพเป็นการขัดต่อคำสอนที่ว่า ให้รีบฝังศพโดยเร็ว ในการแบกศพไปยังสุสานเพื่อทำการฝังศพนั้น อิสลามส่งเสริมให้แบกศพบนคานหามทั้ง 4 มุม บนบ่า โดยช่วยกันแบกหามในลักษณะที่ผลัดเปลี่ยนกัน เป็นการแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน และจะต้องกระทำอย่างเบามือและนุ่มนวล ต้องไม่แก่งแย่งกันจนทำให้ศพโคลงเคลง

หรือตกลงมา ผู้ที่ไม่ได้แบกศพควรเดินไปส่งศพที่สุสาน โดยจะเดินตามหรือนำหน้า หรือเดินข้าง ๆ ก็ได้ ยกเว้นคนที่ขบชียานพาหนะให้ขบชียานพาหนะตามหลังศพ (กิตียา โตะะทอง, 2560: 106)

พิธีศพของมุสลิมจะใช้วิธีการฝัง โดยปกติแล้วจะต้องฝังภายใน 24 ชั่วโมง เพราะถือว่าถ้าไว้นานจะทำให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่ต้องเสียใจเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้มีปัญหาเกี่ยวข้องกับกฎหมายบ้านเมือง เพื่อนบ้านจะช่วยเหลือกันอย่างรวดเร็ว ช่วยขุดหลุมที่สุสาน (กูโบร์) ทำโลงศพด้วยไม้กระดานแบบง่าย ๆ เพราะอิสลามถือว่าการตายเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ไปยังอีกโลกหนึ่ง ผู้ไปช่วยงานหรือเยี่ยมครอบครัวของผู้ตายแต่งกายธรรมดาไม่มีการแต่งตัวไว้ทุกข์ ทั้งนี้ ดานียา เจ๊ะสนิ ได้อธิบายลักษณะการขุดหลุมโดยอ้างอิงจากหะดีษ (หลักปฏิบัติตามคำสอนของพระศาสดา) ว่า “การทำหลุมแบบละฮ์ลละหัดคือวิธีฝังของพวกเรา และการทำหลุมแบบอ้อซ-ซัคคือวิธีฝังของพวกอื่นจากเรา” ซึ่งหมายถึง การทำหลุมแบบละหัด คือ การทำร่องเว้าเข้าไปด้านข้างของหลุมฝังศพทางด้านกบิลัดเพื่อวางมัยยิต และการทำหลุมแบบซัค คือ การทำร่องวางมัยยิตตรงกลางของหลุมฝังศพ” (दानียา เจ๊ะสนิ, 2555: 38-39) ในขณะที่ กิตียา โตะะทอง ได้ให้ข้อมูลของลักษณะหลุมฝังศพตามหลักศาสนาอิสลาม ไว้ว่า

ลักษณะของหลุมศพมี 3 รูปแบบ แต่ละรูปแบบจะแตกต่างกันไปตามลักษณะทางธรณีวิทยาและลักษณะภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น ดังนี้

1) แบบที่ 1 เรียกว่า หลุมละฮ์ดุน คือ การทำหลุมศพเป็นลูกหลุมซึ่งถือว่าดีที่สุด วิธีการฝังแบบนี้ไม่ต้องใช้โลงศพในการฝัง กล่าวคือ ใช้วิธีการขุดหลุมลงไปก่อน แล้วจึงค่อยเขาสะลูกหลุมด้านข้างที่กั้นหลุมให้มีความกว้างเพียงพอที่จะวางศพได้ เมื่อวางศพในลูกหลุมนี้แล้วให้ใช้ไม้กระดานปิดด้านข้าง แล้วจึงกลบหลุมตามปกติ ลักษณะของหลุมแบบนี้เหมาะสำหรับพื้นดินที่สามารถเขาสะลูกหลุมด้านข้างได้โดยไม่เกิดการพังถล่มของดินด้านบน

2) แบบที่ 2 เรียกว่า หลุมซิกกุน คือ ขุดหลุมลงไปในดินเช่นเดียวกับแบบที่ 1 จากนั้นให้เขาสะลูกหลุมตรงกลางกั้นหลุมให้มีความกว้างพอที่จะนำศพวางลงในลูกหลุมนี้โดยไม่ต้องใส่โลงศพ เสร็จแล้ว ให้ใช้ไม้กระดานหรือก้อนอิฐปิดลูกหลุมแล้วจึงกลบหลุมตามปกติเหมาะสำหรับพื้นดินที่ไม่สามารถเขาสะลูกหลุมด้านข้างได้

3) แบบที่ 3 คือ การขุดหลุมโดยไม่มีลูกหลุมและฝังศพโดยนำศพใส่ไว้ในโลง (ฝังทั้งโลง) การฝังแบบนี้ 3 นี้อาจมีความจำเป็นสำหรับในบางประเทศหรือสถานที่บางแห่งที่ไม่สามารถขุดหลุมตามแบบ ที่ 1 และ 2 ได้ เนื่องจากสภาพทาง

ธรณีวิทยาไม่เอื้ออำนวย แต่หากมีความสามารถทำตามแบบที่ 1 และ 2 ได้ก็ให้ทำตามแบบที่ 1 และ 2 จะดีกว่า (กิตติยา โตะทอง, 2560: 107)

นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ได้กล่าวเกี่ยวกับการฝังศพอิสลาม ไว้ว่า “อิสลามจะต้องหันศีรษะไปทางเมืองเมกกะ” (เสฐียรโกเศศ, 2539: 62) ทั้งนี้ ศักดา เศรษฐวิเศษ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “มุสลิมมีความเชื่อว่าเมืองเมกกะตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ดังนั้นเมื่อฝังศพจะมีการฝังโดยการนอนตะแคงทางขวา ให้ศพหันหน้าไปทางทิศตะวันตกหรือทิศกิบลัต” (ศักดา เศรษฐวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ซึ่งข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับคำอธิบายในหนังสือเรื่อง คู่มือมุสลิม (มุสลิมใหม่) ว่า

การฝังศพนั้นต้องขุดหลุมลึกพอที่จะระงับกลิ่นที่จะมีภายหลังได้ และสามารถป้องกันไม่ให้สัตว์ร้ายมาคุ้ยเขี่ยศพนั้นด้วย โดยปกติจะขุดหลุมลึกประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร และสมควรให้ญาติพี่น้องใกล้ชิดเป็นคนช่วยนำศพลงหลุม วิธีฝัง คือ ให้เอาม้ายิตนอนตะแคงขวา หันหน้าไปทางทิศกิบลัต ใช้ดินหนุนศีรษะให้สูงเล็กน้อย และใช้ดินหนุนหลังไว้กั้นไม่ให้ศพล้ม... เมื่อเอากระดานปิดหลุมแล้วหรือวางหีบลงในหลุมเรียบร้อยแล้วจึงเอาดินกลบและทำดินให้แน่น ในขณะที่เอาม้ายิตลงหลุมนั้น ให้กล่าวว่า “บิสมิ้ลลาฮี วะอะลามิ้ลลาตี ร่อซูลิ้ลลาฮี ซอลลอลลอฮูอะลัยฮี วะซัลลัม” (ชมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก, 2561: 158)

นอกจากนี้ มงคล สมกิตติกานนท์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนการฝังศพในศาสนาอิสลาม ไว้ว่า

ฝังศพในท่านอนตะแคงขวา หันหน้าไปทางทิศกิบลัต อีกทั้งหลังฝังศพเรียบร้อยแล้วใช้ก้อนหินหรือหลักไม้สั้น ๆ 2 ท่อน เรียกว่า ตาหนา ปักด้านศีรษะและปลายเท้าเป็นเครื่องหมายไว้บนหลุมศพ ถ้าเป็นผู้ชายจะทำตาหนามีลักษณะกลม ผู้หญิงจะมีลักษณะแบน ต่อจากนั้นผู้นำศาสนาก็จะอ่านดุอาอ์ (คำขอพร) ขอพรต่อพระเจ้าเป็นเจ้าให้แก่ผู้ตาย และห้ามขุดศพนั้นขึ้นมาไม่ว่าประการใด ๆ (มงคล สมกิตติกานนท์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)

นอกจากนี้ อาซีซัน เกป็น ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ส่งเสริมให้ทำการฝังศพในเวลากลางวัน และอนุญาตให้ทำการฝังศพในเวลากลางคืนได้” (อาซีซัน เกป็น, ม.ป.ป.: 12) ซึ่งสอดคล้องกับหะดีษในวรรณคดีอิสลาม ดังที่ ดานียา เจ๊ะสนิ ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “อนุญาตให้ฝังมัยยิตได้ทั้งกลางวันและกลางคืนตามแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้มี 3 เวลา ที่ท่านนบีห้ามพวกเรามีให้ละหมาดหรือฝังมัยยิต คือ ในเวลาตะวันกำลังขึ้นจนกว่ามันจะขึ้นสูง เวลาเกือบเที่ยงถึงเที่ยงตรงจนกว่าจะเอียงค่อนไปทางตะวันตก และเวลาตะวันกำลังจะตกจนกว่ามันจะหายลับฟ้าไป” (दानียา เจ๊ะสนิ, 2555: 38-39)

หลังจากฝังศพแล้วจะมีประเพณีสำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มากปฏิบัติ คือ การเยี่ยมสุสานเพื่อให้ระลึกถึงความตาย ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท และมีการจัดทำบุญ เรียกว่า นุหรี ซึ่งจะจัดที่บ้านหรือสุเหร่าเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย “ทั้งนี้จะทำกันในวันตาย และช่วงระยะ 3 วัน 7 วัน 40 วัน หรือ 100 วัน และตามความเหมาะสม บางแห่งที่จัดให้มีการทำบุญ 40 วัน เจ้าภาพจะจัดพิมพ์ประกาศหรือบอกกล่าวแก่ญาติมิตรให้ทราบและมาร่วม มีการเลี้ยงอาหารโดยเชิญผู้นำศาสนาร่วมขอพรจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า” (ศักดา เซะวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) อีกทั้ง ดานียา เจ๊ะสนิ ได้อธิบายเกี่ยวกับการเยี่ยมกุโบร์ (สุสาน) ว่า

การเยี่ยมกุโบร์เป็นสิ่งที่ควรกระทำสำหรับผู้ชาย ทั้งนี้เพื่อไปขอดุอาอ์ให้กับชาวกุโบร์และเพื่อให้ผู้เยี่ยมนึกคิดและไตร่ตรองถึงวันอาคิเราะฮ์ที่จะถึงตัว ซึ่งท่านนบี เคยกล่าวไว้ว่า “แท้จริง ก่อนหน้าฉันเคยห้ามท่านทั้งหลายมิให้เยี่ยมกุโบร์ แต่ตอนนี้จึงเยี่ยมมันเถิด เพราะมันจะทำให้ท่านนึกคิดและไตร่ตรองถึงวันอาคิเราะฮ์ที่จะถึงตัวท่าน” แต่สำหรับผู้หญิงนั้น มุสลิมมีธรรมเนียมที่เชื่อว่าห้ามเยี่ยมกุโบร์ เพราะท่านนบีเคยกล่าวสาปแช่งผู้หญิงที่เยี่ยมกุโบร์ ทั้งนี้เป็นเพราะพวกผู้หญิงนั้นอ่อนไหวง่าย อาจทำในสิ่งที่ต้องห้ามได้เมื่ออยู่ในกุโบร์ เช่น การร้องไห้รำพึงรำพัน ทรมานตัวเอง การร้องไห้ตีโพยตีพาย เป็นต้น แทนที่จะมานึกคิดและไตร่ตรองถึงวันอาคิเราะฮ์กลับมาสร้างความวุ่นวายแทน

สำหรับผู้ที่ยเยี่ยมกุโบร์นั้นมีสุนนะฮ์ให้กล่าวสลามว่า “อัสสลามอะลัยกุม ดาเราะเกอามิม มุอ์มินีน วะอินนา อินชาอัลลอฮ์ บิกุม ลาหิกูน” หมายความว่า “ขอความสันติจงประสบแด่ท่านทั้งหลาย โอ้ ผู้อาศัย ณ ที่พำนักของศรัทธาชน และแท้จริง เราทั้งหลายก็จะติดตามพวกท่านไป อินชาอัลลอฮ์” (दानียา เจ๊ะสนิ, 2555: 44-46)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การฝังศพในศาสนาอิสลามยังคงให้ความสำคัญกับทิศตะวันตก ซึ่งเชื่อว่า เป็นทิศของเมืองเมกกะ โดยจัดให้ศพหันศีรษะไปทางทิศเหนือ นอนตะแคงทางขวา เพื่อให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก เช่นเดียวกันกับขณะชีวิตอยู่ที่ละหมาดโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก อีกทั้งยังพบว่า ตามหลักศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลามห้ามมิให้ทำการเผาศพ ด้วยเชื่อว่าร่างกายมนุษย์เกิดจากธรรมชาติ อีกทั้งร่างกายมนุษย์ถือว่าเป็นเครื่องมือสำหรับการทำความดี ดังนั้นเมื่อตายแล้วจึงจำเป็นต้องให้เกียรติแก่ร่างกาย ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่ารายละเอียดดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อมูลสำคัญอันจะนำไปสู่ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัย ทั้งการออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง ตลอดจนแสงประกอบการแสดง

### 2.3.3.2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลาม

มนุษย์ในทรรศนะอิสลาม มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ร่างกาย และวิญญาณ ทั้งนี้ สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ [สวรส.ภาคใต้] ได้อธิบายไว้ว่า ชีวิตมนุษย์แบ่งเป็น 5 ช่วง คือ เริ่มตั้งแต่การกำเนิดวิญญาณชีวิตในครรภ์ ชีวิตในโลกนี้ ชีวิตในโลกหลังความตาย (ชีวิตในสุสาน) และชีวิตในวันที่ฟื้นคืนชีพ ดังนี้

1) ช่วงกำเนิดวิญญาณ (รูห์หรือฮ์วะฮ์) เป็นช่วงที่วิญญาณของมนุษย์กำเนิดครั้งแรก วิญญาณของมนุษย์ในช่วงกำเนิดครั้งแรกนี้ต่างได้คำมั่นสัญญา และปฏิญาณตนยอมรับในความมีอยู่และเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า (อัลเลาะห์) และจะภักดี ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์อย่างสมบูรณ์ วิญญาณของมนุษย์เริ่มมีเมื่อใด มีมาอย่างไรและอยู่ที่ไหน เป็นอำนาจและความรอบรู้ของพระอัลเลาะห์ ชูบหะนะฮ์วะตะอาลา เพียงผู้เดียวเท่านั้น

2) ชีวิตในครรภ์ มีระยะเวลาจำกัดปกติ 9 เดือน โดยกระบวนการกำเนิดชีวิตมนุษย์ในครรภ์นั้น 40 วันแรกเป็นภาวะของเชื้อที่เริ่มต้นก่อตัวจากการปฏิสนธิ เรียกว่านุญฟะฮ์ (เม็ด) 40 วันต่อมาจะมีลักษณะเป็นก้อนเลือดก้อนหนึ่ง หลังจากนั้นอีก 40 วัน คือเป็นเวลาตั้งครรภ์ 4 เดือน มลาเกฮ์ฮ์ได้มาเป่าวิญญาณพร้อมได้บันทึกกำหนดในเรื่องสี่ประการ คือ เกี่ยวกับปัจจัยยังชีพอายุขัย การปฏิบัติในศาสนาและชะตาของพวกเขา

3) ชีวิตในโลกปัจจุบัน (ดุนยา) แต่ละคนมีกำหนดระยะเวลาไม่เท่ากัน อาจตั้งแต่ 1 วินาที จนถึง 100 ปี การกำหนดอายุ อัลเลาะห์เป็นผู้กำหนดไว้ตั้งแต่

อยู่ในครุฑมารดา ช่วงชีวิตในโลกปัจจุบันมนุษย์ต้องรับสภาพตามกำหนดของ พระผู้เป็นเจ้าของโลกปัจจุบันเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตก่อนชีวิตในอนาคตอีกสองโลก ซึ่งเป็นโลกแห่งการรับผลการกระทำที่มนุษย์เคยปฏิบัติในโลกปัจจุบันอย่างยุติธรรม และไม่มีโอกาสที่จะแก้ตัว คือ โลกสุสานและปรโลก ความดีและความชั่วของมนุษย์ ในโลกปัจจุบันจะได้รับการบันทึกโดยมลาอิกะฮ์ ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงย้ำให้มนุษย์ ประกอบแต่ความดีตามที่อัลเลาะห์ ชูบหานะฮฺวะตะอะลา ทรงชี้แนะ

4) ชีวิตในโลกหลังการตาย (บَرซัค) การตายจากโลกนี้เป็นการสิ้นสุดของ ร่างกายอันเป็นส่วนหนึ่งของรูปธรรม โลกนี้เริ่มตั้งแต่วันตายจนถึงวันที่พวกเขาถูก พินขึ้นใหม่ในวันกิยามะฮ์ เมื่อสิ้นโลกนี้บَرซัคเป็นโลกกึ่งกลางระหว่างชีวิตในโลก ปัจจุบันกับชีวิตหลังความตาย เป็นโลกแห่งการตอบแทนการกระทำของมนุษย์ใน ระดับหนึ่ง เมื่อมุสลิมตายลงและร่างถูกฝัง วิญญาณทุกดวงยังคงอยู่โดยไม่ได้ เวียนว่ายตายเกิด หากแต่อยู่รับผลการกระทำจากการใช้ชีวิตในโลกปัจจุบัน ในโลกแห่งวิญญาณนั้นจะได้รับรางวัลหากประพฤติดี และถูกลงโทษหากประพฤติ ชั่ว

5) ชีวิตในวันฟื้นคืนชีพ (กะยามะฮ์) หรือวันอวสาน (อาคิเราะฮ์) มนุษย์ จะฟื้นคืนชีพอีกครั้งหลังจากโลกปัจจุบันและโลกสุสานสิ้นสุดลงโดยอัลเลาะห์จะทรง เนิรมิตโลกใหม่และให้ชีวิตฟื้นคืนใหม่รับการพิพากษา และผลตอบแทนการกระทำ ความดีความชั่วของแต่ละคนที่เคยประกอบไว้ในโลกนี้ (สถาบันวิจัยระบบ สุขภาพภาคใต้ [สวรส.ภาคใต้], ม.ป.ป.: 15-16)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในศาสนาอิสลามได้กล่าวถึงรายละเอียดของชีวิตหลังความตายไว้หลากหลายใน คัมภีร์อัลกุรอาน แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ถึงสภาพที่แท้จริงจนกว่าเขาจะได้ตายด้วยตนเอง เท่านั้น ยกเว้นแต่ผู้สร้างเขาขึ้นมา คือ อัลเลาะห์ “มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องศรัทธาในคำสอนและ หลักศรัทธาที่พระเจ้าทรงประทานลงมา มี 2 สิ่งที่มีมนุษย์จะต้องเผชิญหน้าหลังจากนี้ คือ ความตายและการมีชีวิตอยู่หลังความตาย” (สิริณนา หลังปูเต๊ะ, 2556: 47-48) ซึ่ง โภมาตริ จิงเสถียรทรัพย์ และคณะ ได้กล่าวถึงความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลาม ไว้ว่า

เมื่อพิธีฝังศพเสร็จสิ้นลง วิญญาณของผู้ตายจะถูกนำไปพำนักไว้ในสถานที่ ซึ่งไม่มีใครล่วงรู้ได้ เรียกว่า อลัมบَرซัค (โลกแห่งสิ่งปิดกั้นขนาดใหญ่) จากนั้น วิญญาณของแต่ละคนจะถูกสอบสวน ถูกทำให้หลับ อย่างสบาย หรือถูกทรมาน



แล้วแต่การกระทำของคนจนกว่าจะถึงวันกิยามะห์ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2547: 3-4)

จากคำกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในศาสนาอิสลามก็มีความเชื่อต่อชีวิตหลังความตายในประเด็นของกรรมหรือการทำความดีความชั่วเช่นเดียวกับในศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ นอกจากนี้ มาลี คำคง ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับไว้ความเชื่อต่อชีวิตหลังความตายของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ไว้ดังนี้

ชีวิตหลังความตายของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เชื่อว่า เป็นขั้นตอนหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่ของวิญญาณ ไม่มีใครถึงแก่ความตายได้นอกจากด้วย “อนูมัตติของอัลเลาะห์” เมื่อความตายมาเยือนก็เป็นเพียงการเปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่จากโลกนี้ไปสู่ปรโลก จึงเป็นสิ่งที่น่ายินดีแก่ผู้มอบกายถวายชีวิตให้แก่พระเจ้า ความตายจึงไม่ใช่จุดสิ้นสุดแต่เป็นจุดเริ่มต้นของโลกใหม่และ เป็นโลกที่ไม่มีจุดจบของเวลา เป็นการเปลี่ยนไปสู่โลกใหม่ที่ดีและถาวรกว่า ดังนั้น ตามทฤษฎีของศาสนาอิสลามชีวิตมนุษย์ ความเป็น ความตาย จึงเป็นไปตามพระประสงค์ของอัลเลาะห์ ดังนี้

“ไม่มีชีวิตใดจะตายลง เว้นแต่จะด้วยการอนุมัติของอัลเลาะห์ มีบันทึกกำหนดเวลาไว้” (โองการที่ 145)

“ไม่ว่าสุเจ้าจะอยู่ ณ ที่แห่งใด ความตายก็จะมาถึงสุเจ้า และถึงแม้ว่าสุเจ้าจะอยู่ในป้อมปราการอันแข็งแกร่ง” (โองการที่ 78)

“และทุก ๆ ประชาชาติมีกำหนดเวลา ดังนั้นเมื่อวาระของเขามาถึง เขาเหล่านั้นมีอาจจะยื้อเวลา ไปแม้แต่ชั่วโมงเดียว และย่นเวลามาสักชั่วโมงเดียว ก็ไม่ได้” (โองการที่ 24) (มาลี คำคง, 2557: 65-66)

อีกทั้ง รัชนี ไผ่แก้ว ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลาม ว่า “พวกเขาเชื่อว่าการตายเป็นการลาโลก หหมดโอกาสที่จะทำในสิ่งที่ถูกหรือผิด แต่จะมี 3 อย่างที่ติดตัวผู้ตายไป คือ วิชาความรู้ การบริจาคที่เป็นถาวรวัตถุ และการที่ถูกของผู้ตายขออภัยให้ผู้ตาย” (รัชนี ไผ่แก้ว, 2545: 9)

ดังจะเห็นได้ว่า ในทฤษฎีของอิสลามเชื่อว่าชีวิตหลังความตาย คือ การรอคำพิพากษาในความดีความชั่ว แล้วจึงกลับไปอยู่กับพระเจ้า ซึ่งหมายถึง ชีวิตของมนุษย์ไม่ได้เริ่มขึ้นโดยการเกิดและจบลงด้วยการตายเพียงแค่นับโลกเท่านั้น แต่ยังมีวิญญาณซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่แท้จริงของ

มนุษย์ยังคงต้องเดินทางต่อไปยังโลกหน้าอีกด้วย ในคัมภีร์อัลกุรอานได้ระบุไว้ว่า ทุกชีวิตที่เกิดมาต้องพบกับความตายเมื่อมนุษย์สิ้นอายุขัยลง วิญญาณก็จะไปอยู่ในโลกอีกมิติหนึ่งซึ่งเป็นโลกแห่งวิญญาณที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างโลกนี้และโลกหน้าแห่งการพิพากษาความดีความชั่วก่อนที่จะพบชีวิตอันเป็นนิรันดร์ อันไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่ มุฮัมมัดคอลลูน หะยี มุสอฟา ได้อ้างถึงในคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า

เราไม่ได้ดลบันดาลความนิรันดร์ (บนโลกนี้) แก่มนุษย์คนใดก่อนหน้าเจ้าเลย ดังนั้นถ้าเจ้าถึงแก่ความตายลงแล้วพวกเขานั้นจะอยู่ต่อไปโดยนิรันดร์กว่านั้น หรือทุกชีวิตต้องได้ลิ้มรสความตาย และเราจะทดสอบพวกเจ้าอย่างจริงจังด้วยความยากแค้นและความสุขสบาย (ที่สลับหมุนเวียนกันไป) และพวกเจ้าจะถูกนำตัวกลับมายังเราเพื่อรอการพิพากษาต่อไป (มุฮัมมัดคอลลูน หะยี มุสอฟา, ป.ป.ป.: 99-100)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายในศาสนาอิสลามเชื่อในเรื่องกรรมและการชดใช้กรรม กล่าวคือ เมื่อตายแล้วดวงวิญญาณจะต้องอยู่รอคำพิพากษาในหลุมศพ เรียกว่า “วันฟื้นคืนชีพ” จากนั้นดวงวิญญาณจะต้องชดใช้กรรมจนกว่าจะหมดกรรม ดวงวิญญาณจึงจะกลับไปอยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์ จะไม่มีการกลับมาเกิดอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ได้ว่า ในศาสนาอิสลามมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในประเด็นของกรรม นรกและสวรรค์ ตลอดจนการกลับไปอยู่กับพระเจ้า ทั้งนี้รายละเอียดดังกล่าวข้างต้นจะเป็นข้อมูลสำคัญอันนำไปสู่การออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบพื้นที่การแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัยจากการตีความแนวคิดในแง่มุมของปรัชญาทางศาสนา

จากการศึกษาเรื่องความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เห็นได้ว่า ในขั้นตอนของพิธีศพนั้นถึงแม้จะมีขั้นตอนหรือหลักปฏิบัติทางศาสนาที่แตกต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์หลักการปฏิบัติ คติธรรม และความเชื่อ ปรากฎวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ประการที่ 1 กระทำเพื่อดวงวิญญาณของผู้ตาย และประการที่ 2 สอดแทรกคติธรรมและคำสอนเพื่อเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ อีกทั้งความเชื่อดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อหลังความตายของทั้ง 3 ศาสนาดังกล่าวข้างต้น ทั้งประเด็นที่มีความเหมือนและประเด็นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างโดยมุ่งประเด็นที่มีความเชื่อเหมือนกันเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของแต่ละศาสนาที่มีจุดร่วมเดียวกันบนพื้นฐานของความแตกต่าง ได้แก่ มนุษย์เกิดจากธรรมชาติ ความไม่เที่ยงของ

สังขาร การเดินทางของดวงวิญญาณ กรรมหรือผลของการกระทำ นรก สวรรค์ และการหลุดพ้น จากที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่มีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาทางศาสนา อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่สำคัญและเป็นหัวใจหลักอันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ในครั้งนี้

## 2.4 ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานสร้างสรรค์ที่มีแนวคิดเกี่ยวข้องกับความตายในบริบทของศาสนา เพื่อศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังนี้

### 2.4.1 ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลในประเด็นผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งที่ผลงานที่ปรากฏในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

#### 2.4.1.1 ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head)

ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว โดย นราพงษ์ จรัสศรี สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2556 เป็นการแสดงเดี่ยวซึ่งได้แรงบันดาลใจจากเกสต์คัมภีร์ไบเบิลสู่งานการแสดงแดนซ์ เธียเตอร์ (Dance Theatre) จัดแสดงวันที่ 17 ตุลาคม ถึง 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 ณ โรงละคร Black Box Theatre มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ทั้งนี้ นราพงษ์ จรัสศรี ในฐานะของผู้แสดงและผู้ออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวไว้ว่า

เป็นการนำเสนอเรื่องราวของหญิงสาวที่เต้นระบำจนทำให้พ่อเลี้ยงพอใจ พร้อมทั้งจะยกสมบัติอันมีค่าและดินแดนที่ครอบครองให้เป็นรางวัล แต่เธอกลับต่อรองเรียกร้องขอเอาเพียงสิ่งเดียว คือ ศีรษะของนักบุญจอห์น เดอะ แบพทิสต์ (John the Baptist) โดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหวน้อยและเรียบง่าย ตลอดจนการออกแบบฉากและอุปกรณ์การแสดง เช่น โลงศพ นอกจากนี้ผลงานชิ้นนี้ยังได้ออกแบบเสียงประกอบการแสดงโดยนักแสดงจะแสดงอยู่ในความเงียบ มุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากเสียงที่เกิดจากการเสียงธรรมชาติและเสียงจากการเคลื่อนไหวของนักแสดง เช่น เสียงกระพรวนที่เท้าของนักแสดง เสียงน้ำ และเสียงการวิกน้ำของนักแสดง เป็นต้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2562)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ของผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม พบว่าผลงานชิ้นนี้มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาในแง่มุมมองของการออกแบบบทการแสดงจากเกล็ดคำภีร์ไบเบิล มีการออกแบบเสียงโดยใช้ความเงียบและการออกสีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเรียบง่ายตามรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังมีการออกแบบสีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ อีกทั้งมีการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีความโดดเด่น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการแสดงชุดนี้จึงเป็นแนวทางในการออกแบบบทการแสดง การออกแบบสีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบพื้นที่การแสดงในผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

#### 2.4.1.2 ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ทอนปู (Tonpu)

ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ทอนปู (Tonpu) โดยนราพงษ์ จรัสศรี เทรู กรอย (Teru Goi) และเคโกะ ซาเคย่า (Keiko Takeya) ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2537 ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้อธิบายเกี่ยวกับผลงานการแสดงชุดนี้ ไว้ว่า

การสร้างสรรคการแสดง ชุด ทอนปู (Tonpu) มีการใช้เทคนิคในการแสดงของนักแสดงที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) เคโกะ ซาเคย่า (Keiko Takeya) ใช้เทคนิคการเต้นแบบมาร์ธา เกรแฮม (Martha Graham) 2) เทรู กรอย (Teru Goi) ใช้เทคนิคการเต้นแบบบูโตะ (Butoh) 3) นราพงษ์ จรัสศรี ใช้เทคนิคการเต้นแบบโพสต์โมเดิร์น (Postmodern Dance) อีกทั้งการออกแบบการแสดงให้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ฉากที่ใช้ก้อนหินเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในบริบทของวัฒนธรรมญี่ปุ่น และฉากที่เกี่ยวกับท้องนาโดยใช้ผ้าสีขาวเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงเชิงสัญลักษณ์แทนทุ่งนาของประเทศไทย เป็นต้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2561)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ของผลงานสร้างสรรค์ ชุด ทอนปู มีการใช้เครื่องแต่งกายอย่างเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ อีกทั้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมในแง่มุมมองของแนวคิดการออกแบบการแสดงที่มีการผสมผสานบริบททางวัฒนธรรม กล่าวคือ มีการใช้สีลาการเคลื่อนไหวที่มีเทคนิคอย่างหลากหลาย ตลอดจนมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเชิงสัญลักษณ์บริบทของวัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัยในประเด็นแนวคิดพหุวัฒนธรรม และความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ โดยผู้วิจัยคาดว่าสามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบ

บทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการออกแบบอุปกรณ์การแสดงสำหรับสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

#### 2.4.1.3 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตายของครุ

โนรา (The creation of to reflect the believes in life after death of Nora ancestor)

ผลงานสร้างสรรค์ของวรากร เพ็ญศรีนุกูร สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2556 เป็นการนำเสนอเรื่องราวความเชื่อหลังความตายของครุโนรา ในประเด็นของความกตัญญู ความรัก ความผูกพันของคนในครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

ผลงานชิ้นนี้เป็นการแสดงที่มีการนำเสนอการแสดงทั้งแบบการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ บทการแสดงสะท้อนถึงความเชื่อหลังความตาย ลีลาการแสดงแบบโนรา นาฏศิลป์สมัยใหม่ และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ เครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรีเป็นทั้งแบบอนุรักษ์และสร้างสรรค์ ใช้แสงที่น้อย อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้เพื่อสร้างความสมจริง... มีการใช้ทฤษฎีทางการสื่อสารการแสดง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและการใช้สัญลักษณ์ (วรากร เพ็ญศรีนุกูร, 2556: บทคัดย่อ)

จากบทคัดย่อดังกล่าว มีความสอดคล้องกับผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยในประเด็นของการออกแบบบทการแสดงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตหลังความตาย ประเด็นการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อสร้างความสมจริง ตลอดจนสามารถสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์และประเด็นของการใช้แสงที่น้อย ซึ่งนับได้ว่าผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นอีกผลงานหนึ่งที่มีแนวคิดและหลักการใกล้เคียงกับการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย และสามารถนำมาเป็นแนวทางการออกแบบผลงานของผู้วิจัยในอนาคตประกอบดังกล่าวได้

#### 2.4.1.4 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ

(The Dance of Trilaksana in Buddhism)

การแสดงนาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา โดย ธรากร จันทนะสาโร สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2557 ซึ่งนำเสนอในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ที่มุ่งประเด็นเรื่องราวของหลักจักรกรรมไตรลักษณ์ทางศาสนาพุทธ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ไตรลักษณ์ ว่าด้วยเรื่องของการเกิดขึ้น (อนิจจา) การตั้งอยู่ (ทุกขตา) และการดับไป (อนัตตา) เป็นสภาวะที่สรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นปรัชญาทางด้านความคิดอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดการยอมรับในความเป็นปกติของธรรมชาติ เมื่อมีเกิดก็ย่อมมีดับ ซึ่งเป็นปรัชญาที่แสดงออกถึงความธรรมดาสามัญอย่างตรงไปตรงมา... และนำเสนอภายใต้หลักปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงตามหลักปรัชญาธรรมชาติและจักรวาล (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 235)

จากการวิเคราะห์ผลงานตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงชุดนี้ จะเห็นได้ว่า จุดเด่นของผลงานชิ้นนี้ คือ การออกแบบบทการแสดงมีการหยิบยกประเด็นที่เกี่ยวข้องแนวคิดปรัชญาทางศาสนา มาสร้างเป็นผลงานนาฏศิลป์ อีกทั้งการออกแบบเครื่องแต่งกายและการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่มีความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานของผู้วิจัยที่มีการนำประเด็นความตายในปรัชญาทางศาสนา มาสร้างสรรค์ ผู้วิจัยคาดว่าผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้จะเป็นแนวทางในการออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ในมุมมองของปรัชญาทางศาสนาผ่านการแสดง

#### 2.4.1.5 การแสดงบัลเลต์คลาสสิก เรื่อง จีเซลล์ (Giselle)

การแสดงบัลเลต์คลาสสิก เรื่อง จีเซลล์ ถือว่าเป็นผลงานที่สร้างชื่อให้แก่คณะ Karlsruhe Ballet เป็นอย่างมาก โดยมีเนื้อเรื่องความว่า

จีเซลล์ เด็กสาวที่อาศัยอยู่กับแม่ในไร่องุ่นแถบแคว้นไรน์แลนด์ วันหนึ่งเธอได้พบกับดยุคอัลเบิร์ตแห่งซิวเวียที่กำลังจะแต่งงานกับเจ้าหญิงบาซิลด์ ธิดาของเจ้าชายแห่งฮุสตัน และได้ปลอมตัวเป็นชาวบ้านชื่อ รอยส์ เพื่อออกเที่ยวเตร่ จีเซลล์ตกหลุมรักรอยส์ตั้งแต่แรกพบ ทั้งที่ถูกห้ามปรามจากเพื่อนชายและแม่ ยามเมื่ออยู่ในห้วงแห่งความรัก จีเซลล์เฝ้าแต่คิดถึงชายหนุ่ม เธอหยิบดอกเดซีมา เต็ดกลีบออกทีละกลีบ เพื่อเสี่ยงทายว่ารอยส์รักและจริงใจต่อเธอหรือไม่ ต่อมาเมื่อเธอรู้ว่าแท้จริงแล้ว เขาเป็นบุคคลชั้นสูงที่กำลังจะแต่งงาน เธอเสียชีวิตลงด้วยหัวใจที่แตกสลาย เมื่อทราบข่าวร้าย อัลเบิร์ตได้ผละจากงานแต่งงาน และติดตามหา หลุมศพของจีเซลล์ เพื่อพำพระณนาความรักที่มีต่อเธอ อัลเบิร์ตถูกตามล่าเอา ชีวิตโดยปิศาจร้ายชื่อ ไมร์ธา ราซินีแห่งวิลิสที่มีแต่ความเกลียดชัง วิญญาณของ

จีเซลส์จึงปรากฏตัวขึ้นเพื่อปกป้องชีวิตของคนรัก และจากไปในที่สุด (Zaiichan Aueanthaisong, 2556: ออนไลน์)

จากการชมการแสดงบัลเลต์คลาสสิก เรื่อง จีเซล ผู้วิจัยได้มุ่งประเด็นไปที่แนวคิดเกี่ยวกับการฝังศพ ตลอดจนแนวคิดชีวิตหลังความหรือวิญญาณในศาสนาคริสต์ ที่ปรากฏในองค์ประกอบต่าง ๆ และสามารถสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในศาสนาคริสต์ ผลงานชิ้นนี้มีแนวคิดบางตอนที่สอดคล้องกับผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยคาดว่าจะเป็แนวทางในการออกแบบบทการแสดง ออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในมิติของการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ตลอดจนการออกแบบแสงประกอบการแสดง

#### 2.4.2 ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านภาพยนตร์

จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่า ภาพยนตร์ที่มีความสอดคล้องกับประเด็นพิธีศพที่ผู้วิจัยนำมาสร้างสรรค์ คือ ภาพยนตร์เรื่อง Departures The gift of last memories ผลงานของผู้กำกับ Yojiro Takita ใน ค.ศ.2008 เป็นเรื่องราวของไดโงะ โคบายาชิ (Daigo Kobayashi) นักเชลโล่ในวงออเคสตรา ที่เลิกเล่นอาชีพนักดนตรีและกลับไปใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านเกิดพร้อมกับภรรยา โดยงานใหม่ที่เขาได้รับนั้นคือการเป็นโน้คังฉิ หรือผู้รับตักแต่งศพก่อนที่จะนำร่างผู้ตายออกเดินทางความสุขอันเป็นนิรันดร์ ผนวกกับเสียงเชลโล่ที่ประกอบการแสดงทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการไปถึงปรัชญาทางศาสนาในเรื่องของการปล่อยวาง

ภาพยนตร์เรื่องนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของผู้วิจัยในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถเป็นแนวทางในการออกแบบบทการแสดง และการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ในการสื่อสารแนวคิดผ่านลีลาการเคลื่อนไหวอย่างตรงไปตรงมา

#### 2.4.3 ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านทัศนศิลป์

จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่า ผลงานสร้างสรรค์ เรื่อง อะลัมบ์รัชค : ชีวิตหลังความตาย โดย สิริณา หลังปูโต๊ะ ได้สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2555 เป็นผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ที่น่าเสนอสภาพชีวิตหลังความตายตามหลักศาสนาอิสลามจากการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นความตาย 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) เรื่องเกี่ยวกับชีวิต ความตาย และความเชื่อเรื่องโลกหน้า 2) เรื่องเกี่ยวกับผ้าที่ใช้ในพิธีศพ โดยนำเสนอผ่านงานศิลปะสามมิติ ผลงานชิ้นนี้แสดงออกถึงสภาวะความทรมานในชีวิตหลังความตายของผู้ที่กระทำความชั่ว ซึ่งถูกทรมานอยู่ภายใต้หลุมฝังศพ

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้มีความสอดคล้องกับผลงานของผู้วิจัยในประเด็นแนวคิดความตายในบริบทของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าผลงานชิ้นนี้สามารถเป็นแนวทางในการออกแบบบทการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย

## 2.5 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินในการเป็นเครื่องมือสำหรับเทียบเคียงผลงานสร้างสรรค์ เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณสมบัติของผลงาน ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน ที่ วิชชุดา วุธาติย์ ได้วางแนวทางในการคัดเลือกศิลปินต้นแบบทางด้านนาฏศิลป์ การสร้างมาตรฐานการยกย่องศิลปิน ทั้งสิ้น 10 ประการ ดังนี้

**2.5.1 จิตวิญญาณ (Spiritual)** เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา แต่อยู่ภายในหรือชีวิตจิตใจ ถือเป็น การรับรู้ทางด้านจิตใจ ในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ศิลปินควรมีจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ที่แท้จริง เพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งถึงแก่นของการแสดงที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือศิลปินต้องอาศัยจิตวิญญาณในการถ่ายทอดหรือนำเสนองานศิลปะเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก และนัยยะสำคัญผ่านการแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**2.5.2 รสนิยม (Taste)** ศิลปินควรเป็นผู้นำในกระแสนิยมและมีรสนิยมที่เป็นของตนเอง เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ของศิลปินแต่ละบุคคล ซึ่งมีความโดดเด่น น่าสนใจ และแตกต่างกันออกไป อีกทั้งทำให้ผู้ชมและผู้เสพงานทางด้านนาฏศิลป์สามารถจดจำและยอมรับในตัวและผลงานของศิลปินได้เป็นอย่างดี

**2.5.3 ประสบการณ์ (Experience)** ประสบการณ์ของศิลปิน นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ เนื่องจากประสบการณ์เป็นพื้นฐานองค์ความรู้และทักษะของศิลปินที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการกระตุ้นให้เกิดการสร้างงาน ประสบการณ์ยังช่วยให้เกิดความเชี่ยวชาญและชำนาญในการออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบลีลานาฏศิลป์จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่มาเชื่อมโยงเพื่อสร้างเป็นพื้นฐานความคิด พื้นฐานทักษะที่จำเป็นในการออกแบบการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ และนำไปสู่การต่อยอดและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพได้



**2.5.4 ปรัชญา (Philosophy)** เป็นการอธิบายเหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยหลักเหตุและผล ซึ่งศิลปินทางนาฏศิลป์จำเป็นต้องมีหลักปรัชญาในการทำงาน โดยการบูรณาการหลักเหตุและผลมาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์ เกิดกระบวนการที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และทรงคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

**2.5.5 ความสามารถหลากหลาย (Variety)** นาฏศิลป์เป็นแหล่งรวมศาสตร์ทางด้านศิลปะหลายแขนง ฉะนั้นความสามารถที่หลากหลาย สามารถนำไปบูรณาการและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และเกิดประโยชน์ต่อสังคม

**2.5.6 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative)** ศิลปินควรมีหลักการ กระบวนการ และความสามารถ ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ ผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพในแวดวงศิลปะ

**2.5.7 จริยธรรมและจรรยาบรรณ (Ethic)** ศิลปินควรดำรงและตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของ จริยธรรมและจรรยาบรรณที่ว่าด้วยเรื่อง คุณสมบัติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลงานสร้างสรรค์ควรค่าแก่การเป็นแบบอย่างที่ดี รักษาไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของ ความเป็นศิลปินที่น่ายกย่องเชิดชูในแวดวงนาฏศิลป์และแวดวงศิลปะ

**2.5.8 เป็นผู้นำและผู้บุกเบิก (Pioneer)** ศิลปินควรสรรหาหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน นาฏศิลป์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายขึ้น ไม่ซ้ำซากจำเจ หากเป็นผลงานที่สร้างสรรค์ ขึ้นมาโดยหลักการและรูปแบบใหม่ ๆ นั้นเป็นที่นิยมและกลายเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมก็จะทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตนของศิลปิน อย่างไรก็ตามศิลปินไม่ควรหยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ควรที่จะค้นหา รูปแบบการแสดงใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการแสดงอยู่ตลอดเวลา

**2.5.9 มีการถ่ายทอดความรู้ (Communication)** มีการถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพสูงให้แก่ทางนาฏศิลป์ ความเป็นครู มีคุณธรรมของครู รู้จักวิธีการ ถ่ายทอดทางศิลปะอย่างเหมาะสม มีกระบวนการและระบบทางความรู้ ด้านปรัชญาของความรู้ และเชิดชูความรู้ รวมถึงปลูกฝังคุณธรรมของครูและศิษย์

**2.5.10 เป็นผู้หายาก (Rarity)** เป็นผู้หายาก หมายถึง เป็นปราชญ์ที่รอบรู้ หาบุคคลใดจะมา เทียบเคียงได้ยากและหาไม่ได้แล้ว

จากการศึกษาเรื่องเกณฑ์มาตรฐานศิลปินดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว นราพงษ์ จรัสศรี ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติอีกหนึ่งประการ คือ ความหลงใหล ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ อีกประการสำหรับผู้สร้างสรรค์ผลงาน

## 2.6 ทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยสร้างสรรค์ เพื่อต้องการหารูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความตายในบริบทศาสนา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผลงานสร้างสรรค์ในองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนางานให้เกิดความสมบูรณ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระมหาวิเชียร พูลมนัส ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกแนวคิดเกี่ยวกับความตายมาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ดังนี้

เมื่อพูดถึงความตายเห็นจะมีประเด็นใหญ่ ๆ ไม่กี่ประเด็น เช่น ประเด็นสังขารและวิญญาน ประเด็นคติธรรมในพิธีศพ ประเด็นความเชื่อของชีวิตหลังความตายในลักษณะต่าง ๆ ผู้สร้างสรรค์อาจจะนำเสนอในลักษณะของประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และขยายความประเด็นนั้น ๆ ชัดเจนขึ้น เพื่อให้แนวคิดเชิงนามธรรมสื่อสารผ่านนาฏศิลป์ได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระมหาวิเชียร พูลมนัส, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2561)

อีกทั้ง ภัคคพร พิมสาร ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความตายมาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ดังนี้

ความตายในแต่ละศาสนามีการให้นิยามที่แตกต่างกันไปในแต่ละความเชื่อ แต่ท้ายที่สุดคือ “การดับ” หมายถึง สังขารหยุดการทำงาน ในเรื่องนี้มีประเด็นที่น่าสนใจและน่าพิจารณานำมาสร้างสรรค์ผ่านการแสดงทางด้านนาฏศิลป์อย่างหลากหลาย เช่น การเผชิญหน้ากับความตาย ความเศร้าโศก การสูญเสีย การยอมรับ หรือวิธีการจัดการกับความตายตามวิถีความเชื่อของศาสนา (ภัคคพร พิมสาร, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

เห็นได้ว่า ทั้งความคิดเห็นของพระมหาวิเชียร พูลมนัส และภัคคพร พิมสาร มีความสอดคล้องกันในประเด็นการพิจารณาคัดเลือกประเด็นของแนวคิดเกี่ยวกับความตายนำมา

สร้างสรรค์เป็นผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลเพื่อค้นหาประเด็นที่น่าสนใจในการนำเสนอ ดังที่ ธิติมา อ่องทอง ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอประเด็นที่หยิบยกมาสร้างสรรค์ให้น่าสนใจ ไว้ว่า

การสร้างสรรค์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความตายในบริบทของศาสนา ผู้สร้างสรรค์สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและตีความเพื่อนำเสนอภาพการแสดงที่สะท้อนความเชื่อหลังความได้อย่างหลากหลายตามจินตนาการ และผู้ชมสามารถตีความตามจินตนาการ ความเชื่อ หรือประสบการณ์ได้ อย่างไรก็ตาม ในการนำเสนอการแสดงควรคำนึงถึงความเชื่อที่มีความแตกต่างหรือความเหมือนของแต่ละศาสนา เพื่อให้การแสดงมีความหลากหลายได้ (ธิติมา อ่องทอง, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2561)

อีกทั้ง ชนิตา จันทรงาม ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความตายในบริบทของศาสนาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ว่า

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความตายมีความน่าสนใจ เพราะความตายเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เราจะเข้าใจชีวิตและความตายในทรรศนะของศาสนา กฎแห่งการเกิดและการดับของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยให้เกิด “ชีวิตจึงเกิดและดับ (ตาย)” ฉะนั้นการนำเสนอความตายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาถือว่าเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก ผู้สร้างสรรค์ผลงานจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องในเรื่องของพิธีกรรมและความเชื่อที่จะสะท้อนให้ผู้ชมได้เห็น (ชนิตา จันทรงาม, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2561)

นอกจากนี้ ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อควรระวังในการสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความตายในแง่มุมของความเชื่อ ไว้ว่า

ความตาย เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของผู้คนในสังคมซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละศาสนา การหยิบยกเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้พ้น หากแต่ผู้สร้างสรรค์ควรระมัดระวังในเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรมที่มีจารีตหรือข้อจำกัดที่เป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง ควรศึกษาให้

ละเอียดรอบคอบก่อนปฏิบัติการสร้างสรรค์ มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อในภายหลังได้  
(ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2561)

ทั้งนี้ความคิดเห็นของ ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด ที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีความสอดคล้องกับ  
ความคิดเห็นของ วิชชุดา วุธาติศย์ ที่ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับข้อควรระวังในการสร้างสรรค์ผลงาน  
ชิ้นนี้ตลอดจนจรรยาบรรณของผู้สร้างสรรค์ ดังนี้

ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนของ  
พิธีกรรมทางศาสนา ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาข้อห้ามและจารีตของพิธีกรรม อีกทั้ง  
ระหว่างดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานควรปรึกษาตลอดจนสอบถามความคิดเห็นจาก  
ผู้ที่มีบทบาทหรือหน้าที่หลักในพิธีกรรมนั้น ๆ ว่าสามารถมีความเป็นไปได้มากน้อย  
เพียงใด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่องานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ในภายหลัง อีกทั้ง  
ในการสร้างสรรค์ผลงานสิ่งที่คุณสร้างสรรค์มีความมองข้ามคือจรรยาบรรณของ  
ผู้สร้างสรรค์ผลงานโดยการไม่คัดลอกผู้อื่น (วิชชุดา วุธาติศย์, สัมภาษณ์, 26  
ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้ ศักดา เชะวิเศษ ยังได้แสดงความคิดเห็นในแง่ข้อควรระวังในการสร้างสรรค์  
นาฏศิลป์ในประเด็นขั้นตอนพิธีศพนในศาสนาอิสลาม ไว้ว่า

การนำประเด็นขั้นตอนพิธีศพนในศาสนาอิสลามมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน  
นาฏศิลป์นั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่ผู้สร้างจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดของ  
พิธีกรรม ความเชื่อ ข้อปฏิบัติ ตลอดจนข้อห้ามของศาสนาอย่างละเอียด ด้วยบาง  
ศาสนาหรือบางกลุ่มคนจะมีความเคร่งครัดตามหลักศาสนา มาก อีกทั้งการนำท่าทาง  
ตามพิธีกรรมมาสร้างสรรค์นั้นผู้สร้างสรรค์จะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ที่มี  
บทบาทโดยตรงในศาสนาอย่างเคร่งครัด (ศักดา เชะวิเศษ, สัมภาษณ์, 21  
พฤษภาคม 2561)

นอกจากนี้ สไบทิพย์ คิมทอง ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกประเด็นเกี่ยวกับความตาย ในศาสนาคริสต์มาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ไว้ว่า

การนำประเด็นความตายในศาสนาคริสต์มาสร้างสรรค์ผลงาน สามารถ หยิบยกประเด็นมานำเสนอได้หลากหลาย เช่น ต้นกำเนิดของความตายตามหลัก คำสอน แนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการเกิดและการตายตามหลักคำสอน ดังจะเห็นได้จากห่อดินในพิธีศพ หรือการมีชีวิตนิรันดร์หลังความตายตามหลัก คำสอน เป็นต้น (สไบทิพย์ คิมทอง, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้ ธนกร สรรยวราภิญโญ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำประเด็นเกี่ยวกับ ความตายในบริบทของศาสนามาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ตลอดจนข้อควรระวังในการนำประเด็นทางศาสนามาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ดังนี้

แนวคิดความตายในบริบทของศาสนาถือเป็นเรื่องใกล้ตัวที่อยู่กับมนุษย์ ความน่าสนใจอยู่ที่รูปแบบการนำเสนอในด้านพิธีกรรม ไปจนถึงแนวคิดที่เกิดขึ้น ของแต่ละศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีความโดดเด่นใน ความหลากหลายของศาสนา อาทิ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น เห็นได้ว่าในแต่ละศาสนาต่างมีรูปแบบเฉพาะที่น่าสนใจสำหรับการหยิบยก มานำเสนอผ่านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ที่บุคคลทั่วไปอาจจะไม่กล้า นำเสนอ เนื่องจากอยู่ในบริบทความเชื่อทางด้านความเหมาะสมส่วนตัว ในทาง ตรงกันข้ามกลับเป็นเรื่องที่ทำทนายและน่าสนใจในการนำเสนอ

การออกแบบลีลา ควรมีความเรียบง่าย อยู่บนพื้นฐานของความจริง ความถูกต้อง เนื่องจากการเล่าเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนาเป็นเรื่องที่ อ่อนไหว ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ผลงานจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้มีความแม่นยำเป็น สำคัญ จากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาสร้างรูปแบบการเคลื่อนไหวจากท่าทางที่ เกิดขึ้นจริง สู่การพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ลีลา ทั้งด้านการเดินสวด พัฒนาช่วง การเคลื่อนไหว การจัดลำดับการนำเสนอให้มีความน่าสนใจด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในแต่ละด้านโดยละเอียด พร้อมทั้ง สามารถอธิบายและให้ความหมายของกระบวนการลีลาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม (ธนกร สรรยวราภิญโญ, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์และข้อควรระวังในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากทฤษฎีของผู้เชี่ยวชาญสำหรับเป็นแนวทางในการนำมาสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ตลอดจนแนวทางการพิจารณาเลือกรูปแบบลีลาการเคลื่อนไหวในการทดลอง ซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมากในการนำข้อมูลเหล่านี้ไปยังขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลสู่กระบวนการสร้างสรรค์ต่อไป

## 2.7 สรุปบท

การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกต สื่อสารสนเทศ และประสบการณ์ส่วนตัวโดยนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมโดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ นิยามศัพท์เฉพาะ ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตาย ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน และทฤษฎีของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อมูลที่สนับสนุนแนวความคิดของผู้วิจัยผ่านการรวบรวม วิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสนับสนุนในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์อย่างมีเหตุและผล และในส่วนของบทที่ 3 ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ การออกแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสรุปบท

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

#### 3.1 อารัมภบท

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อ นิยามศัพท์เฉพาะ ความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาของคริสต์ นาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน และทฤษฎีของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สำหรับบทที่ 3 นี้เป็นการเรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบงานวิจัย การออกแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสรุปบท โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### 3.2 รูปแบบงานวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ศึกษาองค์ความรู้ต่าง ๆ อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 2 รูปแบบ ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) มาเป็นหลักในการกำหนดรูปแบบงานวิจัย สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

##### 3.2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นข้อมูลทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งในศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์ หาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับ สุภางค์ จันทวานิช ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ไว้ว่า

การวิจัยคุณภาพ คือ การแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม... ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์

อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2555: 13)

นอกจากนี้ โคะฮารี (Kothari) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ไว้ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาพฤติกรรมศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาแรงจูงใจขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งพร้อมกัน การวิจัยชนิดนี้จะช่วยทำให้การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้มนุษย์ชอบหรือไม่ชอบ อย่างไรก็ตามการวิจัยเชิงคุณภาพเมื่อนำไปปฏิบัติก็ค่อนข้างเป็นเรื่องยากพอสมควร ดังนั้นควรจะต้องมีการวางแผนการวิจัยอย่างรัดกุมและรอบคอบ (Kothari อ้างถึงใน ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 75)

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การใช้หลักการพื้นฐานของระเบียบวิธีวิจัย โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อค้นหาและอธิบายข้อเท็จจริงเชิงพรรณนาเกี่ยวกับศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นการตีความโดยใช้หลักฐานเชิงคุณภาพ เช่น การศึกษาและรวบรวมเอกสาร การลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์ โดยการศึกษามีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ในระหว่างการวิจัย ดังนั้นในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์

### 3.2.2 การวิจัยเชิงสร้างสรรค์

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการวิจัยที่ไม่ได้มีข้อกำหนดแน่นอนขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้วิจัย และผู้วิจัยสามารถดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานพร้อมไปกับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้กระบวนการสร้างสรรค์เกิดการพัฒนาขึ้นเป็นสิ่งใหม่ เกิดองค์ความรู้ใหม่ และสามารถสร้างอัตลักษณ์ของงานนั้น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ไว้ว่า

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) เป็นการวิจัยเพื่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ เช่น องค์ความรู้ใหม่ วิธีการ ทฤษฎี ผลการประดิษฐ์คิดค้นทางวิทยาศาสตร์



และผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ เป็นต้น กระบวนการสร้างสรรค์นั้นศิลปินสร้างสรรค์งานจากความคิดและความรู้สึกผ่านกระบวนการที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญเป็นพิเศษจนได้ผลงานนั้น ๆ ดังนั้นการสร้างสรรค์ศิลปะเกือบทุกสาขาศิลปินต้องทำไปอย่างมีเจตนาและมีแผนงานโดยคำนึงถึงคุณค่าทางศิลปะและความพึงพอใจทางสุนทรียภาพด้วย (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2548: 40-44)

อีกทั้ง นราพงษ์ จรัสศรี ที่ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับลักษณะและกระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์เหมาะกับทุกศาสตร์ทุกด้าน เห็นได้ชัดเจน คือทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และศิลปกรรม เช่น นาฏยศิลป์เป็นศิลปะการใช้ร่างกายในการเคลื่อนไหวมนุษย์ เมื่อคุณสมบัติต่างด้านกายภาพไม่เหมือนกันทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน จึงทำให้เห็นความสร้างสรรค์ในงานชิ้นนั้น อีกทั้งการสร้างสรรค์ยังครอบคลุมไปถึงความใหม่ กระบวนการที่ไม่เหมือนใคร หลีกหนีกฎเกณฑ์เดิม ๆ และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ของศิลปิน หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่จากแหล่งข้อมูลโดยตรง อีกทั้งผู้วิจัยควรสร้างเอกลักษณ์และแบบฉบับของตนเอง แต่ต้องมีหลักการ โดยใช้ทฤษฎีที่ส่งเสริมแนวความคิดของผู้วิจัยมาสนับสนุน และผลงานวิจัยสร้างสรรค์ที่ได้จะต้องเป็นองค์ความรู้ใหม่ (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2561)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีความคิดเห็นว่า ถึงแม้การวิจัยเชิงสร้างสรรค์จะเป็นการสร้างสิ่งใหม่ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบอย่างชัดเจนดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว อย่างไรก็ตามการวิจัยที่มีคุณภาพก็จำเป็นต้องมีกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาซึ่งการวิเคราะห์ผลการวิจัยได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับทรรศนะ ของ ธรากร จันทนะสาโร ที่ได้อธิบายรูปแบบการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ไว้ว่า

การวิจัยสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการศึกษาข้อมูลที่มีลำดับขั้นตอนในการค้นคว้าอย่างมีระบบระเบียบ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ต้องการ เป็นต้นว่า วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ แพทยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งในแต่ละวิทยาการสามารถนำไปใช้ประยุกต์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ

ได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อวงการศิลปะ สร้างสุนทรียะใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จุดที่น่าสนใจคือ การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์มักมุ่งเน้นไปที่การผลิตสร้างองค์ความรู้แบบบูรณาการ ตลอดจนการค้นหาแนวทางการสร้างงานใหม่ ๆ โดยตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาค้นคว้าอย่างมีเหตุและผลสามารถอ้างอิงในลักษณะวิชาการ สิ่งที่พึงระวังคือ การสร้างสรรค์ผลงานที่มุ่งเน้นแต่เพียงอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวโดยปราศจากแนวคิดและเหตุผลที่น่าเชื่อถือ นั่น มักไม่เป็นที่นิยมสำหรับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 74)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ คือ การศึกษาและการคัดสรรข้อมูลที่ใหม่และทันสมัยจากแหล่งข้อมูลโดยตรง อาทิ ข้อมูลปฐมภูมิจากประสบการณ์ของศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อันนำไปสู่กระบวนการต่าง ๆ อย่างมีเหตุและผลตามรูปแบบระเบียบวิธีวิจัย สามารถนำไปผนวกเข้ากับวิทยาการในศาสตร์ต่าง ๆ ตลอดจนผ่านกระบวนการทดลองจนถึงขั้นตอนการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดเป็นชิ้นงานใหม่และตอบสนองแนวคิดของผู้วิจัย ซึ่งกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เหมาะสำหรับรูปแบบงานวิจัยทางศิลปกรรมที่มีการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อสร้างผลงานที่แปลกใหม่และมีความเป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการนำรูปแบบการวิจัยเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการค้นหาและทดลองผลงานสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบการแสดง ตลอดจนวิเคราะห์รูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์ผลงาน

### 3.3 การออกแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์

กระบวนการศึกษาการออกแบบวิจัยเชิงสร้างสรรค์ของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ผู้วิจัยได้ออกแบบงานวิจัยโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### 3.3.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.1.1 เพื่อหารูปแบบผลงาน “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์

3.3.1.2 เพื่อหาแนวคิดที่ได้หลัง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์

### 3.3.2 คำถามในงานวิจัย

การตั้งคำถามในงานวิจัยนั้นผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้งานวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงทรรศนะ ไว้ว่า “คำถามเป็นเสมือนทิศทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย การตั้งคำถามที่ดีจึงนับเป็นการสร้างแนวทางให้ผู้วิจัยได้ก้าวเดินไปสู่จุดหมายปลายทางได้โดยไม่หลงทาง” (นราพงษ์ จรัสศรี อ้างถึงใน ธารากร จันทนะสาโร, 2557: 77) ในงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลในการหารูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

#### 3.3.2.1 รูปแบบของการสร้างสรรคานาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในงานวิจัยว่า รูปแบบของการสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ควรมีรูปแบบการสร้างสรรคอย่างไร ผู้วิจัยได้ดำเนินการตั้งคำถามเพื่อค้นหา รูปแบบและพัฒนาการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ดังนี้

##### 1) การออกแบบบทรการแสดง

บทรการแสดงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดทิศทางของการแสดงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ผลงาน ทำให้การดำเนินการสร้างสรรค์ชัดเจน นับได้ว่าบทรการแสดงเป็นโครงสร้างหลักในการถ่ายทอดแนวความคิดของผู้วิจัย และเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบบทรการแสดงในด้านต่าง ๆ อีกทั้งเป็นตัวกำหนดให้ผลงานนั้นมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นเอกภาพ ดังที่ วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความสำคัญของบทรการแสดง ไว้ว่า

บทรการแสดง มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นพิมพ์เขียวสำหรับนำไปสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนั้น ๆ ในองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้การประกอบสร้างผลงานมีความสมบูรณ์มากที่สุด เช่น นักแสดงก็ต้องนำบทรการแสดงไปตีความ จดจำบท

ตลอดจนสู่การนำเสนอบนเวที ฝายออกแบบฉาก จะต้องใช้บทเพื่อตีความ และค้นหา สถานที่ เวลา สถานการณ์ ที่ระบุในบทสร้างภาพบนเวที อันประกอบด้วย ฉาก เครื่อง แต่งกาย และแสง ให้เป็นตามที่ถูกกำหนด กำหนด ดังนั้น บทการแสดงไม่ได้มีหน้าที่แค่ให้รรถรสในการอ่าน แต่บทต้องสามารถสื่อสารนำไปปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานการแสดงได้จริง อีกทั้ง บทการแสดงแบบสมัยใหม่ควรมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน องค์ประกอบ บางอย่างให้เข้ากับกระบวนการสร้างงานของศิลปินได้อย่างเหมาะสมได้ด้วย (วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2561)

จากทรรศนะดังกล่าวเห็นได้ว่า บทการแสดงเป็นองค์ประกอบสำคัญอันนำไปสู่องค์ประกอบการแสดงด้านต่าง ๆ และเปรียบเสมือนโครงร่างของการแสดงเพื่อที่ให้ผู้สร้างสรรค์จะได้ใช้เป็นตัวกำหนดรูปแบบกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนั้น ในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามในการออกแบบบทการแสดงสำหรับนำไปเป็นแนวทางการออกแบบบทการแสดงตามแนวคิด และการแบ่งองค์การแสดงตามโครงสร้างบทการแสดง ตลอดจนวิธีการนำเสนอการแสดงในผลงานชิ้นนี้ให้มีความน่าสนใจ

## 2) การคัดเลือกนักแสดง

นักแสดงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ กล่าวคือ นักแสดงเป็นสื่อกลางหรือผู้ส่งสารระหว่างผู้สร้างสรรค์และผู้ชม ผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ตามแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับทรรศนะของ จุติกา โกศลเหมมณี ที่ว่า “นักแสดงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของงานนาฏศิลป์ เพราะนาฏศิลป์เป็นศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวร่างกายของมนุษย์ บทบาทนักแสดงจึงเป็นผู้สื่อสารหลักของเรื่องราวทั้งหมดอย่างตรงตามถึงผู้ชม” (จุติกา โกศลเหมมณี, 2556: 60) จากความสำคัญข้างต้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สร้างสรรค์งานทางด้านนาฏศิลป์จะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอันพึงประสงค์ต่อผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนั้น ๆ ทั้งนี้ สรร ถวัลย์วงศ์ศรี ได้อธิบายวิธีการคัดเลือกนักแสดง ไว้ว่า

ในการคัดเลือกนักแสดงเพื่อมารับบทบาทในศิลปะการแสดงมีอยู่หลากหลายวิธี หากแต่มีกลวิธีการคัดเลือก หลัก ๆ อยู่ 3 ลักษณะ คือ

- 1) การออดิชั่น (Audition) จะคัดเลือกจากจำนวนมาก โดยผู้คัดเลือกไม่เห็นความสามารถของนักแสดงมาก่อน จึงมีการกำหนดโจทย์เพื่อให้ฝึกซ้อมและปฏิบัติ

ตามแล้วจึงค่อย ๆ คัดออก 2) การแคสติ้ง (Casting) จะมีกลุ่มคัสดรที่มี  
ความเฉพาะหรือมีองค์ประกอบเฉพาะบางอย่างที่ต้องการ ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก  
และมีการจำกัดจำนวนนักแสดงไว้ก่อนล่วงหน้าแล้ว 3) ทรายเอ๊าท์ (Tryout)  
ผู้คัดเลือกผู้ถึงทักษะความสามารถและศักยภาพของนักแสดงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว  
หากแต่นำนักแสดงมาโชว์ความสามารถเพิ่มเติมเพื่อหาบทบาทหรือแนวทาง  
ในการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้สำหรับผู้ออกแบบที่เคยร่วมงานหรือรู้  
ภูมิหลังของนักแสดงมาก่อน (สรร ถวัลย์วงศ์ศรี, 2559: 93)

การคัดเลือกนักแสดงนับได้ว่ากระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากใน  
การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งจำเป็นต้องคัดเลือกผู้ที่สามารถถ่ายทอดแนวคิด  
รูปแบบ หรือลักษณะของผลงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ใน  
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามการวิจัยในประเด็นการคัดเลือกนักแสดง  
เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคัดเลือกนักแสดงที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดแนวคิดของผู้วิจัยผ่าน  
การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว

ลีลานาฏศิลป์แต่ละชนิดมีลักษณะการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน ฉะนั้น  
ผู้ออกแบบลีลาจึงต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการออกแบบลีลาที่สามารถถ่ายทอดกรอบ  
แนวคิดผ่านท่าทางการเคลื่อนไหวด้วยสรีระมนุษย์ ดังที่ ยุทธนา อัมระรงค์ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ  
การออกแบบลีลาลีลานาฏศิลป์ ไว้ว่า “การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวนั้น ผู้สร้างสรรค์จะต้อง  
กำหนดแนวคิดให้ชัดเจน และสร้างจินตภาพตามโครงสร้างบทไว้ก่อน จากนั้นจึงเลือกรูปแบบ  
นาฏศิลป์ในการทดลองออกแบบ ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวต้องสามารถถ่ายทอดแนวคิดของผู้สร้างสรรค์  
ผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกายได้” (ยุทธนา อัมระรงค์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561) นอกจากนี้  
ธนกร สรรยวราภิกู ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ไว้ว่า “ลีลา  
การเคลื่อนไหว เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอ ดังนั้นการออกแบบลีลา  
การเคลื่อนไหวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงรูปแบบในการสื่อความหมายมากกว่าท่าทางที่หวือหวา ตื่นตา  
ตื่นใจ กระตุ้นให้ผู้ชมลุ่มหลง” (ธนกร สรรยวราภิกู, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

จากทรรศนะดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของลีลา  
การเคลื่อนไหวในงานแสดง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวยังมี  
ความสัมพันธ์และสอดคล้องกับบทบาทการแสดงและนักแสดง กล่าวคือ การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว  
นอกจากต้องเป็นไปตามบทบาทการแสดงแล้ว ผู้สร้างสรรค์ยังต้องพิจารณาในเรื่องความกลมกลืนของ

ท่าทางกับสรีระของนักแสดงด้วย ดังนั้น การสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามการวิจัยในประเด็นการคัดเลือกนักแสดง ทั้งนี้เพื่อให้ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ ตลอดจนการคัดเลือกรูปแบบลีลาการเคลื่อนไหวสำหรับการทดลองการแสดงให้เกิดความสมบูรณ์ในแง่มุมมองของสุนทรียะ

#### 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มอารมณ์และความเข้าใจในการแสดง หรือนำเสนอภาพที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการ ซึ่งสามารถทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนสื่อสารแก่ผู้ชมได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ ยูทธนา อัมระรงค์ ที่ได้ อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของอุปกรณ์การแสดง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างอุปกรณ์การแสดงและการออกแบบการแสดง ไว้ว่า

อุปกรณ์ประกอบการแสดงนับว่าเป็นสิ่งสนับสนุนการแสดงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในการเลือกใช้อุปกรณ์ควรพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ส่งเสริมหรือสามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอด และส่งเสริมท่าทางการเคลื่อนไหวให้เกิดความสมบูรณ์ตามแนวคิดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องคำนึงถึงการใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ให้คุ้มค่า อีกทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดงนั้นส่งผลต่อการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวในการแสดงเป็นอย่างมาก ฉะนั้นผู้สร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องและเป็นหนึ่งเดียวกับอุปกรณ์ให้เสมือนว่าอุปกรณ์นั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย (ยูทธนา อัมระรงค์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561)

อีกทั้ง ธนกร สรรยวราภิญ ยังได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของอุปกรณ์การแสดง ไว้ว่า

อุปกรณ์ประกอบการแสดงนับได้ว่าเป็นสิ่งที่กระตุ้นจินตนาการทั้งในระบบสัญลักษณ์และการแสดง เพราะการสื่อสารท่าทางนาฏศิลป์ถือเป็นศิลปะนามธรรมที่อาจทำให้ผู้ชมเกิดความสับสน แต่หากนำอุปกรณ์เข้ามาเป็นตัวช่วยในการขยายความการแสดงหรือนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อก่อให้เกิดการกระตุ้นจินตนาการอาจทำให้ผลงานสร้างสรรค์เกิดมุมมองใหม่หรือเกิดมิติด้านการตีความที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งนอกจากส่งผลด้านการตีความเชิงสัญลักษณ์

แล้วยังมีความสำคัญในแง่ของการช่วยสนับสนุนการแสดงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย  
(ธนกร สรรยวราภิกุล, สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2561)

จากทรรศนะข้างต้นเห็นได้ว่า บทบาทของอุปกรณ์ประกอบการแสดงมีความสำคัญสำหรับการสื่อความหมายในการแสดงทั้งแง่มุมที่ตรงไปตรงมาและสื่อความหมายโดยนัยจากการตีความของผู้ชม ตลอดจนยังสามารถสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในการแสดง ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามงานวิจัยในประเด็นของการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงโดยใช้อุปกรณ์มาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้การแสดงเกิดความน่าสนใจและเกิดเอกภาพในตัวผลงาน

### 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง

เสียงนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์ ซึ่งมีบทบาททั้งกำหนดจังหวะของลีลาการเคลื่อนไหวและสร้างสุนทรียะให้การแก่การแสดง ซึ่งมีความสอดคล้องกับทรรศนะของ เจโรมี ฮ็อปกูด (Jeromy Hopgood) ที่ได้อธิบายการออกแบบเสียงประกอบการแสดง ไว้ดังนี้

การออกแบบเสียงสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ต้องเข้าใจถึงการปฏิบัติทางด้านการเดินและเทคโนโลยี และรู้ว่ารูปแบบการแสดงที่มีความหลากหลายรูปแบบนั้นถูกทำให้เชื่อมโยงกับเสียงได้อย่างไร เมื่อพิจารณาประเด็นนี้ผู้ออกแบบเสียงต้องมีความรอบรู้และเป็นคนสำคัญมากสำหรับคณะเดิน เพราะทุกด้านการเดินเชื่อมโยงกับเสียง ผู้ออกแบบท่าเต้นและผู้ออกแบบเสียงต้องทำงานใกล้ชิดกันเพื่อสร้างงานเต้นหนึ่งขึ้น (Hopgood, 2016: 97)

จากทรรศนะข้างต้นเห็นได้ว่า การออกแบบเสียงเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการแสดง อีกทั้งเสียงยังมีความสอดคล้องกับการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง ซึ่งมีความสอดคล้องกับทรรศนะของ โจแอน สเคลซ และ เบ็ตตี ดูปองท์ (Joan Schlaich and Betty Dupont) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการออกแบบเสียงประกอบการแสดง ไว้ว่า

การออกแบบเสียงนั้นสำคัญอยู่ที่ขั้นตอนในการเลือก เนื่องจากเสียงหรือเพลงจะสะท้อนเกี่ยวกับสภาวะทางอารมณ์ พลวัตรทางด้านกายภาพ และอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการ โดยเสียงหรือเพลงสามารถถูกออกแบบให้ใช้

ในทางตรงกันข้ามกับการออกแบบท่าเต้นได้ เพื่อสื่อสารสิ่งที่ต้องการนำเสนอในทางตรงกันข้ามกัน การเลือกใช้เสียงหรือเพลงในการแสดงควรจะใช้ดนตรีสด เนื่องจากเป็นวิธีที่สร้างความสดใหม่ และจะทำให้ผู้เต้นหรือผู้แสดงมีพลัง อีกทั้งทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมไปกับการแสดงนั้น ๆ ในแง่ของการผลิตนักเต้นและนักดนตรีจะเกิดการทำงานร่วมกัน (Schlaich & Dupont. 1998: 48-49)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เสียงประกอบแสดงนอกจากมีความสำคัญต่อการแสดงซึ่งมีความมีความสัมพันธ์กับลีลาการเคลื่อนไหวแล้วยังสามารถช่วยเสริมอารมณ์ความรู้สึกให้การแสดง ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามงานวิจัยในประเด็นของการออกแบบเสียงประกอบการแสดง เพื่อทดลองสร้างสรรค์สำหรับการหาคำตอบของการออกแบบและเลือกใช้เสียงที่สามารถสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนสร้างบรรยากาศในการแสดงที่เหมาะสมกับแนวคิด

#### 6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการแสดงที่ไม่ใช่เป็นแค่เพียงเครื่องปกปิดร่างกายของนักแสดง แต่ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกบทบาทของตัวละครและสะท้อนถึงกรอบแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจมากขึ้น ดังที่ โจแอน สเคลช และ เบ็ตตี ดูปองท์ (Joan Schlaich and Betty Dupont) ได้อธิบายเกี่ยวกับการออกแบบเครื่องแต่งกาย ดังนี้

เครื่องแต่งกายถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ขยายความการเคลื่อนไหวของนักเต้นไม่ใช่เครื่องประดับร่างกายเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่นักออกแบบท่าเต้นใช้กับร่างกายของนักเต้น เพราะฉะนั้นการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อนักเต้นจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันทั้งสองฝ่าย ควรจะมีความยืดหยุ่นและเตรียมพร้อมในการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดที่มีความขัดแย้งกัน เสื้อผ้าจะเป็นสิ่งที่สื่อสารแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ จำเป็นต้องออกแบบให้สอดคล้องกับการเต้นเป็นหลัก สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ไม่จำเป็นต้องใช้การลงทุนที่มาก เน้นความสนุกที่ตอบสนองแนวความคิด เช่น ศตวรรษที่ 18 การออกแบบเสื้อผ้าจะมุ่งเน้นความเป็นธรรมชาติ ความสวยงาม สุนทรีย์ทางด้านลายเส้นจากร่างกายมนุษย์ เสื้อผ้าต้องสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่อิสระของร่างกาย ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 เน้นความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ออกแบบการเต้น สอดคล้องไปกับรูปร่างของนักเต้นให้มากที่สุด สีเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญควรจะดูเรื่องสีผิวของ



นักเต้น นักออกแบบท่าเต้นต้องคิดให้ได้ว่าท่าทางการเต้นจะออกมาในลักษณะใด จำเป็นต้องเกื้อหนุนกับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งเนื้อผ้า การทำงาน การปรับเปลี่ยน (Schlaich and Dupont. 1998: 56-60)

นอกจากนี้ วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ ได้อธิบายความสำคัญและข้อควรคำนึง ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย ไว้ว่า

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การแสดงเกิดความสวยงาม นอกจากนี้เครื่องแต่งกายยังมีหน้าที่ช่วยบอกเล่าความเป็นมา หรืออาจจะบ่งบอกลักษณะนิสัยของตัวละคร ตลอดจนยังช่วยบอกเล่าทัศนคติของตัวละคร ในการออกแบบเครื่องแต่งกายนักออกแบบควรศึกษาข้อมูลและกรอบแนวคิดเพื่อนำไปเป็นข้อกำหนดรูปแบบของเครื่องกาย หากนักออกแบบสร้างเครื่องแต่งกายที่เน้นเพียงแต่ความสวยงาม แต่ไม่สามารถสื่อสารตามแนวคิดได้เครื่องแต่งกายเหล่านั้นก็จะไร้จุดหมาย (วณศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2561)

จากทรรศนะข้างต้นเห็นได้ว่า เครื่องแต่งกายมีความสำคัญต่อองค์ประกอบการแสดงหลายประการ อาทิ สร้างความสวยงามให้แก่การแสดง ถ่ายทอดเรื่องราวตามกรอบแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ บ่งบอกบทบาทและฐานะตัวละคร ทั้งนี้การออกแบบเครื่องแต่งกายผู้วิจัยยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบทการแสดง สรีระนักแสดง และลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง ทั้งนี้เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์เกิดความสมบูรณ์และเกิดเอกภาพ จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญกับการตั้งคำถามการวิจัยในประเด็นการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพื่อนำไปสู่การหาคำตอบในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

## 7) การออกแบบพื้นที่การแสดง

การออกแบบสถานที่และการเลือกใช้พื้นที่แสดงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อการออกแบบผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งการแสดงนั้นสามารถจัดแสดงในพื้นที่แบบใดก็ได้ตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงาน ไม่จำเป็นว่าสถานที่นั้นจะต้องเป็นโรงละครเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับทรรศนะของ นราพงษ์ จรัสศรี ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการออกแบบพื้นที่การแสดง ไว้ว่า

พื้นที่สำหรับการแสดงนั้นสามารถออกแบบได้อย่างหลาย เช่น พื้นที่เวทีที่ทำให้ผู้ชมสามารถเห็นการแสดงจากมุมสูง (Bird's eye view) เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการแปรแถว อีกทั้ง โพรซีนียมเธียเตอร์ (Proscenium theatre) เป็นพื้นที่แบบโรงละครที่มีกรอบมุมมองให้ผู้ชมและเน้นความสำคัญกับการใช้เทคนิคบนเวทีการแสดงเป็นอย่างมาก ต่อมาในยุคโพสต์โมเดิร์น (Postmodern) มีการปรับใช้สถานที่จริงเป็นโรงละครโดยไม่จำกัดว่าโรงละครต้องเป็นพื้นที่รูปลักษณะใดตลอดจนสามารถจัดแสดงไปกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2561)

นอกจากนี้ ภัคศพร พิมสาร ได้อธิบายเกี่ยวกับข้อควรคำนึงในการออกแบบพื้นที่แสดง ไว้ว่า

การออกแบบพื้นที่สำหรับการแสดงควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับแนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอ อีกทั้งต้องคำนึงถึงลักษณะของพื้นที่การแสดง เช่น ความกว้างและความยาวของพื้นที่ หรือพื้นที่การแสดงเป็นสภาพแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดง ตลอดจนขนาดของพื้นที่การแสดงก็ยังส่งผลต่อการกำหนดจำนวนนักแสดงในการแสดงนั้น ๆ (ภัคศพร พิมสาร, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

ดังจะเห็นได้ว่าการออกแบบพื้นที่การแสดงนั้นนอกจากจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและตรงประเด็นที่ต้องการสื่อสารแล้ว ยังส่งผลต่อการออกแบบลีลานาฏศิลป์และการกำหนดจำนวนนักแสดง ดังนั้นผู้วิจัยตั้งคำถามการวิจัยในประเด็นการออกแบบพื้นที่การแสดงเพื่อนำเข้าสู่การค้นหาและทดลองออกแบบ ตลอดจนสามารถสื่อสารได้ตรงประเด็นตามแนวคิดเกิดความน่าสนใจ และทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

## 8) การออกแบบแสง

การออกแบบแสงเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างสุนทรียะและอารมณ์ให้แก่ผู้ชม ตลอดจนยังสามารถสื่อสารในสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอให้ภาพที่ชัดเจนขึ้น “การออกแบบแสงเปรียบได้กับการออกแบบพื้นที่และเวลา (space and time) เพราะแสงสามารถกำหนดที่มาทิศทางของสงและเงาได้ และสามารถเพิ่มมิติความตื้นลึกให้การแสดงมากขึ้น ”

(วีระพงษ์ ตรีละคร, สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2561) อีกทั้งแสงในการแสดงนั้นยังเป็นสื่อที่สร้างเสริมจินตนาการให้แก่ผู้ชมได้ ดังที่ กฤษรา วัชรารุจิรา ได้อธิบายเกี่ยวแสง ไว้ว่า

แสงบนเวทีสามารถเนรมิตหรือเปลี่ยนแปลงฉากให้ปรากฏได้อย่างที่เราต้องเห็น สามารถใช้แทนฉากหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบฉาก สามารถสร้างสรรค์มิติและองค์ประกอบอื่น ๆ ให้แก่ฉากได้อย่างน่าพอใจ แสงสว่างถูกใช้ประสานไปกับงานของฝ่ายอื่น ๆ และสามารถเสริมสร้างจินตนาการให้แก่ผู้ชมตามที่ถูกกำหนดในการแสดงคิดและวางแนวการนำเสนอและตามความประสงค์ของผู้ออกแบบฝ่ายต่าง ๆ ด้วย (กฤษรา วัชรารุจิรา, 2552: 5)

อีกทั้ง ภัคศพร พิมสาร ยังได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการออกแบบแสงประกอบการแสดง ไว้ว่า

แสงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยเสริมการแสดงให้มีความน่าสนใจ อีกทั้งยังสามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้ชมคล้อยตามไปกับการแสดงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้สร้างสรรค์ยังสามารถออกแบบแสงโดยใช้แนวคิดการตกกระทบของแสงในการสร้างสัญลักษณ์สำหรับการสื่อความหมายก็อาจจะทำให้การแสดงดูแปลกใหม่และน่าสนใจมากขึ้น (ภัคศพร พิมสาร, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

ดังจะเห็นได้ว่าการออกแบบแสงนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ทั้งในแง่มุมมองของการช่วยสร้างบรรยากาศ อารมณ์ ความรู้สึกของการแสดงและสร้างจินตนาการให้แก่ผู้ชมผ่านการสร้างสัญลักษณ์จากแสงได้ ดังนั้นการตั้งคำถามในเรื่องของการออกแบบแสงจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์ของการแสดงตามความสำคัญของแสงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตลอดจนช่วยเสริมให้การดำเนินเรื่องมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในหัวข้อของการตั้งคำถามการวิจัยในประเด็นองค์ประกอบการแสดงทั้ง 8 ประการ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญอันนำไปสู่การค้นหาคำตอบในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา โดยดำเนินการสร้างสรรค์ขึ้นบนพื้นฐานของกระบวนการวิจัย

เชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนก่อให้เกิดผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่มีความแปลกใหม่

### 3.3.2.2 แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา เป็นหัวข้อหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบในการปฏิบัติทดลองสร้างสรรค์ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในครั้งนี้ รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของกระบวนการทดลองและพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

#### 1) แนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนา

แนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนาเป็นแนวคิดหลักที่ผู้วิจัยนำมาเป็นขอบเขตในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญตลอดจนได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความตายในปรัชญาศาสนา ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ทั้งนี้พระมหาวิเชียร พุฒนัส ได้อธิบายความสัมพันธ์ของปรัชญากับศาสนา ไว้ว่า “ปรัชญาเป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายความจริงในศาสนาเกี่ยวกับสรรพสิ่ง และความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสรรพสิ่งรอบตัว ซึ่งเน้นการตั้งคำถามเชิงศาสนาและพยายามหาคำตอบด้วยหลักการของปรัชญา หรือเหตุผลกับความเชื่อ อีกทั้งยังเห็นว่าศาสนามีลักษณะเป็นศาสตร์ที่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อรู้ถึงกฎธรรมชาติ” ซึ่งความตายก็เป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่ง ความตาย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการดำเนินชีวิต ดังที่พระอุปติสสเถระ ได้แสดงทฤษฎีของพระอุปติสสเถระไว้ว่า

ความตายเปรียบเสมือนการเข้าใจถึงชีวิต เพราะความตายคือส่วนหนึ่งของกระบวนการของชีวิต ความตาย คือ การเสื่อมสลายของขั้น 5 และเมื่อขั้น 5 หนึ่งล่มสลายไปก็จะเกิดขั้น 5 ใหม่ขึ้นมาทดแทนตามอำนาจของกรรมที่ได้กระทำไว้ ฉะนั้นความตายจึงไม่ใช่ที่สิ้นสุดของสรรพสิ่ง และจะวนเวียนอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบสิ้นจนกว่าจะประจักษ์แจ้งถึงหลักอนัตตา คือ ความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง (พระอุปติสสเถระ, 2541: 162)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ในปรัชญาทางศาสนาอิสลามยังมีการให้ข้อมูลโดยสรุปว่าความตายในทฤษฎีของอิสลามถือว่าไม่ได้เป็นความทุกข์ เพราะในศาสนาอิสลามถือว่า

การตาย คือ การกลับสู่ความเมตตาของพระเจ้าหรือพระอัลเลาะห์ ในขณะที่ศาสนาคริสต์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความตายในเชิงปรัชญาทางศาสนาโดยสรุป ไว้ว่า เป็นภาวะที่ร่างกายและวิญญาณแยกออกจากกัน เมื่อตายร่างกายซึ่งเป็นสสารจะสลายกลายเป็นธาตุตามเดิม วิญญาณที่แยกออกจากร่างกายจะถูกนำไปยังสวรรค์หรือนรกตามบาปบุญของตนเอง

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นแล้วแสดงให้เห็นว่า ความตายมีความสัมพันธ์กับปรัชญาทางศาสนาอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นจารีต หรือธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา ที่ต้องการแสดงออกของแนวคิดที่เป็นนามธรรมโดยสื่อสารผ่านพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งชี้ชัดให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงขั้นตอนพิธีกรรมความตายหรือพิธีศพเข้ากับคติธรรมและแนวคิดปรัชญาทางศาสนา อันมีความเกี่ยวข้องและสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อหลังความตายของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามในประเด็นการคำนึงถึงแนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนา ด้วยการกำหนดขอบเขตแนวคิดเฉพาะในประเด็นของขั้นตอนพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในมุมมองของทั้ง 3 ศาสนาข้างต้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ยังไม่เคยปรากฏเป็นการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์มาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่าการคำนึงถึงความตายในปรัชญาทางศาสนาเป็นหัวใจหลักสำหรับการออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ในถ่ายทอดแนวคิดของผู้วิจัยผ่านการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

## 2) แนวคิดพหุทางวัฒนธรรม

แนวคิดพหุทางวัฒนธรรมศาสนาเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและความศรัทธาของมนุษย์อันนำไปสู่แนวทางวิถีการปฏิบัติตามจารีตประเพณี หรือการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของกลุ่มชนนั้น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553 ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า “วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559: 12) เมื่อพิจารณาจากความหมายข้างต้นแล้วผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ได้ว่า พิธีกรรมและความเชื่อ ตลอดจนวิถีปฏิบัติตามหลักศาสนา จึงนับได้ว่าศาสนามีความสัมพันธ์และเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ในประเด็นความหลากหลายและความแตกต่างของพิธีศพที่แฝงไปด้วยความเชื่อและปรัชญาทางศาสนา ตลอดจนประเด็นความเชื่อหลังความตายที่มี

จุดร่วมเดียวกันบนพื้นฐานวัฒนธรรมของความหลากหลายทางศาสนา ทั้งนี้ ในการดำเนินการวิจัย และการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงแนวคิดพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายที่ส่งผลต่อผู้คนในสังคม ชุมชน หรือกลุ่มคน ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมในประเด็นความหลากหลายของวัฒนธรรมหลังสมัยใหม่ ไว้ว่า “วัฒนธรรมหลังสมัยใหม่มองเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย มองชุมชน มองความหลากหลายทางวัฒนธรรม มองความหลากหลายของภูมิปัญญาภูมิปัญญาการโยธา และชีวิต ในอดีตที่มักถูกล้อมกรอบให้อยู่ในมิติเดียว กำลังปรับเปลี่ยนไปสู่หลายมิติ” (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2548: 247)

อีกทั้ง ผลงานนาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดงก็นับเป็นสื่อกลางที่ถ่ายทอด หรือแสดงออกทางวัฒนธรรม ดังที่ ธิติมา อ่องทอง ได้แสดงทรรศนะ ไว้ว่า

นาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดง นอกจากมีความหลากหลายในแง่มุมมองของการผสมองค์ประกอบการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สร้างสุนทรีย์ภาพและทำให้ผลงานนั้น ๆ มีอัตลักษณ์ โดยเฉพาะการผสมผสานของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย นำมาสู่นาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างของผลงานที่เกิดจากการรวมตัวกันของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ธิติมา อ่องทอง, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2561)

ดังนั้น แนวคิดพหุวัฒนธรรมจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อันนำไปสู่การตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบบทการแสดง ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว และออกแบบเสียงประกอบการแสดง เพื่อนำเสนอความแตกต่าง ความหลากหลาย และเอกลักษณ์ในประเด็นของพิธีศพบในแต่ละศาสนาดังกล่าวข้างต้น

### 3) การคำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามในเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์เพื่อสื่อความหมายตามแนวคิดของผู้วิจัย ทั้งสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและสร้างจินตนาการให้กับผู้ชมในการตีความสัญลักษณ์นั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทรรศนะของ ยุทธนา อัมระรงค์ ที่กล่าวถึงความสำคัญของการใช้สัญลักษณ์ในการแสดง ที่ว่า “การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงมีบทบาทสำคัญในการสร้างจินตนาการหรือการเล่าเรื่องราว เปรียบเสมือนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ส่งสาร (ผู้สร้างสรรค์) และผู้รับสาร (ผู้ชม) อีกทั้งยังสามารถสร้างความโดดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ให้แก่

ผลงาน” (ยูทธนา อัมระรงค์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561) และยังสอดคล้องกับ นราพงษ์ จรัสศรี ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ไว้ว่า

สัญลักษณ์ คือ สิ่งที่แสดงความหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานนาฏศิลป์ หลังสมัยใหม่สามารถสื่อความหมายโดยตรงไปตรงมาและสื่อความหมายโดยนัย ฉะนั้นการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์จึงมีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มเติมให้กับคุณสมบัติของงานศิลปะหลังสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์สามารถนำเสนอผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่าง หลากหลาย อาทิ ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง หรืออุปกรณ์ ประกอบการแสดง เป็นต้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2561)

จากทฤษฎะดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยคำนึงถึงสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ที่ปรากฏในพิธีศพในแต่ละศาสนา ตลอดจนสัญลักษณ์ในเชิง นามธรรมที่เกิดจากจินตนาการเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ โดยนำมาตั้งคำถามสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดนี้จะนำไปสู่การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบพื้นที่ การแสดง ตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สามารถสื่อสารความหมายตามแนวคิดความตายในประเด็น ของพิธีศพและความเชื่อหลังความตายได้

#### 4) ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

ความเรียบง่าย (Simplicity) เป็นอีกประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญ เนื่องด้วยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์จากประเด็นความตายในบริบทของ ศาสนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมตลอดจนความเชื่อของกลุ่มชน ดังนั้นในการออกแบบ สร้างสรรค์จึงควรมีการทำที่เรียบง่ายเพื่อให้ไม่ให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริง ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงทฤษฎะในประเด็นการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันต่อการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ว่า “การสร้างสรรค์ที่นำเสนอแนวคิดจากพิธีกรรมทางศาสนา... หากมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่ ต่างจากพิธีกรรมไปมากอาจจะส่งผลให้ผลงานไม่มีความน่าเชื่อถือ” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2561) นอกจากนี้ นราพงษ์ จรัสศรี ยังอธิบายความหมายของคำว่า ความเรียบง่าย ไว้ว่า “เป็นการออกแบบหรือรูปแบบที่นิยมความเรียบง่าย สามารถลดทอนให้เหลือแต่สิ่งที่จำเป็นได้

ทั้งนี้มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎี less is more ในแง่มุมของการทำน้อยแต่ได้ประโยชน์มาก” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2561)

นอกจากนี้ ธีรกร จันทนะสาโร ยังได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่กับลักษณะท่าทางการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันไว้ว่า

นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ เป็นผลงานนาฏศิลป์ที่ไม่ได้ยึดกรอบหรือจารีตของนาฏศิลป์จากสกุลใดสกุลหนึ่งเป็นที่ตั้ง แต่เป็นนาฏศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างตามแต่นัดของศิลปิน โดยปราศจากรูปแบบที่แน่นอนตายตัวองค์ประกอบในนาฏศิลป์สมัยใหม่จะขัดแย้งไปจากทัศนคติของนาฏศิลป์ดั้งเดิมแบบสิ้นเชิง ทั้งในด้านลีลาการเคลื่อนไหว เพลงดนตรี เครื่องแต่งกาย สถานที่จัดแสดง เป็นต้น เหล่านี้สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดและมีความเป็นอิสระที่สุด สามารถทำท่าทางการเคลื่อนไหวจากกิจวัตรประจำวันโดยทั่วไปมาใช้ ละทิ้งความงดงามตามคติของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดอย่างตรงไปตรงมา มักมีการทำภาพเคลื่อนไหวที่เข้าไปเข้ามาด้วย (ธีรกร จันทนะสาโร, 2557: 18)

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามในประเด็นการคำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ในแง่มุมของการลดทอนเหลือเพียงสิ่งสำคัญ แง่มุมของการเชื่อมโยงกับทฤษฎี Less is more แง่มุมของสิ่งที่ปรากฏในชีวิตประจำวันและไม่มี ความซับซ้อน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะเป็นแนวทางสำคัญในการออกแบบบทการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ทั้งนี้เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์เกิดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งหลีกเลี่ยงการบิดเบือนข้อเท็จจริงจากการรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างสรรค์ผลงาน

##### 5) การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดภาพรวมของผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดความแปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนราพงษ์ จรัสศรี ที่กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของผลงานนาฏศิลป์ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ว่า



“สร้างสรรค์ มินัยถึงสิ่งใหม่” ในที่นี้หมายถึงการสร้างขึ้นจากแนวคิดใหม่หรือการนำแนวคิดเดิมมาสร้างสรรค์ขึ้นในรูปแบบใหม่โดยไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้ การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ จึงหมายถึง การออกแบบการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ที่มีความแปลกใหม่และไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ควรคำนึงถึงเป็นประการแรก” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2561)

จากทรรศนะดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักสำคัญในการนำมาบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่นำมาเชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถเป็นแนวทางอันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัยตั้งแต่การกำหนดแนวคิดในการนำเสนอ ตลอดจนสอดแทรกอยู่ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดง เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์มีความแปลกใหม่และมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

### 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” นี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล อันนำมาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายและตรงประเด็น ตลอดจนมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

#### 3.4.1 การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเป็นการรวบรวมข้อมูลทุกข้อมูที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ ตลอดจนมีการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

##### 3.4.1.1 การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนา

##### อิสลาม และศาสนาคริสต์

ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับขั้นตอนพิธีศพ ทั้งรูปแบบพิธีกรรม แนวคิด และประเพณีหรือคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม ในศาสนา ดังกล่าวข้างต้น ที่มีความสัมพันธ์กับปรัชญาทางศาสนา และแนวคิดพหุวัฒนธรรมในแง่มุมของความหลากหลาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบทประกอบการแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว และการออกแบบอุปกรณ์

ประกอบการแสดง อีกทั้งผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลความเชื่อหลังความตาย ที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดพุทธวัฒนธรรมในแง่มุมของการมีความเชื่ออันมีจุดร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบการแสดงที่สื่อความหมายในเชิงมิติ

### 3.4.1.2 การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ สำหรับเป็นข้อมูลในการดำเนินการวิจัย ทั้งนี้พบว่า ปรากฏเอกสารที่จัดพิมพ์ขึ้นระหว่างดำเนินการวิจัย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ “ทำเนียบนามศิลปินร่วมสมัย สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ.2561” เป็นเอกสารที่ได้รับทุนสนับสนุนการจัดพิมพ์จากกองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อ “สร้างสื่อกลางทางด้านข้อมูลให้ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับศิลปะการแสดงร่วมสมัยใช้เป็นจุดเริ่มต้นทำความรู้จักศิลปิน ผู้ทำงานเกี่ยวกับการแสดงร่วมสมัย ทั้งในด้านการศึกษาและกิจกรรมทางวิชาชีพ” (เวลา อมตธรรมชาติ และคณะ. 2561: คำนำ) ได้จำแนกกลุ่มศิลปินร่วมสมัยออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) ละคร 2) การเคลื่อนไหวและการเต้น 3) ละครใบ้ 4) ละครหุ่น และ 5) การแสดงทดลองและศิลปะการแสดงสด ทั้งนี้เอกสารข้างต้นได้ระบุถึงรายชื่อและการรวบรวมผลงานของนาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทยอยู่จำนวนหนึ่ง ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการศึกษา อันนำไปสู่งานวิจัยสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เนื่องจากไม่มีข้อมูลของผู้บุกเบิกนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ตลอดจนนาฏศิลป์พื้นเมืองร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกองบรรณาธิการ ที่กล่าวไว้ในคำนำ ความตอนหนึ่งว่า

ข้อมูลศิลปินภายในเล่ม เป็นการรวบรวมรายชื่อ ประวัติ และตัวอย่าง ผลงานของศิลปินร่วมสมัยสาขาศิลปะการแสดง ที่มีการสร้างสรรค์ผลงานต่อเนื่องถึงปัจจุบัน จากการสำรวจในช่วงเดือน มกราคม – เมษายน พ.ศ.2561 ทำเนียบนามเล่มนี้ ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นทำเนียบนามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ยังมีศิลปินอีกจำนวนหนึ่งที่ทางคณะผู้จัดทำ ยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้เสร็จสิ้น (เวลา อมตธรรมชาติ และคณะ. 2561: คำนำ)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเพียงอย่างเดียว นั้นไม่สามารถนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงต้องดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การฝึกปฏิบัติการ หรือการรับความรู้ในลักษณะอื่นจากศิลปินต้นแบบซึ่งยังมีชีวิตอยู่ อาทิ การศึกษาด้านแบบ

ทางด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาข้อมูลจาก ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้บุกเบิกนาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย อันทำให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิเป็นสำคัญ ที่สามารถนำมาใช้ศึกษาในกระบวนการของการสร้างสรรค์ผลงานดุष्ฎีนิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อต้องการนำเสนอเหตุและผลของกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในระดับดุष्ฎีนิพนธ์ ทางนาฏศิลป์ ตลอดจนสามารถนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาหรือต่อยอดในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในระดับดุष्ฎีนิพนธ์ได้

ดังนั้น ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการวิจัยในลักษณะการค้นคว้าเชิงเอกสาร ซึ่งสืบค้นจากเอกสารที่มีความสมบูรณ์ในด้านเนื้อหา ร่วมกับการสัมภาษณ์ศิลปินต้นแบบทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดงอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประเด็นสำคัญประกอบด้วย 1) การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ ในประเด็นการให้ความหมาย ค้นหาวิธีการนำเสนอที่ส่งผลให้การแสดงเกิดความหมายในการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ 2) ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ ในประเด็นความหมาย ความสำคัญ แนวคิด รูปแบบ ทฤษฎี และเทคนิค เพื่อให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงโครงสร้างของแนวความคิดนี้อย่างถ่องแท้ และนำมาใช้เป็นแนวคิดหลักในการกำหนดรูปแบบผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ชิ้นนี้ 3) ความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันมีประโยชน์สำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ให้มีความน่าสนใจ และสามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจต่อการค้นหาแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่แตกต่างออกไปจากเดิม ตลอดจนค้นหาแนวคิดที่ส่งผลให้การแสดงเกิดความหมายในการสื่อสาร และนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ อันนำมาสู่กระบวนการออกแบบนาฏศิลป์ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่ บทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดงเครื่องแต่งกาย พื้นที่แสดง และแสงประกอบการแสดง

นอกจากการสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ และด้านอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับหัวข้อของผู้วิจัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางสำหรับค้นหาแนวคิดในการทดลอง ตลอดจนแนวทางการนำเสนอผลงานให้มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ อีกทั้งยังศึกษาเกณฑ์มาตรฐานศิลปินเพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับเทียบเคียงคุณภาพในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้

### 3.4.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลปฐมภูมิจากผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด อีกทั้งผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับพิธีศพ ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ทัศนศิลป์ และดุริยางคศิลป์ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในประเด็นต่าง ๆ เช่น ประเด็นขั้นตอนพิธีศพที่มีความสัมพันธ์กับปรัชญาทางศาสนา ประเด็นความเชื่อหลังความตาย ประเด็นการออกแบบผลงานสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบการแสดง ประเด็นการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ที่มีความแปลกใหม่ เป็นต้น โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวคิดและดำเนินการสร้างสรรค์การแสดง

### 3.4.3 สื่อสารสนเทศ (Information)

สื่อสารสนเทศอื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สื่อที่มีความทันสมัย มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งระบบการบันทึกงาน แก๊ซ จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีเครือข่าย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้สื่อสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาผลงานการสร้างสรรค์ที่เคยจัดแสดงมาแล้วและผลงานสร้างสรรค์ในต่างประเทศ ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยฉบับนี้ อันได้แก่ 1) ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head) โดย นราพงษ์ จรัสศรี 2) ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ชุด ทอนปู (Tonpu) โดย นราพงษ์ จรัสศรี เทรุ กรอย (Teru Goi) และเคโกะ ฐาเคย่า (Keiko Takeya) 3) การแสดงบัลเลต์คลาสสิก เรื่อง Giselle ซึ่งออกแบบท่าเต้นโดยฌอง คอราลลี (Jean Coralli) และจูลส์ เพอโรต์ (Jules Perrot) และ 4) ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านภาพยนตร์เรื่อง Departures The gift of last memories ผลงานของผู้กำกับ Yojiro Takita ซึ่งผลงานทางด้านศิลปะการแสดงดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความตาย แนวคิดพหุวัฒนธรรม แนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดอันนำไปสู่การออกแบบบทการแสดงซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย

### 3.4.4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการเข้าร่วมชมการแสดงและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสังเกตการณ์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ที่ได้รับการสร้างสรรค์จากศิลปินหลากหลายทั้งในประเทศไทยและศิลปินจากต่างประเทศ จากนั้นนำมาวิเคราะห์แนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์ในงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการสำรวจข้อมูลภาคสนามออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

#### 3.4.4.1 การเข้าร่วมชมการแสดง

1) ผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับดุซุฎบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ.2558 วันที่ 13-14 ธันวาคม พ.ศ.2559 และในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2560 ณ โถงคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการเข้าร่วมชมผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์ โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบของผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบการแสดงในองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย อันได้แก่ การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบพื้นที่การแสดง

2) “The impression of Liu Sanjie” โดย Zhang Yimou ในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2560 ณ กุ้ยหลิน มณฑลกุ้ยโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน ในการเข้าร่วมชมผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์ โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบของผลงานสร้างสรรค์และการออกแบบพื้นที่การแสดงที่ไม่ได้ยึดติดการแสดงในโรงละครตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่และการใช้สัญลักษณ์ในผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

3) “อัมราปาลี จากรักสู่นิรันดร์” ลิเกธรรมะประวัติ 2 พุทธกุมารี เดอะมิวสิคัล เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว กำกับการแสดงโดย แอน มิตรไชย โดยกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับ มูลนิธิเสถียรธรรมสถาน ในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2561 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการแสดงชุดนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสรรคผลงานของผู้วิจัยในแง่มุมมองของการนำประเด็นทางศาสนาสร้างสรรค์เป็นการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดรูปแบบในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

4) “The Grand Original Native Song & Dance Ensemble Dynamic Yunnan” โดย Chen Kai Ge ในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2561 ณ Yunnan Art Theatre ศูนย์มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตการณ์โดยให้ความสำคัญในประเด็นของการนำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชนมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองและนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อเป็นแนวทางในการทดลองออกแบบการแสดงที่นำเสนอแนวคิดพัฒนาธรรม อีกทั้งการแสดงชุดนี้ยังมีการสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยการใช้เสียงและแสงที่สร้างขึ้นจากเทคนิคพิเศษ ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจโดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาเทคนิคพิเศษหรือการสร้างบรรยากาศในการแสดงผลงานขึ้นนี้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลงานสร้างสรรค์

#### 3.4.4.2 กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางด้านนาฏศิลป์

1) “มหกรรมการเรียนรู้ผ่านการเต้น/เคลื่อนไหว” โดย Miranda Chin Dance Company ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2559 ณ หอประชุม อาคาร 1 ชั้น 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งเป็นการเข้าร่วมเชิงปฏิบัติการในการฝึกเคลื่อนไหวร่างกายตามรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ผลงานในประเด็นของการคัดเลือกรูปแบบนาฏศิลป์ที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในผลงานสร้างสรรค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2) การอบรมเชิงปฏิบัติการละครสร้างสรรค์สู่สุขคติ “ความตายอะไรเอ๋ย” โดย นิลชา เพ็ญฟูเกียรติ ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2561 ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติมหาชิราลงกรณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมชมการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นจากแนวคิดชีวิตหลังความตาย ตลอดจนได้ร่วมกิจกรรมในการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นในหัวข้อเกี่ยวกับ “การออกแบบความตาย” ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในประเด็นชีวิตหลังความตาย

#### 3.4.5 การสัมมนา

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสัมมนาวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านนาฏศิลป์ต่าง ๆ ดังนี้

1) กิจกรรมเสวนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” โดย สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2560 ณ โรงละครคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งผู้วิจัย

ได้ข้อมูลอันนำไปสู่วิธีการกำหนดแนวคิดสำหรับผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ตลอดจนวิธีการนำเสนอผลงานให้มีความน่าสนใจและมีความแปลกใหม่

2) โครงการเสวนาวิชาการ เรื่อง “แนวคิดและการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย” วิทยากรรับเชิญ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี และ รองศาสตราจารย์ฉันทนา เอี่ยมสกุล โดย สาขาวิชาการละคร (นาฏยศาสตร์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2561 ณ ห้อง Theater Room หอสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ซึ่งการเข้าร่วมสัมมนาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผลงานสร้างสรรค์ ตลอดจนรูปแบบการแสดงต่าง ๆ ทางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำมาบูรณาการกับการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

3) “Reinterpreting the Thai Ramayana in the 21st century” โดย นราพงษ์ จรัสศรี ในงานประชุมวิชาการดนตรีและนาฏศิลป์ระดับนานาชาติ “The Symposium on Theories and Methods of Ethnomusicology and Ethnochoreology in Different Parts of the World” จัดขึ้นโดย สาขาวิชาดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2561 ณ อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมรับฟังการสัมมนาในเรื่องนี้ คือ การออกแบบผลงานทางด้านนาฏศิลป์ที่มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบนาฏศิลป์ไทยกับนาฏศิลป์ร่วมสมัย ที่มีการนำเสนอแนวคิดจากการตีความประเด็นใหม่ในเรื่องที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้มีประโยชน์กับผู้วิจัยในแง่ของการกำหนดแนวคิดและวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการแสดงนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์และแปลกใหม่

การเข้าร่วมโครงการสัมมนาดังกล่าวของผู้วิจัยล้วนแล้วแต่เกิดประโยชน์กับผลงานสร้างสรรค์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในแง่ของการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ในต่าง ๆ อีกทั้งในแง่ของการกำหนดแนวคิด ตลอดจนขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นเป็นการสั่งสมองค์ความรู้และประสบการณ์อันนำไปสู่ออกแบบการสร้างสรรค์ผลงานอีกวิธีหนึ่งของผู้วิจัย

#### 3.4.6 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน

เกณฑ์มาตรฐานศิลปินในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยนำมาเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาและคัดเลือกศิลปิน บุคคลผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในการให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ สำหรับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินนั้น ผู้วิจัยได้อ้างอิงเกณฑ์มาตรฐานศิลปินที่ วิชชุตตา ฐาติศย์ ได้แสดงทรรศนะไว้ ประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งหมด 10 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้มั่งจิตวิญญาณ (Spiritual) 2) เป็นผู้มั่งรสนิยม (Taste) 3) เป็นผู้มั่งประสบการณ์ (Experience) 4) เป็นผู้มั่งปรัชญา (Philosophy) 5) เป็นผู้มั่งความสามารถหลากหลาย

(Variety) 6) เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative) 7) เป็นผู้ที่มีจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Ethic) 8) เป็นผู้นำและเป็นผู้บุกเบิก (Pioneer) 9) มีการถ่ายทอดความรู้ (Communication) และ 10) เป็นผู้หายาก (Rarity) นอกจากนี้ นราพงษ์ จรัสศรี ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติอีกหนึ่งประการ คือ ความหลงใหล ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการสำหรับผู้สร้างสรรค์ผลงาน นาฏยศิลป์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์มาตรฐานศิลปินดังกล่าวมาข้างต้น เป็นเครื่องมือในการเทียบเคียงเพื่อหาคุณสมบัติของผลงานสร้างสรรค์สำหรับการอภิปรายรูปแบบ การแสดงในบทที่ 4 ต่อไป

### 3.4.7 ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย (Personal Experience)

ประสบการณ์ของผู้วิจัยในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง สิ่งที่ผู้วิจัยเคยประสบหรือมีกิจกรรมร่วม ทั้งในแง่ของการเรียน การสอน การสร้างสรรค์ และการรับชมการแสดงสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ ด้านการละคร และด้านที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง ทั้งแบบประสบการณ์ตรง คือ ผู้วิจัยได้พบเห็น สัมผัส ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบประสบการณ์ทางอ้อม หมายถึง การเรียนรู้ การได้รับถ่ายทอดจากบุคคลอื่น ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ทางตรงหรือประสบการณ์ ทางอ้อมล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนางานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะ การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์ที่จะสะท้อนประสบการณ์ รสนิยม ทัศนคติ และความเป็นตัวตน ของผู้สร้างสรรค์ออกมาสู่ผลงาน

### 3.5 ผู้เกี่ยวข้องกับการงานวิจัย

ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ และกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

#### 3.5.1 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัย โดยได้อธิบายรายละเอียดของการคัดเลือกในแต่ละกลุ่ม ดังต่อไปนี้



### 3.5.1.1 กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ ทั้งในด้านปรัชญาทางศาสนา ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบขึ้นตอนพิธีศพ ตลอดจนผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในศาสนาดังกล่าว เช่น ผู้ประกอบพิธีทางศาสนา หรือผู้ที่เป็นศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ ตลอดจนผู้เคยเข้าร่วมพิธีศพในศาสนาอื่น ๆ ซึ่งสามารถอธิบายแง่มุมและเชื่อมโยงองค์ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับความตายในบริบทของของศาสนาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นเข้ามาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงกับงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ฉบับนี้

### 3.5.1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรคนาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ออกแบบผลงานทางนาฏศิลป์ โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีผลงานสร้างสรรค์ รวมไปถึงผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนและการถ่ายทอดองค์ความรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง โดยมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี

### 3.5.1.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อาทิ ด้านดุริยางคศิลป์ ด้านทัศนศิลป์ รวมไปถึงข้อมูลส่วนอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ อันได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปิน โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต้องมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี

## 3.5.2 รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

สำหรับรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย ผู้วิจัยได้จำแนกรายชื่อตามกลุ่มที่ผู้วิจัยที่จัดแบ่งกลุ่มไว้ในข้างต้น ดังมีรายนามต่อไปนี้

### 3.5.2.1 กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย

- 1) พระมหาวิเชียร มุลมนัส วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- 2) นายสุขุม ครุฑทัตสยะ พนักงานจัดการพิธีศพ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดา เซะวิเศษ อาจารย์ประจำสาขาวิชาธุรกิจอิสลาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มงคล สมกิตติกานนท์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาธุรกิจอิสลาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

5) อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้วิจัยได้ทำการนัดสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคล และแบบกลุ่ม อีกทั้งใช้คำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิดในการสัมภาษณ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางกำหนดการสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพและศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
พระมหาวิเชียร มุลมนัส	7 กรกฎาคม 2561 15 พฤศจิกายน 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ความตายกับปรัชญาทางศาสนา</li> <li>- ขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ</li> <li>- บทสวดในขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีศพ</li> <li>- ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีศพตามหลักศาสนา</li> </ul>
นายสุชุม ครุฑทิสสะ	7 กรกฎาคม 2561 15 พฤศจิกายน 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ขั้นตอนตลอดจนความเชื่อพิธีศพในศาสนาพุทธ</li> <li>- ชีวิตหลังความตายในมุมมองศาสนาพุทธ</li> </ul>
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดา เซะวิเศษ	21 พฤษภาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ความเชื่อเกี่ยวกับความตายในศาสนาอิสลาม</li> <li>- ขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม</li> </ul>

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดา เศษวิเศษ (ต่อ)	21 พฤษภาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในศาสนาอิสลาม</li> <li>- บทละหมาดในขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม</li> </ul>
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มงคล สมกิตติกานนท์	21 พฤษภาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม</li> <li>- ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในศาสนาอิสลาม</li> </ul>
อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง	28 ตุลาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ขั้นตอนและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาคริสต์</li> <li>- ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย</li> <li>- เพลงที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์</li> </ul>

### 3.5.2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

ประกอบด้วย

1) ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ตำแหน่งศาสตราจารย์วิจัย สถาบันวิจัยจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต ผู้บุกเบิกนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ตลอดจนเป็นผู้ก่อตั้งสาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันตก ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) อาจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ วิชาเอกนาฏศิลป์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3) อาจารย์ ดร.ธนกร สรรยัวรวิภา อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภา นาฏยนาวิน อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 5) อาจารย์ยุทธนา อัมระรงค์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 6) อาจารย์วีระพงษ์ ตรีละคร อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 7) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 8) อาจารย์ภัคคพร พิมสาร อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 9) อาจารย์ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- 10) อาจารย์ชนิดา จันทร์งาม อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- 11) อาจารย์ธิติมา อ่องทอง อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
- 12) อาจารย์ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการนัดสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม และใช้คำถามแบบปลายเปิดในการสัมภาษณ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 ตารางกำหนดการสัมมนาและประเด็นการสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญและมี  
ประสบการณ์ทางด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี	20 มีนาคม 2561	- การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ - นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ - การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ - ความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏศิลป์ - พื้นที่การแสดง
	18 พฤษภาคม 2561	- การคัดเลือกนักแสดง
	22 มิถุนายน 2561	- การวิจัยเชิงสร้างสรรค์
	2 สิงหาคม 2561	- การคัดเลือกนักแสดงตลอดจนข้อเสนอเกี่ยวกับการคัดเลือกนักแสดง
	29 พฤศจิกายน 2561	- ผลงานสร้างสรรค์ชุด tonpu - ผลงานสร้างสรรค์ชุด salome - เทคนิคการปะติดในงานนาฏศิลป์
	22 ธันวาคม 2561	- ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักแสดงกับความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่
	22 ธันวาคม 2561	- แนวคิด less is more กับความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี (ต่อ)	28 ธันวาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- การออกแบบบลูการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันต่อการสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม</li> </ul>
อาจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร	26 ตุลาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- การออกแบบเสียงประกอบการแสดง</li> <li>- แนวทางและข้อเสนอแนะในการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน</li> </ul>
อาจารย์ ดร.ธนกร สรรยัวรวิภา	14 กันยายน 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้</li> <li>- การออกแบบบลูการเคลื่อนไหว</li> </ul>
	28 ตุลาคม 2561	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ความคิดสร้างสรรค์</li> <li>- ผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ชุด เดอะวิทูเวียนแมน</li> <li>- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำประเด็นเกี่ยวกับความตายในบริบทของศาสนา มาสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ตลอดจนข้อควรระวังในการนำประเด็นทางศาสนา มาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์</li> </ul>

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภานาถยานาวิน	19 มกราคม 2562	- การใช้สัญลักษณ์ในผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ชุด ทาส
อาจารย์ยุทธนา อัมระรงค์	11 กันยายน 2561	- การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง - การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว
อาจารย์วีระพงษ์ ตรีละคร	19 กันยายน 2561	- การออกแบบแสงประกอบการแสดง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ	9 ธันวาคม 2561	- ความสำคัญของการแสดง - การออกแบบบทการแสดง
อาจารย์ภัคพร พิมสาร	21 สิงหาคม 2561	- การพิจารณาคัดเลือกแนวคิดเกี่ยวกับความตายมาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ - การออกแบบพื้นที่การแสดง - การออกแบบแสงประกอบการแสดง
อาจารย์ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์	25 กุมภาพันธ์ 2562	- ความเรียบง่ายในผลงานการสร้างสรรค์จากทฤษฎีสัมัยใหม่และหลังสมัยทางด้านนาฏยศิลป์
อาจารย์ชนิดา จันทร์งาม	7 มีนาคม 2562	- ความเรียบง่าย ผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีอีสานผ่านการชม

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
อาจารย์ชนิดา จันทร์งาม (ต่อ)	7 มีนาคม 2562	หนังสือกลางแปลง
อาจารย์จิตติมา อ่องทอง	21 กรกฎาคม 2561	- ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอประเด็นที่หยิบยกมาสร้างสรรค์ให้น่าสนใจ - แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรม
	16 กุมภาพันธ์ 2562	- แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากสถาปัตยกรรมของมหาสถูปบุโรพุทโธ
อาจารย์ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด	21 กรกฎาคม 2561	- ข้อควรระวังในการสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในศาสนา
	16 กุมภาพันธ์ 2562	- การใช้สัญลักษณ์ในผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนเปลือกนอกของคนในสังคมไทย

### 3.5.2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ประกอบด้วย

- 1) อาจารย์ ดร.วิชุดา วุธาติทย์ ตำแหน่งข้าราชการบำนาญ ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัมรินทร์ แรงเพ็ชร อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทยเพื่อการอาชีพ วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 4) อาจารย์ยุทธนา ชิตท้วม ดุริยางคศิลป์ ปิน อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม



ผู้วิจัยได้ทำการนัดสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อาทิ ด้านดุริยางคศิลป์ ด้านทัศนศิลป์ รวมไปถึงข้อมูลส่วนอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคล และใช้คำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิดในการสัมภาษณ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 ตารางกำหนดการสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย  
ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
อาจารย์ ดร.วิชุดา วุธาতিตย์	26 ตุลาคม 2561	- เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน - ข้อควรระวังในการนำข้อมูลทางศาสนา มาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ตลอดจนจรรยาบรรณของผู้สร้างสรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์	13 กรกฎาคม 2561	- ผลงานประติมากรรมร่วมสมัย Melting Void: Molds for the Mind
	14 ธันวาคม 2561	- การสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่น - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำกลิ่นมาใช้ในผลงานสร้างสรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัมรินทร์ แรงเพชร	14 กันยายน 2561	- การสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่น
	21 กันยายน 2561	- ความสำคัญของเสียงประกอบการแสดง - เสียงประกอบการแสดง

ผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่สัมภาษณ์	ประเด็นที่สัมภาษณ์
อาจารย์ยุทธนา ชิตท้วม	28 ตุลาคม 2561	- บทบาทหน้าที่ของเสียงประกอบการแสดง - การออกแบบเสียงประกอบการแสดง

### 3.6 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคมนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.6.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัย บทความ วารสาร และสื่อสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.6.2 ศึกษาข้อมูลและสังเกตการณ์รูปแบบและลักษณะของการแสดงทางด้านนาฏยศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.6.3 สัมภาษณ์ศิลปิน ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏยศิลป์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.6.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏยศิลป์

3.6.5 ทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์การแสดง

3.6.6 ขั้นตอนตรวจสอบผลงาน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏยศิลป์เป็นผู้ตรวจสอบและประเมิน พร้อมกับเสนอแนะและให้แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.6.7 จัดการประชุมสัมมนา จัดนิทรรศการผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนของการบรรยายนำเสนอเกี่ยวกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์และจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน อีกทั้งจัดให้มี

3.6.8 สรุปผล อภิปรายผล และพัฒนางานวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ ตีบทความวิชาการ และจัดพิมพ์รูปเล่มวิทยานิพนธ์เผยแพร่ในฐานะข้อมูลต่าง ๆ

### 3.7 สรุปบท

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยได้อธิบายถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และการวิจัยเชิงคุณภาพสู่การตั้งคำถามในงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลานาฏศิลป์ การออกแบบเสียง การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบสถานที่แสดง ตลอดจนการออกแบบแสง และเพื่อหาแนวคิดหลังการสร้างสรรค์ผลงานจากการตั้งคำถามในงานวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งขั้นตอนพิธีศพ ตลอดจนคตินิยมหรือประเพณีธรรมในพิธีศพ และความเชื่อหลังความตาย ของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลอันนำไปสู่การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ตามแนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนา แนวคิดพหุวัฒนธรรม การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ และแนวคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สื่อสารสนเทศอื่น ๆ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม การสัมมนา เกณฑ์มาตรฐานศิลปินและประสบการณ์ของผู้วิจัย สู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์อันประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานการวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา การอภิปรายผล และสรุปบท ดังจะกล่าวในบทที่ 4 ต่อไป

## บทที่ 4

### กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

#### 4.1 อารัมภบท

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ในบทที่ 3 ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้กล่าวถึงสาระสำคัญของวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยการเชิงสร้างสรรค์ การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นนำเสนอเกี่ยวกับขั้นตอน กระบวนการในการพัฒนาผลงานอันนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบผลงานสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ จากประเด็นคำถามงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย ตลอดจนวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ และอภิปรายผล ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

#### 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคำถามในงานวิจัยมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อค้นหาคำตอบของงานวิจัยอันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่สอดคล้องกับหัวข้อ “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” โดยวิเคราะห์จากองค์ประกอบนาฏศิลป์ 8 ประการ

ประเด็นที่ 2 แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่สอดคล้องกับหัวข้อ “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา”

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดตามลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์และการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

#### 4.2.1 การวิเคราะห์รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาศาสนาในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มาเป็นแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ออกเป็น 5 ครั้ง โดยในการทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละครั้งนั้นผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักการของการออกแบบตามองค์ประกอบนาฏศิลป์ 8 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) การออกแบบบทการแสดง 2) การคัดเลือกนักแสดง 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง 6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 7) การออกแบบพื้นที่การแสดง และ 8) การออกแบบแสงประกอบการแสดง เป็นหลักสำคัญในการสร้างรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

##### 4.2.1.1 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1

การทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งแรก ผู้วิจัยได้คำนึงถึงองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 5 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบเสียงประกอบการแสดง โดยผู้วิจัยคำนึงถึงการค้นหากระบวนการสร้างสรรค์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ซึ่งในการทดลองสร้างสรรค์ในครั้งแรกนี้ผู้วิจัยได้ทดลองเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหารูปแบบนาฏศิลป์ในการนำเสนอที่สอดคล้องกับแนวคิดของผู้วิจัยสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ในครั้งถัดไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

##### 1) การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 1

การออกแบบบทการแสดงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในงานวิจัยฉบับนี้ นับได้ว่าเป็นโครงสร้างหลักในการถ่ายทอดแนวความคิดของผู้วิจัยที่ได้แรงบันดาลใจจากความตายที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่มีน้อยคนที่ยากพูดถึงหรืออยากเข้าใจประเด็นด้านความตาย ด้วยเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่ากลัวและเป็นสาเหตุของการพลัดพรากนำมาสู่ความเศร้าโศกเสียใจ นอกจากนั้นประเด็นด้านความตายที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับผู้ที่ยังมีชีวิตตั้งที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับศาสนาทั้งในด้านการดำเนินจิตพิธีศพตามธรรมเนียมปฏิบัติและความเชื่อที่มีอยู่ในศาสนา อันกล่าวว่าการกระทำเหล่านั้นจะยังผล

ในทางที่ดีต่อวิญญาณของผู้เสียชีวิต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องความตายโดยอยู่บนพื้นฐานของศาสนา ทั้งได้กำหนดขอบเขตในการเลือกศาสนาที่ผู้วิจัยมีความสนใจ ตลอดจนปรากฏบทบาทที่เห็นได้ชัดในสังคมไทย 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มาเป็นข้อมูลหลักในการออกแบบบทการแสดง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวางโครงเรื่องสำหรับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในการเป็นส่วนสำคัญที่จะกำหนดการดำเนินเรื่องและเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราวจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ โดยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดความตาย พิธีกรรมและความเชื่อ ตลอดจนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มาเป็นประการสำคัญในการวางโครงเรื่องของการแสดงครั้งนี้ ในการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 นี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นการวางโครงเรื่องด้วยวิธีการตั้งโจทย์ให้นักแสดงเกี่ยวกับประเด็นความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยให้อิสระกับนักแสดงในการนำเสนอรูปแบบการแสดงต่อผู้ชม ในการดำเนินการทดลองในครั้งนี้เพื่อค้นหารูปแบบการนำเสนอนาฏศิลป์สร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

## 2) การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 1

การคัดเลือกนักแสดงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ เพราะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นการคัดเลือกนักแสดงในครั้งนี้จึงได้คำนึงถึงนักแสดงที่มีทักษะหลากหลาย ไม่จำกัดเพศ อายุ และสัดส่วนของนักแสดง ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกนักแสดงจำนวน 15 คน ดังนี้

ตารางที่ 4.1 นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1  
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายคเชนทร์ ฉับตรง นิสิตสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายณัฐวุฒิ หลวงขวา นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายสารโรจน์ แซ่ตัน นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายณัฐพล โคนจา</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นายสหรัฐ หีบไทสง</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นายธราดล แก้วทิพย์รักษ์</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>



ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายพงศธร ภูทิวี</p> <p>นิสิตสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p> <p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายตติพล กลั่นดาวลอย</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นายจิระสิน จันทรพวก</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นางสาวจุฑาทิพย์ สมภิงษ์</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นางสาวศศิประภา ใจสุภาพ</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นางสาวนิศารัตน์ เบ็ญขวร</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นางสาวประภาทิพย์ แซ่ไคว้ว</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 2</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นางสาวศศิมาพร บรรณราช</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p> <p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายอิทธิพล อัมพันธ์แสง</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชาศิลปะการ แสดง ชั้นปีที่ 3</p> <p>คณะนิเทศศาสตร์</p> <p>มหาวิทยาลัยกรุงเทพ</p>	<p>ศิลปะการละคร</p>

จากตารางที่ 4.1 เห็นได้ว่าผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกนักแสดงที่มีความสามารถและทักษะที่หลากหลาย ได้แก่ มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) และศิลปะการละคร ทั้งนี้เพื่อดำเนินการทดลองค้นหารูปแบบนาฏศิลป์ที่เหมาะสมสำหรับการนำเสนอผลงาน

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวครั้งแรกนี้ผู้วิจัยได้ทดลองการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้กลุ่มนักแสดงที่มีทักษะแตกต่างกัน เพื่อค้นหารูปแบบการเคลื่อนไหวในผลงานสร้างสรรค์ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับแนวคิดเรื่องความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยเริ่มต้นทดลองลีลาการเคลื่อนไหวด้วยวิธีการตั้งโจทย์แล้วให้นักแสดงนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวตามโจทย์แนวคิดที่กำหนดให้ในมุมมองที่นักแสดงต้องการนำเสนอต่อผู้ชม ซึ่งก่อนการดำเนินทดลองออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวผู้วิจัยได้อธิบายถึงแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้นักแสดงเกิดความเข้าใจตรงกันตามแนวคิดของผู้วิจัย พร้อมทั้งอิสระในการสร้างการเคลื่อนไหวที่ตนเองเข้าใจ จากกระบวนการนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการคัดเลือกช่วงการเคลื่อนไหว หรือรูปแบบการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับแนวคิดของผู้วิจัยและนำมาพัฒนาสู่การเคลื่อนไหวในการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในครั้งนี ซึ่งการทดลองออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งแรกนี้ได้แยกย่อยออกเป็น 5 ครั้ง โดยการทดลองแต่ละครั้งจะใช้กลุ่มนักแสดงและเนื้อหาในประเด็นที่นำเสนอแตกต่างกันไป ดังนี้

**การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1.1** ในหัวข้อ “ความตาย” เป็นการนำเสนอแนวคิดในประเด็นของสังขารมนุษย์ มุ่งเน้นแสดงถึงความรู้สึกอาลัยอาวรณในสังขารและความเข้าใจถึงการร่วงโรยของสังขาร โดยแสดงในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยว ผ่านการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) ผนวกกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement)

**การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1.2** ในหัวข้อ “ความตายในศาสนาพุทธ” เป็นการนำเสนอแนวคิดในประเด็นขั้นตอนพิธิศพและชีวิตหลังความตายในศาสนาพุทธ โดยแสดงในรูปแบบประเภทการแสดงหมู่ ผ่านการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) อีกทั้งมีการใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) และวิธีการด้นสด (Improvisation)

**การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1.3** ในหัวข้อ “ความตายในศาสนาอิสลาม” เป็นการนำเสนอแนวคิดในประเด็นชีวิตหลังความตายของศาสนาอิสลาม มุ่งเน้นความเชื่อเรื่องพิชตระกูลมื้นท์ตามหลักศาสนาอิสลามว่าจะสามารถนำดวงวิญญาณไปพบกับพระเจ้าได้ โดยแสดงในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยว ผ่านการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) ผนวกกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement)

**การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1.4** ในหัวข้อ “ความตายในศาสนาคริสต์” เป็นการนำเสนอแนวคิดในประเด็นปรัชญาศาสนาคริสต์ มุ่งประเด็นแนวคิดเกิดจากดิน

เมื่อตายต้องกลับคืนสู่ดิน และการตายตายของพระเยซูเพื่อการไถ่บาป โดยแสดงในรูปแบบประเภท การแสดงหมู่ ผ่านลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement)

**การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 1.5** ในหัวข้อ “ชีวิตหลัง ความตาย” เป็นการนำเสนอแนวคิดในประเด็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย โดยแสดงใน รูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยว ผ่านลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และการแสดงอารมณ์แบบละคร (Acting)

#### 4) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 1

การออกแบบเสียง ครั้งที่ 1 นี้ได้แยกย่อยการทดลองออกเป็น 5 ครั้ง ในประเด็นที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย การออกแบบเสียงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1.1 “ความตาย” และครั้งที่ 1.3 “ความตายในศาสนาอิสลาม” มีการใช้เสียงดนตรีประกอบการแสดง ในขณะที่การออกแบบเสียงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1.4 “ความตายในศาสนาคริสต์” มีการใช้ เสียงสังเคราะห์ประกอบการแสดง ซึ่งการปฏิบัติสร้างสรรค์ทั้ง 3 ครั้งมีการออกแบบเสียงโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศและเสริมอารมณ์ความรู้สึกตามบทการแสดงให้ดูสมจริง อีกทั้ง เพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ การคิด และเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการแสดง นอกจากนี้การออกแบบ เสียงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ครั้งที่ 1.2 “ความตายในศาสนาพุทธ” และครั้งที่ 1.5 “ชีวิตหลัง ความตาย” ใช้ความเงียบประกอบการแสดง เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากความเงียบ เกิดการตีความในเนื้อหาและแนวคิดที่เกิดขึ้นในงานสร้างสรรค์จากการรับชมการแสดงมากกว่า การจูงใจผู้ชมด้วยเสียงบรรยายหรือเสียงดนตรีประกอบอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

#### 5) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 1

การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในครั้งนี้ได้พิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่สามารถสื่อความหมายตามแนวคิดการร่วงโรยของสังขาร โดยใช้กลีบดอกไม้โปรยขึ้นให้กลีบกระจาย และร่วงลงบนพื้น อีกทั้งอุปกรณ์ที่สื่อความหมายตามแนวคิดความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลาม ได้แก่ ใบไม้ ซึ่งเป็นอุปกรณ์เทียบเคียงใช้แทนสัญลักษณ์พืชตระกูลมัมน์ที่แสดงถึงแนวคิดในศาสนา อิสลามที่มีความเชื่อว่าเป็นพืชแห่งสวรรค์ จะสามารถนำพาวิญญาณไปพบกับพระเจ้า ในพิธีศพของ ศาสนาอิสลามจึงได้มีการนำพืชตระกูลมัมน์ใส่มือศพไปด้วย ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวเป็นอุปกรณ์ ประกอบการแสดงขนาดเล็ก (Hand Prop) และหาได้ง่ายตลอดจนมีความเรียบง่าย (Simplicity) ตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานในครั้งแรกนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาบทการแสดงและรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ในครั้งต่อไป โดยเริ่มต้นทดลองสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการตั้งโจทย์ให้กับนักแสดงในประเด็นความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ในมุมมองที่นักแสดงต้องการนำเสนอต่อผู้ชม ทั้งนี้เพื่อค้นหารูปแบบนาฏศิลป์ในการนำเสนอให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง แยกย่อยออกเป็น 5 ครั้ง ซึ่งมีประเด็นแนวคิดของความตายและรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสรุปการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ได้ดังนี้

### การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.1




การปฏิบัติสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้ทดลองการสร้างสรรค์ในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยวในหัวข้อแนวคิด “ความตาย” โดยนายคเชนทร์ ฉับบตรง นิสิตสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) โดยมีลีลาการเคลื่อนไหวดังนี้

#### ตารางที่ 4.2 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.1




ที่มา : ผู้วิจัย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
ความตาย ท่าที่ 1	 <p>นักแสดงหันหลังปฏิบัติทำนั่งคุกเข่า ศีรษะตั้งตรง มือซ้ายและมือขวาพนมมือระหว่างอก</p>	สื่อถึงการสำรวมจิตใจ ทบทวนและพิจารณาถึงการเกิดของสรรพสิ่งบนโลก

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงปฏิบัติโดยการยื่นหันตัวไปทางด้านซ้ายของเวที ศีรษะก้มลง มือทั้งสองค้ำมือเหยียดตรงไปข้างหน้า ระดับไหล่ เท้าซ้ายเหยียดตั้งมาข้างหน้าใช้ปลายเท้าแตะพื้นด้วยปลายเท้า จากนั้นหมุนรอบตัวเอง 1 รอบ ศีรษะตรง จากนั้นมือซ้ายเหยียดตั้งไปข้างซ้าย มือขวากำมืองอข้อศอกเล็กน้อยด้านข้างลำตัว ระดับสะเอว</p>	<p>สื่อถึงการจากไปและสลายไปของสรรพสิ่งในโลก</p>
<p>ความตาย ท่าที่ 3</p>		<p>สื่อถึงชีวิตและจิตใจของมนุษย์</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหมุนตัวมาด้านหน้า มือขวากำมือ ตะแคงกลางอก มือซ้ายปล่อยมือแขนลงข้างลำตัว จากนั้นมือทั้งสองประสานกันที่หน้าอก เท้าซ้าย ก้าวไขว้ไปข้างหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าขึ้น</p>	
<p>ความตาย ท่าที่ 4</p>	  <p>นักแสดงหันหน้าตรง ศีรษะตั้งตรง มือทั้งสอง ทอดแขนเฉียงลงข้างลำตัว เท้าทั้งสองกางออก เล็กน้อย จากนั้นค่อย ๆ ถอยเท้าเดินถอยหลัง สลับมือทั้งสองกำที่เส้นผม ก้มศีรษะเล็กน้อย</p>	<p>สื่อถึงการดับไป และ ความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร เช่น การหลุดร่วงของเส้นผม การมีผิวกายที่เมื่อก่อนดั่งเดิม</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงหันตัวไปทางด้านขวา ทรวดตัวลงนั่ง พับเพียบ ก้มตัวลง ศีรษะก้มลง มือซ้ายและมือ ขวาแบราบลงติดพื้น</p>	<p>สื่อถึงการล้มตัวลงอย่างไม่ มีเรี่ยวแรง เปรียบเสมือน สังขารที่ร่วงโรยไปตามกาล เวลา</p>
<p>ความตาย ท่าที่ 6</p>	  <p>นักแสดงอยู่ในท่านั่งพับเพียบ ตั้งตัวขึ้น มือขวาแขนตั้งวางที่พื้น มือซ้ายแตะที่หน้าอก จากนั้นก้มตัวลงอีกครั้ง ศีรษะก้มลง</p>	<p>สื่อถึงความรู้สึกอาลัย อาวรณ์</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงหันเฉียงตัวไปทางด้านซ้ายของเวที นั่งชันเข่าทั้งสองข้างโดยที่เท้าขวาอยู่ด้านหน้า มือขวายกขึ้นระดับเหนือศีรษะเล็กน้อยหันฝ่ามือเข้าหาใบหน้า สายตามองที่มือขวา จากนั้นลุกขึ้นยืน หันมาด้านหน้า มือขวากางออกยกขึ้นระดับหน้า งอข้อศอกเล็กน้อย มือซ้ายกางออกเหยียดแขนถึงระดับไหล่ สายตามองมือขวา เท้าขวาเหยียดตั้งมาข้างหน้าแตะพื้นด้วยปลายเท้า</p>	<p>สื่อถึงการพิจารณาสังขาร</p>
<p>ความตาย ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงหันหลัง นั่งคุกเข่า แหงนหน้า</p>	<p>สื่อถึงการเสื่อมสลายของสังขาร</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
ความตาย ท่าที่ 8 (ต่อ)	เล็กน้อย มือทั้งสองหยิบกลีบดอกไม้โยนขึ้นไปให้ กลีบดอกไม้กระจายกลางอากาศ	



จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) ผสมกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) โดยมุ่งเน้นแสดงถึงความรู้สึกอาลัยอารมณ์ในสังขารและความเข้าใจถึงการร่วงโรยของสังขาร ผสมกับการใช้กลีบดอกไม้โปรยขึ้นไปให้กลีบกระจายและร่วงลงบนพื้นเพื่อสื่อความหมายตามแนวคิด การร่วงโรยของสังขาร นอกจากนี้ยังมีการใช้เสียงดนตรีประกอบการแสดงเพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึก ตามบทการแสดงให้ดูสมจริง และให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการแสดง



### การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.2

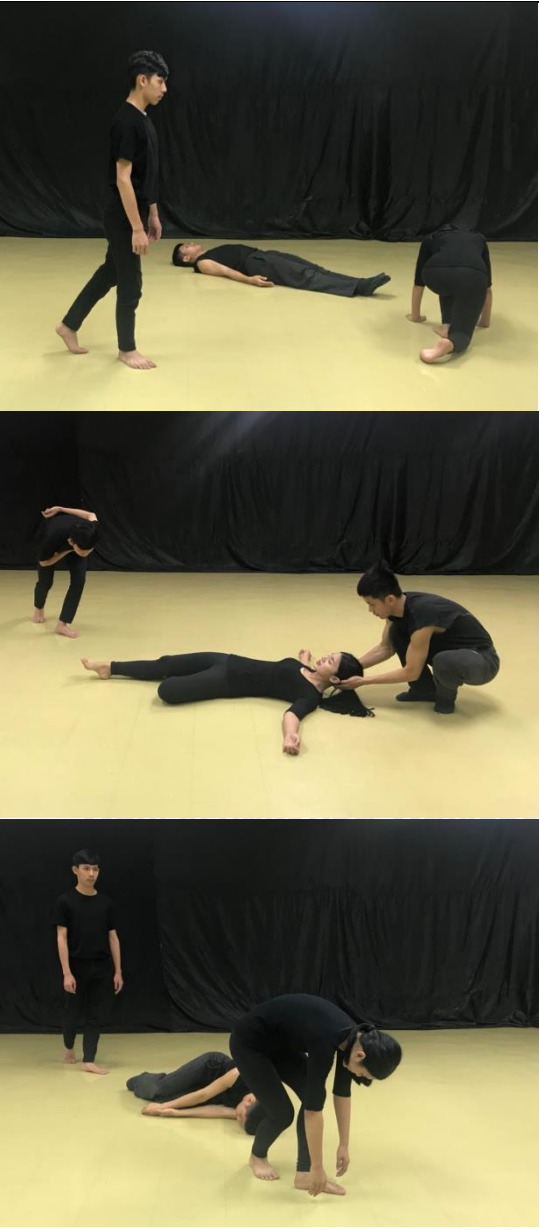
การปฏิบัติสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้ทดลองการสร้างสรรค์สร้างสรรค์ในรูปแบบประเภท การแสดงหมู่ในหัวข้อแนวคิด “ความตายในศาสนาพุทธ” นักแสดงประกอบด้วย 1) นายณัฐวุฒิ หลวงขวา นักศึกษานานาชาติศึกษานาฏศิลป์ตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งมีทักษะด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) 2) นายสาโรจน์ แซ่ตัน 3) นายณัฐพล โคนจา 4) นายสหรัฐ ธิบไทสง 5) นายธราดล แก้วทิพย์รักษ์ และ 6) นางสาวศศิมาพร บรรณราช นักศึกษานานาชาติศึกษานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย อีกทั้งนักแสดง ทั้ง 5 คนดังกล่าวผ่านการศึกษารายวิชานาฏศิลป์ร่วมสมัยและมีประสบการณ์ด้านการเคลื่อนไหว เบื้องต้นทางด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างดี ซึ่งมีลีลาการเคลื่อนไหวดังนี้

## ตารางที่ 4.3 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.2

ที่มา : ผู้วิจัย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวด้านหน้า ยืนตรงทั้งตัว มาด้านหน้า ศีรษะตรง หลังตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 3 หันด้านหน้า แล้วใช้มือด้านนอกประกบกันเป็นท่าพนมมือไหว้ระดับอกของนักแสดงคนที่ 1 สายตามองตรง</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 และ 5 หันตัวเข้าหาด้านข้างของนักแสดงคนที่ 1 ใช้มือขวาถูบและวาดที่หน้าของนักแสดงคนที่ 1 สายตามองนักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการแต่งหน้าศพ จะทำหลังจากที่อาบน้ำและแต่งตัวให้ศพเรียบร้อยแล้ว เพื่อความสวยงามหรือไม่ให้อูจาดตาโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล อาสาสมัคร หรือช่างแต่งหน้ามีอาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของญาติผู้ตาย</p>
<p>ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายเหยียดตัวตรง หันศีรษะมาด้านหน้า พนมมือไหว้กลางอก</p>	<p>สื่อถึงการรดน้ำศพ นำศพนอนหงายหันด้านขวามือหรือด้านปลายเท้าของศพให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพ... แต่เปิดหน้าและมือขวาไว้ มีหมอนใบเล็ก ๆ รองมือขวามีภาชนะรองน้ำอยู่ด้านล่าง ก่อนเริ่มพิธีเจ้าภาพหรือผู้อาวุโสเป็นผู้จุดไฟเครื่องบูชา พระรัตนตรัย แล้วจุดไฟเครื่องทองน้อยหรือธูปเทียนทางด้าน</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ท่าที่ 2 (ต่อ)	นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ยืนรอบตัวนักแสดง 1 เท้าข้างใดข้างหนึ่งก้าวไปข้างหน้า มือทั้งสองแบมือหงายเหยียดแขนตึง กดมือลงต่ำ ในลักษณะเทน้ำลง สายตามองที่มือ	ศีรษะศพ แล้วเริ่มพิธีด้วยการนำน้ำหอมรดมือขวาของศพ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)
<b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ท่าที่ 3	 <p>นักแสดงคนที่ 1 ยืนตัวตรงเคลื่อนไหวดำเนินการดันสदन้าเสื่อมาปิดหน้ามีนัยถึงการปิดอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ไม่ต้องเป็นสาเหตุของการสร้างอกุศลกรรม</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวทางด้านซ้ายของเวที ยืนตรงตรงเรียงกันลักษณะแถวตอน ด้านซ้ายของนักแสดงคนที่ 1 ศีรษะตรง สายตามองตรงไปข้างหน้า</p>	สื่อถึงพระสงฆ์นำหน้าศพ เมื่อจะนำศพไปเผาบนเมรุจะมีพิธีกรรมจตุรพิธวยืนเชิญศพ ทายาทถือรูปและมีรูปนำหน้าศพ พระสงฆ์เป็นผู้จูงศพ และญาติมิตรเดินไปในขบวน ใช้ด้ายขาวทาบเป็นเส้นใหญ่ใช้เป็นสายสัญญาณจูงศพ การที่นิมนต์พระสงฆ์มานำศพนี้ถือกันว่าเพื่อจะได้นำทางไปสู่สวรรค์ (ธีรานันโท, 2547: 45)
<b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ท่าที่ 4		สื่อถึงการเวียนศพ 3 รอบ จะปฏิบัติก่อนจะเคลื่อนศพขึ้นประดิษฐานเหนือเชิงตะกอน การเวียนนั้นให้เวียนข้างซ้าย คือ เดินหันข้างซ้ายเข้าข้างจิตกาธาน เรียกว่า อุตราวิภู จากนั้นจึงยกศพขึ้นเหนือจิตกาธาน โดยหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 ยืนตัวตรงเคลื่อนไหวด้วย การเดินสวด นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 เดินวนรอบ นักแสดงคนที่ 1 โดยวนทางซ้าย</p>	
<p><b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงปฏิบัติสลับในลักษณะของอิริยาบถ การคลาน การเดินธรรมดา การเดินก้มตัว และการนอน โดยวิธีการเดินสวด</p>	<p>สื่อถึงการเกิด แก่ เจ็บ และสุดท้ายกระบวนท่านอน คือ การตาย โดยมีการเคลื่อนที่ อย่างต่อเนื่องในลักษณะ วงกลม เพื่อสื่อความหมายถึง สังขารของสิ่งมีชีวิตที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงได้</p> <p>อีกทั้งสื่อถึงการเวียนว่าย ตายเกิดของชีวิตหลังความตาย</p>

จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) อีกทั้งมีการใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) และวิธีการด้นสด (Improvisation) โดยท่าที่ 1 - 4 นำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงขั้นตอนพิธีศพในศาสนา ส่วนในท่าที่ 5 นำเสนอแนวคิดการเวียนว่ายตายเกิด ตามความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในศาสนาพุทธ โดยมีการสร้างแบบรูป (Pattern) วงกลมสำหรับการกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดง สื่อความหมายถึง การวนเวียนอย่างไม่จบสิ้น อีกทั้งยังแสดงในความเจ็บปวดตลอดทั้งการแสดงเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากความเจ็บปวดมากกว่าการใช้เสียงประกอบอื่น ๆ



### การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.3

การปฏิบัติสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้ทดลองการสร้างสรรค์ในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยวในหัวข้อแนวคิด “ความตายในศาสนาอิสลาม” โดยนายพงศธร ภูทวี นิสิตสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) โดยมีลีลาการเคลื่อนไหวดังนี้

#### ตารางที่ 4.4 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.3

ที่มา : ผู้วิจัย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
ความตายในศาสนาอิสลาม ท่าที่ 1		ใบไม้สื่อแทนพืชตระกูลมัมม์ท์ในศาสนาอิสลามมีความเชื่อว่าเป็นพืชแห่งสวรรค์จะสามารถนำพาวิญญาณไปพบกับพระเจ้า

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตายใน ศาสนาอิสลาม ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงหันหลัง ศีรษะก้มลงเล็กน้อย มือทั้งสองกางออกเหยียดแขนตึง โดยที่มือขวาถือใบไม้ยกเท้าขวาออกเหยียดตึง จากนั้นนักแสดงหันไปทางด้านขวาของเวที ศีรษะตั้งตรง มือขวาถือใบไม้ยกแขนขึ้นเหนือศีรษะแขนตึง มือซ้ายปล่อยแขนลงข้างลำตัว ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง เท้าซ้ายเหยียดกางออกปลายเท้าแตะพื้นเปิดส้นเท้า</p>	
<p>ความตายใน ศาสนาอิสลาม ท่าที่ 2</p>	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;">   </div> <p>นักแสดงหันตัวทางขวาของเวที ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าแล้วทรุดตัวลงนั่งตั้งเข่า มือทั้งสองจับใบไม้อยู่ด้านหน้า ระดับอก งอข้อศอกเล็กน้อย แล้วก้มตัวลงวางใบไม้ลงบนพื้น</p>	<p>สื่อถึงการให้พืชตระกูล มันท์นำทางวิญญาณสู่สวรรค์</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตายในศาสนาอิสลาม</p> <p>ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงหันตัวไปทางด้านขวาของเวที นั่งคุกเข่า ยกกันขึ้น ยืดลำตัวขึ้น มือทั้งสองชูขึ้นเหนือศีรษะ สายตามองมือ</p>	<p>สื่อถึงการสวดขอพรพระเจ้า</p>
<p>ความตายในศาสนาอิสลาม</p> <p>ท่าที่ 4</p>	  <p>นักแสดงนั่งคุกเข่า มือทั้งสองใช้ฝ่ามือปิดหน้า โดยเว้นระยะห่างจากหน้าเล็กน้อยแล้วก้มตัวลง ก้มศีรษะ วางฝ่ามือและแขนราบไปกับพื้น</p>	<p>สื่อถึงการระลึกถึงพระเจ้าและการสวดขอพรพระเจ้า</p>


จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) ผสมกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) โดยนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงแนวคิดความเชื่อเรื่องพีชตระกูลมัจฉาตามหลักศาสนาอิสลาม ว่าพีชตระกูลมัจฉาซึ่งให้น้ำมันหอมระเหย เช่น ใบโหระพา เป็นสัญลักษณ์ของพีชแห่งสรวงสวรรค์ จะสามารถนำดวงวิญญาณไปพบกับพระเจ้าได้ จึงมีการใช้ใบไม้ซึ่งเป็นอุปกรณ์เทียบเคียงใช้แทนสัญลักษณ์พีชตระกูลมัจฉา ดังนั้นการทดลองครั้งนี้จึงมีนัยของการนำเสนอในประเด็นชีวิตหลังความตายของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ยังมีการใช้เสียงดนตรีประกอบการแสดงเพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึกตามบทการแสดงให้ดูสมจริง และให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการแสดง



#### การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.4

การปฏิบัติสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้ทดลองการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบประเภทการแสดงหมู่ในหัวข้อแนวคิด “ความตายในศาสนาคริสต์” นักแสดงประกอบด้วย 1) นายตติพล กลิ่นดาวลอย 2) นายจิระสิน จันทร์พวง 3) นางสาวจุฑาทิพย์ สมภิงษ์ 4) นางสาวศศิประภา ใจสุภาพ 5) นางสาวนิศารัตน์ เบ็ญบวร และ 6) นางสาวประภาทิพย์ แซ่ไคว่ นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยามีทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย อีกทั้งนักแสดงทั้ง 5 คนดังกล่าวผ่านการศึกษารายวิชานาฏศิลป์ร่วมสมัยและมีประสบการณ์ด้านการเคลื่อนไหวเบื้องต้นทางด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างดี ซึ่งมีลีลาการเคลื่อนไหว ดังนี้

ตารางที่ 4.5 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.4

ที่มา : ผู้วิจัย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 1		สื่อถึงการพิจารณา ความตายในศาสนาคริสต์ โดยใช้ท่าทางสัญลักษณ์

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 รับบทบาทเป็นสัญลักษณ์ของไม้กางเขน ยืนหันด้านหน้าเท้าชิด กางแขนทั้งสองออกข้างลำตัวแขนตึงระดับไหล่ ก้มศีรษะลงหลังตา</p> <p>นักแสดงคนอื่น ๆ เดินสวนกันโดยไม่กำหนดทิศทางและพื้นที่ของเวที</p>	
<p>ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p> <p>นักแสดงคนอื่น ๆ แสดงท่าทางที่สื่อถึงการขุดดินและการนำดินมาถมที่ไม้กางเขน</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพจากแนวคิดปรัชญาในศาสนาคริสต์ เรื่องการเกิดจากดินสุดท้ายต้องกลับคืนสู่ดิน</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม นักแสดงคนที่ 2 นั่งข้างหน้าและคุกเข่า หันหน้าเข้าหานักแสดง 1 มือทั้งสองประสานไว้ที่ หน้าอก ศีรษะตรง นักแสดงคนที่ 3 และ 4 รับบทบาทเป็นศพ นอนหงายราบไปกับพื้นที่ข้างหน้า หันเท้าออกมา ด้านหน้าเวที นักแสดงคนที่ 5 และ 6 แสดงท่าทางที่สื่อถึง การชูดินและนำดินมาถมลงบนศพ</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพจาก แนวคิดปรัชญาในศาสนาคริสต์ เรื่องการเกิดจากดินสุดท้าย ต้องกลับคืนสู่ดิน</p>
<p>ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4</p>		<p>การทำสำคัญมหากางเขน เป็นการแสดงความเชื่อใน พระตรีเอกภาพ และการระลึก ถึงการตรึงกางเขนของพระเยซู</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 2 3 และ 4 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p> <p>นักแสดงคนที่ 5 และ 6 ปฏิบัติทำการท่าสำคัญมหากางเขน นั่งหันหน้าเข้าหากัน โดยมีนักแสดงคนที่ 4 และ 5 อยู่ระหว่างกลาง</p>	

จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) โดยนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงแนวคิดปรัชญาศาสนาคริสต์ ได้แก่ ชีวิตมนุษย์เกิดมาจากดิน เมื่อตายจะนำร่างฝังดิน หมายถึง จะกลับคืนสู่ดิน และการระลึกถึงการตรึงกางเขนของพระเยซู ซึ่งมีนัยถึงการตายของพระเยซูเพื่อการไถ่บาปของมนุษย์ อีกทั้งมีการใช้เสียงสังเคราะห์ประกอบการแสดง เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศในการแสดง



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.5

การปฏิบัติสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้ทดลองการสร้างสรรค์ในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยวในหัวข้อแนวคิด “ชีวิตหลังความตาย” โดยนายอิทธิพล อัมพันแสง นักศึกษาศาสาวิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งมีทักษะทางด้านศิลปะการละคร โดยมีลีลาการเคลื่อนไหวดังนี้

ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1.5

ที่มา : ผู้วิจัย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ชีวิตหลัง ความตาย ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงนอนหงายราบไปบนเตียง ศีรษะตรง มือทั้งสองประสานกันที่หน้าอก เท้าทั้งสองเหยียดตรง จากนั้นลุกขึ้นนั่งงอเข่าทั้งสองข้าง หันไปมองบนเตียง มือวางบนพื้นด้านข้างลำตัว</p>	<p>สื่อถึงการเข้าสู่ความตาย</p>
<p>ชีวิตหลัง ความตาย ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงก้าวเท้าทั้งสองลงจากเตียง</p>	

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>ชีวิตหลัง ความตาย ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงเดินไปทางด้านซ้ายและขวา สายตามองกวาดไปทางซ้ายและขวา</p>	<p>สื่อถึงการพิจารณาในสิ่งที่พบเจอหลังความตายและการพยายามที่จะเลือกเส้นทางของชีวิตหลังความตาย</p>

จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และการแสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ตลอดจนใช้ความเจ็บปวดประกอบการแสดง เพื่อให้ผู้ชมเกิดการตีความจากลีลาการเคลื่อนไหวและการแสดงอารมณ์ออกทางสีหน้าของนักแสดง โดยนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงความเชื่อหลังความตายที่ว่าเมื่อตายแล้วดวงวิญญาณจะต้องเดินทางต่อไป

การทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานในครั้งที่ 1 เพื่อค้นหารูปแบบผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งได้แยกย่อยการทดลองออกเป็น 5 ครั้ง โดยมีประเด็นในหัวข้อของความตาย และรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสามารถสรุปและอธิบายได้ว่า นักแสดงออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวตามทักษะของนักแสดง อันได้แก่ ทักษะลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) และการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) อีกทั้งลีลาการเคลื่อนไหวที่ต้องการนำเสนอแนวคิดอย่างตรงไปตรงมา คือ ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผนวกกับการใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) และวิธีการด้นสด (Improvisation) ทั้งในรูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยวและการแสดงหมู่ จากหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนด

คือ ความตายในศาสนาพุทธ ความตายในศาสนาอิสลาม และความตายในศาสนาคริสต์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏทั้งหมดได้ 3 ประการ คือ 1) แนวคิดความตายในปรัชญาศาสนา 2) แนวคิดพิธีศพ 3) แนวคิดความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย อีกทั้งในการทดลองยังมีการออกแบบเสียงทั้งการแสดงในความเงียบและการใช้เสียงสังเคราะห์เพื่อเสริมบรรยากาศในการแสดง ตลอดจนมีการใช้อุปกรณ์ที่ต้องการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ตามแนวคิด ซึ่ง ธนกร สรรยัวรวิภาณุ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทดลองสร้างสรรค์ข้างต้นว่า

ผู้วิจัยออกแบบท่าทางโดยการใช้ท่าทางในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม มีการสื่อสารชัดเจน สามารถแสดงถึงเนื้อหาและอัตลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ แต่ในการออกแบบท่าทางนั้นหากผู้สร้างสรรค์ศึกษาข้อมูลเชิงลึก และอาจนำอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาประกอบประกอบการออกแบบเพื่อส่งเสริมท่าทางให้สามารถสื่อสารเชิงมิติได้มากขึ้น ตลอดจนการใช้ระบบสัญญาณวิทยุ ก็จะทำให้ผลงานสร้างสรรค์นั้นสามารถสื่อสารเรื่องราวได้มากขึ้นและเกิดความน่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นตัวสะท้อนและกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการมากกว่าการใช้ท่าทางในชีวิตประจำวันเพียงอย่างเดียว (ธนกร สรรยัวรวิภาณุ, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถนำผลจากการทดลองสร้างสรรค์และข้อเสนอแนะข้างต้นไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบการแสดงในครั้งต่อไปได้

จากการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 5 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลานาฏศิลป์ การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์การแสดง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาที่พบและแนวทางสำหรับการผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้



## ตารางที่ 4.7 สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย

องค์ประกอบนาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบบทการแสดง	การแสดงนำเสนอประเด็นชัดเจนและตรงไปตรงมา แต่ในการออกแบบบทยังสามารถเพิ่มเติมรายละเอียดในการนำเสนอตามแนวคิดจากการศึกษาข้อมูลจะทำให้การแสดงน่าสนใจมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถแบ่งองค์ในการแสดงได้น่าสนใจกว่านี้หากใช้เกณฑ์การแบ่งตามแนวคิด	ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและพัฒนาบทตลอดจนแบ่งองค์และช่วงของให้ความชัดเจนและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
การคัดเลือกนักแสดง	เนื่องจากนักแสดงยังมีประสบการณ์ด้านการแสดงไม่มากส่งผลให้นักแสดงเกิดความไม่มั่นใจในการเคลื่อนไหว อีกทั้งยังไม่มีสมาธิในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอมากเท่าที่ควร อีกทั้งจำนวนนักแสดงก็ส่งผลต่อการแสดง หากทดลองมีการปรับลดนักแสดงในการแสดงช่วงหลัง การแสดงอาจจะสื่อสารได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น	อธิบายให้นักแสดงได้เข้าใจถึงสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอฝึกซ้อมให้มากให้นักแสดงคุ้นชินกับสิ่งที่ตนเองต้องกระทำเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่ว และจะได้มีสมาธิในการเคลื่อนไหวมากขึ้น และปรับลดนักแสดงในการทดลองการแสดงช่วงหลัง
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	ท่าทางที่เลือกใช้ในการแสดงช่วงแรก ยังสื่อสารให้เห็นถึงแนวคิดพิธีศพบของศาสนาพุทธยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ท่าทางที่เลือกใช้ในการแสดงช่วงหลัง สามารถสื่อถึงแนวคิด	เลือกรูปแบบการแสดงที่เหมาะสมกับแนวคิด ตลอดจนปรับเปลี่ยนการจัดวางท่าทางในแต่ละช่วงให้เกิดความสอดคล้องกัน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสับสน

องค์ประกอบนาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว (ต่อ)	<p>การเวียนว่ายตายเกิดได้ชัดเจน หากมีการเพิ่มรายละเอียดจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมจะทำให้การแสดงน่าสนใจมากยิ่งขึ้น</p> <p>อีกทั้งหากผู้วิจัยต้องการมุ่งเน้นลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ควรนำเสนอให้ชัดเจนเพราะการสลับไปมาระหว่างการใช้ท่าที่แสดงถึงค่านามธรรมกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) อาจจะทำให้ผู้ชมเกิดความสับสน</p>	
การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง	การคัดเลือกอุปกรณ์มีความสอดคล้องตามแนวคิดแต่ยังไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจน	พิจารณาวัสดุอุปกรณ์การแสดงที่สามารถสื่อสารการแสดงได้ชัดเจนขึ้น ตลอดจนออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวให้มีความสอดคล้องกับอุปกรณ์
การออกแบบเสียงประกอบการแสดง	เสียงที่ใช้ประกอบการแสดงยังไม่สามารถสื่อสารแนวคิดที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้	ค้นหาเสียงที่มีความสอดคล้องตามแนวคิดมาออกแบบและประยุกต์ใช้ประกอบการแสดง

จากการทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้พบปัญหาและแนวทางการแก้ไขที่นำไปสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการออกแบบบทการแสดงให้มีรายละเอียดครอบคลุมตามแนวคิดและข้อมูลที่ได้จากการศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่ชัดเจน อีกทั้งส่งผลให้การแสดงน่าสนใจยิ่งขึ้น

ตลอดจนต้องมีการคัดเลือกวัสดุของอุปกรณ์การแสดงที่มีคุณสมบัติอันหลากหลาย มีความสอดคล้องกับบทการแสดง และสามารถสื่อสารแนวคิดได้ชัดเจน

#### 4.2.1.2 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2

จากการทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาที่พบ และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งที่ 2 โดยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกมาผนวกกับคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขและสร้างสรรค์เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ประกอบด้วยองค์ประกอบการแสดง 5 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง โดยผู้วิจัยคำนึงถึงการค้นหากระบวนการสร้างสรรค์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความตายในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

##### 1) การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 2

การออกแบบบทการแสดงเป็นองค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นโครงสร้างหลักในการถ่ายทอดแนวความคิดของผู้วิจัย ประกอบด้วยแรงบันดาลใจในการแสดง โครงเรื่องในการแสดง และการวางโครงเรื่องของการแสดง ดังนี้

**แรงบันดาลใจในการแสดง** จากการทดลองการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากความตายโดยมุ่งประเด็นในแนวคิดและขั้นตอนพิธีศพตลอดจนความเชื่อหลังความตายของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ซึ่งแนวคิดของแต่ละศาสนานั้นมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันไปตามบริบทและหลักปรัชญาของแต่ละศาสนา ในการทดลองครั้งที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างสรรค์ผลงานในงานวิจัยฉบับนี้โดยได้มีการผนวกแนวคิดพุทธวัฒนธรรมเข้าด้วยกันกับแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นข้อมูลในการออกแบบบทการแสดงสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้

**การวางโครงเรื่องของการแสดง** การวางโครงเรื่องเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์การแสดงเพราะเป็นส่วนที่กำหนดการดำเนินเรื่องและเหตุการณ์ สำหรับการวางโครงเรื่องในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและลักษณะขั้นตอนที่ปรากฏในพิธีศพ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตายของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มาใช้ในการวางโครงเรื่องของการแสดงครั้งนี้

**โครงสร้างบทการแสดง** จากการทดลองการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยพบว่าในการวางโครงสร้างบทการแสดงยังไม่มี ความชัดเจนในประเด็นที่ ต้องการสื่อสาร ในครั้งที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจึงปรับแก้การวางโครงสร้างบทการแสดงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความตายในประเด็นพิธีศพและความเชื่อ หลังความตายในบริบทของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ นำเสนอและถ่ายทอดแนวคิดโดยไม่มุ่งเน้นการเล่าเรื่องราวตามลำดับเหตุการณ์ ผู้วิจัยได้วางโครงสร้างบทการแสดงเป็น 3 องก์ ดังนี้

### องก์ 1 ความตายในศาสนาพุทธ

ก) ฉาก 1 ปลงสังขารในศาสนาพุทธ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพตลอดจนการสื่อสารความหมายโดยนัยทางคตินิยมหรือปรีชาธรรม ได้แก่ การแต่งหน้าศพ การปิดหน้าศพ การรดน้ำศพ การมัดตราสัง การพระอภิธรรม พระสงฆ์นำหน้าศพ การเวียน 3 รอบ การตั้งศพและชักฟืน 3 ดุ้น และการแปรอัฐิ

ข) ฉาก 2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทั้งด้านความเชื่อและด้านปรัชญาศาสนา ได้แก่ เมื่อมนุษย์ตายแล้วไม่สามารถทำอะไรติดตัวไปได้ นอกจากบุญและบาปที่ได้กระทำขณะที่มีชีวิตอยู่ ชีวิตหลังความตาย หรือวิญญาณต้องเดินทางต่อไปตามกรรม และความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ

### องก์ 2 ความตายในศาสนาอิสลาม

ก) ฉาก 1 ปลงสังขารในศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพตลอดจนการสื่อสารความหมายโดยนัยทางคตินิยม ได้แก่ การอาบน้ำศพ การห่อกระฟั้นศพ การละหมาดศพ และการฝังศพ

ข) ฉาก 2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทั้งด้านความเชื่อและด้านปรัชญาศาสนา ได้แก่ โลกบรัชค์ คือ โลกแห่งการรอคำพิพากษา (ในหลุมฝังศพ) โลกอาคิเราะฮ์ คือ โลกแห่งการรับผลตอบแทน (กรรม) และการกลับไปอยู่กับพระเจ้า

### องก์ 3 ความตายในศาสนาคริสต์

ก) ฉาก 1 ปลงสังขารในศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพตลอดจนการสื่อสารความหมายโดยนัยทางคตินิยม ได้แก่ การนำศพไปโบสถ์ การเวียนศพ การพรมน้ำเสก การถวายกำยาน การฝังศพ

ข) ฉาก 2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทั้งด้านความเชื่อและด้านปรัชญาศาสนา ได้แก่ แนวคิดการเกิดมา


เพื่อใช้ร่างกายในการทำความดีจะไม่มีบาปติดตัว แนวคิดการตายของพระเยซูเพื่อไถ่บาปของมนุษยโลก และการกลับไปอยู่กับพระเจ้าอันมีชีวิตนิรันดร์

## 2) การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 2


การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงใหม่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ อีกทั้งยังได้ปรับลดจำนวนนักแสดงให้น้อยลงเพื่อที่สามารถสื่อสารตามแนวคิดของผู้วิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้คัดเลือกนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาทั้งหมด 5 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขานาฏศิลป์โดยมีความสามารถด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยและนาฏศิลป์ ไทย ซึ่งนักศึกษาดังกล่าวมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยต้องการคือ มีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ อีกทั้งได้ผ่านการเรียนในรายวิชาการเต้นและการเคลื่อนไหวเบื้องต้น ตลอดจนผ่านการร่วมงานการแสดงนาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยการคัดเลือกนักแสดงในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการทราเยอท์ (Tryout) และไม่ได้กำหนดเพศนักแสดง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงเรื่องทักษะและความสามารถเป็นสำคัญ

### ตารางที่ 4.8 นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	นาย ญัฐวุฒิ หลวงขวา นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	นาฏศิลป์ร่วมสมัย

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายสารโรจน์ แซ่ตัน</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นายณัฐพล โคนจา</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>
	<p>นายสหรัฐ หีบไทสง</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายธราดล แก้วทิพย์รักษ์</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

ในการพิจารณาคัดเลือกนักแสดงในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงโดยใช้วิธีการทราายเอ้าท์ (Tryout) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ นราพงษ์ จรัสศรี ว่า “การคัดเลือกนักแสดงควรพิจารณาจากบุคคลที่มีทักษะในการเคลื่อนไหว สามารถเข้าใจในการสื่อสารของผู้กำกับการแสดงได้ดี วิธีการเลือก คือ เลือกไว้ก่อนแล้วจึงทดสอบความสามารถในการปฏิบัติตามบทจนกระทั่งตัดสินใจเลือกนักแสดงที่ตรงตามลักษณะที่ต้องการ” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2561)

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 2

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งออกแบบลีลาตามแนวคิดที่ได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแนวคิดในการสร้างสรรค์การเต้นของ Butterwort และ Wildschut ที่ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ การต้นสด (improvisation) การพัฒนาการประหมื่นและความคล้อยคลึงมาใช้เป็นสิ่งที่ช่วยในการเริ่มต้น คัดสรร รวบรวม และเจาะจงไปในสิ่งที่ต้องการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การต้นสด คือ การที่นักแสดงได้ทดสอบการเคลื่อนไหวไปตามความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองในขณะนั้น โดยไม่มีผู้กำกับคอยบังคับหรือกำกับท่าทาง นักแสดงจะต้องตัดสินใจในการสร้างท่าทางขึ้นมาเองทันทีตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะที่ทำการแสดงอยู่

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา เป็นขั้นตอนในการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเคลื่อนไหว หรือการสร้างรูปร่างในการออกแบบลีลา การพัฒนาการเคลื่อนไหว

เช่น พัฒนาให้ยาวขึ้น ร่นให้สั้นลง ขยายการเคลื่อนไหว มีความชัดเจนมากขึ้น หรือเปลี่ยนความเร็วและทิศทาง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมิน ผู้ออกแบบลีลาต้องประเมินผลงานของตนเอง อย่างสม่ำเสมอทั้งอย่างทันทีทันใด และเมื่อผลงานเสร็จสมบูรณ์ การออกแบบลีลา จำเป็นต้องหาช่องทางตัวเลือกตัวเลือกอื่น ๆ เข้ามาแก้ไขหรือหยุดปัญหาเหล่านั้น ในทุก ๆ งานสร้างสรรค์ จำเป็นต้องเดินต่อไปข้างหน้าซึ่งในที่นี้อาจหมายรวมถึง การหยุดเพื่อทำใหม่

ขั้นตอนที่ 4 ความคล้ายคลึง คือ การนำสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งใน รูปแบบของท่าทาง การเคลื่อนไหว ความรู้สึกในการเคลื่อนไหว ความรู้สึกที่ได้รับ จากการเคลื่อนไหวมารวมกัน เพื่อการจัดหมวดหมู่ให้ตรงกับเนื้อหาหรือประเด็น ที่ต้องการสื่อสาร (ธนกร สรรยวราภิภู และนราพงษ์ จรัสศรี, 2561: 206-207)

ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้ทดลองออกแบบ ลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) จากการศึกษาและ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกมาออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในองค์ 1 ความตายในศาสนาพุทธ ประกอบด้วย ฉาก 1 ปลงสังขารในศาสนาพุทธ และฉาก 2 ความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ทั้งนี้เพื่อนำเสนอ ผลงานต่อผู้เชี่ยวชาญและเป็นแนวทางในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในองค์อื่นต่อไป

#### 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 2

การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงผู้สร้างสรรค์จะต้องคัดเลือกวัสดุ ของอุปกรณ์การแสดงที่มีความสอดคล้องกับบทการแสดงและสามารถสื่อสารแนวคิดได้ชัดเจน ดังที่ ยุทธนา อัมระรงค์ ได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในครั้งนี้ ไว้ว่า

การเลือกใช้อุปกรณ์ควรพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ส่งเสริมหรือสามารถ ถ่ายทอดความรู้สึกที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสาร และส่งเสริมท่าทางการเคลื่อนไหวให้เกิด ความสมบูรณ์ตามแนวคิดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องคำนึงถึงการใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ให้คุ้มค่า

อุปกรณ์ประกอบการแสดงนั้นส่งผลต่อการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหว ในการแสดงเป็นอย่างมาก ฉะนั้นผู้วิจัยต้องคำนึงการออกแบบท่าทาง การเคลื่อนไหวให้สอดคล้องและเป็นหนึ่งเดียวกันกับอุปกรณ์ให้เสมือนว่าอุปกรณ์



นั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย (ยุธนา อัมระรงค์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561)

ในการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาข้อมูลและพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่สามารถสื่อความหมายตามแนวคิดพิธีศพในศาสนาพุทธ โดยเพิ่มอุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12 ซึ่งเป็นอุปกรณ์ขนาดเล็ก (Hand Prop) ในการเทียบเคียงอุปกรณ์ที่ปรากฏในพิธีศพ สื่อแทนด้ายสายสิญจน์ที่ใช้ในขั้นตอนพิธีมัดตราสัง ทั้งนี้ เพื่อให้การสื่อสารในการแสดงมีความชัดเจนตามแนวคิดของผู้วิจัยมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 4.1 เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12  
ที่มา : ผู้วิจัย

#### 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง

จากแนวคิดเรื่องความตาย ซึ่งเป็นแนวความคิดของการแสดงนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเสียงเจี๊ยบมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการแสดง เพื่อกระตุ้นให้เกิดจินตนาการทั้งต่อตัวผู้แสดง และผู้ชมเกิดจินตนาการภายใต้ความเจี๊ยบ เกิดการตีความเนื้อหาแนวคิดที่เกิดขึ้นในงานสร้างสรรค์จากการรับชมการแสดงมากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเสียงดนตรีประกอบอื่น ๆ หรือวิธีการใช้เสียงบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นหรือเล่าเรื่องราวการแสดง



การปฏิบัติการสร้างสรรค์เพื่อหารูปแบบผลงานสร้างสรรค์ ครั้งที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง

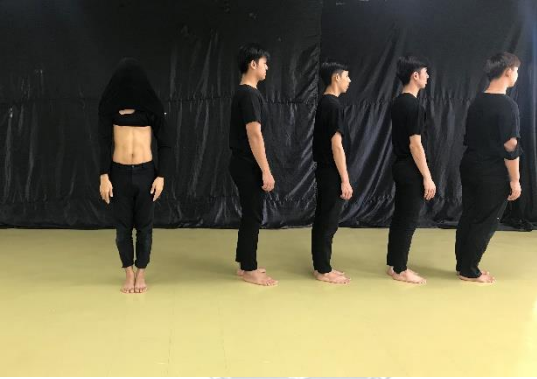

การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้

**องค์ 1 ความตายในศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารในศาสนาพุทธ** ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพตลอดจนการสื่อสารความหมายโดยนัยทางคตินิยมหรือปรีชาธรรม ได้แก่ การแต่งหน้าศพ การปิดหน้าศพ การรดน้ำศพ การมัดตราสัง การพระอภิธรรม พระสงฆ์นำหน้าศพ การเวียน 3 รอบ การตั้งศพและชักฟืน 3 ดุ้น และการแปรอัฐิ โดยมีรายละเอียด ดังนี้



ตารางที่ 4.9 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ครั้งที่ 2 องค์ 1 ฉาก 1


ที่มา : ผู้วิจัย


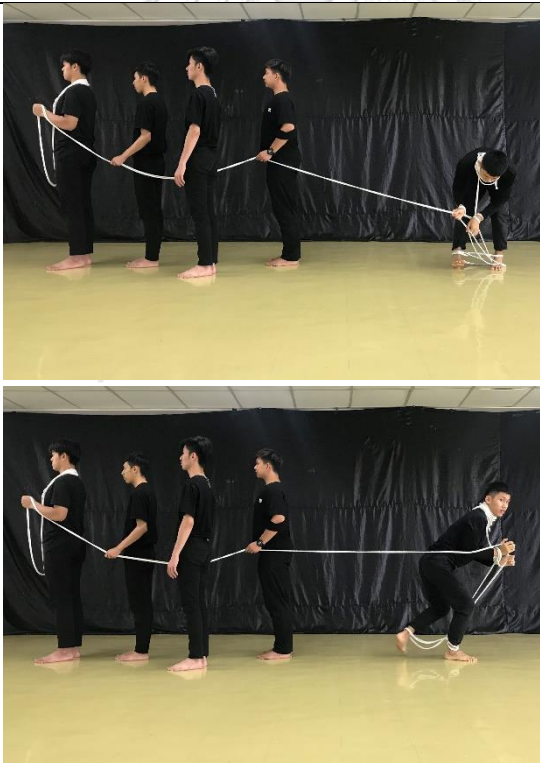
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องค์ 1</b> <b>ความตายใน</b> <b>ศาสนาพุทธ</b> ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวด้านหน้า ยืนทิ้งตัวมาด้านหน้าพร้อมก้มหน้าเล็กน้อย นักแสดงคนที่ 2 3 4 1 และ 5 หันตัวด้านหน้า ยืนตรง ศีรษะตรง</p>	<p>สื่อถึงการความตาย ศาสนาพุทธ</p>
<p><b>องค์ 1</b> <b>ความตายใน</b> <b>ศาสนาพุทธ</b> ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 2</p>		<p>นักแสดงคนที่ 1 สื่อถึงศพที่นอนประนมมือนักแสดงคนที่ 2 และ 3 สื่อถึงความตายในศาสนาพุทธนักแสดงคนที่ 4 และ 5 ใช้มือลูบที่หน้าสื่อถึงการแต่งหน้าให้กับศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวด้านหน้า ยืนตรงทึ่ง ตัวมาด้านหน้า ศีรษะตรง</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 3 หันด้านหน้า แล้วใช้ มือด้านนอกประกบกันเป็นท่าพนมมือไหว้ระดับ อกของนักแสดงคนที่ 1</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 และ 5 หันตัวเข้าหาด้านข้าง ของนักแสดงคนที่ 1 ใช้มือขวาลูบและวาดที่หน้า ของนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตรง นำเสื่อ ขึ้นมาปิดหน้า</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทาง ด้านซ้ายของเวที (หันหลังให้กับนักแสดงคนที่ 1 ยืนตรง</p>	<p>สื่อถึงการปิดหน้าศพ ปิดอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ ไม่ต้องเป็นสาเหตุของการ สร้างอกุศลกรรม</p>
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 4</p>		<p>นักแสดงนำเชือกพันที่ คอ มือ และเท้าสื่อถึงพิธี ตราสังศพ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ บ่วงรัดคอ หมายถึง ห่วงลูก บ่วงรัดมือ หมายถึง ห่วงภรรยาหรือสามี บ่วงรัด เท้า หมายถึง ห่วงทรัพย์ สมบัติ ซึ่งเป็นบ่วงที่ผูกมัดให้ อยู่ในวัฏสงสาร และลักษณะ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านขวาของเวที นั่งก้มศีรษะ แล้วค่อย ๆ ลุกขึ้นพนมมือไหว้ แล้วยืนขึ้นตัวตรง หันตัวไปทางด้านหลัง จากนั้นนอนหงายบนตัวนักแสดงคนที่ 2</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 3 เดินวนนำเชือกพันที่คอ มือ และเท้า ของนักแสดงคนที่ 1 จากนั้นหันด้านหน้า เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า ใช้มือด้านในจับเชือกเหยียดแขนตั้งระดับเข่า ก้มตัวและศีรษะลง</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 และ 5 เดินวนนำเชือกพันที่คอ มือ และเท้า ของนักแสดงคนที่ 1 จากนั้นหันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือด้านนอกจับเชือกเหยียดแขนตั้งกางออกด้านข้างระดับศีรษะ ศีรษะตรง</p>	<p>ของเชือกเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมมีนัยหมายถึงการติดอยู่ในบ่วงทั้งสาม</p>

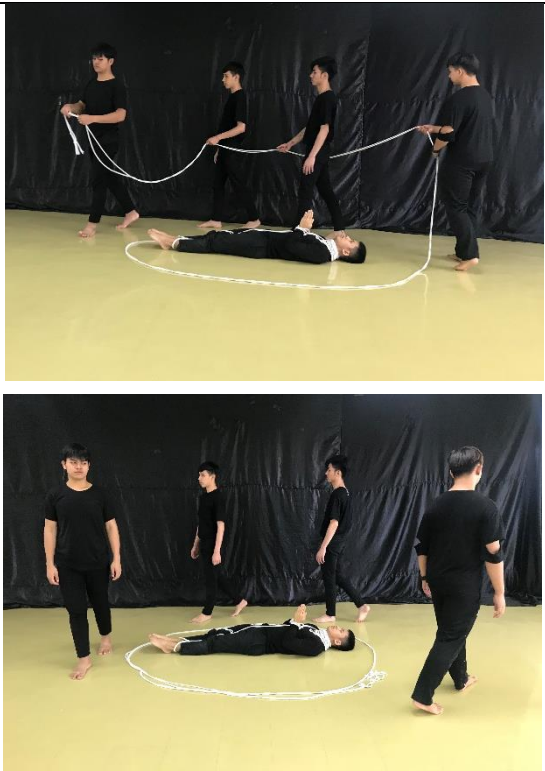

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนตะแคงด้านขวา หันศีรษะมาทางด้านหน้า มือที่ถูกมัดพนมมือไว้เหยียดแขนออกไปเล็กน้อย แล้วพลิกหงายตัวเก็บมือซ้ายมาแนบลำตัว มือขวาวางหงายราบไปกับพื้น แขนงอ</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทางด้านขวาของเวที ยืนเรียงกันและใช้มือทั้งสองข้างปฏิบัติท่าทางการใช้มือตักน้ำและรดน้ำลง</p>	<p>นักแสดง 4 คนยื่นมือสองข้างเสมือนการรดน้ำให้กับนักแสดงที่นอนอยู่สื่อถึงพิธีรดน้ำศพซึ่งเป็นการขอขมาโทษ ขอโหสิกรรมแก่ผู้ตายโดยมีน้ำเป็นพยาน</p>
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านซ้ายของเวที ยืนพนมมือไว้กลางอก ก้มศีรษะลงเล็กน้อย</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทางด้านขวาของเวที ยืนตัวตรงพนมมือไว้กลางศีรษะตรง</p>	<p>สื่อถึงพิธีสวดพระอภิธรรม ซึ่งเป็นการสอนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับจะได้พิจารณาในมรณานุสติ กัมมัฏฐาน</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านซ้ายของเวที เคลื่อนไหวร่างกายโดยใช้เชือกเป็นส่วนประกอบสำคัญ</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทางด้านขวาของเวที (หันหลังให้นักแสดงคนที่ 1) ยืนตัวตรงพนมมือไหว้กลางอก ศีรษะตรง</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 สื่อถึงจิตที่ยังคงวนเวียน และนักแสดงคนที่ 4 คนที่สื่อแทนพระสงฆ์</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านขวาของ เวที ยืนตัวตรง พนมมือไหว้ ศีรษะตรง</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทาง ด้านขวาของเวที ยืนตัวตรง ยืนในรูปแถวเหมือน ขบวนมือซ้ายจับเชือก</p>	<p>สื่อถึงพระสงฆ์นำหน้า ศพ ซึ่งเปรียบเสมือนการนำ ทางวิญญาณไปสู่สวรรค์</p>
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 9</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านซ้ายของ เวที เคลื่อนไหวร่างกายโดยใช้เชือกเป็น ส่วนประกอบสำคัญ</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทาง</p>	<p>สื่อถึงการนำทางขึ้นไป สวรรค์ และนักแสดงคนที่ 1 เคลื่อนไหวร่างกายพร้อมทั้ง เชือกสื่อให้เห็นถึงจิตที่ยังคง ติดอยู่กับบ่วงทั้ง 3 บ่วง</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 9 (ต่อ)</p>	<p>ด้านขวาของเวที ยืนตัวตรง ยืนในรูปแถวเหมือน ขบวนมือซ้ายจับเชือก</p>	
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 10</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันตัวไปทางด้านขวาของ เวที มือทั้งสองจับเชือกกระดบอก ก้าวเท้าเดินตาม นักแสดงอีก 4 คน</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไปทาง ด้านขวาของเวที เดินตัวตรงในรูปแบบขบวน มือซ้ายจับเชือก</p>	<p>สื่อถึงการนำทาง วิญญาณขึ้นไปสู่สวรรค์โดย ผ่านทางสายสัญญาณ นักแสดงคนที่ 1 เดินตาม นักแสดงทั้ง 4 คน สื่อถึงจิต ที่หลุดพ้นจากวัฏสงสารอัน เป็นทุกข์</p>
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 11</p>		<p>สื่อถึงพิธีเวียนศพ 3 รอบ หมายถึง สัตว์โลก ทั้งหลายต้องเวียนตายเวียน เกิดอยู่ในภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 11 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบลงกับพื้น ลำตัวตรง ศีรษะหันไปทางด้านซ้ายของเวที พนมมือไหว้กลางอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 เดินวนทางซ้าย มือ 3 รอบ พร้อมทั้งค่อย ๆ วาง เชือกวนรอบ นักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 12</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบลงกับพื้น ลำตัวตรง ศีรษะหันไปทางด้านซ้ายของเวที พนมมือไหว้กลางอก</p>	<p>สื่อถึงการยืนไว้อาลัย ให้กับผู้เสียชีวิต</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 12 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันด้านหน้า ยืนตัวตรงเป็นแถวหน้ากระดานอยู่ด้านขวามือ ของนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ความตายใน ศาสนาพุทธ ฉาก 1 ปลงสังขารใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 13</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายตัวตรงอยู่บนต้น ขาของนักแสดงทั้ง 4 คน ศีรษะหันไปทางด้าน ซ้ายของเวที พนมมือไว้กลางอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 นั่งตั้งเข่าซ้ายขึ้น ลำตัวตรง ศีรษะตรง</p>	<p>สื่อถึงการประดิษฐาน ศพเหนือเชิงตะกอน</p>

จากตารางที่ 4.9 การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ในองค์ 1 ฉาก 1 ผู้วิจัยได้  
ดำเนินการสร้างสรรค์ตามแนวทางการสร้างสรรค์ทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น โดยเริ่มจากการให้  
นักแสดงต้นสด (Improvisation) เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของกระบวนการทำการเคลื่อนไหว  
ต่าง ๆ และทำการลดทอนในสิ่งที่เห็นว่าอาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำเสนอ เลือกใช้รูปแบบ  
เรียบง่าย (Simplicity) แยกหมวดหมู่เป็นช่วงของการแสดง ใช้วิธีการเทียบเคียงความคล้ายคลึงเข้ามา  
สร้างความต่อเนื่อง และเชื่อมโยงช่วงต่าง ๆ ของกระบวนการทำให้เกิดความสับสนไหลในการทดลอง  
สร้างสรรค์ที่จะทำให้การแสดงสามารถสื่อสารสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น  
อีกทั้งการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวจากแนวคิดข้างต้น ได้มีการออกแบบลีลาโดยใช้อุปกรณ์เพื่อ  
การสื่อสารในการนำเสนอให้ชัดเจน ตลอดจนถึงยังคงให้ความสำคัญกับการใช้อุปกรณ์ในทุกกระบวนการ

การเคลื่อนไหว นอกจากนี้ ธนกร สรรยัวรวิภา ยังได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งนี้ ไว้ว่า

ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นนอกจากการนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบการแสดงแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการที่ทำให้ผลงานน่าสนใจมากขึ้น คือ ผู้สร้างสรรค์อาจจะต้องตีความของข้อมูลและนำเสนอการออกแบบท่าทางตามกรอบแนวคิดโดยไม่จำเป็นต้องใช้นักแสดงจำนวนมาก ซึ่งวิธีการนี้อาจจะกระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมได้มากกว่า (ธนกร สรรยัวรวิภา, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

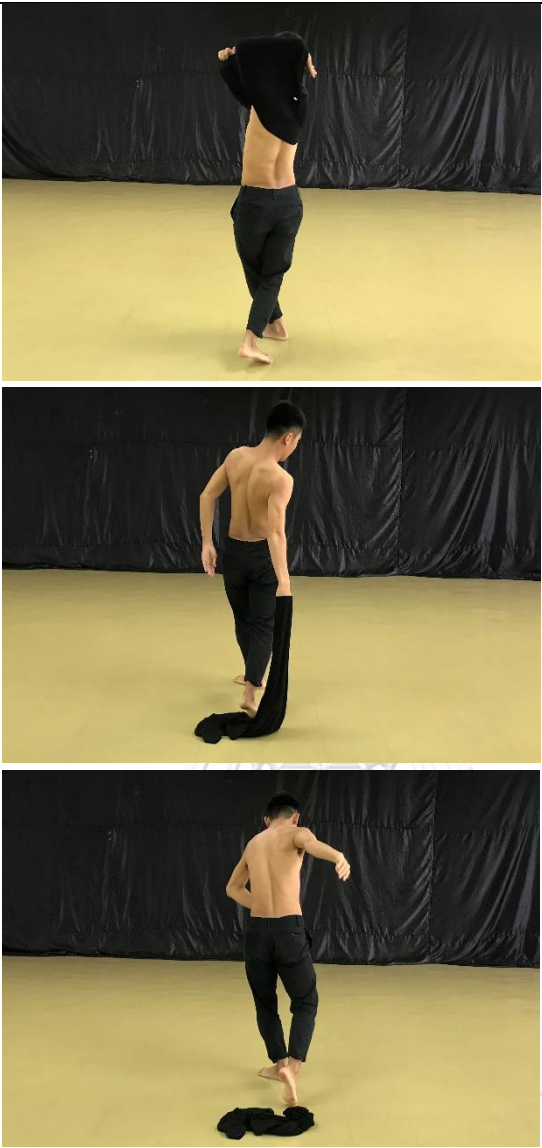

จากทรรศนะข้างต้นเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ลีลาการเคลื่อนไหวและอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ แต่จำนวนนักแสดงก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้แนวคิดปรากฏชัดเจนในการแสดง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยออกแบบสร้างสรรค์ผลงานในฉาก 2 รูปแบบประเภทการแสดงเดี่ยว โดยนายณัฐวุฒิ หลวงขวา


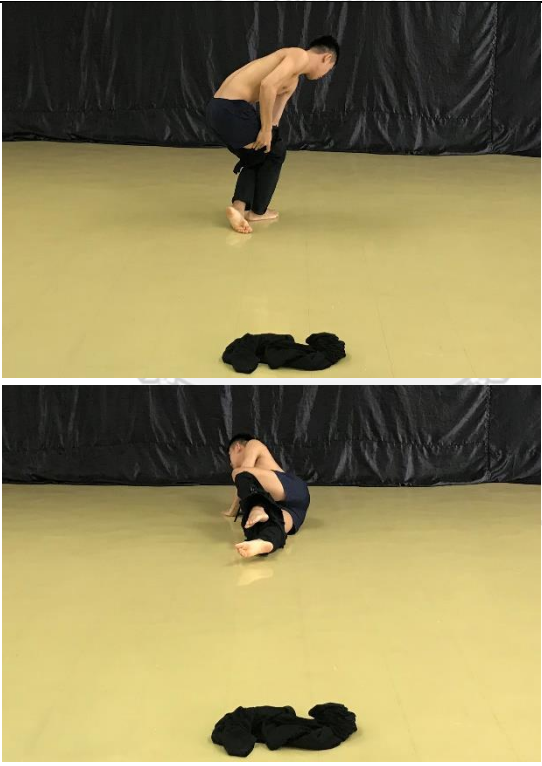
**องค์ 1 ความตายในศาสนาพุทธ ฉาก 2** ความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทั้งด้านความเชื่อและด้านปรัชญาศาสนา ได้แก่ เมื่อมนุษย์ตายแล้วไม่สามารถทำอะไรติดตัวไปได้ นอกจากบุญและบาปที่ได้กระทำขณะที่มีชีวิตอยู่ ชีวิตหลังความตายหรือวิญญาณต้องเดินทางต่อไปตามกรรม และความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในสังสารวัฏ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

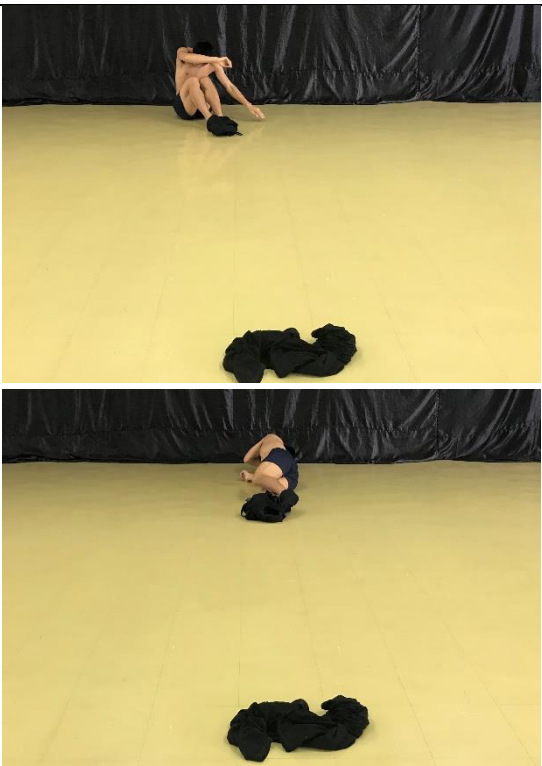

ตารางที่ 4.10 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 องค์ 1 ฉาก 2

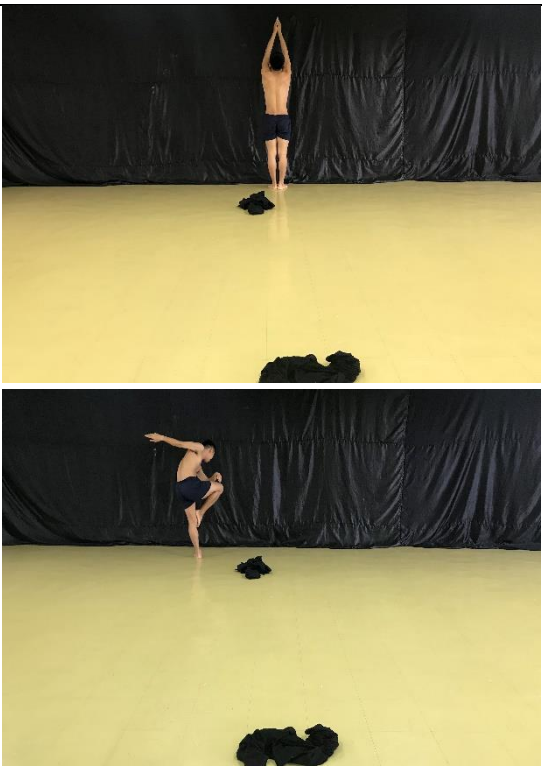

ที่มา : ผู้วิจัย

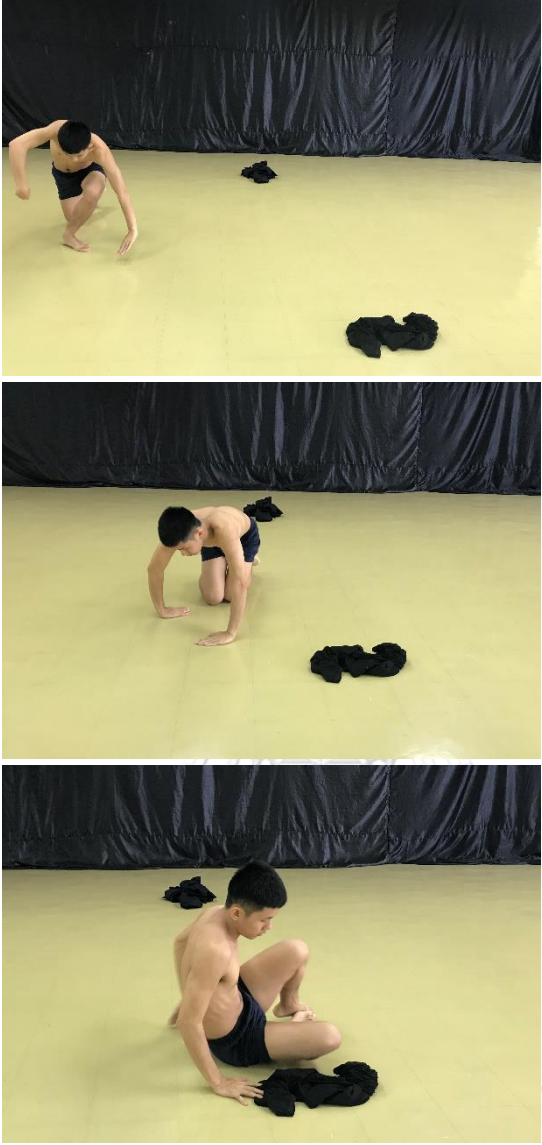
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 1	 นักแสดงหันหลัง ยืนตัวตรง	สื่อถึงการละทิ้งสังขารและการคงเหลือเพียงจิตวิญญาณของชีวิตหลังความตาย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงหันหลัง เคลื่อนไหวด้วยลีลาในการ ถอดเสื้อ พร้อมทั้งค่อย ๆ ก้าวเท้าเดิน</p>	<p>สื่อถึงการที่ตายแล้วจิต วิญญาณไม่สามารถนำอะไร ติดตัวไปได้</p>
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน</p>		<p>สื่อถึงหลังความตายจะมี เพียงแค่พลังบุญและบาป เท่านั้นที่จะติดตามดวงจิต วิญญาณไปได้</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
ศาสนาพุทธ ท่าที่ 3	 <p data-bbox="475 745 1018 902">นักแสดงหันหลัง เขยียดแขนทั้งสองขึ้นเหนือศีรษะ แล้วค่อย ๆ ลดมือไปด้านหน้า พร้อมทั้งค่อย ๆ ก้าวเท้าเดิน</p>	
<b>องก์ 1</b> <b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 4	 <p data-bbox="475 1697 1018 1910">นักแสดงหันหลัง เคลื่อนไหวด้วยลีลาในการถอดกางเกง พร้อมทั้งค่อย ๆ ก้าวเท้าเดิน แล้วล้มตัวลงตะแคงตัวหันหน้าไปทางด้านขวาของเวที หันศีรษะไปทางด้านหลังของเวที</p>	<p data-bbox="1050 925 1369 1070">สื่อถึงการที่ตายแล้วจิตวิญญานไม่สามารถนำอะไรติดตัวไปได้</p>

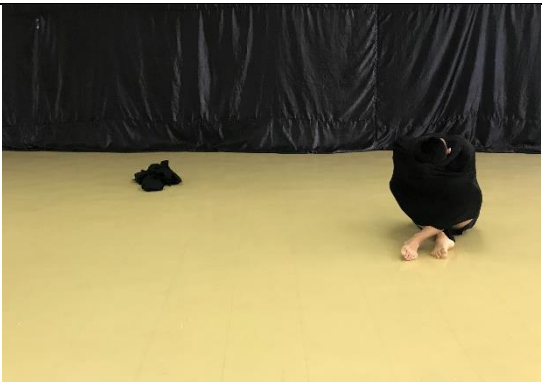


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า เคลื่อนไหวด้วยลีลา การถอดกางเกงในลักษณะการนั่ง การนอน ตะแคงทางซ้าย-ขวา หันศีรษะไปทางด้านหลัง ของเวที</p>	<p>สื่อถึงการที่ตายแล้วจิต วิญญาณไม่สามารถนำอะไร ติดตัวไปได้</p>
<p>องก์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 6</p>		<p>สื่อถึงความต้องการหลุด พ้นและพยายามละทิ้งทุก อย่างในโลกมนุษย์</p>


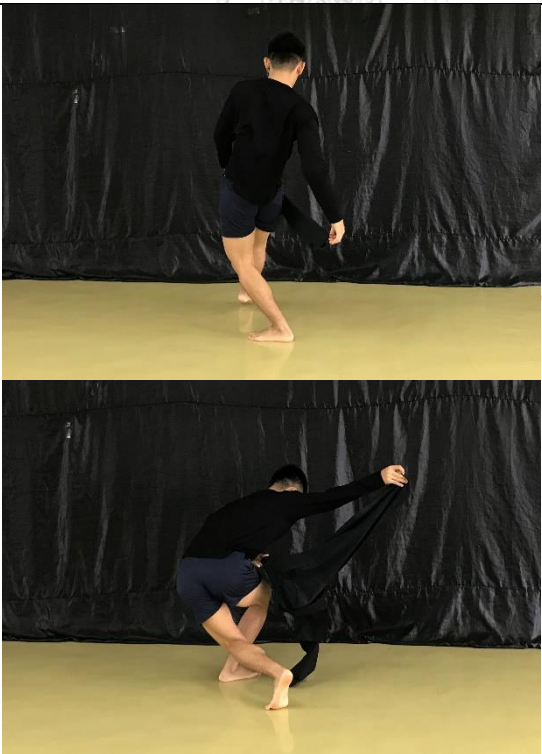
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 6 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหันหลัง ยืนตัวตรง ค่อย ๆ เหยียดแขนทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะ มือประกบกันในท่าพนมมือไหว้ และแกว่งมือออกไปด้านขวาข้างลำตัวพร้อมกับเท้าขวา ยกขึ้น โน้มลำไปข้างหน้า ตัวเล็กน้อย</p>	
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนตัวและหันตัวไปทางด้านขวาของเวที ใช้เท้าขวาก้าวหน้าพร้อมกับย่อตัวลงและก้มตัวลง มือทั้งสองข้างแตะพื้น ในลักษณะท่าคลาน</p>	<p>สื่อถึงความพยายามที่จะเดินทางไปข้างหน้า</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า ก้มตัวและก้มหน้าลง แขนทั้งสองค้ำยันพื้น จากนั้นค่อย ๆ หมุนพลิกตัว ไปทางขวามือในลักษณะครึ่งวงกลม พร้อมทั้งนั่ง ลง</p>	<p>สื่อถึงการเวียนกลับมา เกิดตามความเชื่อศาสนาพุทธ</p>





บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 9</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า ยืนขึ้น ก้มตัว และ ศีรษะลง พร้อมทั้งหยิบเสื้อ จากนั้นหันไป ทางด้านหลัง ก้มตัวลงพร้อมกับสวมเสื้อ เดินไป ทางด้านหลังเล็กน้อย</p>	<p>นักแสดงนำเสื้อผ้ามืดกลับมา สวมอีกครั้ง สื่อถึงการเวียน กลับมาเกิดตามความเชื่อ ศาสนาพุทธ</p>
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 10</p>		<p>นักแสดงนั่งเหมื่อน ลักษณะของทารกที่อยู่ใน ครรภ์มารดา สื่อถึงการเวียน กลับมาเกิดตามความเชื่อ ศาสนาพุทธ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ทำที่ 10 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหันตัวเฉียงไปทางด้านขวาของเวที นั่งลงชันเข่า กอดเข่าทั้งสองข้างโดยใช้เสื้อคลุม และกัมศิระชะลง</p>	
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ทำที่ 11</p>	 	<p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วย ท่าทางการสวมเสื้อ ซึ่งสื่อถึง การคลอตอกมาจากกรรม มารดา การเจริญเติบโต และ การดำเนินชีวิต</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 11 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหันตัวไปทางด้านขวาของเวที ค่อย ๆ เดินไปด้านหลัง ตั้งตัวขึ้น เหยียดแขนทั้งสองขึ้นเหนือศีรษะพร้อมทั้งกางแขนออก จากนั้นตั้งเข่าขวาขึ้น ก้มตัวลง เหยียดแขนซ้ายไปข้างหน้า มือซ้ายแตะพื้น แล้วยืดตัวขึ้น เหยียดแขนขวาขึ้นเหนือศีรษะ มือซ้ายดึงแขนเสื้อข้างขวา สายตามองมือขวา</p>	
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 12</p>		<p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยท่าทางการสวมกางเกง ซึ่งสื่อถึงการคลอตออกมาจากกรรมมารดา การเจริญเติบโต และการดำเนินชีวิต</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 12 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหันหลัง นั่งลงคุกเข่าและพลิกตัวหันไปทางด้านขวาของเวที พร้อมทั้งเหยียดกางเกง จากนั้นหันไปทางด้านหลัง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลุกขึ้นยืนใส่กางเกง โดยใส่ขาขวาก่อน แล้วจึงหันไปทางด้านซ้ายของเวที พร้อมทั้งใส่กางเกงขาซ้าย</p>	
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 13</p>	 <p>นักแสดงหันตัวด้านหน้า ลำตัวตรง เท้าชิด มือทั้งสองข้างแนบลำตัว</p>	<p>สื่อถึงหยุดการเดินทาง</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 14</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า นั่งคุกเข่า ก้มหน้าและ ก้มตัวลงเล็กน้อย พนมมือไหว้ที่ศีรษะ</p>	<p>สื่อถึงการระลึกถึง พระพุทธรูปศาสนา</p>
<p>องค์ 1 ความตาย ในศาสนา พุทธ ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 15</p>		<p>สื่อถึงการกลับมาสู่ ความตาย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องก์ 1</b> <b>ความตาย</b> <b>ในศาสนา</b> <b>พุทธ</b> ฉาก 2 ชีวิตหลัง ความตายใน ศาสนาพุทธ หน้าที่ 15 (ต่อ)	นักแสดงค่อย ๆ ล้มตัวลงนอนหงายราบไปบนพื้น มือซ้ายแตะที่อก มือขวาแตะพื้นเหนือศีรษะ จากนั้นมือทั้งสองแนบข้างลำตัว	

จากตารางที่ 4.10 การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ในองก์ 1 ฉาก 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองและพัฒนาลีลาจากการเคลื่อนไหวและเทคนิคในการแสดงตามทักษะของนักแสดง โดยมุ่งออกแบบลีลาที่เน้นการเคลื่อนไหวร่างกายและลีลาที่สื่อถึงความเชื่อความหลังความตาย ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมมาเป็นข้อมูลในการกำหนดโจทย์จากการตีความจากคำว่า “ชีวิตหลังความตาย” ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบลีลาตามจินตนาการสู่การแสดงที่เป็นรูปธรรม ดังที่สมพร พูราจ ได้กล่าวว่า

นักแสดงต้องใช้การเคลื่อนไหวและสร้างภาพในเชิงรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน คนดูก็ต้องติดตาม ตั้งใจ และใช้จินตนาการไปพร้อม ๆ กับนักแสดง เพื่อให้ภาพที่เห็นประสานกับความคิดเกิดเป็นความเข้าใจเชิงนามธรรม ด้วยกระบวนการนี้ ทั้งนักแสดงและผู้ชมจึงจะสามารถเปิดมิติไปสู่จินตนาการอีกชั้นหนึ่ง จินตนาการที่เป็นสากลและไม่มีที่สิ้นสุด (สมพร พูราจ, 2554: 168)

ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวองก์ 1 ฉาก 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองสร้างสรรค์โดยใช้นักแสดงเพียงคนเดียวในการแสดงเพื่อให้ได้การสื่อสารตามแนวคิดที่ชัดเจนขึ้น ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวเริ่มจากการให้นักแสดงต้นสด (improvisation) เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของกระบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ และทำการลดทอนในสิ่งที่เห็นว่า

อาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำเสนอ อีกทั้งมีการออกแบบลีลาจากการตีความเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตาย ผนวกกับจินตนาการและประสบการณ์ของผู้วิจัยโดยเลือกใช้ท่าทางที่กระตุ้นการตีความและจินตนาการของผู้ชมซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance)

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดงองค์ 1 ทั้ง 2 ฉากนี้ เห็นได้ว่าผู้วิจัยได้คำนึงถึงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาพุทธที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตาย นำมาวิเคราะห์ พัฒนา สร้างสรรค์ สู่กระบวนการออกแบบลีลา ตลอดจนมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในการถ่ายทอดแนวคิดอย่างชัดเจนและตรงประเด็น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สู่การค้นสด (Improvisation) เพื่อค้นหาลีลาตามความถนัดของนักแสดง ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ลื่นไหล จากนั้นจึงคัดเลือกท่าทางการเคลื่อนไหวที่มีความชัดเจนในการนำเสนอ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ส่วนตัวตลอดจนผู้เชี่ยวชาญให้การประเมินและข้อเสนอแนะในการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดงสู่กระบวนการสร้างสรรค์ต่อไป

จากการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 5 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่พบและแนวทางสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

ตารางที่ 4.11 สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 2  
ที่มา : ผู้วิจัย

องค์ประกอบ นาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบบท การแสดง	การแสดงมีการแบ่งองค์สำหรับ การแสดงตลอดจนนำเสนอประเด็นที่ ชัดเจนและตรงไปตรงมา แต่ในการ ออกแบบบทยังสามารถเพิ่มเติม รายละเอียดในการนำเสนอตาม แนวคิดจากการศึกษาข้อมูลจะทำให้ การแสดงน่าสนใจมากยิ่งขึ้น	ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและ พัฒนาบทตลอดจนเพิ่มเติม รายละเอียดในบทการแสดง

องค์ประกอบ นาฏยศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การคัดเลือกนักแสดง	เนื่องจากนักแสดงมีทักษะและความถนัดที่แตกต่างกัน ตลอดจนนักแสดงบางคนมีประสบการณ์ด้านการแสดงไม่มากนักจึงส่งผลให้นักแสดงเกิดความไม่มั่นใจในการเคลื่อนไหว และทำให้ลีลาการเคลื่อนไหวไม่ลื่นไหล	คัดเลือกนักแสดงใหม่ที่มีทักษะ ความถนัด และประสบการณ์ใกล้เคียงกันหรือฝึกซ้อมให้มากขึ้นให้นักแสดงคุ้นชินกับสิ่งที่ตนเองต้องกระทำเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจความคล่องแคล่วและจะได้มีสมาธิในการเคลื่อนไหวมากขึ้น
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	ลีลาการเคลื่อนไหวที่เลือกใช้ในการแสดงฉาก 1 สื่อสารให้เห็นถึงแนวคิดความตายและพิธีศพไม่ชัดเจนเท่าที่ควร	ปรับเปลี่ยนการจัดวางลีลาการเคลื่อนไหวในแต่ละช่วงให้เกิดความสอดคล้องกันและชัดเจนตามแนวคิดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสับสน
การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง	การคัดเลือกอุปกรณ์มีความสอดคล้องตามแนวคิด แต่ยังไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจน ตลอดจนการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวจะต้องให้มีความสัมพันธ์กับอุปกรณ์ประกอบการแสดงมากยิ่งขึ้น	ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวให้มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับอุปกรณ์การแสดง
การออกแบบเสียงประกอบการแสดง	การเลือกใช้เสียงมีความเหมาะสมกับแนวคิด แต่หากมีการค้นหาเสียงที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดมาใช้จะทำให้ผลงานเกิดความน่าสนใจมากขึ้น	ศึกษาเสียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในพิธีกรรมเพื่อนำมาสร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ในการนำเสนอ



### 4.2.1.3 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3

จากที่ผู้วิจัยได้ทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้พบปัญหา จุดบกพร่อง และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ตลอดจนนำมาเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 ในแต่ละองค์ประกอบจะมีส่วนที่ผู้วิจัยคงไว้ และมีการแก้ไขตลอดจนออกแบบสร้างสรรค์เพิ่มเติมตามคำแนะนำสำหรับการพัฒนาผลงาน การออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ครั้งนี้ประกอบไปด้วย การทดลอง 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ดังต่อไปนี้

#### 1) การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 3

การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 3 ผู้วิจัยยังคงไว้ซึ่งแรงบันดาลใจในการแสดงและโครงเรื่องของการแสดง โดยการผนวกแนวคิดพุทฺธวัฒนธรรมเข้าด้วยกันกับแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นข้อมูลในการออกแบบบทการแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้โดยใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ซึ่งเป็นเทคนิคทางด้านทัศนศิลป์ มาเป็นแนวทางในการแบ่งช่วงการแสดง ทั้งนี้ นราพงษ์ จรัสศรี ได้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นของการนำเทคนิคการปะติดมาใช้ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ว่า

เทคนิคการปะติด สามารถนำมาใช้ออกแบบบทการแสดงในการนำเสนอได้ 2 วิธี คือ 1) นำเสนอโดยการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการสื่อความหมายภายใต้แนวคิดเดียวกัน อาทิ ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ชุด อ้างว่าง (Loneliness) โดย นราพงษ์ จรัสศรี ที่นำเสนอแนวคิดความเหงา ผ่านท่าทางสัญลักษณ์ เช่น นักแสดงพายเรือ นักแสดงถือลูกโลก นักแสดงจูงสุนัข เป็นต้น ซึ่งการนำเสนอสัญลักษณ์ดังกล่าวเกิดจากการตีความของผู้สร้างสรรค์ภายใต้แนวคิดเดียวกัน 2) นำเสนอโดยการหยิบยกเพียงประเด็นสำคัญหรือประเด็นที่ผู้สร้างสรรค์สนใจนำมาออกแบบ โดยไม่จำเป็นต้องลำดับเหตุการณ์หรือร้อยเรียงเรื่องราว (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยจึงออกแบบบทการแสดงโดยการหยิบยกประเด็นที่สามารถนำเสนอแนวคิดผ่านลีลาการเคลื่อนไหวได้อย่างชัดเจนเป็นสำคัญ ประกอบด้วยประเด็นความตายของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ที่มีความสอดคล้องกับพิธีศพอันมี

ความหมายโดยนัยทางด้านปรัชญาศาสนา และประเด็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ทั้งนี้ ผู้วิจัยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของลีลาการเคลื่อนไหวมากกว่าการร้อยเรียงเรื่องราวตามลำดับสถานการณ์จริง ซึ่งในครั้งนี้นักวิจัยได้ปรับแก้โครงสร้างบทการแสดงเป็น 2 องก์ ดังนี้

**องก์ 1 ปลงสังขาร** เป็นการนำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย ตลอดจนพิธีศพและคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีศพศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ แบ่งออกเป็น 4 ฉาก ประกอบด้วย

ก) ฉาก 1 ชีวิตและความตาย นำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย คือ ความตายเป็นสัจธรรมแห่งสิ่งมีชีวิต เมื่อถึงเวลาไม่มีมนุษย์คนใดสามารถหลีกเลี่ยงความตายได้

ข) ฉาก 2 ความตายในศาสนาพุทธ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาพุทธ

ค) ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาอิสลาม

ง) ฉาก 4 ความตายในศาสนาคริสต์ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์

**องก์ 2 หลังความตาย** นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน แบ่งออกเป็น 3 ฉาก ประกอบด้วย

ก) ฉาก 1 เส้นทาง การตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง ชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา

ข) ฉาก 2 กรรม เป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา

ค) ฉาก 3 หลุดพ้น การพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึงเป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา เช่น การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน

## 2) การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 3

การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 3 ผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกนักแสดงใหม่โดยยังคงใช้วิธีการทราายเอ๊าท์ (Tryout) โดยมีการกำหนดเพศนักแสดงเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบทการแสดง อาทิ บทบาทของผู้ประกอบพิธี เช่น พระสงฆ์ บาทหลวง โต้ะอิหม่าม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทของนักแสดงชาย ตัวอย่างสถานการณ์ในพิธีกรรมเช่น ศาสนาอิสลามจะต้องให้ลูกชายหรือญาติสนิทชายละหมาดศพ หากไม่มีจึงอนุโลมให้โต้ะอิหม่ามเป็นผู้ละหมาดศพ นอกจากนี้ในขั้นตอนการประกวดศพในศาสนาพุทธนิยมนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน 4 หรือ 8 รูป ในการประกวดศพ จึงส่งผลให้ผู้วิจัยกำหนดจำนวนนักแสดงเป็น 5 คน ในการสื่อสัญลักษณ์แทนบทบาทพระสงฆ์ จำนวน 4 รูป และสื่อสัญลักษณ์แทนบทบาทศพ จำนวน 1 คน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักแสดงชายจำนวน 5 คน แสดงลีลาการเคลื่อนไหวตั้งแต่ต้นจนจบการแสดงตามทฤษฎีน้อยแต่ได้มาก (Less is More) และตามแนวคิดความเรียบง่าย (Simplicity) กล่าวคือ มีการใช้นักแสดงจำนวนน้อยในการแสดงลีลาการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องทั้งการแสดง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและการมีพลังในการเคลื่อนไหวของนักแสดง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดแนวคิดผ่านการแสดงได้ชัดเจนโดยปราศจากการสร้างความสับสนให้กับผู้ชม อีกทั้งผู้วิจัยได้คำนึงถึงเรื่องทักษะและความสามารถเป็นสำคัญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักแสดงจะต้องมีความรับผิดชอบในการฝึกซ้อมและฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ มีปฏิภาณไหวพริบในแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างทำการทดลอง ผนวกกับความมุ่งมั่นและตั้งใจของนักแสดงในการเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวและลีลาการเคลื่อนไหวที่ผู้วิจัยได้ทำการปฏิบัติการทดลอง และเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ได้จากการพัฒนาปรับปรุงผลงานอย่างสม่ำเสมอ ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักแสดงที่แสดงถึงความมีคุณภาพ ไว้ว่า

นักเต้นที่คุณภาพควรมีความเป็นศิลปินในตนเอง สามารถสื่อสารกับผู้ชมให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งและเป็นที่จดจำมากกว่าการเต้นที่ใช้เทคนิคเพียงอย่างเดียว นักแสดงที่ดีต้องปฏิบัติตนเป็นแบบน้ำไม่เต็มแก้ว เรียนรู้การขอบคุณและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงจะถือได้ว่าเป็นนักแสดงมืออาชีพ (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2561)

ดังนั้นในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกนักแสดงชายจำนวน 5 คน ดังนี้

ตารางที่ 4.12 นักแสดงในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายณัฐภูมิ หลวงขวา</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายณัฐชยา ฟักกลาง</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายนครินทร์ เลิศจามิกร</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 1</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>

ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	<p>นายสุรชัย นิลขลัง</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ตะวันตก ชั้นปีที่ 1</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ร่วมสมัย</p>
	<p>นายสาโรจน์ แซ่ตัน</p> <p>นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3</p> <p>มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา</p>	<p>นาฏศิลป์ไทย</p>

จากตารางที่ 4.12 ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกนักแสดงที่มีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ อีกทั้งนักแสดงทั้งหมดเป็นผู้มีประสบการณ์ ทั้งประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่สำหรับเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความคิดที่นำไปสู่การต่อยอดและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพได้ ในการคัดเลือกนักแสดงในครั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงนักแสดงที่มีเคยประสบการณ์ในลีลาการเคลื่อนไหวในแบบนาฏศิลป์และยังสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านสีหน้าในแบบละครได้ อีกทั้งนักแสดงสามารถนำเสนอผลงานเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เป็นอย่างดี

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 3

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งออกแบบลีลาตามแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยยังคงใช้วิธีการสร้างสรรค์การเต้นของ Butterwort และ Wildschut ที่ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ การต้นสด การพัฒนา การประเมิน และความคล้ายคลึงมาใช้เป็นสิ่งที่ช่วยในการเริ่มต้น คัดสรร รวบรวม และเจาะจงไปในสิ่งที่ต้องการ

ประกอบกับผู้วิจัยออกแบบสร้างสรรค์โดยใช้แนวคิดของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ที่ว่าด้วยเรื่องของการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวเน้นที่ใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีออกแบบโดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ผนวกกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ลีลาการเคลื่อนไหวให้สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มต้นจากวิธีการต้นสด (Improvisation) เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างผู้สร้างสรรค์และนักแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ต้องการนำเสนอแนวความคิดที่เป็นนามธรรมผ่านการแสดงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้วิจัยต้องอธิบายแนวคิดและการตีความตามจินตนาออกมาให้ชัดเจน

ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน เช่น การเดิน การวิ่ง การนอน การนั่ง เป็นต้น ตลอดจนท่าทางที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดลักษณะท่าทางในขั้นตอนพิธีศพหรือท่าทางที่คล้ายคลึงในการนำเสนออย่างตรงไปตรงมา และท่าทางที่สื่อความหมายจากการตีความของผู้วิจัยในประเด็นของแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับความตาย ซึ่งเป็นแนวคิดในเชิงนามธรรมที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอผ่านลีลาการเคลื่อนไหวให้เห็นเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้ความสำคัญระมัดระวังในการเลือกใช้ลีลาที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนมาก ดังที่ สมิท-อฮาร์ด (Smith-Autard) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

การเต้น คือ นามธรรม ในการเต้นอาจเกี่ยวข้องกับคน เหตุการณ์ ความรู้สึก หรือเพียงแค่การเคลื่อนไหว การจัดวางองค์ประกอบด้านการเต้นเป็นเพียงอารมณ์และแนวคิดส่วนบุคคล ถึงแม้ว่าความจริงใจในการสื่อความหมายจะถูกถ่ายทอดออกมาสู่ผลงานแต่นักเต้นจะไม่รู้สึกถึงสิ่งที่สะท้อนในการเต้น ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์จึงควรระมัดระวังในการเลือกใช้การเคลื่อนไหวผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึก เหตุการณ์ที่จะนำไปสู่ความหมายที่มีความหมายในแนวคิดด้านการเต้น (Smith-Autard, 2016: 7)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้คำนึงถึงการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวให้มีความสัมพันธ์กับอุปกรณ์ประกอบการแสดง ทั้งนี้เพื่อเป็นนำเสนอการใช้อุปกรณ์ให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวตามโครงสร้างบทการแสดง ดังนี้

**องค์ 1      ปลงสังขาร** ใช้ลีลาใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) เช่น ทำนั่ง ทำยืน ทำเดิน ทำนอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ท่าในชีวิตประจำวันที่ปรากฏและเทียบเคียงความคล้ายคลึงในขั้นตอนพิธีศพ เช่น การดักบิร การท้อศพ การมัดตราสัง

เป็นต้น อีกทั้งยังมีใช้เทคนิคลีลาการซ้ำ (Repetitive Movement) ตามสถานการณ์จริงที่ปรากฏในพิธีศพ

**องค์ 2 หลังความตาย** ใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมผสานกับลีลาการแสดงอารมณ์ความรู้สึกในแบบละคร (Acting) อีกทั้งยังมีการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) ในการสื่อความหมายถึงการทำความดี ความชั่ว ซ้ำ ๆ ขณะที่มีชีวิตอยู่ซึ่งส่งผลต่อชีวิตหลังความตาย ผ่านอิริยาบถต่าง ๆ ตลอดจนการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกทางสีหน้าของนักแสดง

#### 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 3

การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกออกตามลักษณะการใช้ประกอบการแสดง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

##### 4.1) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว

ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ปรากฏและสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดความตายและพิธีศพ อันได้แก่ ผ้าด้ายดิบสีขาว เชือกฝ้ายสีขาว ไม้ขีดไฟ ก้อนหินขนาดเล็กสีขาว ขุนขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้



ภาพที่ 4.2 ผ้าด้ายดิบสีขาว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

**ผ้าด้ายดิบสีขาว** เป็นผ้าที่ทอขึ้นโดยไม่มีการฟอกสี ในพิธีกรรมทางศาสนาได้มีการนำผ้าด้ายดิบมาใช้ในขั้นตอนของการห่อศพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผ้าด้ายดิบมาใช้ประกอบแสดงโดยสื่อถึงผ้าสำหรับห่อศพ อีกทั้งยังมีความหมายโดยนัยถึงความว่างเปล่า ทั้งนี้อุปกรณ์ดังกล่าวข้างต้นมีบทบาทสำคัญต่อการแสดงตามแนวคิดของผู้วิจัย ตลอดจนส่งผลต่อการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดงให้มีความสัมพันธ์กับอุปกรณ์การแสดงอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การแสดงในช่วงที่สื่อสารถึงการปลงสังขารในศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม



ภาพที่ 4.3 เชือกฝ้ายสีขาว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย



**เชือกฝ้ายสีขาว** เป็นอุปกรณ์เทียบเคียงสายสิญจน์สำหรับมัดตราสังในศาสนาพุทธและเชือกมัดศพในศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยนำเชือกฝ้ายมาใช้ในการแสดงเพื่อสื่อถึงอุปกรณ์สำหรับมัดศพในพิธีศพซึ่งเป็นการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เชือกฝ้ายในการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ดังการแสดงองค์ 1 ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ที่สื่อถึงเส้นทางชีวิตมนุษย์



ภาพที่ 4.4 ไม้ขีดไฟ : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3  
ที่มา : ผู้วิจัย

**ไม้ขีดไฟ** ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์จากการตีความตามจินตนาการของผู้วิจัยในขั้นตอนการชักฟืน 3 ดุ้น และการเผาศพในศาสนาพุทธ



ภาพที่ 4.5 ก้อนหินขนาดเล็กสีขาวขุ่น : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3  
ที่มา : ผู้วิจัย

**ก้อนหินขนาดเล็กสีขาวขุ่น** เป็นอุปกรณ์เทียบเคียงกระดูกหลังจากเสร็จสิ้นการเผาศพ ซึ่งผู้วิจัยใช้สำหรับการสื่อสารตามขั้นตอนการแปรอัฐิในศาสนาพุทธ



ภาพที่ 4.6 ขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

**ขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว** สื่อถึงการระลึกการไถ่บาปของพระเยซู ซึ่งในศาสนาคริสต์มีความเชื่อเกี่ยวกับขนมปังว่าเป็นกายหรือเนื้อของพระเยซู และเหล้าองุ่นหรือไวน์แดงว่าเป็นเลือดของพระเยซู ซึ่งเป็นอาหารมื้อสุดท้ายก่อนที่พระเยซูจะโดนตรึงกางเขน จึงกล่าวได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของความตายในศาสนาคริสต์

**4.2) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง**  
การสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการทดลองใช้กลืนเพื่อสร้างบรรยากาศในการแสดง โดยได้แรงบันดาลใจมาจากผลงานประติมากรรมร่วมสมัย Melting Void: Molds for the Mind โดย มณฑิเตอร์ บุญมา ทั้งนี้ ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับผลงานดังกล่าว ไว้ว่า

Melting Void: Molds for the Mind เป็นศิลปะจัดวางที่สัมพันธ์ไปกับพื้นที่ทั้งในเชิงกายภาพ และมีความโดดเด่นอีกประการคือ การผสมสื่อและการนำเสนอผลงานผสมผสานระหว่างภาพที่ใช้การมองเห็นกับการใช้สัมผัสอื่น ดังเห็นได้จากการออกแบบจัดวางผลงานให้มีผลต่อการรับรู้ของคนดู คือ การทำพื้นที่ให้ผู้ชมเข้าไปสัมผัสกลิ่นในผลงานสู่การเกิดจินตนาการของผู้ชม (ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2561)

นอกจากผลงานที่เป็นแรงบันดาลใจข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้แลกเปลี่ยนทรรศนะกับ อัมรินทร์ แรงเพชร ในฐานะของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางด้านศิลปกรรม และยุทธนา อัมระรงค์ ในฐานะของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ในประเด็นการสร้างบรรยากาศการแสดงด้วยกลิ่น ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกัน ว่า

การใช้กลืนสร้างบรรยากาศในการแสดงมักจะพบได้จากผลงานการแสดงที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยมักจะเป็นกลืนกายานที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา หากผู้วิจัยต้องการสร้างกลืนบรรยากาศในการแสดงด้วยกลืน อีกทั้งมีการเปลี่ยนลักษณะของกลืนไปตามบทบาทการแสดงก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าสนใจ ทั้งนี้ข้อควรคำนึง คือ ผู้วิจัยจะต้องเลือกใช้กลืนที่มีความสอดคล้องและมีความโดดเด่นในแนวคิดนั้น ๆ ตลอดจนกลืนที่ใช้ประกอบจะต้องปรากฏขึ้นอย่างทันทีทันใดพร้อมกับการแสดง (อัมรินทร์ แร่งเพ็ชร และยุทธนา อัมระรงค์, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

จากวิธีการนำเสนอผลงานประติมากรรมร่วมสมัยที่มุ่งนำเสนอให้ผู้ชมตีความจากกลืนข้างต้น ผนวกกับทฤษฎีของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการสร้างบรรยากาศการแสดงผลงานชิ้นนี้ด้วยกลืน โดยเริ่มจากการค้นหากลืนที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดความตายและพิธีศพในศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ จากนั้นปฏิบัติทดลองสร้างกลืนตามแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 2 ที่มีการนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงพิธีศพในศาสนาพุทธ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศโดยการใช้กลืนน้ำอบซึ่งปรากฏอยู่ในพิธีรดน้ำศพ และกลืนรูปที่ปรากฏอยู่ตลอดทุกขั้นตอนในพิธีศพศาสนาพุทธ

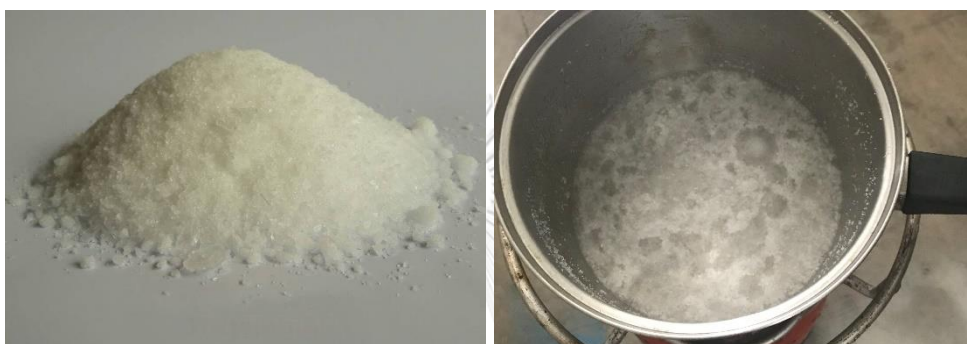


ภาพที่ 4.7 น้ำอบและกายาน : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้กำยานที่กลิ่นเหมือนธูปเพื่อให้ได้กลิ่นในระยะเวลาที่ยาวนานกว่าใช้ธูปจริง ในการทดลองสร้างกลิ่นผู้วิจัยเริ่มจากการจุดกำยานผนวกกับการฉีดพ่นน้ำอบด้วยขวดสเปรย์เพื่อให้กลิ่นของน้ำอบมีความฟุ้งกระจาย

ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3 ที่มีการนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงพิธีศพในศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศโดยใช้กลิ่นกลิ่นพิมเสน ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีอาน้ำศพในศาสนาอิสลาม



ภาพที่ 4.8 เกล็ดพิมเสนและหม้อต้ม : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

จากภาพข้างต้นผู้วิจัยทดลองสร้างกลิ่นโดยใช้วิธีการต้ม เกล็ดพิมเสน เมื่อเกล็ดพิมเสนเริ่มละลายจะเกิดการระเหยของกลิ่น ซึ่งระยะเวลาการคงอยู่ของกลิ่นขึ้นอยู่กับปริมาณของเกล็ดพิมเสนที่ใช้ต้ม

ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 4 ที่มีการนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงแนวคิดตลอดจนพิธีศพในศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศโดยการใช้กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้เทียบเคียงจากกลิ่นดอกไม้ในพิธีศพของศาสนาคริสต์ โดยใช้สเปรย์ปรับอากาศกลิ่นดอกคานธี



ภาพที่ 4.9 สเปรย์ปรับอากาศกลิ่นดอกคาเนชั่น : อุปกรณ์การแสดง ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองสร้างบรรยากาศด้วยกลิ่นประกอบการแสดง โดยดำเนินการดังกล่าวตามลำดับโครงสร้างบทการแสดงอย่างต่อเนื่องในแต่ละฉาก

### 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 3

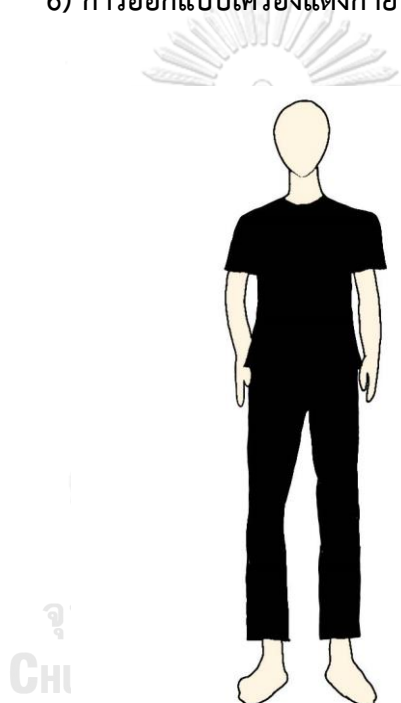
การออกแบบเสียง ครั้งที่ 3 ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากการชมผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head) ที่แสดงอยู่ในความเงียบตลอดทั้งการแสดง ทำให้ผู้ชมจดจ่ออยู่กับการเคลื่อนไหวของนักแสดง อีกทั้งยังสามารถสร้างจินตนาการได้อย่างอิสระ ดังที่ อัมรินทร์ แรงเพชร ได้กล่าวไว้ว่า “ความเงียบก็นับว่าเป็นการออกแบบเสียงประกอบการแสดงอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นตัวชี้้นำความคิดและจินตนาการของผู้ชมให้สามารถตีความได้หลากหลาย” (อัมรินทร์ แรงเพชร, สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2561) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ยุทธนา ชิตท้วม ที่ว่า

เสียงดนตรีเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสร้างสุนทรียะให้การแสดงและเป็นส่วนหนึ่งที่เปรียบเสมือนกรอบกำหนดจินตนาการของผู้ชมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในทางตรงกันข้ามหากผู้สร้างสรรค์ผลงานใช้ความเงียบในการแสดง ผู้ชมก็จะสามารถสร้างจินตนาการและตีความจากสิ่งที่เห็น ผนวกกับบรรยากาศและสถานการณ์ในขณะนั้นได้อย่างอิสระและมีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ชมผลงานในการตีความหมายกับสิ่งที่เกิดขึ้น  
(ยุทธนา ชิตท้วม, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561)

จากแรงบันดาลใจข้างต้นส่งผลให้ผู้วิจัยออกแบบเสียงเป็นความเจ็บ  
เพื่อมุ่งให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากความเจ็บ ตลอดจนถึงความเนื้อหาแนวคิดที่เกิดขึ้นในงาน  
สร้างสรรค์เพื่อให้ผู้ชมเกิดการจินตนาการมากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเสียงดนตรีประกอบอื่น ๆ  
ในการบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นหรือเล่าเรื่องราวการแสดง

### 6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 3



ภาพที่ 4.10 แบบร่างการออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย


การออกแบบเครื่องแต่งกายในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากแนวคิด  
เรื่องความตายในประเด็นพิธศพ ซึ่งผู้วิจัยจินตนาการและออกแบบเครื่องแต่งกายแบบเรียบง่าย  
(Simplicity) ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post Modern) มาประกอบการแสดง โดยมุ่งให้ผู้ชมเกิด  
ในงานสร้างสรรค์มากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเครื่องแต่งกายอื่น ๆ ด้วยเครื่องแต่งกายแบบล้าลอง  
ประกอบด้วย เสื้อยืดและกางเกงยืตสีดำ เพื่อให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของนักแสดง อีกทั้งสีดำ  
แสดงถึงนัยถึงความลึกลับ ซึ่งผู้วิจัยได้ตีความจากจินตนาการ ว่า ถึงแม้ว่าการตายเป็นสัจธรรม

ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนโดยที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ตาม คติธรรมทางศาสนาที่ปรากฏในพิธีศพอันเป็นสิ่งยึดถือปฏิบัติด้วยเชื่อว่าชีวิตหลังความมียังอยู่จริง แต่ทว่าในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครสามารถล่วงรู้ได้เลยว่าชีวิตหลังความตายเป็นอย่างไร จึงนับได้ว่า ในอีกแง่มุมหนึ่งความตายก็เป็นสิ่งที่ลึกลับสำหรับชีวิตมนุษย์

จากที่ผู้วิจัยได้ทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ครั้งที่ 2 ผู้วิจัย พบปัญหา จุดบกพร่อง และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์เพื่อนำมาเป็นแนว ทางแก้ไขและพัฒนาการทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งที่ 3 โดยได้ทำการปรับแก้ ตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเชิงลึกอันนำไปสู่การสร้างบทการแสดง การหาความเชื่อมโยง ของลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความสั่นไหวของกระบวนท่าทาง การค้นหาและนำอุปกรณ์ ประกอบการแสดงมาใช้เพื่อให้สามารถสื่อสารแนวคิดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาผลงาน สร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียง ประกอบการแสดง การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้



#### ตารางที่ 4.13 การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 1		ฟ้าขาวที่วางบนพื้น สื่อนัยถึง ความว่างเปล่าทั้งก่อนการเกิดของ สังขาร และหลัง จากดับสังขาร การวางเชือกที่ราบเรียบ ไม่มีปมและ การวางเชือกซ้อนกันหรือเป็นปมเชือก เปรียบเสมือนเส้นทางของชีวิตมนุษย์ ที่มีทั้งความราบรื่นและมีอุปสรรค

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเดินออกมายืนตรงกลางด้านหลังของผ้าขาว คล้องเชือกที่แขนขวา ค่อย ๆ เดินวนรอบผ้าขาวพร้อมกับใช้มือซ้ายปล่อยเชือกราบลงกับพื้นเป็นวงกลม สายตาก็มองเชือกที่พื้น แล้วเดินกลับไปอยู่จุดตรงกลางหลังผ้าขาว</p>	
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 2</p>		<p>สื่อถึงชีวิตมนุษย์ เมื่อมี การเกิด ก็ย่อมต้องพบเจอกับการตายที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้เลย</p> <p>นำเข้าสู่ความตายของศาสนาพุทธโดยใช้ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือ การพนมมือไหว้</p> <p>จากนั้นนักแสดงจะลุกขึ้นมาแสดงท่าทางด้วยการเดินและนอนซ้ำอีก สื่อถึงแนวคิดการเวียนว่ายตายเกิดในศาสนาพุทธ</p>





บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า พนมมือไหว้ กลางอก ศีรษะตรง จากนั้นค่อย ๆ นอน หงายราบไปกับพื้นโดยเท้าหันไปทางด้าน หลัง</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงเดินวนรอบผ้าขาวเป็นแนว เดียวกับเชือกและเดินเหยียบบนเชือกที่ วางราบบนพื้น โดยที่</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- นักแสดงคนที่ 1 พนมมือไหว้กลาง อก</li> <li>- นักแสดงคนที่ 2 มือซ้ายแตะที่ ด้านหน้าไหล่ขวา มือซ้ายแนบลำตัว</li> <li>- นักแสดงคนที่ 3 เก็บมือทั้งข้างระดับ ท้อง</li> <li>- นักแสดงคนที่ 4 มือทั้งสองข้างแตะ ที่หน้าผาก แล้วแยกมือออกลดลงด้านข้าง ลำตัว</li> </ul>	<p>สื่อถึงการเกิดมาของชีวิต ไม่ว่าจะ จะศาสนาใดก็ตาม ก็จะต้องดำเนินอยู่ บนเส้นทางของชีวิต จนกว่าจะพบกับ ความตาย</p> <p>การเดินเหยียบบนเชือก สื่อไปยัง การดำเนินชีวิตขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ของ มนุษย์ ประกอบด้วย การเดินบน เชือกที่ราบเรียบไม่มีปม เปรียบ เสมือนการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น และการเดินบนเชือกที่วางซ้อนกัน หรือเป็นปม เปรียบเสมือนการเนิน ชีวิตที่พบเจออุปสรรค ซึ่งเป็น สัจธรรมแห่งชีวิตที่มนุษย์ทุกคนต้อง พบเจอ ไม่ต่างจากความตาย</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	<p>- นักแสดงคนที่ 5 มือขวาแตะที่ ด้านหน้าไหล่ซ้าย มือซ้ายแนบลำตัว จากนั้นในขณะที่เดินวนนักแสดง ปฏิบัติสลับกันในท่าทางสัญลักษณ์ของแต่ละศาสนาโดยไม่ได้มีการกำหนดตายตัว</p>	
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 4</p>	<div data-bbox="469 745 938 1070" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบไปกับพื้น หันเท้าออกมาทางด้านหน้า พนมมือไหว้ระหว่างอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 เดินวนเป็นวงกลมต่อเนื่อง โดยที่</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- นักแสดงคนที่ 2 มือซ้ายแตะที่อก มือขวาแนบลำตัว</li> <li>- นักแสดงคนที่ 3 เก็บมือทั้งข้างระดับท้อง</li> <li>- นักแสดงคนที่ 4 มือทั้งสองข้างแตะที่หน้าผาก แล้วแยกมือออกลดลงด้านข้างลำตัว</li> <li>- นักแสดงคนที่ 5 มือขวาแตะที่ด้านหน้าไหล่ซ้าย มือซ้ายแนบลำตัว</li> </ul>	<p>นักแสดงที่อยู่ตรงกลางนำเข้าสู่ความตายในศาสนาพุทธ ในขณะที่นักแสดงคนอื่นยังคงปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ในศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ซึ่งหมายถึงยังคงมีการดำเนินชีวิต</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 4 และ 5 เดินวนเป็นวงกลมต่อเนื่อง โดยที่ปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในศาสนา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองกางออกแขนตั้งระดับไหล่ อยู่ตรงกลางด้านหลังของผ้าขาว ศีรษะตรง จากนั้นนอนหงายราบลงบนผ้าสีขาว ตัวตรง หันเท้าไปทางด้านขวาของเวที แขนแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองกุมมือไว้กลางอก ศีรษะตรง</p>	<p>นักแสดงที่อยู่ตรงกลางนำเข้าสู่ความตายในศาสนาคริสต์ โดยใช้ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือ การกางแขนออกในลักษณะไม้กางเขน ในขณะที่นักแสดงคนอื่นยังคงปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ในศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ ซึ่งหมายถึงยังคงมีการดำเนินชีวิต</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 6</p>		<p>นักแสดงที่ยืนอยู่ตรงกลางนำเข้าสู่ความตายในศาสนาอิสลาม โดยใช้ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือ การใช้ท่าทางการทำความเคารพในศาสนาอิสลาม ในขณะที่นักแสดงคนอื่นยังคงปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ในศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 6 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 และ 5 เดินวนเป็นวงกลมต่อเนื่อง โดยที่ปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในศาสนา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 3 นอนตัวตรงราบบนผ้าขาว หันเท้าไปทางขวาของเวที แขนแนบลำตัว พลิกตัวคว่ำและหงายขยับมาทางด้านหน้า</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 หันด้านหน้า ยืนตัวตรงอยู่กลางหลังผ้าขาว มือทั้งสองข้างแตะที่หน้าผาก แล้วแยกมือออกลดลงด้านข้างลำตัว ศีรษะตรง</p>	<p>ซึ่งหมายถึงยังคงมี การดำเนินชีวิต และนักแสดง ที่นอน หมายถึง ได้พบเจอกับความตาย</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 เดินวนเป็นวงกลมต่อเนื่อง โดยที่ปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในศาสนา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 นอนหงายตัวตรงราบบนผ้าขาว หันเท้าไปทางขวาของเวที มือทั้งสองแนบข้างลำตัว</p>	<p>นักแสดงที่ยืนอยู่ตรงกลางนำเข้าสู่ความตายในศาสนาคริสต์ โดยใช้ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือการกางแขนออกในลักษณะไม้กางเขน ในขณะที่นักแสดงคนที่เดินยังคงปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ในศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ซึ่งหมายถึงยังคงมีการดำเนินชีวิต และนักแสดงที่นอน หมายถึง ได้พบเจอกับความตาย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 7 (ต่อ)	นักแสดงคนที่ 5 หันหน้าตรง ยืนตัว ตรงมือทั้งสองกางออกแขนตึงระดับไหล่ ศีรษะตรง	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 8	 <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 นอน            หงายตัวตรงราบบนผ้าขาว หันเท้าไป            ทางขวาของเวที มือทั้งสองแนบข้างลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัว            ตรง พนมมือไหว้ที่กลางอก ยืนอยู่ตรง            กลางหลังผ้าขาว</p>	นักแสดงที่ยืนอยู่ตรงกลางนำเข้าสู่ สู่มความตายในศาสนาคริสต์ โดยใช้ ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือ การพนมมือไหว้ ในขณะที่นักแสดง คนอื่นที่นอน หมายถึง ได้พบเจอกับ ความตาย
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 9	 <p>นักแสดงนอนหงายเรียงกันโดยเท้าหัน            ไปทางด้านขวาของเวที ลำตัวตรง</p>	สื่อถึงการตายในลักษณะที่ เหมือนกัน กล่าวคือ มนุษย์ เมื่อเกิด มา ไม่ว่าจะมึฐฐานะการดำเนินชีวิต และการนับถือศาสนาที่ความแตกต่าง กันอย่างไร ทุกคนก็ไม่สามารถ หลีกเลียงความตายได้

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้นหันเท้าไปทางด้านขวาของลำตัว แขนแนบลำตัว แล้วยืนขึ้นพนมมือไหว้กลางอก ยืนอยู่ตรงกลางของผ้าขาว ศีรษะตรงกลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ลุกยืนขึ้นหันตัวไปทางขวาของเวที พนมมือไหว้กลางอก ศีรษะตรง จากนั้นเดินวนรอบนักแสดงคนที่ 1 แล้วเดินมาเรียงเป็นแถวตอนหน้านักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการนำเข้าสู่ความตายในศาสนาพุทธ โดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ นอนอยู่ตรงกลางด้านหลัง และนักแสดงอีก 4 คนที่เหลือใช้ท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสาร คือ การพนมมือไหว้ แสดงถึงการเคารพอ่อนน้อม ความสงบ และการตั้งจิตมั่นในกิจที่กำลังกระทำ</p> <p>จากนั้นนักแสดงคนที่ 4 คนเดินวนนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ แสดงถึงการสำรวมจิตใจ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 2 ยืนตรงมือขวาตั้งตรงระหว่างอกมือซ้ายคว่ำมือลงอยู่ที่ศอกทางขวา แล้วพนมมือไว้กลางอกจากนั้นค่อย ๆ ลดตัวลงนั่งคุกเข่า ศีรษะตรง</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่อง ท่าเดิม</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 เดินไปจับปลายผ้าขาวทางด้านซ้ายและขวา สายตามองที่ผ้าขาว แล้วเดินมาซ้อนข้างหลังแถวตอนกางผ้าออก</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนการทอศพในศาสนาพุทธ ดังที่ สุขุม ครุฑทัตสละ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีศพในโบราณว่า “...เดิมทีก่อนจะนำศพลงโลงนั้นจะมีการนำผ้าขาวทอศพ แล้วจึงใช้สายสิญจน์มัดเป็นเปลาะ 5 เปลาะ.... แต่ปัจจุบันขั้นตอนนี้ได้เลิกทำไปนานแล้ว จะคง เหลือแค่การมัดเป็น 3 เปลาะ” (สุขุม ครุฑทัตสละ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2561)</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	<p>จากนั้นนักแสดงคนที่ 1 3 4 และ 5 นำผ้าขาวคลุมตัวนักแสดงคนที่ 1 ใน ลักษณะเหมือนการห่อ ศีรษะตรง สายตา มองนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 3</p>	<div data-bbox="469 741 948 1077" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงคนที่ 2 นั่งคุกเข่าใช้มือทั้งสอง ลูบที่ใบหน้าของนักแสดงคนที่ 1 แหงนหน้า สายตามองที่ใบหน้านักแสดง 1 นักแสดงคนที่ 1 อยู่ในผ้าขาวค่อย ๆ เอนตัวลงมาทางด้านหน้า นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 จับ นักแสดงคนที่ 1 ก้มศีรษะ</p>	<p>สื่อถึงการอาบน้ำศพและการล้าง หน้าศพ ในขั้นตอนพิธีศพจะมีการชำระ ร่างกายให้แก่ ผู้ตายด้วยการอาบน้ำ ศพ ในการออกแบบการแสดงผู้สร้าง ได้ใช้วิธีการลดทอนในการสร้าง สรรค์ กระบวนการทำ โดยคงไว้แค่ท่าทางที่ ต้องการสื่อความหมายถึงการล้างหน้า เพื่อให้ลีลาการเคลื่อนไหวมีเอกภาพ มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการล้างหน้าศพ ยังมี ความเชื่อว่า มะพร้าวเป็นผลไม้ ศักดิ์สิทธิ์ และน้ำมะพร้าวสะอาด สามารถล้างอกุศลกรรมได้</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 4</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 อยู่ในผ้าขาวนอนตัว ตรงมือแนบข้างลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 ยืนตรงพนมมือไหว้ ระหว่างอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 4 และ 5 นำนักแสดง คนที่ 1 แยกไว้บนไหลในลักษณะการยืน แบบแถวสลับฟันปลา</p>	<p>สื่อถึงเคลื่อนย้ายศพและเวียนศพ ซึ่งในพิธีศพจะกระทำใน 2 เหตุการณ์ คือ เมื่อต้องเคลื่อนย้ายศพออกจาก บ้านหรือโรงพยาบาล และการเวียน ศพรอบเมรุ 3 รอบ ซึ่งใน คติธรรม หมายถึง เวียนตายเวียนเกิดอยู่ในภพ ทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 อยู่ในผ้าสีขาวยืนตัว ตรงมือแนบข้างลำตัว ศีรษะตรง หลังตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 แกะผ้าขาวออกโดย เริ่มจากศีรษะจนถึงปลายเท้า จากนั้น ยืนตรงมือข้างลำตัว สายตามองที่นักแสดง</p>	

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 5 (ต่อ)</p>	<p>คนที่ 1 นักแสดงคนที่ 3 4 และ 5 หันหน้าเข้าหา นักแสดงคนที่ 1 ยืนตัวตรง มือแนบลำตัว สายตามองที่นักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 6</p>	<div data-bbox="469 741 927 1061" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="469 1061 927 1382" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองแนบลำตัว ศีรษะตรง หลังบิดา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 แขนงัดข้างใดข้างหนึ่งซ้อนปิดใบหน้าของนักแสดงคนที่ 1 มืออีกข้างหนึ่งแนบลำตัว จากนั้นเหยียดแขนที่แนบลำตัวขึ้นเหนือศีรษะ กำมือในลักษณะจับแปรงฟูกัน สายตามองที่นักแสดงคนที่ 1</p>	<p>ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดงทั้ง 4 คน ให้ง่ายขึ้นในลักษณะการจับอุปกรณ์การแต่งหน้า ซึ่งสื่อถึงขั้นตอนการแต่งหน้าศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองแนบลำตัว ศีรษะตรง หลังบิดา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 มือทั้งสองแบมือปิดที่ใบหน้าของนักแสดงคนที่ 1 สายตามองที่นักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการปิดหน้าศพ ซึ่งหมายถึงการปิดอายตนะ ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ไม่เป็นสาเหตุของการสร้างอกุศลกรรม</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองแนบลำตัว ศีรษะตรง หลังบิดา</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ใช้มือทั้งสองลูบที่ตัวนักแสดงคนที่ 1 โดยเริ่มจากลูบใบหน้า แขน ลำตัว ขาและเท้า</p>	<p>สื่อถึงจัดการตกแต่งศพ ซึ่งมีนัยถึงการแต่งตัวศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 9</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 2 4 และ 5 นั่งตั้งเข่า ขวาขึ้นสำหรับนักแสดงคนที่ 1 นอนบน หน้าขา มือทั้งสองจับประคองตัวนักแสดง คนที่ 1</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายตัวตรงบน เข่าของนักแสดงคนที่ 2 4 และ 5 หันเท้า ไปทางด้านซ้ายของเวที ยื่นมือขวาหงาย ออกมาข้างลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 หันตัวไปทางด้านขวา ของเวที ยื่นตัวตรงมือทั้งสองปฏิบัติท่าทาง ในลักษณะใช้มือตักน้ำขึ้นเหนือศรีษะ จากนั้นค่อย ๆ กดปลายมือลงไปที่มือของ นักแสดงคนที่ 1 ลักษณะเหมือนรดน้ำ กัมดวลลง สายตามองที่มือขวาของนักแสดง คนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการรดน้ำศพ ซึ่งในคติธรรม หมายถึง การเปรียบ เทียบว่า มามือ เปล่า ไปมือเปล่า ตายแล้วไม่สามารถ เอาอะไรไปได้ และถือเป็นการขอขมา โทษ ขออโหสิกรรม แก่ผู้ตาย โดยมี น้ำเป็นพยาน</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 2</p> <p>ความตายใน</p> <p>ศาสนาพุทธ</p> <p>ท่าที่ 10</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบลงบนพื้นหันปลายเท้าไปทางด้านซ้ายของเวที</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 4 และ 5 หันด้านหน้า นั่งคุกเข่า เรียงกันเป็นแถวหน้ากระดาน มือทั้งสองวางบนหน้าขา ศีรษะตรง สายตามองนักแสดงคนที่ 1</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 นั่งลงข้างซ้ายของนักแสดงคนที่ 1 ใช้เชือกมัดนักแสดงคนที่ 1 โดยเริ่มจากมัดคอ แล้วจับมือนักแสดงคนที่ 1 ให้พนมมือไว้กึ่งกลางอกและมัดที่ข้อมือ จากนั้นนำเชือกมัดที่ข้อเท้า</p>	<p>สื่อถึงการมัตตราสังขศพโดยการมัด 3 เปลาะ คือ มัดคอ มัดมือ และมัดเท้า ซึ่งในคตินิยม หมายถึงการติดอยู่ในปางทั้ง 3</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 คนข้างหลังแสดงอารมณ์สำรวมสื่อถึงการปลงในสังขธรรม</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 11</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบลงบนพื้น พนมมือไว้กลางอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 5 หันตัวไปทางขวาของเวที ยืนก้มตัวลงใช้มือจับที่ข้อเท้าของนักแสดงคนที่ 1 จากนั้นลากไปทางด้านซ้ายของเวที</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 ยืนซ้อนหลังเรียงกันแนวเดียวกับนักแสดงคนที่ 1 และ 2 ใช้มือจับเชือกพร้อมทั้งเดินถอยหลังลักษณะเหมือนลากไปพร้อม ๆ กับนักแสดงคนที่ 2</p>	<p>สื่อถึงการชักศพหรือจูงศพ ซึ่งกระทำก่อนจะนำศพเวียนรอบเมรุ โดยพระสงฆ์นำหน้าศพ และตามด้วยญาติพี่น้อง ซึ่งการที่พระสงฆ์นำหน้าศพมีความเชื่อว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางวิญญาณไปสู่สวรรค์</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 12</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบลงบนพื้น พนมมือไว้กลางอก</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 เดินวนรอบนักแสดงคนที่ 1 พร้อมทั้งมือทั้งสองจับเชือกแล้วค่อย ๆ วางเชือกเป็นวงกลมวนเป็นก้นหอยรอบนักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงแนวคิดการตีดวงเวียนอยู่ในบ่วง 3 บ่วง ซึ่งเป็นแนวคิดของการมัตตราสังศพ</p> <p>ผู้วิจัยออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงทั้ง 4 คน ค่อย ๆ เดินวนนักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นศพ พร้อมทั้งค่อย ๆ วางเชือกลงเป็นวงกลมในลักษณะก้นหอย ซึ่งสื่อถึงการวนเวียน</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 13</p>	 <p>นักแสดงยืนตรงอยู่ทางด้านขวาของเวที หันด้านหน้า ใช้มือขวาจุดไม้ขีดไฟมือซ้ายถือกล่องไม้ขีดไฟ จำนวน 3 ก้าน</p>	<p>ผู้วิจัยได้ออกแบบบลีธนาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงจุดไม้ขีดไฟจำนวน 3 ก้าน ซึ่งสื่อถึงการชักฟืน 3 ดุ้น ทั้งนี้ในคตินิยมหมายถึง การเวียนวายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเหมือนอยู่ในกองไฟทั้ง 3 คือ รากะ โทสะ โมหะ</p> <p>จากนั้นจึงให้นักแสดงเผากล่องไม้ขีดไฟ ซึ่งแสดงนัยถึงการเผาศพ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ท่าที่ 14</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 4 ยืนตรงเฉียงตัวไปทางด้านซ้ายของเวที เก็บขี้เถ้าก้านไม้ขีดไฟใส่มือหงายมือทั้งสองข้างชิดกันอยู่ในระดับหน้าท้อง</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 2 3 และ 5 เดินออกมาจากข้างหลังทางด้านซ้ายของเวที โดยที่</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- นักแสดงคนที่ 1 มือทั้งสองข้างหงายมือถือผ้า ระดับหน้าท้อง</li> <li>- นักแสดงคนที่ 2 3 และ 5 มือทั้งสองหงายมือถือก้อนหินอยู่ในระดับหน้าท้อง</li> </ul>	<p>สื่อถึงการเก็บกระดูกของผู้ตายที่คงเหลือจากการเผาไปทำการแปรอัฐิ โดยมีการใช้ก้อนหินลักษณะสีขาวขุ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระดูกมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ทำที่ 15</p>	 <p>นักแสดงปูผ้าลงบนพื้นแล้ววางก้อนหินลงบนผ้า จัดเรียงก้อนหินเป็นรูปตัวคนหันหัวไปทางทิศตะวันตกและยื่นขึ้นขึ้นเดินวนรอบผ้าโดยวนทางซ้าย 1 รอบ จากนั้นจัดก้อนหินใหม่เป็นรูปตัวคนหันหัวไปทางทิศตะวันออก</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนการแปรอิฐ โดยจัดเรียงกระดูกหันหัวไปทางทิศตะวันตก แล้วจัดใหม่ให้หันหัวไปทางทิศตะวันออก ซึ่งในคตินธรรมได้เปรียบเทียบว่าตายแล้วเกิดใหม่</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ทำที่ 16</p>		<p>สื่อถึงการเสร็จสิ้นพิธีศพ “หลังจากแปรอิฐเสร็จแล้วญาติพี่น้องจะนำกระดูกไปลอยอังคารทั้งหมด หรือจะเก็บไว้บางส่วนสำหรับบูชาก็ได้” (สุขุม ครุฑทัตสสะ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2561)</p>




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 2 ความตายใน ศาสนาพุทธ ทำที่ 16 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงนำผ้าห่อก่อนก่อนหินแล้วถือ ขึ้นระดับอกเดินเข้าไปทางขวาด้านหลัง เวที</p>	
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 1</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น โดยหันเข้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว นักแสดงคนที่ 4 หันตัวเฉียงทาง ด้านขวาของเวที มือทั้งสองจับที่มุมปลาย ผ้า เขยียดแขนขึ้นเหนือศรีษะ ปล่อยผ้า ยาวลากพื้น พร้อมทั้งค่อย ๆ เดินมา ทางด้านหน้านักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการนำผ้าออกมาเตรียม คลุมศพในขั้นตอนของการอาบน้ำศพ ในศาสนาอิสลาม</p>
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 2</p>		<p>สื่อถึงขั้นตอนการอาบน้ำศพ โดยนำผ้าคลุมศพ ซึ่ง ศักดา เซะวิเศษ ได้ให้ข้อมูลว่า “ในการ อาบน้ำมัยยิต หากเป็นผู้ชายให้นำผ้า มาปิดบริเวณอวัยวะตั้งแต่เหนือสะดือ จนกระทั่งหัวเข่าแล้ว” (ศักดา เซะวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) จากนั้นถอดเครื่องนุ่งห่มของ ศพออกให้หมดเพื่อเตรียมอาบน้ำศพ</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น โดยหันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 ใช้ผ้าคลุมนักแสดงคนที่ 1 แล้วหันตัวไปทางซ้ายของเวที ลดตัวนั่งคุกเข่าอยู่ทางด้านขวาของนักแสดงคนที่ 1 จากนั้นถอดเสื้อและกางเกงของนักแสดงคนที่ 1 สายตามองนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 3</p>	  <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว จากนั้นค่อยลุกขึ้นยืนโดยที่ไม่เกร็งตัว ปล่อยให้ตัวไปตามแรงการกระทำของ</p>	<p>ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยการให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำให้ศพ ประคองนักแสดงผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นศพขึ้นในลักษณะการยืน เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นกระบวนการออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวในช่วงการอาบน้ำศพได้ชัดเจนกว่าการเคลื่อนไหวในลักษณะการนอนราบบนพื้น</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 4 ก้มศีรษะ หลับตา นักแสดงคนที่ 4 ใช้มือประคองศีรษะ นักแสดงคนที่ 1 แล้วใช้มือทั้งสองสอดใต้ รักแร้นักแสดงคนที่ 1 แล้วพุงตัวขึ้น จากนั้นค่อย ๆ ลากถอยไปทางด้านหลัง</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 4</p>		<p>สื่อถึงการอาบน้ำศพ โดยผู้ทำ การอาบน้ำศพนั้นจะต้องรัดของเสีย ออกจากทุกส่วนของร่างกาย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง แยกปลายเท้าเล็กน้อย มือแนบข้างลำตัว ก้มศีรษะ หลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 ใช้มือทั้งสองลูบที่ศีรษะ แขนซ้ายและขวา ขาซ้ายและขวา โดยใช้ออกแรงในการลูบ</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบข้างลำตัว ก้มศีรษะ หลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 ยืนตัวตรงอยู่ด้านหน้านักแสดงคนที่ 1 หันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 มือทั้งสองแตะที่หน้าผาก</p>	<p>ในการอาบน้ำศพให้ผู้ตายนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่อาบให้จะต้องทำด้วยความสำรวม และด้วยความเคารพในร่างกายของศพ ฉะนั้นเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำหน้าที่อาบน้ำศพใช้ท่าทางสัญลักษณ์ การทำความเคารพในศาสนาอิสลาม ซึ่งสื่อถึง การให้เกียรติและการทำความเคารพต่อศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 5 (ต่อ)</p>	<p>แล้วค่อย ๆ ลดมือลงกางออกข้างลำตัว ก้มศีรษะเล็กน้อย จากนั้นเดินกลับเข้าหลัง เวทีโดยเดินไปทางซ้ายของเวที</p>	
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 6</p>		<p>สื่อถึงการเตรียมผ้าสำหรับห่อศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 6 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบข้างลำตัว ก้มศีรษะเล็กน้อย หลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 5 หันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 ใช้มือจับมุมผ้าทั้งด้านซ้ายและด้านขวา พลิกผ้าตั้งขึ้นปิดหน้านักแสดงคนที่ 1 แล้วพลิกผ้าหงายขึ้นข้างบนเหยียดแขนตึง พร้อมทั้งวิ่งไปด้านหลังของนักแสดงคนที่ 1 แล้วพลิกผ้าตั้งขึ้นด้านหลังของนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบลำตัว ก้มศีรษะ</p>	<p>ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทผู้ทำการห่อกระฝั้นศพ สะบัดผ้าขึ้นแล้ววิ่งเข้าหากันจากนั้นจึงแยกออกจากกัน ปฏิบัติทั้งหมด 3 ครั้ง สื่อน้อยถึงผ้าห่อศพ 3 ผืน ดังที่ มงคลสมกิตติกานนท์ ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในการห่อกระฝั้นศพ จะใช้ผ้าจำนวน 3 ผืน เมื่อปูผืนแรกเสร็จให้เอาผงไม้จันทร์หรือน้ำอบหรือน้ำหอมพรมลงไปผ้า จากนั้นปูผ้าผืนที่ 2 และ 3 แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกัน จากนั้นจึงยกศพมาตั้งไว้ที่ผ้าห่อศพ”</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 7 (ต่อ)</p>	<p>เล็กน้อย หลับตา นักแสดงคนที่ 3 และ 5 ยืนอยู่ ด้านหลังนักแสดงคนที่ 1 หันหน้าเข้าหา กัน สบัดผ้าขึ้นเดินเข้าหากันแล้วเดินถอย หลังแยกออกจากกัน สายตามองผ้า</p>	<p>(มงคล สมกิตติกานนท์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561)</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัว ตรง เท้าชิด มือแนบลำตัว ก้มศีรษะ เล็กน้อย หลับตา นักแสดงคนที่ 3 และ 5 มือจับมุมผ้า</p>	

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 8 (ต่อ)</p>	<p>อยู่ทางด้านหลังนักแสดงคนที่ 1 พลิกผ้าคว่ำมือและหงายมือ แล้ววิ่งมาด้านหน้านักแสดงคนที่ 1 จากนั้นพลิกผ้ามาทางด้านหน้าคลุมปิดที่หน้าและลำตัวส่วนบนของนักแสดงคนที่ 1</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 9</p>	<div data-bbox="469 801 932 1122" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="469 1128 932 1449" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบลำตัว ก้มศีรษะเล็กน้อย หลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 5 ใช้ผ้าพันในลักษณะห่อตัวนักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการห่อกระฝั้นศพ โดย “ห่อศพจากทางด้านขวาปิดมาทางด้านซ้ายด้วย ผ้าผืนแรก จากนั้นห่อศพแบบสลับฟันปลาด้วยผ้าผืนที่ 2 และ 3” (มงคล สมกิตติ กานนท์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ผู้วิจัย จึงได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวด้วยวิธีการนำผ้ามาพันนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพให้เริ่มด้วย การใช้ผ้าทางด้านขวาของนักแสดงเริ่มปิดทับเป็นชั้นบนสุด จากนั้นจึงหมุนวนสลับไปจนสุดปลายผ้า</p>




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 10</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบลำตัว ศีรษะตรง</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 5 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือแนบลำตัว อยู่ด้านซ้ายและขวาข้างหลังนักแสดงคนที่ 1</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 4 เดินออกมาพร้อมกับนำเชือกมัดที่ตัวนักแสดงคนที่ 1 ที่อยู่ในห่อผ้า ลักษณะเดินวนสลับกันรอบตัวของนักแสดงคนที่ 1</p>	<p>สื่อถึงการมัจฉพ “โดยใช้เชือกมัดจำนวน 4 เปลาะ เริ่มจากการมัดที่ปลายเท้า หน้าแข้ง กลางลำตัว หน้าอก และเหนือศีรษะ” (ศักดา เศรษฐวิเศษ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2561) ทั้งนี้ผู้วิจัยออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวด้วยวิธีการหาความคล้ายคลึงของสิ่งที่พบเห็นมาออกแบบ โดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้มัจฉพนำเชือกมามัดนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพที่ถูกห่อด้วยผ้าขาว ใน การมัจฉพจะใช้วิธีการมัดไขว้สลับกันไป</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 11</p>		

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 11 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า เอนตัวไปข้างหลังแล้วทิ้งตัวนอนหงาย เท้าชิด มือแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 5 นั่งตั้งเข่า หันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 มือทั้งสองประกอตัวนักแสดงคนที่ 1 แล้วค่อย ๆ วางลงบนพื้น สายตามองนักแสดงคนที่ 1</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 4 หันด้านหน้า นั่งตั้งเข่า อยู่ด้านหน้านักแสดงคนที่ 1 จากนั้นวางเข่าลงบนพื้น แล้วค่อย ๆ ยืนขึ้นและเดินออกไปทางด้านข้างของเวที</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 12</p>	 	<p>สื่อถึงการละหมาดให้ผู้ตายใช้ท่าทางสัญลักษณ์การทำความเคารพในศาสนาอิสลาม</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 12 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 หันตัวไป ทางด้านขวาของเวที ยืนตัวตรง เรียงแถว เป็นหน้ากระดาน อยู่ทางด้านซ้ายหัน หน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 ยืนแยกเท้า เล็กน้อย มือทั้งสองข้างแตะหน้าผาก ศีรษะตรง แล้วค่อย ๆ ลดมือลงกางแขน ออกข้างลำตัว ก้มศีรษะ</p> 	
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 13</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 5 นั่งคุกเข่าใช้มือทั้ง สองประคองยกตัวนักแสดงคนที่ 1</p> <p>จากนั้นนักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 นอนคว่ำเรียงกัน หันเท้าไปทางด้านซ้าย ของเวที พร้อมทั้งนำตัวนักแสดงคนที่ 1 นอนบนหลัง แล้วนักแสดงคนที่ 2 3 4</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพ จากข้อมูลตาม แนวคิดวิธีการฝังศพหรือ ฝังทับที่ศพ เก่าได้ ในกรณีสังคมเมืองที่มีข้อจำกัด ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยจึงออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงที่ได้รับ บทบาทเป็นศพนอนบนตัวนักแสดง ทั้งหมดที่นอนเรียงกัน จากนั้น นักแสดงที่นอนอยู่ข้างใต้จะค่อย ๆ ก้มตัวไปทางด้านหลังของเวทีพร้อม กันอย่างช้า ๆ จากนั้นนักแสดงที่นอน อยู่ด้านหน้าสุดจะลุกขึ้นแล้วไปนอน ต่อเป็นคนสุดท้าย จะปฏิบัติเช่นนี้ไป เรื่อย ๆ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 13 (ต่อ)	และ 5 พลิกตัวไปทางด้านหลังเวที	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ทำที่ 1	 <p>นักแสดงค่อย ๆ เดินออกมา พร้อมกับรับประทานขนมปังอย่างต่อเนื่อง โดยที่มีมือซ้ายถือแก้วไวน์แดง มือขวาจับขนมปัง และเดินมาหยุดยืนตัวตรงที่ตรงกลางเวทีหันด้านหน้า</p>	<p>สื่อถึงการระลึกการไถ่บาปของพระเยซูและเป็นต้นกำเนิดของความเชื่อเกี่ยวกับความตายในศาสนาคริสต์ ในศาสนาคริสต์มีความเชื่อเกี่ยวกับขนมปังว่าเป็นกายหรือเนื้อของพระเยซู และเหล้าองุ่นหรือไวน์แดงว่าเป็นเลือดของพระเยซู ซึ่งเป็นอาหารมื้อสุดท้ายก่อนที่พระเยซูจะโดนจับไปตรึงกางเขน จึงกล่าวได้ว่า เป็นต้นกำเนิดของความตายในศาสนาคริสต์ อีกทั้งยังเป็นที่มาของพิธีมหาสนิทศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีศีลมหาสนิท</p> <p>ผู้ วิ จั ย อ อ ก แ บ บ บ ลี ล า การเคลื่อนไหวโดยใช้วิธีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ด้วยการให้นักแสดงรับประทานขนมปังและน้ำองุ่น</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 4 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง รับประธานขนมปึงอย่างต่อเนื่อง</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 2 3 และ 5 ร่วงออกจากตัวนักแสดงคนที่ 4 แล้วย่อตัวลง หายมือทั้งสองปลายมือแทงลงที่พื้นในลักษณะใช้มือตักดิน แล้วยกแขนขึ้นระดับสายตา จากนั้นร่วงเข้าไปที่นักแสดงคนที่ 4 ลดมือลงหายมือทั้งสองปลายมือแทงลงตรงเท้าของนักแสดงคนที่ 4 ในลักษณะเทดินลงถมที่เท้า</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพตามแนวคิดในศาสนาคริสต์ที่ว่า ร่างกายมนุษย์เกิดมาจากดิน สุดท้ายต้องกลับคืนสู่ดิน กล่าวคือ เมื่อตายแล้วจะต้องนำศพไปฝังเพื่อรอวันฟื้นคืนชีพ ผู้วิจัยจึงมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายในลักษณะของการขุดดินและถมดิน</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 3</p>	 	<p>สื่อถึงการแสดงสัญลักษณ์ไม้กางเขน</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 4 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด ตี๋มไวน์แดงจนหมด แก้ว มือซ้ายแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 2 3 และ 5 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง ซ้อนหลังนักแสดงคนที่ 4 เรียงกันเป็นแถวตอน แล้วแขนทั้งสองเหยียดตึง ค่อย ๆ กางแขนออกโดยเริ่มจากระดับสะโพกแล้วเดินมือสูงขึ้นระดับไหล่</p>	
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 4 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือขวาถือแก้วไวน์ แขนทั้งสองเหยียดตึงกางออกระดับไหล่พาดทับแขนของนักแสดงคนที่ 1 ศรีษะเอียงขวาและก้มลง หลับตา</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง ซ้อนอยู่ด้านหลังนักแสดงคนที่ 4 แขนทั้งสองเหยียดตึงกางออกระดับไหล่</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 พลิกตัวหมุนตัวลงมานั่งทางด้านหน้านักแสดงคนที่ 4 หลังพิงไปที่ขาของนักแสดงคนที่ 4 เหยียดเท้าตึงมาด้านหน้า แยกเท้าออก ก้มศรีษะเล็กน้อย หลับตา</p>	<p>สื่อถึงการแสดงสัญลักษณ์ไม่กางแขน</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 3 และ 5 พลิกตัวหมุน ตัวลงมานอนหงายราบบนพื้น ศีรษะหนุน อยู่ที่ขาของนักแสดงคนที่ 2 หันเท้าไป ทางด้านข้างของเวที แขนทั้งสองเหยียด ตึงกางออกระดับไหล่ เท้าชิด</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 5</p>	<div data-bbox="469 801 938 1126" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="469 1133 938 1458" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงคนที่ 1 จับแขนของนักแสดง คนที่ 4 แล้วพลิกตัว นำนักแสดงคนที่ 4 แบกขึ้นบนหลัง จากนั้นเดินไปที่มุมขวา ล่างของเวทีแล้ววางนักแสดงคนที่ 4 ลง นักแสดงคนที่ 4 นอนหงายราบบนพื้น หันเท้าเข้าหากกลางเวที ขาเหยียดตึง แขน เหยียดตึงกางออกระดับไหล่ นักแสดงคนที่ 2 ปฏิบัติต่อเนื่อง นอน หงายราบบนพื้น นักแสดงคนที่ 3 และ 5 ปฏิบัติ ต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ใน พิธีมิสซาปลงศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 จับแขนของนักแสดงคนที่ 5 แล้วพลิกตัว นำนักแสดงคนที่ 5 แบกขึ้นบนหลัง จากนั้นเดินไปที่มุมขวาบนของเวทีแล้ววางนักแสดงคนที่ 5 ลง</p> <p>นักแสดงคนที่ 5 นอนหงายราบบนพื้นหันเท้าเข้าหากกลางเวที ขาเหยียดตึง แขนเหยียดตึงกางออกระดับไหล่</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ในพิธีมิสซาปลงศพ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 7</p>		<p>สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ในพิธีมิสซาปลงศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 7 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 จับแขนของนักแสดงคนที่ 3 แล้วพลิกตัว นำนักแสดงคนที่ 3 แยกขึ้นบนหลัง จากนั้นเดินไปที่มุมซ้ายบนของเวทีแล้ววางนักแสดงคนที่ 3 ลง</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 นอนหงายราบบนพื้นหันเท้าเข้าหากกลางเวที ขาเหยียดตั้ง แขนเหยียดตั้งกางออกระดับไหล่</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 8</p>		<p>สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว โดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธียืนตรงกลาง และนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพนอนหันเท้าเข้าหาผู้ประกอบพิธี ซึ่งได้ออกแบบจากข้อมูลในพิธีมิสซาปลงศพ ว่า “เมื่อเคลื่อนย้ายศพเข้าโบสถ์แล้วให้ตั้งศพให้หันปลายเท้าศพเข้าหาผู้ทำพิธีเหมือนตอนยังมีชีวิตอยู่” (สไบทิพย์ คิมทอง, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561) ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ว่าการตั้งศพให้นอนในลักษณะ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 8 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 จับแขนของนักแสดงคนที่ 2 แล้วพลิกตัว นำนักแสดงคนที่ 2 แยกขึ้นบนหลัง จากนั้นเดินไปที่มุมซ้ายบนของเวทีแล้ววางนักแสดงคนที่ 2 ลง</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 นอนหงายราบบนพื้นหันเท้าเข้าหากกลางเวที ขาเหยียดตั้ง แขนเหยียดตั้งกางออกระดับไหล่</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	<p>ดังกล่าวนี้หากมีการยกศพให้ตั้งขึ้นในลักษณะทำยืนศพก็จะหันหน้าเข้าหาผู้ทำพิธีเหมือนตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ตามความเชื่อเรื่องการฟื้นคืนชีพในศาสนาศาสนาคริสต์</p>
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 9</p>		<p>สื่อถึงการทำสำคัญมหากางเขนซึ่งเป็นท่าทางสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมของศาสนาคริสต์ ซึ่งมีความหมายถึงการระลึกถึง พระเยซู นอกจากนี้การปฏิบัติดังกล่าวยังสื่อถึงการแสดงความเชื่อในพระตรีเอกภาพและการถวายตัวแก่พระเยซู</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ทำที่ 9 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า เดินมาอยู่ตรงกลางเวที ยืนตัวตรง แยกเท้าเล็กน้อย มือซ้ายแนบลำตัว มือขวาแตะที่หน้าผาก กลางอก ไหล่ทางซ้าย และไหล่ทางขวา จากนั้นกุมมือที่กลางอก ก้มศีรษะ</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ทำที่ 10</p>		<p>สื่อถึงความเจ็บปวด ทรมาน ซึ่งมีนัยเกี่ยวกับการตายของพระเยซูที่โดนจับตรึงกางเขน ซึ่งต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมาน เพื่อไถ่บาปมนุษยโลก และเพื่อรอวันฟื้นคืนชีพจากความตาย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 10 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 แสดงท่าทางที่แสดงให้เห็นถึงการทำร้ายตัวเองเพื่อต้องการสื่อสารให้เห็นถึงความรู้สึกเจ็บปวดทรมาน โดยวนไปตรงที่นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 11</p>		<p>สื่อถึงการทำสำคัญ มหาทางเขน ซึ่งเป็นท่าทางสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมของศาสนาคริสต์ หมายถึงการระลึกถึงพระเยซู นอกจากนี้การปฏิบัติดังกล่าวยังสื่อถึง การแสดงความเชื่อในพระตรีเอกภาพ และการถวายตัวแก่พระเยซู</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 11 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า เดินมาอยู่ตรงกลางเวที ยืนตัวตรง แยกเท้าเล็กน้อย มือซ้ายแนบลำตัว มือขวาแตะที่หน้าผาก กลางอก ไหล่ทางซ้าย และไหล่ทางขวา จากนั้นกุมมือที่กลางอก ก้มศีรษะ</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องในท่าเดิม</p>	
<p>องค์ 2 หลัง ความตาย ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงปฏิบัติลีลาการเคลื่อนไหว ในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบไปด้วย ท่านั่ง ท่านอน ท่าคลาน</p>	<p>สื่อถึงในเรื่องของกรรมซึ่งเป็นผลของการกระทำ อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตของจิตหรือวิญญาณหลังความตาย</p> <p>ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ตามแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) เช่น นอน คลาน ยืน นั่ง และท่าที่สื่อความหมายถึงลักษณะของ ผู้ติดสารเสพติด ลักษณะของผู้ที่กำลังขโมยของของผู้อื่น และท่าที่สื่อความหมายถึงความหดหู่ ความเจ็บปวด ความทรมาน</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลัง ความตาย ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	<p>และท่าเดิน โดยปฏิบัติสลับกันไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่มีการกำหนดทิศทางและการใช้พื้นที่บนเวที</p> <p>จากนั้นนักแสดงปฏิบัติท่าทางในชีวิตประจำวันที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระทำที่ไม่ดี ประกอบด้วย</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 ใช้มือซ้ายล้วงไปที่กระเป๋ากางเกงของนักแสดงคนที่ 5 สายตามองที่มือซ้าย</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 มือทั้งสองกุมที่หน้าท้องก้มตัวลงเล็กน้อย ลักษณะเหมือนแอบสิ่งของไว้กับตัวเอง สายตามองกวาดในลักษณะระวางและกลัวผู้คน</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 นั่งลงตั้งเข่าซ้าย ก้มตัวลง มือทั้งสองสลับกันกดที่พื้น ลักษณะเหมือนการกดหรือบีบมดที่เดินอยู่บนพื้น ก้มตัวลง สายตามองที่มือ</p> <p>นักแสดงคนที่ 4 และ 5 เขยียดแขนซ้ายตึงมาข้างหน้า มือขวาใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางตีตรงบริเวณข้อพับแขนซ้าย สายตามองที่ข้อพับแขนซ้าย</p>	
<p>องก์ 2 หลัง ความตาย ท่าที่ 2</p>		<p>สื่อถึงความต้องการและความพยายามที่จะหาเส้นทางหรือหาทางหลุดพ้นจากกรรม โดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหว ในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) คือ ทำว๊ิง ซึ่งเริ่มจากการว๊ิงช้า ๆ แล้วค่อย ๆ เพิ่มความเร็วขึ้น โดยว๊ิงไปในทิศทางต่าง ๆ อย่างไม่จำกัดพื้นที่ในการ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลัง ความตาย ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยท่าวิ่ง โดยวิ่งแบบช้าและค่อย ๆ เร็วขึ้น ทั้งนี้ไม่มีการกำหนดทิศทางและการใช้พื้นที่เวทีในการวิ่ง</p>	<p>แสดง ซึ่งการใช้ท่าวิ่งที่แสดงนัยของอิสรภาพ ตามทัศนคติจิตวิญญาณแห่งอิสรภาพ หรือฟรีสปิริต (Free Sprit) ของอิสตอรา ดันแคน (Isadora Duncan)</p>
<p>องก์ 2 หลัง ความตาย ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวโดยการวิ่งอย่างต่อเนื่อง จากนั้นหยุดวิ่งทีละคน</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยการวิ่งแล้วค่อย ๆ หยุดทีละคน แสดงนัยของการหลุดพ้น</p>



จากตารางข้างต้น นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ที่มีความเรียบง่าย ตามรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) อีกทั้งมีการใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) และวิธีการด้นสด (improvisation) ตลอดจนลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ประกอบกับมีการใช้เชือกซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาสร้างแบบรูป (Pattern) วงกลมบนพื้นที่การแสดงและเป็นการกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดง อีกทั้งยังแสดงในความเงียบตลอดทั้งการแสดง เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากความเงียบมากกว่าการใช้เสียงประกอบอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีการสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่นที่มีความสอดคล้องกับพิธีศพโดยในองก์ 1 ฉาก 2 ซึ่งนำเสนอขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ มีการสร้างบรรยากาศด้วยกลิ่นรูปและกลิ่นน้ำอบ ในองก์ 1 ฉาก 3 ซึ่งนำเสนอขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม มีการสร้างบรรยากาศด้วยกลิ่นพิมเสน และในองก์ 1 ฉาก 4 ซึ่งนำเสนอขั้นตอนพิธีศพในศาสนาคริสต์ มีการสร้างบรรยากาศด้วยกลิ่นดอกคานะฮัน

จากการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ 6 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบอุปกรณ์การแสดง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่พบและแนวทางสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

ตารางที่ 4.14 สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 3  
ที่มา : ผู้วิจัย

องค์ประกอบนาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบบทการแสดง	การออกแบบบทในองก์ 2 ถึงแม้ว่าจะมีการนำเสนอด้วยวิธีการต้นสดของนักแสดง แต่ผู้วิจัยอาจจะต้องกำหนดแนวคิดในแต่ละฉากให้ชัดเจน เพื่อให้ให้นักแสดงถ่ายทอดสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสารในประเด็นต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น	กำหนดแนวคิดในองก์ 2 แต่ละฉากให้ชัดเจน พร้อมทั้งอธิบายให้นักแสดงเข้าใจสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสาร
การคัดเลือกนักแสดง	นักแสดงยังขาดความมั่นใจในการเคลื่อนไหว จึงทำให้ลีลาการเคลื่อนไหวไม่ลื่นไหล ส่งผลให้การแสดงในบางช่วงสื่อสารออกมาไม่ชัดเจน	ฝึกซ้อมนักแสดงให้มากขึ้น เพื่อให้นักแสดงคุ้นชินกับสิ่งที่ตนเองต้องกระทำ และก่อให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่ว ตลอดจนทำให้มีสมาธิในการเคลื่อนไหวมากขึ้น
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	ลีลาการเคลื่อนไหวในองก์ 1 ฉาก 1 และในองก์ 2 สื่อสารให้เห็นถึงแนวคิดความตายยังไม่ชัดเจน อีกทั้งบางช่วงยังมีความซับซ้อน ลีลาการเคลื่อนไหวในองก์ 1 ฉาก 4 ควรเพิ่มรายละเอียดของลีลาการเคลื่อนไหวตามแนวคิดที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ควรจัดวางองค์ประกอบและการออกแบบการใช้พื้นที่เวทีให้มีความหลากหลายมาก เพื่อให้การแสดงน่าสนใจมากขึ้น	เพิ่มลีลาการเคลื่อนไหวให้หลากหลายทั้งการใช้พื้นที่การแสดง ความลื่นไหลของลีลา และความเร็วของลีลา อีกทั้งให้นักแสดงฝึกซ้อมจนเกิดความชำนาญมากขึ้น

องค์ประกอบนาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง	<p>การนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหวมีความสอดคล้องตามแนวคิด</p> <p>อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดงมีความสอดคล้องตามแนวคิด แต่เมื่อใช้กลืนประกอบการแสดงตามลำดับแล้วทำให้เกิดกลิ่นที่ไม่ชัดเจน</p>	<p>ค้นหาความเป็นไปได้ในจัดลำดับการแสดงในแต่ละฉาก เพื่อให้การสร้างบรรยากาศในการแสดงชัดเจนขึ้น</p>
การออกแบบเสียงประกอบการแสดง	<p>เสียงประกอบการแสดงที่เลือกใช้มีความสอดคล้องกับแนวคิด แต่หากมีการค้นหาเสียงที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดมาใช้จะทำให้ผลงานเกิดความน่าสนใจมากขึ้น</p>	<p>ศึกษาเสียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในพิธีกรรม เพื่อนำมาสร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ในการนำเสนอ</p>
การออกแบบเครื่องแต่งกาย	<p>แบบร่างเครื่องแต่งกายที่นำเสนอถึงแม้จะมีความสอดคล้องกับแนวคิด แต่ยังไม่สามารถสื่อสารตามแนวคิดได้อย่างชัดเจน</p>	<p>ค้นหาการออกแบบเครื่องแต่งกายที่สามารถนำเสนอแนวคิดได้ชัดเจนและตรงประเด็น</p> <p>ศึกษาและเลือกเนื้อผ้าที่มีความเหมาะสม และทดลองตัดเย็บให้นักแสดงสวมใส่ ตลอดจนสังเกตความเหมาะสมสำหรับใช้ประกอบการแสดง</p>

#### 4.2.1.4 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 4

จากที่ผู้วิจัยได้ทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 ผู้วิจัยได้พบปัญหา จุดบกพร่อง และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ตลอดจนนำมาเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 4 ในแต่ละองค์ประกอบจะมีส่วนที่ผู้วิจัยคงไว้ และมีการแก้ไข ตลอดจนออกแบบสร้างสรรค์เพิ่มเติมตามคำแนะนำสำหรับการพัฒนาผลงาน การออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ครั้งนี้ประกอบไปด้วย การทดลอง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบ การแสดงการออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการออกแบบพื้นที่การแสดง ดังต่อไปนี้

##### 1) การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 4

การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 4 ผู้วิจัยยังคงไว้ซึ่งแนวคิด แรงบันดาลใจ ในการแสดง และโครงเรื่องของการแสดง ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับแก้ลำดับโครงสร้างบทการแสดงในองค์ 1 เพื่อทดลองหาความสัมพันธ์และความเป็นไปได้ของการสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่น ทั้งนี้ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งช่วงการแสดงและดำเนินเรื่องในการแสดงโดยใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ซึ่งเป็นเทคนิคทางด้านทัศนศิลป์ ดังนั้นการลำดับโครงสร้างบทการแสดงใหม่ในครั้งนี้นี้จึงไม่ได้กระทบต่อการแสดงโดยภาพรวม ผู้วิจัยได้ปรับแก้โครงสร้างบทการแสดงซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

**องค์ 1 ปลงสังขาร** เป็นการนำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย ตลอดจนพิธีศพและคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีศพศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ แบ่งออกเป็น 4 ฉาก ประกอบด้วย

ก) ฉาก 1 ชีวิตและความตาย นำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย คือ ความตายเป็นสัจธรรมแห่งสิ่งมีชีวิต เมื่อถึงเวลาไม่มีมนุษย์คนใดสามารถหลีกเลี่ยงความตายได้

ข) ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์

ค) ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาอิสลาม

ง) ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาพุทธ

การแสดงในองก์ 2 ผู้วิจัยยังคงโครงสร้างบทการแสดงไว้เหมือนเดิมตามการออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 3 ดังนี้

**องก์ 2 หลังความตาย** นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน แบ่งออกเป็น 3 ฉาก ประกอบด้วย

ก) ฉาก 1 เดินทาง การตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง ชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา

ข) ฉาก 2 กรรม เป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา

ค) ฉาก 3 หลุดพ้น การพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึงเป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา ได้แก่ การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน

## 2) การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 4

จากการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ในครั้งที่ผ่านมานราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงทรรศนะในประเด็นของจำนวนนักแสดงที่สอดคล้องกับผลงานสร้างสรรค์ขึ้นนี้ว่า “จำนวนนักแสดงก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการแสดง ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิดในผลงานสร้างสรรค์เป็นสำคัญ เช่น นักแสดงจำนวนน้อยทำให้ลดความสับสนต่อผู้ชม และเป็นไปตามคุณสมบัติของแนวคิดความเรียบง่าย (Simplicity)” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2561) จากทรรศนะข้างต้นจึงส่งผลให้ผู้วิจัยยังคงใช้นักแสดงชุดเดิมจากการทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ในครั้งที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย นักแสดงชาย จำนวน 5 คน ตามแนวคิดความเรียบง่ายและตามทฤษฎีน้อยแต่ได้มาก (Less is More) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในการคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 3 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเล็งเห็นถึงศักยภาพและทักษะความสามารถนักแสดงชุดนี้ ตลอดจนยังมีความเข้าใจสิ่งที่คุณสร้างสรรคต้องการนำเสนอมากยิ่งขึ้น ประกอบกับนักแสดงชุดนี้มีเวลาในการฝึกซ้อมที่พร้อมกันซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับการแสดง เพราะหากผู้สร้างสรรคได้นักแสดงที่มีแต่ความพร้อมทางด้านกายภาพและคุณสมบัติทางด้านทักษะการแสดงที่ดี แต่ไม่มีเวลาในการมาฝึกซ้อม การแสดงคงไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้นในการเลือกใช้นักแสดงชุดเดิมของผู้วิจัยนั้นไม่เพียงแต่

พิจารณาทักษะความสามารถที่ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการแสดง แต่ยังคงพิจารณาด้านเวลาการฝึกซ้อม ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการพัฒนาผลงาน

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนลีลาเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างบทการแสดง ตลอดจนลีลาบางช่วงที่อาจจะทำให้ผู้ชมเกิดความสับสน อีกทั้งยังได้ดำเนินการออกแบบเพิ่มเติมรายละเอียดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และเลือกใช้ลีลาการเคลื่อนไหวที่มีรายละเอียดในการสื่อสารชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยยังคงให้ความสำคัญกับการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) เป็นหลัก ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงทฤษฎีในประเด็นการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันต่อการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ว่า “การสร้างสรรค์ที่นำเสนอแนวคิดจากพิธีกรรมทางศาสนา ดังผลงานของผู้วิจัยที่นำเสนอขั้นตอนพิธีศพในศาสนาต่าง ๆ หากมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่ต่างจากพิธีกรรมไปมากอาจจะส่งผลให้ผลงานไม่มีความน่าเชื่อถือ” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2561) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ วิชชุดา วุธาติത്യ ในประเด็นของข้อควรระวังในการนำข้อมูลทางศาสนามาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ที่ว่า

ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนของพิธีกรรมทางศาสนา ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาข้อห้ามและจารีตของพิธีกรรม อีกทั้งระหว่างดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานควรปรึกษาตลอดจนสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มิบทบาทหรือหน้าที่หลักในพิธีกรรมนั้น ๆ ว่าสามารถมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่องานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ในภายหลัง (วิชชุดา วุธาติത്യ, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2561)

ดังนั้นการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในผลงานชิ้นนี้ผู้จึงมุ่งเน้นลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ที่สามารถสื่อสารแนวคิดของผู้วิจัยตามพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างตรงไปตรงมา ตลอดจนลีลาที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดลักษณะท่าทางของขั้นตอนพิธีศพหรือท่าทางที่คล้ายคลึงในการนำเสนอ ตัวอย่างเช่น ท่าทางการตักปฐพีหรือการละหมาดศพในศาสนาอิสลาม



ภาพที่ 4.11 ลักษณะท่าทางการตักปรีในศาสนาอิสลาม

ที่มา : ผู้วิจัย



ภาพที่ 4.12 ลักษณะท่าทางในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ศาสนาคริสต์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวให้มีความสัมพันธ์กับ  
อุปกรณ์ประกอบการแสดง ตลอดจนให้ความสำคัญกับอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อให้การแสดง  
เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 4.13 การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์การแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขออธิบายการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4 ตามโครงสร้างบทการแสดง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

**องค์ 1 ปลงสังขาร** เป็นการนำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย ตลอดจนพิธีศพและคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีศพศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ แบ่งออกเป็น 4 ฉาก ซึ่งมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว อันได้แก่

ก) ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ในการแสดงอารมณ์ทางสีหน้า เพื่อสื่อถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละศาสนาเข้าไปเข้ามาจนกว่าจะพบกับความตายจึงจะหยุดการเคลื่อนไหวของร่างกาย ทั้งนี้ลีลาการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการด้นสด (Improvisation) ของผู้แสดง ซึ่งมีการกำหนดแนวคิดและสถานการณ์ที่ต้องการสื่อสารโดยผู้วิจัย

ข) ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) เพื่อสื่อถึงท่าทางที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์ ตลอดจนท่าทางที่เกิดจากการตีความของผู้วิจัยในประเด็นขั้นตอนพิธีศพสู่การค้นหาลีลาจากการเทียบเคียงและคัดเลือกท่าทางที่มีความคล้ายคลึงมาใช้ในการแสดง

ค) ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) เพื่อสื่อถึงท่าทางที่เกิดขึ้นจริงและท่าทางที่มีมาจากการเทียบเคียงตามขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม อีกทั้งมีการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนจริงของพิธีศพ ตลอดจนมีการใช้เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่าง



ร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) ที่เกิดจากการตีความของผู้วิจัยในประเด็นแนวคิดพิธีศพ

ง) ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) เพื่อสื่อถึงท่าทางที่เกิดขึ้นจริงและท่าทางที่มีมาจากการเทียบเคียงตามขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ ตลอดจนลีลาที่เกิดจากการตีความของผู้วิจัยในประเด็นแนวคิดพิธีศพ

**องค์ 2 หลังความตาย** นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน แบ่งออกเป็น 3 ฉาก ซึ่งมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว อันได้แก่

ก) ฉาก 1 เดินทาง ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยท่าเดินและท่าวิ่งเป็นหลัก แสดงนัยของการเดินทางอย่างช้าและเร็ว ทั้งเพื่อสื่อถึงการตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง ชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา อีกทั้งได้มีการกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดงตามแนวคิดความเชื่อหลังความตายในแต่ละศาสนา ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวในลักษณะเส้นตรงต่อเนื่องจนกระทั่งหายกลับเข้าไปหลังเวที สื่อถึงการกลับไปอยู่กับพระเจ้าและมีชีวิตนิรันดร์ตามแนวคิดในศาสนาคริสต์ การเคลื่อนไหวในลักษณะเส้นตรงแล้วหยุดการเคลื่อนไหวด้วยท่าทางการนอนหรือนั่ง จากนั้นจึงเคลื่อนไหวด้วยท่าเดินหรือนั่งจนกระทั่งหายกลับเข้าไปหลังเวที สื่อถึงการหยุดรอคำพิพากษาก่อนกลับไปอยู่กับพระเจ้าตามแนวคิดในศาสนาอิสลาม และการเคลื่อนไหวลักษณะวงกลมอย่างต่อเนื่อง สื่อถึงการวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏตามแนวคิดในศาสนาพุทธ

ข) ฉาก 2 กรรม ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบกับการใช้เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) เพื่อสื่อถึงการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาป ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ซึ่งหมายถึงกรรม อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา ทั้งนี้ลีลาการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการด้นสด (Improvisation) ของผู้แสดง ซึ่งมีการกำหนดแนวคิดและสถานการณ์ที่ต้องการสื่อสารโดยผู้วิจัย

ค) ฉาก 3 หลุดพ้น ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) โดยใช้ท่าทางการวิ่ง ผสมกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) เพื่อสื่อถึงการพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึง

เป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา ได้แก่ การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน

#### 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 4

ในการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยยังคงยึดการใช้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงตามการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 เนื่องจากอุปกรณ์ดังกล่าวสามารถสื่อสารแนวคิดในการนำเสนอได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้ จำแนกออกตามลักษณะการใช้ประกอบการแสดง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

##### 4.1) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว

ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ปรากฏและสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดความตายและพิธีศพ อันได้แก่ ขนมห่มและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว ซึ่งปรากฏอยู่ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 2 ผ้าด้ายดิบ สีขาว เชือกฝ้ายสีขาว ซึ่งปรากฏอยู่ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3 และ 4 ไม้ขีดไฟ ก้อนหินขนาดเล็ก สีขาวขุ่น ซึ่งปรากฏอยู่ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 4

##### 4.2) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง

ในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ผู้วิจัยได้มีการใช้กลิ่นประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศในการแสดง ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 ซึ่ง ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศในการแสดง ว่า

กลิ่น นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกโดยอาจจะต้องอาศัยประสบการณ์ในการสังเคราะห์จากสิ่งที่ได้สัมผัส ดังนั้นไม่อาจปฏิเสธได้ว่ากลิ่นสามารถสร้างอารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนจินตนาการได้ การสร้างบรรยากาศในการแสดงนาฏศิลป์ด้วยกลิ่นก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ชมที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ๆ เข้าใจการแสดงมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากผู้ชมไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ผู้สร้างสรรค์กำลังนำเสนอกลิ่นก็อาจจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นจินตนาการของผู้ชม (ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2561)

จากทรรศนะดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยยังคงค้นหาวิธีการเปลี่ยนกลิ่นไปตามบทการแสดงในการใช้กลิ่นเพื่อสร้างบรรยากาศการแสดงในผลงานชิ้นนี้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นความแปลกใหม่และท้าทายสำหรับผู้วิจัย โดยในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มใช้กลิ่นดอก

คาเนชั่นจากสเปร์ย์ปรับอากาศ ซึ่งมีความสอดคล้องกับกลิ่นดอกไม้ในพิธีศพของศาสนาคริสต์ ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 2 เมื่อเข้าสู่การแสดงองค์ 1 ฉาก 3 มีการใช้กลิ่นน้ำใช้กลิ่นพิมเสน ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีอาบน้ำศพตามหลักศาสนาอิสลาม จากนั้นเมื่อเริ่มการแสดง องค์ 1 ฉาก 4 มีการใช้กลิ่นธูปและกลิ่นน้ำอบผสมผสานกันไป ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีศพตามหลักแนวความคิดศาสนาพุทธ

#### 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 4

การออกแบบเสียงประกอบการแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนศึกษาผลงานสร้างสรรค์ที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาเสียงที่มีความแปลกใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความแตกต่างจากผลงานที่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้ ธีรากร จันทนะสาโร ได้แสดงทรรศนะและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เสียงประกอบการแสดงของผู้วิจัย ว่า

ในการสร้างสรรค์เสียงประกอบการแสดงในแนวคิดของพิธีศพสามารถทำได้อย่างหลากหลาย เช่น การเลือกใช้เสียงดนตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพ เสียงบรรยากาศในงานศพ หรือเสียงสถานการณ์ที่แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่ปรากฏในพิธีศพ เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาออกแบบและประยุกต์ใช้ในการประกอบการแสดงอาจจะทำให้การแสดงน่าสนใจและมีอัตลักษณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการคัดเลือกนำมาใช้ต้องคำนึงว่าผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อสารและนำเสนอประเด็นอะไรต่อผู้ชม ตลอดจนผู้สร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในผลงานสร้างสรรค์เป็นสำคัญ (ธีรากร จันทนะสาโร, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2561)

จากทรรศนะและข้อเสนอแนะข้างต้นส่งผลให้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเสียงที่มีความสอดคล้องและปรากฏอยู่ในพิธีศพ ตลอดจนการออกแบบเสียงในผลงานสร้างสรรค์ที่เคยปรากฏ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาและออกแบบเสียงในผลงานชิ้นนี้ให้มีความสร้างสรรค์และแตกต่างจากผลงานอื่น ๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสู่การออกแบบเสียง ผู้วิจัยยังคงใช้ “ความเงียบ” ในการแสดงเป็นหลัก เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดการตีความตามจินตนาการจากลีลาการเคลื่อนไหวและเสียงบรรยากาศในขณะที่แสดงผลงาน ตลอดจนตีความเนื้อหาแนวคิดที่เกิดขึ้นในผลงานสร้างสรรค์มากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเสียงทำนองดนตรี อีกทั้งผู้วิจัยยังได้มีการใช้เสียงจากบทพูดของนักแสดง โดยการนำบทสวดศพในพิธีกรรมศาสนาพุทธ บทละหมาดศพในพิธีกรรมศาสนาอิสลาม และเพลงสวรรค์เป็นนิตินันต์ในพิธีกรรมศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นเสียงที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์

จริงในพิธีศพมาตลอดทอนใช้เพียงคำสำคัญที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในการแสดงมาประกอบ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายและสรุปเสียงบทพูดของนักแสดง ได้ดังตารางที่ 4.15 ดังนี้

ตารางที่ 4.15 การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย

โครงสร้างบทการแสดง	บทการแสดง	บทพูดของนักแสดง
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและความตาย	การแสดงสื่อถึงการดำเนินชีวิต โดยมีนัยเกี่ยวกับเกิดมาของชีวิต ไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม ก็จะต้องดำเนินอยู่บนเส้นทางของชีวิต จนกว่าจะพบกับความตาย	นักแสดงต้นสด คำพูด ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้มีการกำหนด คำพูด ในลักษณะพูดคนเดียว และใช้คำพูดในชีวิตประจำวัน ด้วยน้ำเสียงเบา ๆ
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์	ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ และการเวียนศพในพิธีสงฆ์วิญญาณ อามลาผู้ล่วงลับในพิธีมิสซาปลงศพ ซึ่งสื่อถึงการส่งวิญญาณและอามลาผู้ล่วงลับ	นักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นผู้ประกอบพิธีศพ ร้องเพลง สวรรค์เป็นนิรันดร์ โดยร้อง เฉพาะท่อนรับวนไปเรื่อย ๆ ในบทร้องที่ว่า “สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิรันดร์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิรันดร์”
	ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการทำสำคัญมหากางเขน ซึ่งเป็นท่าทางสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมของศาสนาคริสต์	นักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นผู้ประกอบพิธีศพเปล่งเสียง “อาเมน”
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม	ช่วงเริ่มเข้าสู่การแสดงในฉาก 3	นักแสดงทั้งหมดที่อยู่หลังเวทีเปล่งเสียงในลักษณะของเสียงการละหมาดที่ไม่ได้มีคำที่ชัดเจนด้วยการจำลองเสียงให้มีความคล้ายคลึงเพื่อสร้างสัญลักษณ์ในพิธีกรรมด้วยเสียง

โครงสร้างบทการแสดง	บทการแสดง	บทพูดของนักแสดง
<p style="text-align: center;"><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม (ต่อ)</p>	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการขั้นตอนการอาบน้ำศพ และวิธีการห่อกระฝั้นศพ</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพเปล่งเสียง “บิสมิ้ลลาฮ์” มีความหมายว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮ์”</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการขั้นตอนการละหมาดศพ ครั้งที่ 1-3</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ร่วมละหมาดเปล่งเสียง “อัลลอฮูอักบัร” มีความหมายว่า “อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่”</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการขั้นตอนการละหมาดศพ ครั้งที่ 4</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ร่วมละหมาดเปล่งเสียง “อัลสลามูอะลัยกุม” มีความหมายว่า “ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่าน”</p>
<p style="text-align: center;"><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ</p>	<p>ช่วงเริ่มเข้าสู่การแสดงในฉาก 4 นักแสดงสมทบถือผ้าขึ้นมาจากเวทีส่วนด้านล่างที่เปิดระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) กลุ่มนักแสดงหลักเดินเรียงแถวออกมาจากทางด้านซ้ายส่วนข้างหน้าของเวที</p>	<p>นักแสดงทั้งหมดที่อยู่หลังเวทีเปล่งเสียงในลักษณะการสวดมนต์ ที่ไม่ได้มีคำที่ชัดเจน</p> <p>เมื่อเดินมาถึงด้านหน้าเวทีนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพเปล่งเสียง “กุสะลา อัมมา อะกุสะลา อัมมา” เป็นคำขึ้นต้นบทพระสังคินีที่ใช้เป็นบทสวดพระอภิธรรมในงานศพ ซึ่งหมายถึง “ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงจัดการตกแต่งศพ ซึ่งมีนัยถึงการแต่งตัว</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้แต่งตัวศพเปล่งเสียง</p>

โครงสร้างบทการแสดง	บทการแสดง	บทพูดของนักแสดง
<p>องค์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 4</p> <p>ความตายในศาสนาพุทธ (ต่อ)</p>	<p>ศพ ในขณะที่กลุ่มนักแสดงปฏิบัติท่าทางลูบใบหน้า และแขน ของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>กลุ่มนักแสดงปฏิบัติท่าทางลูบใบหน้า และแขน ของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>กลุ่มนักแสดงปฏิบัติท่าทางลูบใบหน้า และแขน ของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	<p>“อนิจจัง” หมายถึง ความไม่เที่ยง ซึ่งเป็นการลดทอนมาจากคำว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ตามหลักกรรมไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการล้างหน้าศพ ซึ่งมีความเชื่อว่าการล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวจะสามารถล้างอกุศลกรรมได้</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ล้างหน้าศพเปล่งเสียง “อนิจจัง” หมายถึง ความไม่เที่ยง ซึ่งเป็นการลดทอนมาจากคำว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ตามหลักกรรมไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการรดน้ำศพ</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้รดน้ำศพเปล่งเสียง “อโหสิ” หมายถึงการขอขมาศพ ซึ่งลดทอนมาจากบทกล่าวขอขมาศพที่ว่า “กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิ กัมมัง...”</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการมัตตราสังศพเป็นการมัต 3 เปลาะ คือ มัตคอ มัตมือ และมัตเท้า</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้รดน้ำศพมัตคอ เปล่งเสียง “ปุตโต คีวัง” หมายถึงบ่วงรัดคอ กล่าวคือ ห่วงบุตร</p> <p>มัตมือ เปล่งเสียง “ภரியา</p>

โครงสร้างบทการแสดง	บทการแสดง	บทพูดของนักแสดง
<p style="text-align: center;"><b>องก์ 1</b></p> <p style="text-align: center;"><b>ปลงสังขาร</b></p> <p style="text-align: center;">ฉาก 4</p> <p style="text-align: center;">ความตายในศาสนาพุทธ</p> <p style="text-align: center;">(ต่อ)</p>		<p>หัตถ์เถ” หมายถึง บ่วงรัดมือ คือ ห่วงภรรยาหรือสามี</p> <p>มัดเท้า เปล่งเสียง “ธนั่ง ปาเท” หมายถึง บ่วงรัดเท้า คือ ห่วงทรัพย์สมบัติ</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการวนเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง</p>	<p>กลุ่มนักแสดงที่วางเชือกเปล่งเสียง “ปุตโต คีวัง ภริยา หัตถ์เถ ธนั่ง ปาเท” ซ้ำอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสิ้นสุดการวางเชือก</p>
	<p>ช่วงของการแสดงที่สื่อถึงการแปรอัฐิซึ่งเป็นการจัดเรียงกระดูกหั่นสี่เหลี่ยมไปทางทิศตะวันตก มีนัยถึง “การตาย”</p> <p>จากนั้นจัดเรียงใหม่ให้หันสี่เหลี่ยมไปทางทิศตะวันออก มีนัยถึง “การเกิดใหม่”</p>	<p>นักแสดงเปล่งเสียง “อนิจจา” ซึ่งลดทอนมาจากบทสวดบังสุกุลตาย ที่ว่า “อนิจจา วัตะสังขารา อุปปาทหะวะ ยะธัมมิโน...”</p> <p>นักแสดงเปล่งเสียง อจิริง” ซึ่งลดทอนมาจากบทสวดบังสุกุลเป็น ที่ว่า อจิริง วัตะยัง กาโย ปะฐูระวิงอะธิ เสสสะติ...”</p>
	<p>ช่วงของการจบการแสดงฉาก 4</p>	<p>นักแสดงเปล่งเสียง “สาธุ”</p>
<p style="text-align: center;"><b>องก์ 2</b></p> <p style="text-align: center;"><b>หลังความตาย</b></p> <p style="text-align: center;">ฉาก 1</p> <p style="text-align: center;">เดินทาง</p>	<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย</p>	<p>ไม่มีบทพูดของนักแสดง ใช้เพียงความเงียบ มุ่งเน้นให้ผู้ชมได้ยินที่เกิดจากลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดง</p>
<p style="text-align: center;"><b>องก์ 2</b></p> <p style="text-align: center;"><b>หลังความตาย</b></p> <p style="text-align: center;">ฉาก 2</p> <p style="text-align: center;">กรรม</p>	<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องกรรม ซึ่งเป็นผลจากการทำดีหรือชั่ว และการทำบุญหรือบาปในขณะที่มี</p>	<p>นักแสดงเปล่งเสียงสื่อถึงการพูดที่ปรารถนาดีและไม่ดี ได้แก่ การแสดงท่าทางในลักษณะซุบซิบนินทา การพูด</p>

โครงสร้างบทการแสดง	บทการแสดง	บทพูดของนักแสดง
<p>องค์ 2</p> <p>หลังความตาย</p> <p>ฉาก 2</p> <p>กรรม</p> <p>(ต่อ)</p>	<p>ชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัว</p> <p>กำหนดการเดินทางของชีวิตหลัง</p> <p>ความตาย</p>	<p>แสดงความห่วงใย เช่น</p> <p>“สบายดีไหม” “สวยมาก”</p> <p>“ไม่เป็นไรนะ” และคำพูดใน</p> <p>ลักษณะที่ไม่ดีและส่อเสียด</p> <p>เช่น “คิดว่าสวยหรือ” “ไป</p> <p>ตายซะ” อีกทั้งคำพูดหยาบ</p> <p>คายแต่เป็นเพียงแสดงลีลาให้</p> <p>ผู้ชมอ่านปาก</p>
<p>องค์ 2</p> <p>หลังความตาย</p> <p>ฉาก 3</p> <p>หลุดพ้น</p>	<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตาย</p> <p>ตามจินตนาการจากการตีความการ</p> <p>พยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิต</p> <p>หลังความตาย</p>	<p>ไม่มีบทพูดของนักแสดง</p> <p>ใช้เพียงความเงียบ มุ่งเน้นให้</p> <p>ผู้ชมได้ยินที่เกิดจากลีลา</p> <p>การเคลื่อนไหวของนักแสดง</p>

#### 6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 4

การออกแบบเครื่องแต่งกายในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องแต่งกาย แต่ยังคงแนวคิดเรื่องความตายในประเด็นพิธีศพ ซึ่งผู้วิจัยจินตนาการและออกแบบเครื่องแต่งกายแบบเรียบง่าย (Simplicity) ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post Modern) มาประกอบการแสดง โดยมุ่งให้ผู้ชมเกิดจินตนาการในการรับชมกระบวนการทางพิธีกรรมและการเคลื่อนไหวร่างกายในการตีความเนื้อหาแนวคิดที่เกิดขึ้นในงานสร้างสรรค์มากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเครื่องแต่งกายอื่น ๆ จากการศึกษาพบว่า ผ้าด้ายดิบสีขาวมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนพิธีศพทั้งในศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ตลอดจนมีความสอดคล้องกับศาสนาคริสต์ในแง่ของเครื่องนุ่งห่มของพระเยซูขณะถูกตรึงบนกางเขน อันเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์ จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงใช้ผ้าด้ายดิบเป็นวัตถุดิบในการตัดเป็นเสื้อผ้าแบบเรียบง่าย





ภาพที่ 4.14 การออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย

#### 7) การออกแบบพื้นที่การแสดง

ผู้วิจัยได้เลือกจัดการแสดงในโรงละคร ไม่มีฉากประกอบ โดยพิจารณา  
คัดเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับการแสดงโดยยึดโครงสร้าง ขนาด ระดับพื้นที่ และทิศทางของผู้ชม  
ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกจัดการแสดงในโรงละคร ณ โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre)  
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต จังหวัดปทุมธานี



ภาพที่ 4.15 โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre)

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต จังหวัดปทุมธานี

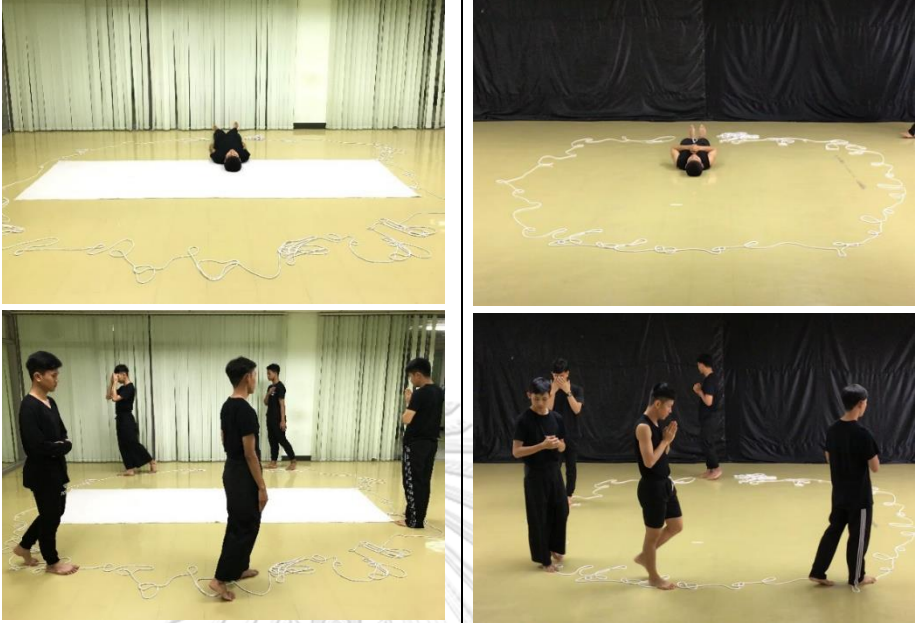


ที่มา : ผู้วิจัย






โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre) มีความเหมาะสมในการที่นักแสดงสามารถใช้พื้นที่ได้หลากหลายทิศทาง สะดวกต่อการจัดทำารแสดง ลดปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมภายนอก อาทิ สภาพอากาศและเสียงรบกวน ตลอดจนเป็นพื้นที่ในลักษณะปิด ซึ่งเหมาะสมสำหรับการสร้างบรรยากาศด้วยกลิ่นในการแสดงจามแนวคิดของผู้วิจัย



จากที่ผู้วิจัยได้ทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานนาฏยศิลป์ครั้งที่ 3 ผู้วิจัยพบปัญหา จุดบกพร่อง และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏยศิลป์เพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาการทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ในครั้งที่ 4 โดยได้ทำการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเชิงลึกในประเด็นของเสียงในพิธีศพเพื่อนำมาออกแบบเสียงประกอบการแสดง ปรับแก้ลีลาการเคลื่อนไหวที่อาจทำให้ผู้ชมเกิดความสับสนตลอดจนหาความเชื่อมโยงของลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความสั่นไหวของกระบวนท่าทาง อีกทั้งมีการปรับลำดับโครงสร้างบทการแสดงเพื่อให้นักแสดงที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอในการสร้างบรรยากาศมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้รายละเอียด ดังตารางที่ 4.16 โดยอธิบายเปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 เฉพาะที่มีการปรับแก้และพัฒนาเพิ่มเติม ดังนี้


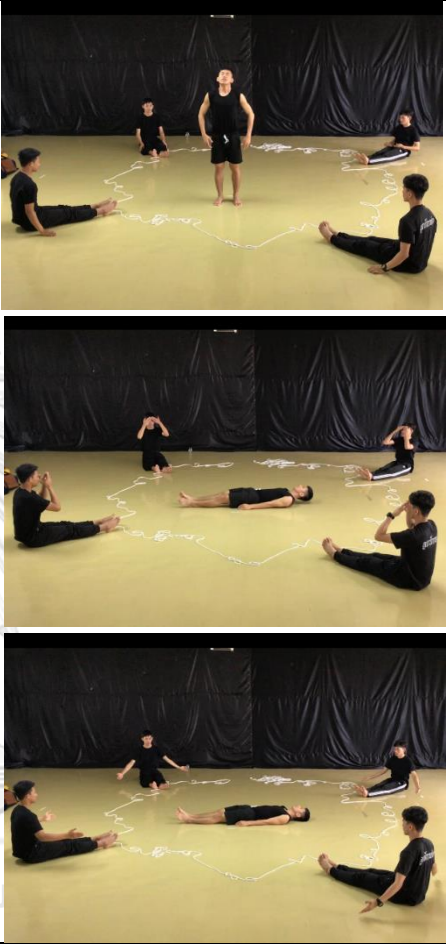
ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 3  
และการแก้ไข/พัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4  
ที่มา : ผู้วิจัย








บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
องค์ 1 ปลง สังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย		

บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<p>องค์ 1 ปลง สังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย (ต่อ)</p>		
	<p>การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4 นักแสดงคนที่ 1 ยังคงเดินออกมาปฏิบัติลีลาการเคลื่อนไหวเช่นเดิม แต่ผู้วิจัยมีการแก้ไขโดยยังไม่มีการนำผ้าขาวออกมาวางไว้ตรงกลางเวที ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ลีลาการเคลื่อนไหวมีการเชื่อมโยงและสลับไหลในกระบวนท่า เนื่องด้วยการแสดงในช่วงถัดไปเป็นการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวตามแนวคิดพิธีศพในศาสนาคริสต์ ซึ่งไม่มีการนำผ้าขาวมาใช้ในขั้นตอนของการจัดการศพ</p> <p>อีกทั้งผู้วิจัยยังมีการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหวในช่วงที่นักแสดงทั้ง 5 คนเดินเหยียบเชือกเป็นวงกลมและให้นักแสดงพูดคนเดียวด้วยเสียงเบา ๆ โดยใช้คำพูดเหมือนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งแสดงอารมณ์ทางสีหน้า ซึ่งสื่อถึงก่อนมนุษย์จะเข้าสู่ความตาย ถึงแม้จะนับถือศาสนาที่แตกต่างกันแต่ทุกคนก็ย่อมต้องมีการดำเนินชีวิตก่อนที่จะพบกับความตายที่รอคอยอยู่ในวันข้างหน้า</p>	
	<p>ครั้งที่ 3</p> 	<p>ครั้งที่ 4</p> 

<b>บทการ แสดง</b>	<b>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</b>	
<b>ปลง สังขาร</b> ฉาก 2 ความตายใน ศาสนา คริสต์ (ต่อ)		
<p>หลังจากที่นักแสดงทุกคนแสดงท่าทางที่ถึงความตายด้วยการนอนเรียงกันใน ช่วงแรกแล้ว จากนั้นการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4 ในองก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยได้แก้ไขลีลาการเคลื่อนไหวโดยออกแบบให้ นักแสดงคนที่ 1 2 3 และ 5 เดินเข้าหลังเวที จากนั้นนักแสดงคนที่ 4 ลุกขึ้นยืน ตัวตรง แขนทั้งสองเหยียดตึงกางออกระดับไหล่ ศรีษะเอียงขวาและก้มลง หลับตา แล้วนักแสดงคนที่ 2 นำขนมปังและไวน์แดงออกมาให้นักแสดงคนที่ 4 รับประทาน เพื่อสื่อถึงแนวคิดการระลึกถึงการไถ่บาปของพระเยซู ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของความเชื่อ เกี่ยวกับความตายในศาสนาคริสต์</p>		
<b>ครั้งที่ 3</b>		<b>ครั้งที่ 4</b>
		 
<p>หลังจากนักแสดงคนที่ 1 แยกนักแสดงอื่น ๆ แล้วไปวางให้อ่อนหงายรายบนพื้น แล้ว ผู้วิจัยได้พัฒนาผลงานด้วยการเพิ่มลีลาการเคลื่อนไหวที่ให้นักแสดงเดินวนรอบ นักแสดงนั้น ๆ จำนวน 2 รอบ ซึ่งสื่อถึงการเวียนศพในพิธีในพิธีมิสซาปลงศพ</p>		


<b>บทการแสดง</b>	<b>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</b>	
<b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ (ต่อ)	โดยการวนรอบที่ 1 หมายถึงการพรมน้ำเสก และการวนรอบที่ 2 หมายถึงการถวายเป็นกัณฑ์ อีกทั้งในขณะนี้นักแสดงคนที่ 1 เดินวนรอบนักแสดงอื่น ๆ ผู้วิจัยได้ออกแบบเสียงประกอบการแสดงโดยให้นักแสดงจะร้องเพลงสรรค์เป็นนิตินันต์ ในบทร้องท่อนรับที่ว่า “สรรค์ สรรค์ สรรค์เป็นนิตินันต์ สรรค์ สรรค์ สรรค์เป็นนิตินันต์” การแสดงในช่วงนี้สื่อถึงการแห่ศพ ไปยังโบสถ์ในและการทำงานขั้นตอนการส่งวิญญาณและอำลาผู้ล่วงลับในพิธีมิสซาปลงศพในศาสนาคริสต์	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม	<b>ครั้งที่ 3</b>  ไม่มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	<b>ครั้งที่ 4</b> 
	หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงในองก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ศาสนาคริสต์แล้ว นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ยังคงปฏิบัติต่อเนื่องโดยการนอนในลักษณะเดิม ผู้วิจัยได้พัฒนาผลงานด้วยการเพิ่มลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อนำเข้าสู่ความตายในศาสนาอิสลามด้วยท่าการตักบิร ซึ่งเป็นท่าทางที่ใช้ในขั้นตอนพิธีการละหมาดศฟวิธีปฏิบัติคือ นักแสดงหันด้านหน้า ยืนตัวตรง แยกเท้าออกเล็กน้อย มือทั้งสองแบมือ ยกขึ้นระดับไหล่ หันฝ่ามือออกมาด้านหน้า แล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนม โดยให้วางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย ศีรษะตรง สายตามองตรงไปข้างหน้า ทั้งนี้ผู้วิจัยออกแบบเพื่อต้องการสื่อสารถึงการนำเข้าสู่ความตายในศาสนาอิสลาม	






บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<p>องค์ 1</p> <p>ปลงสังขารจาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม (ต่อ)</p>	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
	<p>ไม่มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว</p> 	
	<p>นักแสดงคนที่ 1 หันด้านหน้า ยืนตัวตรง แยกเท้าเล็กน้อย ปล่อยแขนงอข้อศอกเล็กน้อย หายใจเข้าจนสุดลมหายใจ แหงนหน้า หลับตา จากนั้นปล่อยลมหายใจออกอย่างรวดเร็วแล้วล้มตัวลงนอนหงายราบบนพื้น หันเท้าไปทางด้านขวาของเวที แขนแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ตั้งตัวขึ้นมาในลักษณะนั่งเหยียดขา มือทั้งสองแตะที่หน้าผาก แล้วค่อย ๆ ลดมือลงกางออกข้างลำตัว ศีรษะตรง สายตามองไปที่นักแสดงคนที่ 1</p>	


บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลง</b> <b>สังขาร</b> ฉาก 3 ความตายใน ศาสนา อิสลาม (ต่อ)	<b>ครั้งที่ 3</b>	<b>ครั้งที่ 4</b>
		
	<p>ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4 ผู้วิจัยได้แก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คือ ทิศทางการนอนของนักแสดงคนที่ 1 โดยการนอนหันเท้าไปด้านข้างของเวที เพื่อให้ผู้ชมเห็นลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดงที่ต้องการสื่อสารได้ชัดเจนขึ้น</p>	
	<b>ครั้งที่ 3</b>	<b>ครั้งที่ 4</b>
	 	  





<p>บทการแสดง</p>	<p>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</p>	
<p>องค์ 1 ปลง สังขาร ฉาก 3 ความตายใน</p>		
<p>ศาสนาอิสลาม (ต่อ)</p>	<p>หลังจากนักแสดงได้แสดงลีลาการเคลื่อนไหวที่มีการออกแบบลีลาจากขั้นตอนการทอกระฝั้นศพในพิธีศพศาสนาอิสลามแล้ว จากนั้นตามขั้นตอนพิธีจะต้องละหมาดญะมาอะฮ์ให้แก่ผู้ตาย ซึ่งในการละหมาดนั้น “...ให้นำมัยยิตไปวางในลักษณะนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศเหนือ ส่วนผู้ที่ทำการละหมาดจะต้องยืนอยู่ทางขวาของมัยยิต คือ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก หากเป็นมัยยิตชาย ผู้นำละหมาดจะยืนระดับศีรษะของมัยยิต... และผู้ที่ร่วมละหมาดจะยืนเรียงเป็นหน้ากระดานอยู่ด้านหลังของผู้นำละหมาด จากนั้นทำการอ่านคัวร์และตักบีร์...” (ศักดา เซะวิเศษ, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2561) ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลข้างต้นมาแก้ไขผลงานด้านการออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบทิศทางตลอดจนลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง ดังนี้</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบลำตัว</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ยืนอยู่ข้างขวาของนักแสดงคนที่ 1 โดยนักแสดงคนที่ 5 ยืนระดับศีรษะของนักแสดงคนที่ 1 นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 ยืนเรียงแถวหน้ากระดานข้างหลังนักแสดงคนที่ 5 หันตัวไปทางด้านซ้ายของเวที ยืนตัวตรง แยกเท้าออกเล็กน้อย มือทั้งสองแบมือ ยกขึ้นระดับไหล่ หันฝ่ามือออกมาด้านหน้า พร้อมกับเปล่งเสียง “อัลลอ” แล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนมโดยวางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย พร้อมกับเปล่งเสียง “ฮุอักบัตร์” สายตามองนักแสดงคนที่ 1 ซึ่งปฏิบัติทั้งหมด 3 ครั้ง ทั้งนี้นักแสดงคนที่ 5 ปฏิบัติก่อน นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 จึงค่อยปฏิบัติตาม</p>	







บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลง</b> <b>สังขาร</b> ฉาก 3 ความตายใน ศาสนา อิสลาม (ต่อ)	<b>ครั้งที่ 3</b> ไม่มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	<b>ครั้งที่ 4</b> 
	<p>นักแสดงคนที่ 1 ปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 3 4 และ 5 ปฏิบัติต่อเนื่องโดยยืนทิศทางและตำแหน่งเดิม จากนั้นแบ่มือทั้งสองยื่นออกมาข้างหน้าแขนงอ ระดับหน้าท้อง ศีรษะตรง พร้อมกับเปล่งเสียง “อัลลฮามูอะลียกุม” แล้วหันหน้าไปทางขวามือ ปฏิบัติซ้ำอีกครั้งแล้วหันหน้าไปทางซ้ายมือ ทั้งนี้นักแสดงคนที่ 5 ปฏิบัติก่อน นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 จึงค่อยปฏิบัติตาม</p>	

<b>บทการแสดง</b>	<b>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</b>	
<b>องค์ 1</b> <b>ปลง</b> <b>สังขาร</b> <b>ฉาก 4</b> ความตายใน ศาสนาพุทธ	<b>ครั้งที่ 3</b>	<b>ครั้งที่ 4</b>
		
		
		
<p>การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 4 องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ศาสนาพุทธ ผู้วิจัยได้มีการแก้ไขลีลาการเคลื่อนไหวโดยการให้นักแสดงเดินเรียงแถวออกมาจากทางด้านซ้ายของเวทีจากนั้นเดินเข้ามาเรียงซ้อนกันเป็นแถวตรงกลางเวทีหันด้านหน้า อีกทั้งมีการแก้ไขบทการแสดงจึงไม่ปรากฏเชือกลักษณะวงกลมอยู่บนเวที</p>		

บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ (ต่อ)	<b>ครั้งที่ 3</b>	<b>ครั้งที่ 4</b>
		
<p>จากภาพจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยพัฒนาผลงานด้วยการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว โดยนักแสดงคนที่ 3 และ 5 จับมุมผ้าทั้งสองฝั่งแล้วยกผ้าขึ้นพร้อมทั้งเดินเข้าไปยืนซ้อนหลังนักแสดงคนที่ 1 แล้วเหยียดแขนตึงเหนือศีรษะ ให้ผ้าซ้อนกันเล็กน้อยและลดมือที่อยู่ด้านนอกลงให้ขอบผ้ามีลักษณะเฉียงลง</p>		
<b>ครั้งที่ 3</b>		<b>ครั้งที่ 4</b>
		
<p>การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวขั้นตอนการล้างหน้าศพ ผู้วิจัยได้แก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยนักแสดงคนที่ 2 นั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหานักแสดงคนที่ 1 เพื่อให้นักแสดงคนที่ 2 สามารถรับน้ำหนักตัวของนักแสดงคนที่ 1 ได้ดีขึ้น อีกทั้งทำให้เกิดความสั่นไหวของลีลาการเคลื่อนไหว</p> <p>การแสดงในช่วงนี้สื่อถึงการอาบน้ำศพและการล้างหน้าศพ</p>		

บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ (ต่อ)	<b>ครั้งที่ 3</b>	<b>ครั้งที่ 4</b>
		
<p>การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวขั้นตอนการมัตตราสังศพ ผู้วิจัยได้มีการพัฒนาผลงานโดยนักแสดงคนที่ 1 นอนหงายราบบนพื้น พนมมือไหว้ อยู่ในห่อผ้า แล้วนักแสดงคนที่ 3 นำเชือกมามัดคอ มัดมือ มัดเท้า นอกห่อผ้า ซึ่งการมัตถลักษณะนี้เป็นการมัตตราสังแบบโบราณ อีกทั้งเมื่อนักแสดงคนที่ 1 ที่ได้รับบทบาทเป็นศพ อยู่ในห่อผ้าแล้วยังสามารถสื่อสารในเชิงมิติยิ่งขึ้น</p> <p>การแสดงในช่วงนี้สื่อถึงการมัตตราสังศพ โดย มัดคอ มัดมือ และมัดเท้า</p>		
<b>ครั้งที่ 3</b> <span style="float: right;"><b>ครั้งที่ 4</b></span>		
 		
<p>ผู้วิจัยพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงทั้ง 2, 3, 4 และ 5 ค่อย ๆ เดินวนนักแสดงคนที่ 1 ซึ่งได้รับบทบาทเป็นศพ พร้อมทั้งค่อย ๆ วางเชือกลงบนพื้นวนนักแสดงคนที่ 1 ในลักษณะสามเหลี่ยมซ้อนกัน ซึ่งสื่อถึงการวนเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง คือ บ่วงที่ 1 ห่วงลูก บ่วงที่ 2 ห่วงภรรยาหรือสามี และบ่วงที่ 3 ห่วงทรัพย์สมบัติ</p> <p> อีกทั้งในขณะที่เดินวน ผู้วิจัยออกแบบให้นักแสดงเปล่งเสียง “ปุตโต คีวัง” “ภริยา หัตถ์” และ “ธนัง ปาเท” เปล่งเสียงเหล่านี้ซ้ำวนไปจนกว่าจะสิ้นสุดการวางเชือก</p> <p>การแสดงในช่วงนี้สื่อความหมายโดยนัยถึงการติดอยู่ในบ่วงทั้ง 3</p>		

บทการแสดง	เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว	
<b>องก์ 2</b> <b>หลัง</b> <b>ความ</b> <b>ตาย</b> <b>ฉาก 1</b> <b>เดินทาง</b>	<b>ครั้งที่ 3</b> ไม่มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว 	<b>ครั้งที่ 4</b> 
	<p>นักแสดงคนที่ 1 รับบทบาทความตายในศาสนาพุทธ เคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบด้วย ท่าเดิน ท่านั่ง ท่าคลาน และนอน โดยเคลื่อนไหวในลักษณะวงกลม สื่อถึงการเวียนว่ายตายเกิดซึ่งเป็นการเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 4 รับบทบาทความตายในศาสนาอิสลาม เคลื่อนไหว</p>	

<b>บทการ แสดง</b>	<b>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</b>	
<b>องค์ 2 หลัง ความ ตาย</b> ฉาก 1 เดินทาง (ต่อ)	<p>แบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) คือ ทำเดิน และท่าหยุดพักด้วยทำ นั่งหรือท่านอน แล้วค่อยลุกเดินต่ออย่างต่อเนื่องแล้วเดินหายไป ซึ่งเคลื่อนไหวใน ลักษณะเป็นเส้นตรง และไม่ได้กำหนดทิศทางทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดง สื่อถึงความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลามที่ว่า เมื่อตายแล้ววิญญาณจะต้องอยู่ รอคำพิพากษาก่อนที่จะกลับไปอยู่กับพระเจ้า และจะไม่มีกรกลับมาเกิดอีก</p> <p>นักแสดงคนที่ 2 และ 5 รับผิดชอบความตายในศาสนาคริสต์ เคลื่อนไหว แบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) คือ ทำเดิน โดยเดินออกมาอย่าง ต่อเนื่องแล้วเดินหายไป ซึ่งจะเดินในลักษณะเป็นเส้นตรง และไม่ได้กำหนดทิศทาง ทิศทางการเดินของนักแสดง สื่อถึงความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ที่ว่า เมื่อตายแล้ววิญญาณจะกลับไปอยู่กับพระเจ้าซึ่งหมายถึงการมีชีวิตนิรันดร์ จะไม่มี การกลับมาเกิดอีก</p> <p>การเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเริ่มด้วยการเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ แล้วค่อย ๆ เพิ่มความเร็วขึ้น</p> <p>การแสดงในช่วงนี้สื่อถึงความเชื่อหลังความตายทั้ง 3 ศาสนา ที่เชื่อว่า เมื่อตาย แล้ววิญญาณจะต้องเดินทางต่อไป ในสถานที่และลักษณะที่แตกต่างกัน</p>	
<b>องค์ 2 หลัง ความ ตาย</b> ฉาก 2 กรรม	<p>การแสดงตลอดทั้งฉากนี้ยังคงปฏิบัติเช่นเดิมตามตารางที่ 4.13 การปฏิบัติ การสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 ในองค์ 2 หลังความตาย ทำที่ 1</p> <p style="text-align: center;">จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย CHULALONGKORN UNIVERSITY</p>	
<b>องค์ 2 หลัง ความ ตาย</b> ฉาก 3 การหลุดพ้น	<b>ครั้งที่ 3</b> 	<b>ครั้งที่ 4</b> 

<b>บทการ แสดง</b>	<b>เปรียบเทียบการออกแบบและการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหว</b>	
<b>องค์ 2 หลัง ความ ตาย ฉาก 3 การหลุดพ้น (ต่อ)</b>		
<p>จากการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 3 นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยการวิ่งแล้วค่อย ๆ หยุดทีละคน สื่อถึงความต้องการและการหาทางหลุดพ้น การพัฒนาในครั้งที่ 4 ผู้วิจัยแก้ไขลีลาการเคลื่อนไหวโดยนักแสดงนอนลงทีละคนในอิริยาบถที่แตกต่างกัน เช่น ล้มตัวลงนอนธรรมดา สื่อถึงการตายดี หรือการล้มตัวลงนอนและตื่นทรมานทรมาย สื่อถึงการตายไม่ดี ซึ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการกระทำในขณะที่มีชีวิตอยู่</p>		

จากการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ครั้งที่ 4 ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ 7 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการออกแบบพื้นที่การแสดง ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่พบและแนวทางสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

ตารางที่ 4.17 สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ครั้งที่ 4  
ที่มา : ผู้วิจัย

องค์ประกอบนาฏยศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบบทการแสดง	ไม่พบปัญหา	-
การคัดเลือกนักแสดง	ไม่พบปัญหา	-
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว	ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่สามารถสื่อสารตามแนวคิดได้ดียิ่งขึ้น แต่ในองค์ 2 ฉาก 2	ฝึกซ้อมนักแสดงให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ตลอดจนฝึกซ้อม ณ สถานที่แสดงจริง

องค์ประกอบนาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว (ต่อ)	<p>นักแสดงสื่อสารอารมณ์ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร</p> <p>ควรฝึกซ้อมการแสดง ณ สถานที่แสดงจริงเพื่อให้นักแสดงเกิดความคุ้นชิน อีกทั้งอาจจะต้องปรับเปลี่ยนลีลาการเคลื่อนไหวหากมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ของเวทีเพื่อให้การแสดงน่าสนใจมากขึ้น</p>	<p>เพื่อให้นักแสดงเกิดความคุ้นชินกับเวที</p>
การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง	ไม่มี	ไม่มี
การออกแบบเสียงประกอบการแสดง	ไม่มี	ไม่มี
การออกแบบเครื่องแต่งกาย	<p>เครื่องกายสามารถสื่อสารตามแนวคิดได้อย่างชัดเจน แต่ควรมีการเลือกเนื้อผ้าให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้อาจต้องคำนึงว่าเมื่อมีการใช้แสงประกอบการแสดงแล้วเครื่องแต่งกายยังคงสื่อสารแนวคิดเดิมของผู้วิจัยหรือไม่</p>	<p>เลือกเนื้อผ้าให้มีความเหมาะสม คือ ใช้ผ้าด้ายดิบที่เนื้อผ้ามีความหนามากยิ่งขึ้น</p>
การออกแบบพื้นที่การแสดง	<p>ควรศึกษาเทคนิคของเวทีเพื่อการจัดวางองค์ประกอบและการออกแบบการใช้พื้นที่เวทีให้มีความหลากหลายมากขึ้น</p>	<p>ศึกษาเทคนิคต่าง ๆ ของเวทีเพื่อนำมาปรับใช้กับการแสดงเพื่อนำเสนอการใช้พื้นที่การแสดงให้น่าสนใจมากขึ้น</p>



#### 4.2.1.5 การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 5

ในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 5 ในแต่ละองค์ประกอบจะมีส่วนที่ผู้วิจัยคงไว้ และออกแบบสร้างสรรค์เพิ่มเติมตามคำแนะนำสำหรับการพัฒนาผลงาน การออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทดลองแสดงในพื้นที่ที่ทำการแสดงจริง ตลอดจนทดลองในองค์ประกอบต่างเสมือนจริง ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบแสงประกอบการแสดง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

##### 1) การออกแบบบทการแสดง ครั้งที่ 5

ในการทดลองทดลองครั้งผู้วิจัยยังคงไว้ซึ่งแนวคิด แรงบันดาลใจในการแสดง และโครงเรื่องของการแสดง โดยดำเนินเรื่องในการแสดงโดยใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ซึ่งเป็นเทคนิคทางด้านทัศนศิลป์ ทั้งนี้ได้แบ่งการแสดงออกเป็น 2 องค์ ได้แก่ องค์ 1 นำเสนอแนวคิดและขั้นตอนของพิธีศพในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ โดยมีการเกริ่นเรื่องก่อนเข้าสู่พิธีกรรมดังกล่าวด้วยแนวคิดสังขารความตาย คือ ชีวิตมนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงความตายได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้แบ่งช่วงการแสดงในองค์ 1 โดยกำหนดชื่อองค์ว่า “ปลงสังขาร” ประกอบด้วย 4 ฉาก คือ ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม และฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ อีกทั้งในการแสดงองค์ 2 นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน โดยกำหนดชื่อองค์ 2 ว่า “หลังความตาย” แบ่งออกเป็น 3 ฉาก ประกอบด้วย ฉาก 1 เดินทาง ฉาก 2 กรรม และฉาก 3 หลุดพ้น

##### 2) การคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 5

ในการทดลองสร้างสรรค์ครั้งผู้วิจัยยังคงใช้นักแสดงชุดเดิมจากการทดลองปฏิบัติการสร้างสรรค์ในครั้งที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย นักแสดงชาย จำนวน 5 คน เนื่องจากนักแสดงชุดดังกล่าวมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในการคัดเลือกนักแสดง ครั้งที่ 4 อันได้แก่ คุณสมบัติด้านทักษะ คุณสมบัติด้านเวลาในการมาฝึกซ้อม ตลอดจนคุณสมบัติด้านจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เช่น ในเรื่องของการเคารพและปฏิบัติตามหลักศาสนาที่แตกต่างกันในการลงพื้นที่สังเกตการณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยได้สำรวจและศึกษาข้อมูลทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ของเวที ณ สถานที่ทำการจริง พบว่า ลักษณะของเวทีมีเทคนิคที่สามารถเปิดออกได้โดยใช้ระบบ

ไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) ดังนั้นผู้วิจัยจึงปรับเพิ่มรายละเอียดในการนำเสนอโดยใช้เทคนิคดังกล่าวในการแสดง จึงทำให้การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงเพิ่ม จำนวน 2 คน ในการนำเสนอ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกรออกแบบการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ไว้ก่อนหน้านี้ โดยใช้นักแสดงหญิง ทั้งนี้เพื่อลดความสับสนของผู้ชมในการนำเสนอเรื่องราวตามแนวคิดของผู้วิจัย ดังนี้

ตารางที่ 4.18 นักแสดงเสริมในการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ครั้งที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย

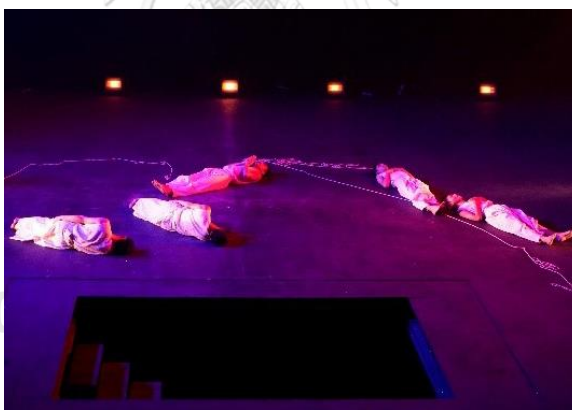
ภาพนักแสดง	ชื่อ-สกุล / สังกัด	ความสามารถ
	นางสาวศศิมาพร บรรณราช นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ร่วมสมัย
	นางสาวสุรภา ทองจินดา นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ร่วมสมัย

### 3) การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 5

ในการทดลองสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยยังคงยึดตามการทดลองสร้างสรรค์ครั้งที่ 4 เป็นหลัก โดยการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร มรการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผนวกกับมีการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) การด้นสด (Improvisation) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) และการแสดงองค์ 2

หลังความตาย มีการใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบกับการใช้เทคนิคการเต้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ทั้งนี้ลีลาการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการเต้นสด (Improvisation) ของผู้แสดง ซึ่งมีการกำหนดแนวคิดและสถานการณ์ที่ต้องการสื่อสารโดยผู้วิจัย

อีกทั้งการพัฒนาลีลาการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางต่าง ๆ ในการแสดงช่วงที่สื่อถึงการตาย โดยผู้วิจัยออกแบบให้นักแสดงนอนในลักษณะท่าทางเสมือนศพตามความเชื่อในพิธีกรรม โดยคำนึงถึงทิศทางตามสถานที่จริง ได้แก่ การตั้งศพในศาสนาคริสต์และพุทธนอนหันศีรษะทิศตะวันตก การฝังศพในศาสนาอิสลามนอนตะแคงตัวไปทางขวาและหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ดังภาพที่ 4.16 และลีลาการเคลื่อนไหวในช่วงที่สื่อถึงขั้นตอนการแปรอัฐิในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นการจัดเรียงกระดูกหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก แล้วจัดใหม่ให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ในคตินิยมได้เปรียบเทียบว่าเป็นการตายแล้วเกิดใหม่ โดยผู้วิจัยมีการนำก้อนหินลักษณะสีขาวขุ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระดูกมาเป็นอุปกรณ์ในการประกอบการแสดง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับตามทิศทางจริงของสถานที่แสดง ดังภาพที่ 4.17



ภาพที่ 4.16 สื่อถึงลักษณะของศพตามความเชื่อในพิธีกรรมโดยคำนึงถึงทิศทางจริงตามสถานที่แสดง  
ที่มา : ผู้วิจัย



ภาพที่ 4.17 สื่อถึงขั้นตอนการแปรอัฐิในพิธีศพศาสนาพุทธโดยคำนึงถึงทิศทางจริงตามสถานที่แสดง  
ที่มา : ผู้วิจัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวเพิ่มเติมในช่วงเริ่มนำเข้าสู่ความตายในศาสนาพุทธ องค์ 1 ฉาก 4 โดยใช้นักแสดงหญิง 2 คน ถือผ้าขาวขึ้นมาจากเวทีส่วนล่างที่เปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) เพื่อนำเสนอความแตกต่างของการใช้พื้นที่เวที ดังภาพที่ 4.18



ภาพที่ 4.18 ลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อนำเสนอความแตกต่างของการใช้พื้นที่เวที  
ที่มา : ผู้วิจัย

#### 4) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 5

ในการทดลองสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยยังคงยึดอุปกรณ์ประกอบการแสดงตามการทดลองสร้างสรรค์ ครั้งที่ 4 เป็นหลัก แต่ในครั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์ในช่วงการแสดงที่สื่อถึงขั้นตอนพิธีเผาศพในศาสนาพุทธ โดยในการทดลองสร้างสรรค์ ครั้งที่ 3 ผู้วิจัยใช้ไม้ขีดไฟเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง แต่ในครั้งที่ 4 ได้มีการใช้ดอกไม้จันทน์ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้จริงในพิธีศพมา

เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ทั้งนี้นำเสนอในลักษณะการจำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยให้นักแสดงนำดอกไม้จันทน์แจกให้ผู้ชมขณะทำการแสดง ซึ่งผู้ชมจะกลายเป็นตัวละครในการแสดงโดยไม่ได้มีการเตรียมการไว้ การแสดงในลักษณะนี้เป็นผลงานแบบแฮ็ปเพนนิ่ง อาร์ท (Happening Art) คือ ปฏิบัติการของผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะและถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยฉับพลัน



ภาพที่ 4.19 ดอกไม้จันทน์ : การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ครั้งที่ 5  
ที่มา : ผู้วิจัย

### 5) การออกแบบเสียงประกอบการแสดง ครั้งที่ 5

จากการออกแบบเสียงประกอบการแสดงในครั้งที่ผ่านมา นอกจากมีการใช้เสียงบรรยากาศในขณะแสดงผลงานและเสียงจากบทพูดของนักแสดง โดยการนำบทพูดศพในพิธีกรรมศาสนาพุทธ บทละหมาดศพในพิธีกรรมศาสนาอิสลาม และเพลงสวรรค์เป็นนิตินันต์ในพิธีกรรมศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นเสียงที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จริงในพิธีศพมาลดทอนใช้เพียงคำสำคัญที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในการแสดงมาประกอบแล้ว ในการออกแบบเสียงประกอบการแสดงครั้งนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มการใช้เสียงสังเคราะห์ประกอบเรื่อง ได้แก่ ในองก์ 1 ฉาก 1 ใช้เสียงการเดินทางของเข็มวินาทีในนาฬิกา สื่อถึงชีวิตต้องเป็นไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นเสียงที่เกิดจากการตีความตามจินตนาการของผู้วิจัย ในองก์ 1 ฉาก 2 ใช้เสียงระฆัง สื่อถึงเสียงระฆังที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์ และในองก์ 1 ฉาก 4 เสียงกริ่ง สื่อถึงเสียงสัญญาณก่อนการเผาศพ ซึ่งเกิดจากการเทียบเคียงเสียงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงตามพิธีกรรม

### 6) การออกแบบเครื่องแต่งกาย ครั้งที่ 5

การออกแบบเครื่องแต่งกายในครั้งนี้ ผู้วิจัยยังคงแนวคิดเรื่องความตายในประเด็นพิธีศพ ซึ่งผู้วิจัยจินตนาการและออกแบบเครื่องแต่งกายแบบเรียบง่าย (Simplicity)

ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post Modern) มาประกอบการแสดง โดยมุ่งให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ ในการรับชมกระบวนการท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายในการตีความเนื้อหาแนวคิดที่เกิดขึ้นในงาน สร้างสรรค์มากกว่าการจูงใจผู้ชมด้วยเครื่องแต่งกายอื่น ๆ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ผ้าด้ายดิบที่เนื้อผ้า มีความหนามากยิ่งขึ้น และมีการเปลี่ยนรูปแบบกางเกงให้มีลักษณะที่ขากางเกงกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของนักแสดง



ภาพที่ 4.20 การออกเครื่องแต่งกายนักแสดงหลัก ครั้งที่ 5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

อีกทั้งในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มนักแสดงหญิง ในองก์ 1 ฉาก 4 ช่วงเริ่มนำเข้าสู่ความตายในศาสนาพุทธ ในครั้งนี้จึงมีการออกแบบเครื่องแต่งกายเพิ่มสำหรับนักแสดงหญิง โดยใช้เครื่องแต่งกายในลักษณะเดียวกันกับนักแสดงชาย แต่ใช้ผ้าสีดำ เพื่อให้นักแสดงเสริมมีความแตกต่างกับนักแสดงหลักและมีความกลืนไปกับบริบทของเวที อีกทั้งเพื่อลดความสับสนของผู้ชมในการนำเสนอเรื่องราวตามแนวคิดของผู้วิจัย เนื่องจากในการแสดงช่วงดังกล่าวผู้วิจัยไม่ได้มุ่งเน้นลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง เพียงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความแตกต่างของการใช้พื้นที่เวที



ภาพที่ 4.21 การออกเครื่องแต่งกายนักแสดงเสริม ครั้งที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย

#### 7) การออกแบบพื้นที่การแสดง ครั้งที่ 5

การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถานที่แสดง คือ โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre) หรือเอ็กซ์เพอริเมนทัล เธียเตอร์ (Experimental Theatre) ซึ่งเป็นโรงละครที่มีลักษณะพื้นที่หรือห้องเปล่าสี่เหลี่ยม ผืนสีดำหรือมีม่านดำโดยรอบ อีกทั้งมีลักษณะของเวทีที่บริเวณส่วนหน้าเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) เป็นลักษณะช่องสี่เหลี่ยม ผู้วิจัยจึงใช้ระบบไฮดรอลิกส์ของเวทีในการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการแสดง ดังนี้

ตารางที่ 4.19 การใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) ของเวที

ในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

โครงสร้างบทการแสดง		สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์
องค์ 1 ปลงสังขาร	ฉาก 1 ชีวิตและความตาย	- โลงศพ - หลุมฝังศพ
	ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์	- หลุมฝังศพ
	ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม	- หลุมฝังศพ
	ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ	- โลงศพ - เมรุ
องค์ 2 หลังความตาย	ฉาก 1 เดินทาง	- เส้นทางเดิน
	ฉาก 2 กรรม	- แม่น้ำ - สถานที่ต่างระดับ เช่น ข้างบนและ ข้างล่าง
	ฉาก 2 การหลุดพ้น	- นรกและสวรรค์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) สำหรับการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยใช้เชือกในการสร้างแบบรูปวงกลม สื่อถึงเส้นทางเดินของชีวิตและขอบเขตของชีวิต และการวางเชือกวนซ้อนกันในลักษณะรูปสามเหลี่ยม ในคตินิยามหมายถึงการวนเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง

### 8) การออกแบบแสงประกอบการแสดง ครั้งที่ 5

การออกแบบแสงถือเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ทั้งด้านการส่องสว่างให้เห็นการเคลื่อนไหว นำสายตา สร้างมิติพื้นผิวและสร้างบรรยากาศ ดังที่ คันนิงแฮม (Cunningham) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดแสงสำหรับการแสดง ไว้ว่า “การจัดแสงสามารถสร้างสรรค์ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด... สามารถสร้างภาพหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนเวทีได้อย่างมากมาย ตั้งแต่อารมณ์สงบนิ่งไปจนถึงตื่นเต้นหรือตื่นกลัว เศร้าโศกไปจนถึงดีใจอย่างที่สุด แสงสามารถสร้างภาพให้เลียนแบบบรรยากาศในชีวิตจริงได้” (Cunningham, 1955: 15) ทั้งนี้ นพดล อินทร์จันทร์ ได้อธิบายเพิ่มเติมสนับสนุนความคิดเห็นของคันนิงแฮม (Cunningham) เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญการจัดแสงบนเวทีการแสดง ดังนี้



1. แสงทำให้ผู้ชมแลเห็นการแสดง (Visibility) สิ่งสำคัญพื้นฐานของการจัดแสงสว่างให้แก่เวที คือ การทำให้ผู้ชมเห็นการแสดง เห็นการเคลื่อนไหวของตัวละคร นักแสดง ฉาก เครื่องแต่งกาย

2. แสงเป็นสื่อ นำสายตาของผู้ชม (Selective Focus) การจัดแสงเป็นการนำสายตาของผู้ชมไปสู่จุดหมายที่ผู้ออกแบต้องการเน้นย้ำ หรือต้องการให้ผู้ชมเกิดความสนใจเป็นพิเศษ สามารถนำสายตาผู้ชมได้โดยการเน้นย้ำไปที่กลุ่มนักแสดง และไม่สร้างความสับสนให้แก่ผู้ชมการแสดง การใช้แสงเน้นเฉพาะจุดสำคัญสามารถช่วยให้เกิดความหลากหลายบนเวที ตลอดจนช่วยในการเปลี่ยนฉากขณะที่มีการแสดงอยู่โดยไม่ทำให้ผู้ชมเสียสมาธิในการรับชมการแสดงนั้น ๆ


3. แสงสามารถสร้างมิติและพื้นผิวที่หลากหลาย (Modeling Texture) แสงมีความสามารถในการสร้างมิติ แสง เงา และลักษณะพื้นผิวให้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏต่อสายตาของผู้ชมการแสดง ไม่ว่าจะเป็น ฉากการแสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก หรือแม้แต่มิติและพื้นผิวบนใบหน้า หรือลำตัวของนักแสดง แสงจะเป็นตัวสร้างมิติ ความลึก ตื้น เป็นตัวกำหนดทิศทาง รวมถึงการแสดงพื้นผิวและแสงก็สามารถสร้างมิติบนใบหน้าหรือลำตัวของนักแสดง




4. แสงสร้างบรรยากาศและอารมณ์ในการแสดง (Atmosphere Mood) การสร้างอารมณ์และบรรยากาศในการแสดงเป็นอีกหน้าที่หนึ่งของนักออกแบบแสงที่จะทำให้ผู้ชมได้รับสาร หรือมีอารมณ์คล้อยตามไปกับการแสดงได้รวดเร็ว หรือง่ายยิ่งขึ้น แสงสามารถกระตุ้นแรงตอบสนองทางอารมณ์ของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี สามารถบอกได้ว่าการแสดงที่เกิดขึ้นอยู่ช่วงเวลาไหน ฤดูกาลใด สามารถบ่งชี้สภาวะแวดล้อมของตัวละคร และนำเสนออารมณ์ของการแสดงช่วงนั้น ๆ (นพดล อินทร์จันทร์, 2548: 80-84)

นอกจากความสำคัญและบทบาทของแสงประกอบการแสดงจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว แสงยังสามารถสื่อถึงความหมายโดยนัยของการแสดงที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสาร ตลอดจนการสร้างสัญลักษณ์ในการแสดง ซึ่งทำให้การแสดงเกิดการสื่อสารได้อย่างชัดเจนและการแสดงมีความน่าสนใจมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดการออกแบบแสงประกอบการแสดงในครั้งนี้ตามลำดับของบทบาทการแสดง ดังนี้

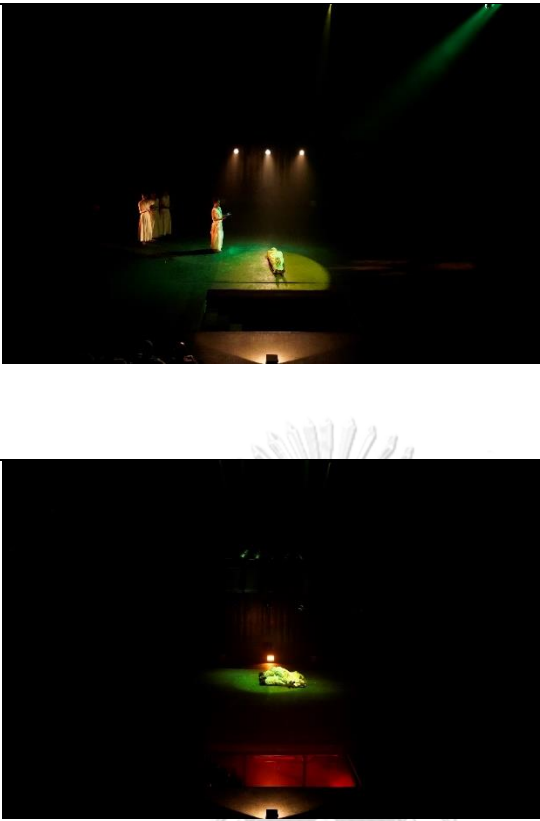

## ตารางที่ 4.20 การออกแบบแสงประกอบการแสดง ครั้งที่ 5





ที่มา : ผู้วิจัย


บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องก์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 1</p> <p>ชีวิตและ</p> <p>ความตาย</p>		<p>เริ่มต้นด้วยแสงหลักสีเหลืองอมส้มที่มาจากด้านหลังเวที ลักษณะของแสงมีการฉายแผ่เรียบไปกับพื้นการแสดง เพื่อนำสายตาผู้ชมไปยังพื้นที่การแสดงด้านหน้าที่ถูกเปิดออก</p>
		<p>แบ่งพื้นที่การแสดงออกเป็น 2 ส่วน ด้วยการลดค่าความเข้มของแสงที่มาจากทางด้านหลัง พร้อมกับแสงจากทางด้านข้างพื้นที่การแสดงทั้งซ้ายและขวา แล้วค่อย ๆ สว่างขึ้น โดยมีแสงจากทางด้านหน้าเวทีช่วยเสริมบรรยากาศของการแสดง</p>
		<p>แสงจากทางด้านข้างเวทีทั้งซ้ายและขวามีลดลง เหลือเพียงแสงที่มาจากทางด้านหลังในมุมสูง และมีแสงสีเหลืองอมส้มส่องสว่างออกมาจากพื้นที่การแสดงด้านหน้าถูกเปิดออก สู่ถึงหลุมศพ</p>


บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย (ต่อ)</p>		<p>มีการใช้แสงสีน้ำเงินจากทางด้านซ้ายและแสงสีแดงจากด้านขวา ในลักษณะมุมสูง อีกทั้งมีการเสริมบรรยากาศของการแสดงด้วย แสงสีเหลืองที่มาจากทางด้านข้างของเวทีทั้งด้านซ้าย ขวา และหลัง</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนา คริสต์</p>		<p>แสงส่องลงมาจากมุมบนด้านหลังตกกระทบกับตัวนักแสดงเกิดเส้นของแสงเสมือนรูปร่างของไม้กางเขน สัญลักษณ์ในศาสนาคริสต์ อีกทั้งใช้แสงที่เกิดจากฉายฉลุเพื่อสร้างมิติให้กับพื้นที่แสดง</p>
		<p>มีการเพิ่มแสงสีขาวที่มาจากประตูหลังเวทีทางด้านขวา แสง ซึ่งส่องออกมามีลักษณะเป็นรูปร่างสีเหลี่ยม เพื่อนำสายตาของผู้ชมไปยังสู่สิ่งที่ต้องการนำเสนอ</p>
		<p>พื้นที่การแสดงเปลี่ยนเป็นแสงสีน้ำเงินด้วยทิศทางของแสงที่มาจากด้านบนเสริมด้วยส่องแสงสีเหลืองจากด้านข้างเวทีทั้งซ้ายและขวาไปยังนักแสดง ผนวกกับแสงที่ส่องลงมาตรงกลางเวทีมีรูปร่างสัญลักษณ์ไม้กางเขน</p>

บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายใน ศาสนา คริสต์ (ต่อ)</p>		<p>มีการเพิ่มความสว่างด้วยแสงที่มาจากทางด้านหลังของเวที และมีการใช้แสงที่จำกัดเฉพาะพื้นที่ 4 มุมตามพื้นที่การแสดง ด้วยแสงสีชมพูเพื่อสื่อความหมายโดยนัยถึงแนวคิดในศาสนาคริสต์ว่าความตายไม่ใช่เรื่องน่ากลัว แต่เกิดจากความรักของพระเจ้า</p>
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตายใน ศาสนา อิสลาม</p>		<p>แสงสีชมพูค่อย ๆ มีดลงพร้อมทั้งแสงสีเขียวค่อย ๆ สว่างขึ้นมาจากมุมบนด้านซ้ายของเวที</p>
		<p>แสงสีน้ำเงินมีดลง จากนั้นมีการใช้แสงสีเหลืองที่มาจากด้านหลังตรงกลางเวที และประตุมุมซ้ายด้านหลังของเวที ประกอบกับแสงสีเขียวที่มาจากมุมบนด้านขวาเพิ่มปริมาณความเข้มของแสงมากขึ้น</p>

บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตายใน ศาสนา อิสลาม (ต่อ)</p>		<p>แสงสีเขียวที่ส่องมาจากมุมบนด้านขวายังคงสว่างอยู่ จากนั้นแสงเหลืองจากประตูมุมขวาด้านหลังมีดลง ประกอบกับแสงสีขาวที่มาจากมุมบนด้านหลังสว่างขึ้น นำสายตาไปสู่นักแสดงที่นอนราบกับพื้นอยู่ตรงกลางเวที</p> <p>แสงสีเขียวที่มาจากมุมบนด้านขวามีดลง ในขณะที่แสงสีเขียวจากมุมบนด้านหลังส่องลงมาตรงกลางเวทีด้วยลักษณะการกำหนดขอบเขตพื้นที่เป็นวงกลม เสริมบรรยากาศด้วยแสงสีเหลืองที่มาจากด้านหลัง และแสงที่มาจากพื้นเวทีที่ถูกเปิดออก</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตายใน ศาสนาพุทธ</p>		<p>แสงทั้งหมดมีดลง เหลือไว้เพียงแสงสีส้มที่มาจากด้านล่างของพื้นที่การแสดงที่ถูกเปิดออก</p>

บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องค์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 4</p> <p>ความตายใน</p> <p>ศาสนาพุทธ</p> <p>(ต่อ)</p>		<p>แสงสีส้มที่มาจากด้านล่างของพื้นที่การแสดงที่ถูกเปิดออกมีดลง สลับกับการใช้แสงสีขาวที่มาจากทิศทางด้านหน้าเวที ด้วยแสงที่กระจายเรียบไปกับพื้น และแสงสีขาวที่มาจากมุมบนทางด้านหลังของเวที</p>
		<p>แสงทั้งหมดดับลง คงเหลือเพียงแสงสีขาวจากตรงกลางมุมบนด้านหลังของเวที</p>
		<p>ลดปริมาณความเข้มแสงสีขาวจากมุมบนด้านหลัง</p>
		<p>มีการใช้แสงสีขาวจากมุมบนด้านหลัง ด้วยปริมาณความเข้มของแสงครึ่งหนึ่ง จากนั้นแสงสีเหลืองส่องมาจากประตูมุมขวาด้านหลัง</p>

บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องค์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 4</p> <p>ความตายใน</p> <p>ศาสนาพุทธ</p> <p>(ต่อ)</p>		<p>แสงทั้งหมดมืดลง จากนั้นแสงที่มาจากด้านหน้าเวทีสว่างขึ้น พร้อมกับแสงสีส้มที่อยู่ใต้พื้นที่การแสดงที่เปิดออกค่อย ๆ สว่างขึ้น</p>
		<p>แสงที่มาจากด้านหน้าเวทีมืดลง จากนั้นมีการใช้แสงสีส้มส่องมาจากมุมบนด้านซ้ายของเวที และแสงสีแดงจากด้านบนส่องลงมายังพื้นที่บริเวณมุมหลังด้านซ้ายเวทีในตำแหน่งของนักแสดง จากนั้นค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นแสงสีแดง และดับลง</p>
		<p>พื้นที่การแสดงมืดลง เหลือไว้เพียงแสงที่มาจากทางด้านหน้าเพื่อส่องเข้าไปยังพื้นที่การแสดงมุมซ้ายด้านหน้าของเวทีด้วยการใช้ปริมาณความเข้มของแสงน้อย</p>
		<p>มีการใช้แสงโดยมีทิศทาง การ มา ของ แสง ประกอบด้วย 3 ทิศทาง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) ทิศทางมุมซ้ายด้านบน เสริมด้วยอุปกรณ์ลวดลายฉลุ ลักษณะคล้ายกิ่งไม้</li> <li>2) ทิศทางด้านหลังด้วยการวางอุปกรณ์</li> </ol>

บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตายใน ศาสนาพุทธ (ต่อ)</p>		<p>โคมไฟกับพื้น ทำให้แสงมีลักษณะแผ่กระจายเรียบไปกับพื้น และ 3) ทิศทางมุมมองทางด้านหลัง เสริมด้วยอุปกรณ์ฉายฉลุลักษณะคล้ายกิ่งไม้ ทั้งนี้ทิศทางของแสงทั้ง 3 มีการใช้ปริมาณความเข้มของแสงที่น้อย</p>
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง</p>		<p>แสงหลักมาจากด้านหลังของพื้นที่การแสดงด้วยอุปกรณ์โคมไฟที่วางเรียบกับพื้น ลักษณะของแสงแผ่กระจายออกเป็นวงกว้างทั่วพื้นที่การแสดง และเสริมบรรยากาศด้วยแสงสีเหลืองอมส้มที่มาจากด้านข้างเวทีทั้งด้านซ้ายด้านขวา และพื้นที่ด้านล่างที่ถูกเปิดออก</p>
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม</p>		<p>ยังคงใช้แสงเช่นเดิม แต่มีการเพิ่มเติมทิศทางของแสงที่มาจากมุมบนด้านหลัง และปริมาณความเข้มของแสงที่เข้มข้น ประกอบกับเพิ่มแสงที่ส่องเป็นลวดลายฉลุทางประตูด้านหลังทางซ้ายของเวที</p>



บทการแสดง	ภาพการออกแบบแสง	คำอธิบาย
<b>องก์ 2</b> <b>หลังความ</b> <b>ตาย</b> ฉาก 3 หลุดพ้น		ยังคงใช้แสงเช่นเดิม แต่มีการลดปริมาณความเข้มของแสงลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งมืดสนิท

การทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทางด้านเทคนิคของเวทีและสถานที่ที่ใช้แสดงจริง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนการแสดงให้มีความเหมาะสมกับเวที ตลอดจนพัฒนาการทดลองปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ให้มีความน่าสนใจและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ในครั้งนี้ ทั้งสิ้น 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบแสงประกอบการแสดง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้



#### ตารางที่ 4.21 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ครั้งที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 1		เมื่อนักแสดงเริ่มเดินออกมาไฟแสงสีเหลืองอมส้มจะค่อย ๆ สว่างขึ้น เสมือนแสงสว่างของดวงอาทิตย์ ซึ่งมีนัยถึงการเริ่มต้นดำเนินชีวิตของมนุษย์ไปตามกาลเวลา ประกอบกับการมีเสียงเขมวีนาทิของนาฬิกาเป็นเสียงประกอบการแสดง จนกระทั่งนักแสดงนอนทั้งหมด ซึ่งหมายถึง การตาย

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเดินออกมายืนตรงกลางเวที คล้องเชือกที่แขนขวา ค่อย ๆ เดินเป็นวงกลม พร้อมกับใช้มือซ้ายปล่อยเชือกกราบลงกับพื้นเป็นวงกลม สายตาก็มองเชือกที่พื้น</p>	<p>เสียงดังกล่าวจึงหยุด</p> <p>การวางเชือกที่ราบเรียบไม่มีปมและการวางเชือกซ้อนกันหรือเป็นปมเชือก เปรียบเสมือนเส้นทางของชีวิตมนุษย์ที่มีทั้งความราบรื่นและมีอุปสรรค</p> <p>การแสดงในฉากนี้ ลักษณะของเวทีที่เปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) สื่อถึงความตายที่อยู่เบื้องหน้า</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงหันด้านหน้า พนมมือไหว้กลางอก ศีรษะตรง จากนั้นค่อย ๆ นอนหงายราบไปกับพื้น หันเท้าไปทางด้านหลัง</p>	<p>สื่อถึงการเข้าสู่ความตาย โดยแสดงท่าทางสัญลักษณ์ในศาสนาพุทธ</p> <p>จากนั้นนักแสดงที่รับบทบาทเป็นความตายในศาสนาพุทธจะลุกขึ้นมาเดินวนบนเชือก สื่อถึงการเวียนว่ายตายเกิดตามความเชื่อในศาสนาพุทธ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงเดินเหยียบบนเชือกที่วางราบบนพื้น พร้อมทั้งเคลื่อนไหวด้วยลีลาที่เป็นสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ และพูดคนเดียวเสียงเบา ๆ โดยใช้คำพูดเหมือนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และแสดงอารมณ์ทางสีหน้า</p>	<p>นำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวในรูปแบบละครและลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ตลอดจนท่าทางสัญลักษณ์ที่สื่อถึงศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ</p> <p>การเดินเหยียบบนเชือกสื่อถึงการดำเนินชีวิตขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ประกอบด้วย เดินบนเชือกที่ราบเรียบไม่มีปม เปรียบเสมือนการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่นและการเดินบนเชือกที่วางซ้อนกันหรือเป็นปม เปรียบเสมือนการเนิ่นชีวิตที่พบเจออุปสรรคซึ่งสื่อถึงก่อนมนุษย์จะเข้าสู่ความตาย ถึงแม้จะนับถือศาสนาที่แตกต่างกันแต่ทุกคนก็ย่อมต้องมีการดำเนินชีวิตก่อนที่จะพบกับความตายที่รอคอยอยู่ในวันข้างหน้า</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 4</p>		<p>นักแสดงนอนหันศีรษะเฉียงไปทางด้านหลังเวที ซึ่งเป็นทิศตะวันตกในสถานที่แสดงจริง สื่อถึงการฝังศพในศาสนาคริสต์ ซึ่งจะทำการฝังหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก โดยมีความเชื่อว่าเมื่อถึงวันฟื้นคืนชีพ เมื่อลุกขึ้น</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นความตายในศาสนาคริสต์ เมื่อเดินมาตรงกลางแล้วปฏิบัติท่าทางสัญลักษณ์ในการสื่อสารถึงศาสนาคริสต์ โดยกางแขนออกในลักษณะไม้กางเขน แล้วล้มตัวลงนอนหงายราบบนพื้น หันศีรษะเฉียงไปทางด้านหลังเวที มือประสานกันที่หน้าอก</p>	<p>มาแล้วจะได้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นความตายในศาสนาอิสลาม เมื่อเดินมาตรงกลางแล้วล้มตัวลงนอนตะแคงตัว หันหน้าไปทางด้านหลังเวที</p>	<p>นักแสดงนอนตะแคงตัว หันหน้าไปทางด้านหลังเวที ซึ่งเป็นทิศตะวันตกในสถานที่แสดงจริง สื่อถึงการฝังศพในศาสนาอิสลาม ซึ่งจะฝังโดยให้ศพนอนตะแคงและหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามทำพิธีละหมาด</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 5 (ต่อ)</p>	<p>มือแนบลำตัว</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและ ความตาย ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นความตายในศาสนาพุทธ เมื่อเดินมาตรงกลางแล้วล้มลงนอนหงายราบบนพื้น หันศีรษะเฉียงไปทางด้านหลังเวที พนมมือไหว้ที่กลางอก</p>	<p>นักแสดงนอนหันศีรษะเฉียงไปทางด้านหลังเวที ซึ่งเป็นทิศตะวันตกในสถานที่แสดงจริง สื่อถึงการตั้งศพในศาสนาพุทธ ซึ่งมีความเชื่อว่าทิศตะวันตกเป็นทิศแห่งการดับสูญ</p> <p>นักแสดงนอนในลักษณะแบบรูป (Pattern) สามเหลี่ยม ซึ่งเป็นการผนวกทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) บนเวทีมีการใช้แสงสีน้ำเงินจากทางด้านซ้ายและแสงสีแดงจากด้านขวา ในลักษณะมุมสูง เมื่อนักแสดงนอนทั้งหมดแล้วไฟค่อย ๆ ดับลง</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบาทเป็นความตายในศาสนาคริสต์ลุกขึ้นยืนตัวตรงแขนทั้งสองเหยียดตั้งกางออกระดับไหล่ ศรีษะเอียงขวาและก้มลงหลับตา</p>	<p>นำเสนอท่าทางลักษณะเหมือนไม้กางเขนซึ่งแสดงถึงสัญลักษณ์ในคริสต์ แล้วแสงไฟสีขาวที่เกิดจากปลายฉลุจากมุมบนตรงกลางเวทีค่อย ๆ สว่างขึ้นและส่องไปที่นักแสดงตรงกลางเวที ในฉากนี้ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) สื่อถึงหลุมฝังศพ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 2</p>	  <p>นักแสดงชายนำขนมปังและไวน์แดงซึ่งอยู่ในแก้วมาให้นักแสดงที่ได้รับบาทเป็นความตายในศาสนาคริสต์ โดยเดินออกมาจากหลังเวทีด้านซ้าย ด้วยท่าทางและอารมณ์สำรวม</p>	<p>นำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้วิธีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาด้วยลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบ ด้วยท่าเดิน และท่ารับประทาน ขนมปัง</p> <p>ในขณะที่นักแสดงชายเดินออกมาจากหลังเวทีด้านซ้าย มีการเพิ่มแสงสีขาวมาจากประตูหลังเวทีทางด้านขวา</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นสัญลักษณ์ความตายในศาสนาคริสต์ ยืนรับประทานขนมปังอย่างต่อเนือง ในขณะที่นักแสดงคนอื่นย่อตัวลง หงายมือทั้งสองปลายมือแทงลงที่พื้นในลักษณะใช้มือตักดิน แล้วยกแขนขึ้นระดับสายตา จากนั้นวิ่งเข้าไปเข้าไปตรงกลางลดมือลงในลักษณะเทดินในมือลง</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพตามแนวคิดในศาสนาคริสต์ที่ว่า ร่างกายมนุษย์เกิดมาจากดิน สูดหายใจต้องกลับคืนสู่ดิน กล่าวคือเมื่อตายแล้วจะต้องนำศพ ไปฝังเพื่อรอวันฟื้นคืนชีพ ผู้วิจัยจึงมีการออกแบบบลิลา การเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายในลักษณะของการขุดดินและถมดิน</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4</p>		<p>สื่อถึงการแสดงสัญลักษณ์ไม้กางเขน โดยใช้วิธีการเทียบเคียง และหาความคล้ายคลึงในการออกแบบบลิลา การเคลื่อนไหว</p> <p>แสงจากหลังเวทีด้านซ้าย ที่ออกมาประตูด้านหลังทางซ้ายของเวทีค่อย ๆ ดับลง</p>

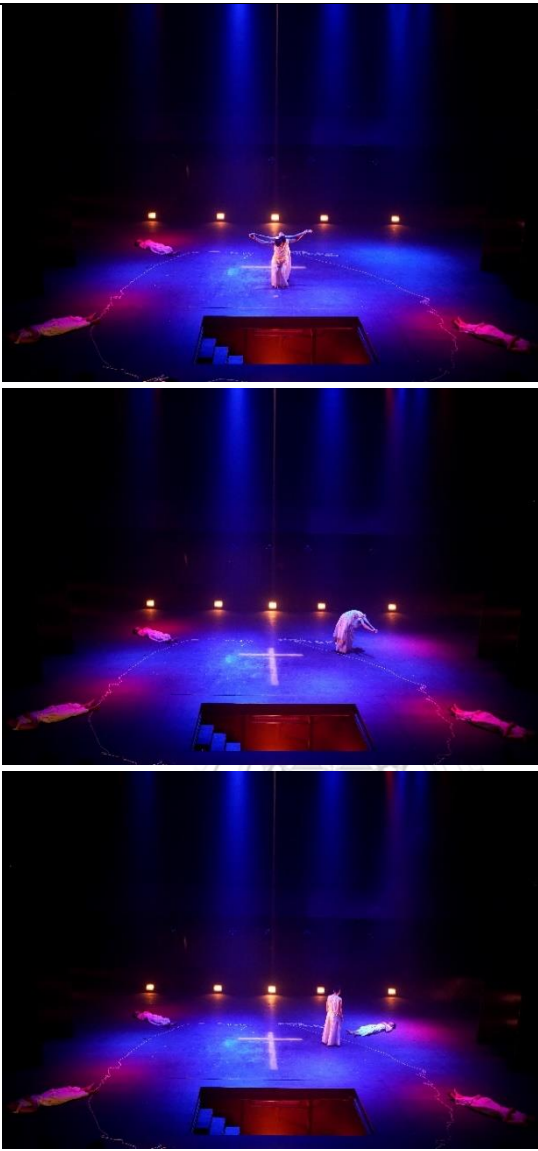
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>ยืนตัวตรง ซ้อนหลังนักแสดงคนที่ 4 เรียงกันเป็นแถวตอน แล้วแขนทั้งสองเหยียดตึงค่อย ๆ กางแขนออกโดยเริ่มจากระดับสะโพกแล้วเดินมือสูงขึ้นระดับไหล่ นักแสดงคนหน้าสุดตีไม้ไวน์แดงจนหมดแก้ว</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 2 คนด้านหน้ายื่นกางแขนในลักษณะไม้กางเขน และนักแสดง 3 คนด้านหลังหมุนตัวพร้อมทั้งเคลื่อนตัวมานอนด้านหน้า</p>	<p>แสงไฟค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นแสงสีน้ำเงิน และตรงกลางเวทีเป็นแสงสีเหลืองมีลักษณะเป็นลักษณะไม้กางเขน เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ในศาสนาคริสต์</p>




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีศพแบกนักแสดงคนที่ 1 แล้วไปวางที่มุมขวาล่างของเวทีโดยให้นอนหงายราบบนพื้นแล้วเดินวนรอบนักแสดง จำนวน 2 รอบ ซึ่งหมายถึงการเวียนศพในพิธีในพิธีมิสซาปลงศพ พร้อมทั้งร้องเพลงสวรค์เป็นนินรันดร ในบทร้องท่อนรับที่ว่า “สวรค์ สวรค์ สวรค์เป็นนินรันดร สวรค์ สวรค์ สวรค์เป็นนินรันดร”</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนแห่งศพไปยังโบสถ์ และการเวียนศพในพิธีสังวิญญาณ อ้อลาผู้ล่วงลับในพิธีมิสซาปลงศพ ซึ่งสื่อถึงการสังวิญญาณและอ้อลาผู้ล่วงลับซึ่งในขั้นตอนพิธีนั้น ผู้ทำพิธีเดินวนรอบที่ 1 พร้อมทั้งพรมน้ำเสก และเดินวนรอบที่ 2 พร้อมทั้งถวายกำยาน</p> <p>อีกทั้งมีการเพิ่มแสงสีชมพูที่มุมขวาล่างของเวทีตรงที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ซึ่งมีนัยถึงเลือดเนื้อของพระเยซู</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีศพ ร้องเพลงสวรค์เป็นนินรันดร ซึ่งเป็นเพลงที่ร้องประกอบในขั้นตอนพิธีศพศาสนาคริสต์ ทั้งนี้มีการออกแบบด้วยวิธีการลดทอนเสียงโดยการร้องเพลงเฉพาะท่อนรับวนไปเรื่อย ๆ ในขณะที่เดินวนรอบตัวนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีศพแบกนักแสดงคนที่ 2 แล้วไปวางที่มุมขวาบนของเวทีโดยให้นอนหงายรายบนพื้นแล้วเดินวนรอบนักแสดง จำนวน 2 รอบ ซึ่งหมายถึงการเวียนศพในพิธีในพิธีมิสซาปลงศพ พร้อมทั้งร้องเพลงสวรรค์เป็นนิตรันดร์ ในบทร้องท่อนรับที่ว่า “สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์ สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์”</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำพิธีใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) อีกทั้งมีการเพิ่มแสงสีชมพูที่มุมขวาบนของเวทีตรงที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ซึ่งมีนัยถึงเลือดเนื้อของพระเยซู</p>


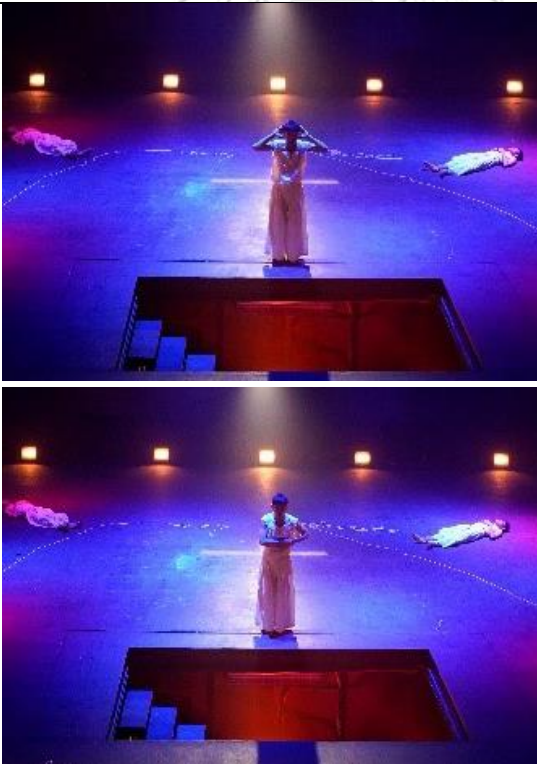
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีศพแบกนักแสดงคนที่ 3 แล้วไปวางที่มุมซ้ายบนของเวทีโดยให้นอนหงายรายบนพื้นแล้ว เดินวนรอบนักแสดง จำนวน 2 รอบ ซึ่งหมายถึง การเวียนศพในพิธีในพิธีมิสซาปลงศพ พร้อมทั้งร้องเพลงสวรรค์เป็นนิตรันดร์ ในบทร้องท่อนรับที่ว่า “สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์ สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์”</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำพิธีใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) อีกทั้งมีการเพิ่มแสงสีชมพูที่มุมขวาบนของเวทีตรงที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ซึ่งมีนัยถึงเลือดเนื้อของพระเยซู</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 9</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีศพแบกนักแสดงคนที่ 3 แล้วไปวางที่มุมซ้ายบนของเวทีโดยให้นอนหงายรายบนพื้นแล้ว เดินวนรอบนักแสดง จำนวน 2 รอบ ซึ่งหมายถึง การเวียนศพในพิธีในพิธีมิสซาปลงศพ พร้อมทั้งร้องเพลงสวรรค์เป็นนิตรันดร์ ในบทร้องท่อนรับที่ว่า “สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์ สวรรค์ สวรรค์ สวรรค์เป็นนิตรันดร์”</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำพิธีใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) อีกทั้งมีการเพิ่มแสงสีชมพูที่มุมขวาบนของเวทีตรงที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ซึ่งมีนัยถึงเลือดเนื้อของพระเยซู</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 10</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธี กลับมายืนตรงกลางเวที ในขณะที่นักแสดงคนอื่น ๆ ยังคงนอนในลักษณะเดิมอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>สื่อถึงพิธีมิสซาปลงศพ โดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำพิธียืนตรงกลาง พร้อมทั้งมีการเพิ่มแสงสีขาวยจากตรงกลางด้านบนเวทีส่องไปที่นักแสดงตรงกลางเวที</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพนอนหันเท้าเข้าหาผู้ประกอบพิธี เหมือนตอนยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า การตั้งศพให้นอนในลักษณะดังกล่าว นั้นหากมีการยกศพ ให้ตั้งขึ้นในลักษณะทำยืนศพก็จะหันหน้าเข้าหาผู้ทำพิธี เหมือน ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ ตามความเชื่อเรื่องการฟื้นคืนชีพในศาสนาคริสต์</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 11</p>		<p>นักแสดงเคลื่อนไหวโดยใช้วิธีการด้นสด (improvisation) แสดงอารมณ์และลีลาที่สื่อถึงความเจ็บปวด ทรมาน ซึ่งมีนัยเกี่ยวกับการตายของพระเยซูที่โดนจับตรึงกางเขน ซึ่งต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมาน เพื่อไถ่บาปมนุษย์โลก และเพื่อรอวันฟื้นคืนชีพจากความตาย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 11 (ต่อ)</p>		

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 11 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทผู้ประกอบพิธีแสดงท่าทางที่แสดงให้เห็นถึงการทำร้ายตัวเองเพื่อต้องการสื่อสารให้เห็นถึงความรู้สึกเจ็บปวดทรมาน</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 12</p>		<p>สื่อถึงการทำสำคัญมหากางเขน ซึ่งเป็นท่าทางสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมของศาสนาคริสต์ หมายถึงการระลึกถึงพระเยซู นอกจากนี้การปฏิบัติดังกล่าวยังสื่อไปยังการแสดงความเชื่อในพระตรีเอกภาพและการถวายตัวแก่พระเยซู</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตาย ในศาสนา คริสต์ ท่าที่ 12 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีหันตัวเฉียงทางซ้ายของเวที ยืนตัวตรง เท้าชิด มือซ้ายแนบลำตัว มือขวาแตะที่หน้าผาก กลางอก ไหล่ทางซ้าย และไหล่ทางขวา จากนั้นพนมมือไหว้ที่กลางอก ก้มศีรษะ พร้อมทั้งเปล่งเสียง “อาเมน”</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงนักแสดงที่ยืนตรงกลางหันด้านหน้า ยืนตัวตรง แยกเท้าออกเล็กน้อย มือทั้งสองแบมือ ยกขึ้นระดับไหล่ หันฝ่ามือออกมาด้านหน้า</p>	<p>สื่อสารถึงการนำเข้าสู่ความตายในศาสนาอิสลาม โดยนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวด้วยท่าทางการตักบิร ซึ่งเป็นท่าทางที่ใช้ในขั้นตอนพิธีการละหมาดศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	<p>แล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนมโดยให้วางฝ่ามือ ขวาทับบนข้อมือซ้าย ศีรษะตรง สายตามองตรง ไปข้างหน้า</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงที่ยืนตรงกลางเวทีล้มตัวลงนอน หงายราบบนพื้น หันเท้าไปทางด้านขวาของเวที แขนแนบลำตัว</p>	<p>นักแสดงที่ยืนอยู่ตรงกลาง เวทีเปลี่ยนบทบาทในการแสดง เป็นศพในศาสนาอิสลาม ในฉากนี้แสงสีเขียวจากตรง กลางด้านบนเวทีส่องไปที่ นักแสดงตรงกลางเวที ในฉากนี้ ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) สื่อถึงหลุมฝังศพ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 3</p>		<p>ในฉากนี้เริ่มเข้าสู่การแสดง โดยนักแสดงที่อยู่หลังเวที เปล่งเสียงในลักษณะของเสียง การละหมาดที่ไม่ได้มีคำที่ ชัดเจนด้วยการจำลองเสียงให้มี ความคล้ายคลึงเพื่อสร้าง สัญลักษณ์ในพิธีกรรมด้วยเสียง พร้อมทั้งนักแสดงที่ได้รับ บทบาทเป็น ผู้อบน้ำศพเดิน ออกมาจากหลังเวทีด้านซ้าย มีการเพิ่มแสงสีส้มที่ส่องมาจาก</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงนอนต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพจับมุมผ้าทั้งสองข้างยกขึ้นแขนตั้งเหนือศีรษะปล่อยชายผ้าไปด้านหลัง เดินออกมาจากหลังเวทีด้านซ้าย สายตามองตรง จากนั้นนำผ้าปิดคลุมขวางตัวของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพแล้วเคลื่อนมือมาระดับใต้ราวนมโดยวางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย สายตามองที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพด้วยความสำรวม พร้อมกับเปล่งเสียง “บิสมิ้ลลาฮ์”</p>	<p>ประตูด้านหลังทางซ้ายของเวทีเมื่อนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพ ผ้าปิดคลุมขวางตัวของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพแล้วเสียงละหมาดค่อย ๆ เบาลงและเงียบลง</p> <p>การออกแบบเสียงโดยใช้วิธีการลดทอน ด้วยการใช้คำว่า “บิสมิ้ลลาฮ์” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้นสวดขอพรพระเจ้าในศาสนาอิสลาม มีความหมายว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮ์”</p> <p>จากนั้นแสงสีส้มที่ส่องมาจากประตูทางด้านหลังทางซ้ายของเวทีค่อย ๆ ดับลง</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 4</p>		<p>สื่อถึงขั้นตอนการอาบน้ำมัยยิต โดยนำผ้าคลุมศพ จากนั้นถอดเครื่องนุ่งห่มของศพออกให้หมดเพื่อเตรียมอาบน้ำศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงนอน ต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพ ถอดกางเกงและเสื้อของนักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นศพออก</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพหันด้านหน้า ยืนตัวตรง เท้าชิด มือแนบข้างลำตัว ก้มศีรษะ หลับตา</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพ ประคองศีรษะนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ขึ้นแล้วใช้มือทั้งสองสอดใต้รักแร้เพื่อพยุงตัว นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพขึ้นยืนหัน ด้านหน้า</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็น ผู้อาบน้ำให้ศพ ประคอง นักแสดงผู้ที่ได้รับบทบาท เป็นศพขึ้นในลักษณะการยืน เพื่อทำให้ผู้ชมได้เห็นกระบวนการ ท่าทางการออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวในช่วง การอาบน้ำศพได้ชัดเจนกว่าการ เคลื่อนไหวในลักษณะ การนอนราบบนพื้น</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืน ต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p>	<p>นำเสนอขั้นตอนอาบน้ำศพ อิสลามนั้น โดยผู้ที่มีหน้าที่ อาบน้ำศพจะต้องรดของเสีย ออกจากออกจากทุกส่วนของ ร่างกายศพ อีกทั้งที่ทำหน้าที่ อาบให้จะต้องทำด้วยความ สำรวม</p> <p>การออกแบบเสียงโดยใช้ วิธีการลดทอน ด้วยการใช้คำว่า “บิสมิ้ลลาฮ์” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้น สวดขอพรพระเจ้าในศาสนา อิสลาม มีความหมายว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮ์”</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 6 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพใช้มือบีบและลูบในลักษณะของการรีด ที่ขา แขน หน้าท้อง และใบหน้าของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ สายตามองที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพรีดส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายศพ จะเปล่งเสียง “บิสมิ้ลลาฮ์”</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 7</p>	<div data-bbox="464 797 1002 1178" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="464 1178 1002 1559" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืนต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้อาบน้ำศพนยืนตัวตรงอยู่ด้านหน้านักแสดงได้รับบทบาทเป็นศพ หันหน้าเข้าหากัน มือทั้งสองแตะที่หน้าผากแล้วค่อย ๆ ลดมือลงกางออกข้างลำตัว ก้มศีรษะเล็กน้อย จากนั้นเดินกลับเข้าหลังเวทีโดยเดินไปทางซ้ายของเวที</p>	<p>ในการอาบน้ำศพให้ผู้ตายนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่อาบน้ำให้จะต้องทำด้วยความสำรวม และด้วยความเคารพในร่างกายของศพ ฉะนั้นเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวโดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำหน้าที่อาบน้ำศพใช้ท่าทางสัญลักษณ์การทำความเคารพในศาสนาอิสลาม ซึ่งสื่อถึงการให้เกียรติและการทำความเคารพต่อศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 8</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืนต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพหันหน้าเข้าหานักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ใช้มือจับมุมผ้าทั้งด้านซ้ายและด้านขวา พลิกผ้าตั้งขึ้นปิดหน้านักแสดงนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ แล้วพลิกผ้าหงายขึ้นข้างบนเหยียดแขนตึง พร้อมทั้งวิ่งไปด้านหลังของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ จากนั้นพลิกผ้าตั้งขึ้น</p>	<p>นำเสนอการให้ความสำคัญกับผ้าซึ่งเป็นอุปกรณ์การแสดงด้วยลีลาการใช้ผ้าประกอบการเคลื่อนไหว อีกทั้งยังสื่อถึงการเตรียมผ้าสำหรับห่อศพ</p> <p>ในฉากนี้มีการเพิ่มแสงไฟสีส้มจากตรงกลางด้านบนเวทีส่องไปที่ผ้าตรงกลางเวที เพื่อบ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของผ้าที่ใช้ประกอบการแสดง</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 9</p>		<p>วิธีการห่อกระฝั้นศพ หากศพเป็นผู้ชายนั้นจะใช้ผ้าห่อจำนวน 3 ชั้น การออกแบบลีลาจึงใช้วิธีการให้นักแสดงสะบัดผ้าขึ้นแล้ววิ่งเข้าหากันจากนั้นวิ่งแยกออกจากกัน ปฏิบัติทั้งหมด 3 ครั้ง มีความหมายโดยนัยถึงผ้า</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 9 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืนต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพยืนอยู่ด้านหลังนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ หันหน้าเข้าหากัน สบัดผ้าขึ้นเดินเข้าหากันแล้วเดินถอยหลังแยกออกจากกัน สายตามองผ้าปฏิบัติทั้งหมด 3 ครั้ง พร้อมทั้งเปล่งเสียง “บิสมิ้ลลาฮ์”</p>	<p>ห่อศพ 3 ผืน</p> <p>การออกแบบเสียงโดยใช้วิธีการลดทอน ด้วยการใช้คำว่า “บิสมิ้ลลาฮ์” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้นสวดขอพรพระเจ้าในศาสนาอิสลาม มีความหมายว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮ์”</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 10</p>	 	<p>นำเสนอการให้ความสำคัญกับผ้าซึ่งเป็นอุปกรณ์การแสดงด้วยลีลาการใช้ผ้าประกอบการเคลื่อนไหว อีกทั้งยังสื่อถึงการเตรียมผ้าสำหรับห่อศพ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 10 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืน ต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพใช้มือ จับมุมผ้าอยู่ทางด้านหลังนักแสดงที่ได้รับ บทบาทเป็นศพพลิกผ้าคว่ำมือและหงายมือ แล้ว วิ่งมาด้านหน้านักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ จากนั้นพลิกผ้ามาทางด้านหน้าคลุมปิดที่หน้า และลำตัวส่วนบนของนักแสดงได้รับบทบาทเป็น ศพ</p> 	
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 11</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืน ต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพนำผ้า พันในลักษณะห่อตัวนักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นศพ</p>	<p>สื่อถึงการห่อกระฝั้นศพ โดย ออกแบบลีลาการ เคลื่อนไหวด้วยวิธีการนำผ้ามา พันนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็น ศพ ซึ่งเริ่มด้วยการใช้ผ้า ทางด้านขวาของนักแสดงเริ่มปิด ทับเป็นชั้นบนสุด จากนั้นจึง หมุนวนสลับไปจนสุดปลายผ้า</p>





บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 12</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยังคงยืนต่อเนื่องในลักษณะเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพ ยืนตัวตรง แยกเท้าออกเล็กน้อย อยู่ด้านซ้ายและขวาข้างหลังนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ มือแนบลำตัว จากนั้นมือทั้งสองแบมือ ยกขึ้นระดับใบหู หันฝ่ามือออกมาด้านหน้าแล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนมโดยให้วางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย สายตามองที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	<p>สื่อถึงการมัดศพ ที่ใช้เชือกมัดจำนวน 4 เปลาะ คือที่ปลายเท้า หน้าแข้ง กลางลำตัว หน้าอก และเหนือศีรษะ การออกแบบบลีลา การเคลื่อนไหวใช้วิธีการหาความคล้ายคลึงของท่าทางมาออกแบบ โดยให้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้มัดศพนำเชือกมามัดนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพที่ถูกห่อด้วยผ้าขาว ซึ่งในการมัดจะใช้วิธีการมัดไขว้สลับกันไป</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 12 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้มัดศพ เดินออกมาแล้วหยิบปลายเชือกที่พื้น จากนั้นนำเชือกมัดที่ตัวนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพที่อยู่ในห่อผ้า ในลักษณะเดินวนสลับกัน รอบตัวของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 13</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพเอนตัวไปข้างหลังแล้วทิ้งตัวนอนหงาย</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ห่อศพ นั่งตั้งเข่าด้านหลัง หันหน้าเข้าหานักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ มือทั้งสองประคองตัวนักแสดงนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพแล้วค่อย ๆ วางลงบนพื้น สายตามองนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้มัดศพ นั่งตั้งเข่าอยู่ด้านหน้านักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ วางเชือกลงบนพื้น แล้วค่อย ๆ ยืนขึ้นและเดินออกไปทางด้านข้างของเวที</p>	<p>ในฉากนี้เป็นการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของการแสดง</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 14</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพอยู่ในห่อผ้า นอนหงายราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า</p> <p>นักแสดงที่เป็นผู้ห่อศพ 1 คน เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้นำละหมาด ยืนอยู่ข้างขวาและระดับศีรษะของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงคนอื่น ๆ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ร่วมละหมาด ยืนเรียงแถวหน้ากระดานอยู่ข้างหลัง</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้นำละหมาด</p> <p>นักแสดงที่ทำพิธีละหมาดศพ ทั้ง 4 คน ยืนแยกเท้าออกเล็กน้อย มือทั้งสองแบมือ ยกขึ้นระดับไบฮู หันฝ่ามือออกมาด้านหน้า พร้อมกับเปล่งเสียง “อัลลอ” แล้วนำมือลงมาระดับใต้ราวนมโดยให้วางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย พร้อมกับเปล่งเสียง “ฮุอักบัตร์” สายตามองที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ปฏิบัติทั้งหมด 3 ครั้ง</p>	<p>นำเสนอขั้นตอนการอ่านคูอาร์และตักบิรในพิธีศพศาสนาอิสลาม ซึ่งหมายถึงการละหมาดให้ผู้ตาย โดยผู้ละหมาดจะต้องยืนอยู่ทางขวาของศพ หากเป็นศพผู้ชาย ผู้นำละหมาดจะยืนระดับศีรษะของมัยยิต และผู้ที่ร่วมละหมาดจะยืนเรียงเป็นหน้ากระดานอยู่ด้านหลังของผู้นำละหมาด จากนั้นทำการอ่านคูอาร์และตักบิร ในการแสดงมีการออกแบบที่นำท่าทางการตักบิรมาเป็นลีลาการเคลื่อนไหวและใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement) โดยปฏิบัติซ้ำ 3 ครั้ง</p> <p>การออกแบบเสียงโดยใช้วิธีการลดทอน ด้วยการใช้คำว่า “อัลลอฮุอักบัตร์” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้นของบทละหมาดศพในศาสนาอิสลาม มีความหมายว่า “อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่” ปฏิบัติต่อเนื่องโดยนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ทำพิธี</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 14 (ต่อ)</p>	<p>ทั้งนี้นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้นำละหมาดปฏิบัติก่อน นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ร่วมละหมาดจึงค่อยปฏิบัติตาม</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 15</p>	<div data-bbox="459 797 1007 1178" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="459 1178 1007 1559" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทเป็นผู้นำและผู้ร่วมละหมาด ปฏิบัติต่อเนื่องโดยยืนทิศทางและตำแหน่งเดิม จากนั้นแบ่มือทั้งสองยื่นออกมาข้างหน้าแขนงอ ระดับหน้าท้อง ศีรษะตรง พร้อมกับเปล่งเสียง “อัลลฮามูอะลียกุม”</p>	<p>นำเสนอขั้นตอนการอ่านดุอาร์และตักบิรในพิธีศพศาสนาอิสลาม ในขั้นตอนนี้ เป็นการตักบิร ครั้งที่ 4 ในการแสดงมีการออกแบบที่นำท่าทางการตักบิรมาเป็นลีลาการเคลื่อนไหว และใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement)</p> <p>การออกแบบเสียงโดยใช้วิธีการลดทอน ด้วยการใช้คำว่า “อัลลฮามูอะลียกุม” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้นของบทละหมาดศพนในการตักบิรครั้งที่ 4 มีความหมายว่า “ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน”</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 15 (ต่อ)</p>	<p>แล้ว หันหน้าไปทางขวามือ ปฏิบัติซ้ำอีกครั้งแล้ว หันหน้าไปทางซ้ายมือ ทั้งนี้นักแสดงที่ได้รับ บทบาทเป็นผู้นำละหมาดปฏิบัติก่อน นักแสดงที่ ได้รับบทบาทเป็นผู้ร่วมละหมาดจึงค่อยปฏิบัติ ตาม</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ท่าที่ 16</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพนอนหงาย ราบบนพื้น หันเท้ามาทางด้านหน้า มือแนบ ลำตัว</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทเป็นผู้นำละหมาด นั่งคุกเข่าใช้มือทั้งสองประคองยกตัวนักแสดง นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>จากนั้นนักแสดงนักแสดงที่ได้รับบทเป็นผู้นำ</p>	<p>สื่อถึงการฝังศพจากแนวคิด วิธีการฝัง ซ้ำ หรือ ฝัง ทับ ที่ ศพเก่าได้ ในกรณีสังคมเมือง ที่มี ข้อ จำกัด ด้าน พื้นที่ การ ออก แบบ บลิต้า การ เคลื่อนไหว ใน ฉาก นี้ จึง ให้ นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ นอนบนตัวนักแสดงทั้งหมดที่ นอนเรียงกัน จากนั้นนักแสดงที่ นอนอยู่ข้างใต้จะค่อย ๆ พลิกตัว กลิ้งตัวไปทางด้านหลังของเวที พร้อมกันอย่างช้า ๆ จากนั้น นักแสดงที่นอนอยู่ด้านหน้าสุด จะลุกขึ้นแล้วไปนอนต่อเป็นคน สุดท้าย จะปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งไฟบนเวทีดับลง เป็นการใช้เทคนิคการตันสดที่ เกิดจากการสัมผัสระหว่าง ร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation)</p>


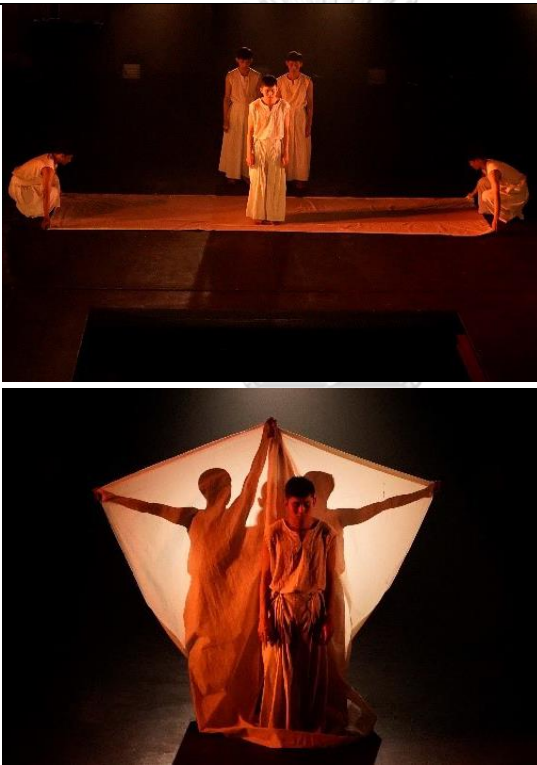
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 3 ความตาย ในศาสนา อิสลาม ทำที่ 16 (ต่อ)	และผู้ร่วมละหมาดนอนคว่ำเรียงกัน หันเท้าไป ทางด้านซ้ายของเวที พร้อมทั้งนำตัวนักแสดง นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ นอนบนหลัง แล้วนักแสดงที่ได้รับบทเป็นผู้นำและผู้ร่วม ละหมาดพลิกตัวไปทางด้านหลังเวที	
<b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ทำที่ 1	  <p>นักแสดงจับมุมผ้าโดยกางผ้าออกเดินขึ้นมา            จากด้านล่างของเวที จากนั้นวางผ้าลงเป็นแนว            ยาวกลางเวที</p>	นำเข้าสู่ความตายในศาสนา พุทธ โดยนักแสดงหลักเปล่ง เสียงในลักษณะการสวดมนต์ที่ ไม่ได้มีคำที่ชัดเจนดังจากด้าน นอกโรงละคร ซึ่งเป็ นการออกแบบเสียงที่มี การจำลองจากความคล้ายคลึง เพื่อสร้างสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ด้วยเสียง จากนั้นนักแสดงเดิน ขึ้นมาจากเวทีที่เปิดออกโดยใช้ ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) เพื่อนำเสนอความแตกต่างของ การใช้พื้นที่เวที พร้อมทั้งแสงสี ส้มจากด้านล่างเวทีค่อยสว่างขึ้น อีกทั้งลักษณะของเวทียังสื่อถึง โลงศพ

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงเดินเรียงแถวออกมาจากทางด้านซ้ายของเวทีจากนั้นเดินเข้ามาเรียงซ้อนกันเป็นแถวตรงกลางเวที หันด้านหน้า</p>	<p>แสงสีแดงจากด้านล่างเวทีค่อย ๆ ดับลง แล้วแสงสีส้มจากด้านหน้าเวทีค่อย ๆ สว่างขึ้น และนักแสดงเดินออกมาจากด้านข้างโดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) พร้อมทั้งเปล่งเสียงในลักษณะการสวดมนต์ที่ไม่ได้มีคำที่ชัดเจน จนกระทั่งเดินมาถึงด้านหน้าเวที นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพเปล่งเสียง “กุสะลา ัมมา อะกุสะลา ัมมา ” ซึ่งเป็นการออกแบบเสียงที่มีการจำลองจากความคล้ายคลึงเพื่อสร้างสัญลักษณ์ในพิธีกรรมด้วยเสียง และการลดทอนโดยใช้คำว่า “กุสะลา ัมมา อะกุสะลา ัมมา” เป็นคำขึ้นต้นบทพระสังคินีที่ใช้เป็นบทสวดพระอภิธรรมในงานศพซึ่งหมายถึง ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 3</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพยืนอยู่ตรงกลางผ้า หันด้านหน้า ยืนตัวตรง มือทั้งสองแนบลำตัว ศีรษะตรง หลับตา</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้แต่งหน้าศพ ยืนรอบตัวและหันหน้าเข้าหานักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ แบนมือข้างใดข้างหนึ่งซ้อนปิดใบหน้าของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ เหยียดแขนอีกข้างหนึ่งขึ้นเหนือศีรษะ กำมือในลักษณะจับแปร่งพู่กัน สายตามองที่ใบหน้านักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนการแต่งหน้าศพ ใช้แสงสีขาวยุติมาจากทิศทางด้านหน้าเวที ด้วยแสงที่กระจายเรียบไปกับพื้น และแสงสีขาวยุติมาจากมุมบนทางด้านหลังของเวที</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 4</p>		<p>สื่อถึงการปิดหน้าศพ ซึ่งหมายถึง การปิดอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะได้ไม่เป็นสาเหตุของการสร้างอกุศลกรรม</p>

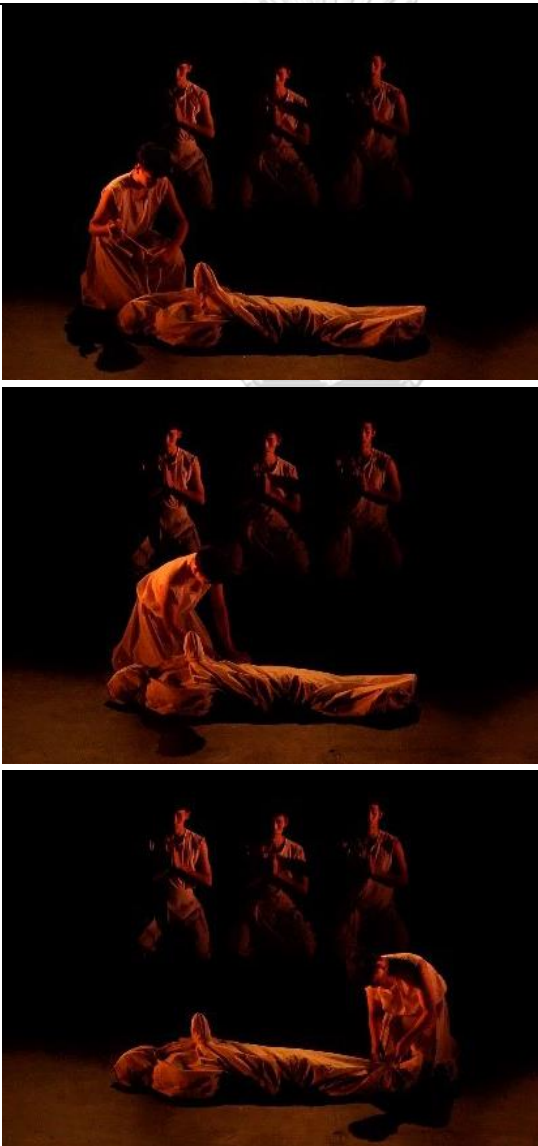



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้แต่งหน้าศพปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยื่นมือทั้งสองแบมือปิดที่ใบหน้าของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ สายตามองที่ใบหน้าของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 5</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม ก้มศีรษะลง</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้แต่งหน้าศพใช้มือทั้งสองลูบที่ตัวนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพโดยเริ่มจากลูบใบหน้า แขน ลำตัว ขาและเท้า พร้อมทั้งจัดตกแต่งเครื่องแต่งกายของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ พร้อมทั้งเปล่งเสียง “อนิจจัง” พร้อมกันและวนซ้ำไป</p>	<p>สื่อถึงจัดการตกแต่งศพ ซึ่งมีนัยถึงการแต่งตัวศพ</p> <p>ในขั้นตอนของการอาบน้ำและแต่งตัวศพนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ดังกล่าวจะต้องตั้งจิตระลึกถึงความไม่เที่ยงของสังขารด้วยอาการสำรวม ฉะนั้นจึงมีการออกแบบเสียงโดยการหาความสอดคล้องของแนวคิดด้วยการใช้คำว่า “อนิจจัง” หมายถึงความไม่เที่ยง ซึ่งเป็นการลดทอนมาจากคำว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ตามหลักธรรมไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 5 (ต่อ)</p>		
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 6</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 และ 2 จับมุมผ้าทั้งสองฝั่งแล้วยกผ้าขึ้นพร้อมทั้งเดินไปยืนคู่กันด้านหลังของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงคนที่ 3 และ 4 ปฏิบัติต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p>	<p>นำเสนอการให้ความสำคัญกับผ้าซึ่งเป็นอุปกรณ์การแสดง โดยการเพิ่มแสงไฟสีขาวจากตรงกลางด้านบนเวทีส่องไปที่ผ้าตรงกลางเวที เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของผ้าที่ใช้ประกอบการแสดง อีกทั้งยังสื่อถึงการเตรียมผ้าสำหรับห่อศพ</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 7</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติ ต่อเนื่อง พนมมือไหว้กลางอก</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ล้างหน้าศพ เดินมานั่งคุกเข่าด้านหน้า หันหน้าเข้าหา นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ สายตามอง ใบหน้านักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงคนอื่น ๆ นำผ้าปิดคลุมและห่อ นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p>	<p>สื่อถึงขั้นตอนการห่อศพใน ศาสนาพุทธ</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 8</p>		<p>สื่อถึงการล้างหน้าศพ ซึ่งมีความเชื่อว่า การล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวจะสามารถล้างอกุศลกรรมได้</p> <p>ในขั้นตอนของการล้างหน้าศพ นั้น ผู้ที่มีหน้าที่ดังกล่าวจะต้องตั้งจิตระลึกถึงความไม่เที่ยงของสังขารด้วยอาการสำรวม</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 8 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติ ต่อเนื่อง เอนตัวและทิ้งน้ำหนักตัวมาด้านหน้า</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้ล้างหน้าศพ ปฏิบัติต่อเนื่อง ใช้ฝ่ามือทั้งสองลูบใบหน้า</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ พร้อมทั้งเปล่งเสียง “อนิจจัง”</p> <p>นักแสดงคนอื่น ๆ ปฏิบัติต่อเนื่อง ใช้มือทั้งสองจับผ้าที่ห่อตัวนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ก้มศีรษะลง</p> 	<p>ฉะนั้นจึงมีการออกแบบเสียง โดยการหาความสอดคล้องของแนวคิดด้วยการใช้คำว่า “อนิจจัง” หมายถึง ความไม่เที่ยง ซึ่งเป็นการลดทอนมาจากคำว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ตามหลักธรรมไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ</p>
<p><b>องก์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 9</p>	 <p>นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 เปลี่ยนบทบาทเป็นเตียงสำหรับตั้งศพ โดยการนั่งตั้งเข่า</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพนอนหงายบนขาของนักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 หันเท้าไปทางด้านซ้ายของเวที หลับตา หงายมือขวาและยื่นออกมาข้างลำตัว</p>	<p>สื่อถึงการรดน้ำศพ ซึ่งในคติธรรม หมายถึง การเปรียบเทียบว่า มามือเปล่า ไปมือเปล่า ตายแล้วไม่สามารถเอาอะไรไปได้ อีกทั้งยังเป็นการขอขมาโทษขออโหสิกรรม แก่ผู้ตายที่มีน้ำเป็นพยาน</p> <p>ในฉากนี้เป็นการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวมาจากความคล้ายคลึงของขั้นตอนพิธีการรดน้ำศพ</p> <p>ออกแบบเสียงโดยลดทอนคำว่า “อโหสิ” มาจากบทกล่าวขอขมาศพที่ว่า “กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิ กัมมัง...” หมายถึง กายกรรม วชิกรรม 3 มโนกรรม 3 ขอให้ อโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้าทั้งต่อหน้าและลับหลังด้วยเทอญ”</p>

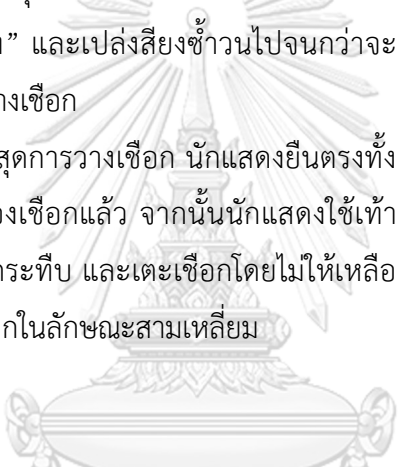

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ทำที่ 9 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 1 เปลี่ยนบทบาทเป็นคนรดน้ำศพหันตัวไปทางด้านขวาของเวที ยืนตัวตรงมือทั้งสองปฏิบัติท่าทางในลักษณะใช้มือตักน้ำขึ้นเหนือศรีษะ สายตามองมือ จากนั้นก้มตัวลงค่อย ๆ กดปลายมือลงไปที่มีมือของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ ลักษณะเหมือนรดน้ำสายตามองที่มีมือขวาของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ พร้อมทั้งเปล่งเสียง “อโหสิ”</p>	<p>(พระมหาวิเชียร พุฒมนัส, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2562)</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ทำที่ 10</p>		<p>สื่อถึงการมัตตราสังศพ เป็นการมัต 3 เปลาะ คือ มัตคอ มัตมือ และมัตเท้า ซึ่งในคตินธรรม หมายถึง การติดอยู่ในบ่วงทั้ง 3 ในการแสดง มีการออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวมาจากการมัตตราสังศพ เป็นลีลา การเคลื่อนไหว</p> <p>เสียงประกอบการแสดงในฉากนี้มีการนำบทที่ใช้กล่าวขณะประกอบพิธีการมัตตราสังศพมาใช้ประกอบการแสดง ดังนี้ “ปุตโต คีวัง” หมายถึง บ่วงรัดคอกกล่าวคือ ห่วงบุตร “ภริยา หัตถะ” หมายถึง บ่วงรัดมือ คือ ห่วงภรรยาหรือสามี “ธนัง ปาเท” หมายถึง บ่วงรัดเท้า คือ ห่วงทรัพย์สมบัติ (พระมหาวิเชียร พุฒมนัส, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2562)</p>




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 10 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงคนที่ 2 3 และ 4 วางนักแสดงที่ ได้รับบทบาทเป็นศพลงนอนหงายราบบนพื้น จากนั้นเปลี่ยนบทบาทเป็นญาติของศพที่เข้าร่วม พิธีการมัตตราสังศพโดยการเดินไปนั่งคุกเข่าข้าง ซ้ายของนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพเป็นแถว หน้ากระดาน พนมมือไหว้กลางอก ศีรษะตรง สายตามองนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพ</p> <p>นักแสดงคนที่ 1 เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ ประกอบพิธีการมัตตราสังศพ นำเชือกมัดคอ พร้อมเปล่งเสียงว่า “ปุตโต คีวัง” แล้วนำเชือก มัดมือ พร้อมเปล่งเสียงว่า “ภริยา หัตถะ” จากนั้นนำเชือกมัดเท้า พร้อมเปล่งเสียงว่า “ธนัง ปาเท”</p>	<p>การออกแบบแสงมีการ ลดปริมาณความเข้มแสงสีขา วจากมุมบนด้านหลัง เพื่อให้เกิด มิติของภาพการแสดงที่ปรากฏ บนเวที</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 11</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพปฏิบัติ ต่อเนื่อง โดยยังคงปฏิบัติท่าเดิม</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นญาติของศพ ลากนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพเคลื่อนเฉียง ลงไปทางซ้าย โดยที่นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็น ผู้ประกอบพิธีใช้สองมือจับข้อเท้าของนักแสดง ที่ได้รับบทบาทเป็นศพ นักแสดงที่ได้รับบทบาท เป็นญาติของศพใช้มือทั้งสองจับเชือก</p>	<p>สื่อถึงการชักศพหรือจูงศพ ซึ่งกระทำก่อนจะนำศพเวียน รอบเมรุ โดยพระสงฆ์นำหน้าศพ และตามด้วยญาติพี่น้อง ซึ่งการที่พระสงฆ์นำหน้าศพ มีความเชื่อว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำ ทางวิญญาณไปสู่สวรรค์</p> <p>การออกแบบลีลา การเคลื่อนไหวเกิดจาก การ ตีความคำว่า “ชักศพ หรือจูง ศพ” ของผู้วิจัยว่า คือ ลักษณะ ของการดึง การชัก หรือการ ลากเพื่อการเคลื่อนย้ายศพจาก จุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง</p> <p>ในฉากนี้มีการใช้แสง สีขาจากมุมบนด้านหลัง</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ทำที่ 11 (ต่อ)</p>		<p>ด้วยปริมาณความเข้มของแสง ครึ่งหนึ่ง จากนั้นแสงสีเหลือง ส่องมาจากประตุมุมขวา ด้านหลัง</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ทำที่ 12</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นญาติของศพนำ นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพแบกไว้บนไหล่ เดินวนทางซ้าย 3 รอบ โดยมีนักแสดงที่ได้รับ บทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีถือม้วนเชือกซึ่งเป็น ส่วนที่เหลือจากการมัดศพเดินนำข้างหน้า พร้อมกับเปล่งเสียงในลักษณะการสวดมนต์ที่ ไม่ได้มีคำที่ชัดเจน</p>	<p>สื่อถึงการเวียนศพรอบเมรุ 3 รอบ ซึ่งในคติธรรม หมายถึง เวียนตายเวียนเกิดอยู่ในภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ โดยพระสงฆ์ นำหน้าศพ และตามด้วยญาติพี่น้อง ซึ่งการที่พระสงฆ์นำหน้าศพ มีความเชื่อว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำ ทางวิญญานไปสู่สวรรค์ ในการ ออก ก อ ก แ บ บ ลี ล า การเคลื่อนไหวจึงใช้วิธี การเทียบเคียงและนำเสนอ ความคล้ายคลึงที่เกิดขึ้นจริงใน พิธีศพ</p> <p>การออกแบบเสียงเป็น ลักษณะเสียงการสวดมนต์ที่ ไม่ได้มีคำที่ชัดเจน ซึ่งเป็น การออกแบบเสียงที่มี การจำลองจากความคล้ายคลึง เพื่อสร้างสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ด้วยเสียง</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 12 (ต่อ)</p>		<p>ในฉากนี้มีการออกแบบแสงโดยใช้ไฟสีขาวส่องจากมุมบนด้านขวาของเวที</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 13</p>		<p>การแสดงในฉากนี้ยังคงออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และนำมาผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) บนเวที ในลักษณะการวางเชือกเป็นรูปสามเหลี่ยม สื่อถึงการวนเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง อีกทั้งยังมีการนำบทที่ใช้กล่าวขณะประกอบพิธีกรรมมัตตราสังคพมาใช้ประกอบการแสดง ดังนี้ “ปุตโตคีวัง” หมายถึง บ่วงรัดคอ กล่าวคือ ห่วงบุตร “ภริยาหัตถ์เถ” หมายถึง บ่วงรัดมือ คือ ห่วงภรรยาหรือสามี “ธนังปาเท” หมายถึง บ่วงรัดเท้า คือ ห่วงทรัพย์สมบัติ (พระมหาวิเชียร พุฒมณัส, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2562)</p>



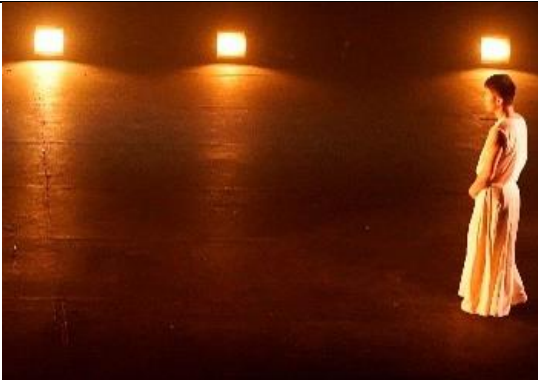
บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 13 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้แบกศพวางนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพลงที่มุมล่างเวทีด้านซ้าย จากนั้นนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้เผาดอกไม้จันทน์เดินเข้าหลังเวที นักแสดงที่เหลือค่อย ๆ เดินวนนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพโดยเดินวนทางซ้าย พร้อมทั้งค่อย ๆ วางเชือกลงบนพื้นวนรอบนักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นศพในลักษณะสามเหลี่ยมซ้อนกัน พร้อมกับเปล่งเสียง “พุทโธ คีวัง” “ภริยา หัดเถ” และ “ธนัง ปาเท” และเปล่งเสียงซ้ำวนไปจนกว่าจะสิ้นสุดการวางเชือก</p> <p>เมื่อสิ้นสุดการวางเชือก นักแสดงยืนตรงทั้ง 3 ด้านของเชือกแล้ว จากนั้นนักแสดงใช้เท้าเหยียบย่ำ กระทบ และเตะเชือกโดยไม่ให้เหลือเค้าโครงเชือกในลักษณะสามเหลี่ยม</p> 	<p>จากนั้นการเคลื่อนไหวของนักแสดงที่ใช้เท้าทำลายแบบรูป (Pattern) สามเหลี่ยมของเชือกบนพื้นนั้น สื่อถึงการทำลายซึ่งเป็นการตีความจากการตัดเชือกที่มัดตราสังให้ขาดออกจากกันแสดงถึงนัยการทำลายปวงเพื่อไม่ให้ผู้ตายติดอยู่ในปวงดังกล่าวก่อนนำศพขึ้นเผา</p> <p>ในฉากนี้มีการออกแบบโดยใช้แสงสีส้มส่องมาจากมุมบนด้านซ้ายของเวที และแสงสีแดงจากด้านบนส่องลงมายังพื้นที่บริเวณมุมหลังด้านซ้ายเวทีในตำแหน่งของนักแสดง จากนั้นค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นแสงสีแดงและดับลง</p>
<p><b>องค์ 1</b> <b>ปลงสังขาร</b> ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 14</p>		<p>สื่อถึงขั้นตอนพิธีเผาศพโดยออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบใน ซี วี ดี ประจําวัน (Everyday Movement) ที่ใช้วิธีการด้นสด (Improvisation) จำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงขณะทำการแสดงในช่วงของการแจกดอกไม้จันทน์แก่ผู้ชม ซึ่งผู้ชมจะกลายเป็นตัวละครหนึ่งในการแสดงตามผลงานแบบ แฮ็พเพนนิ่ง อาร์ท (Happening Art)</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 14 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงถือพานดอกไม้จันทร์เดินออกมาจากมุมบนซ้ายซ้ายของเวที แล้วนำดอกไม้จันทร์ แจกแก่ผู้ชม จากนั้นเดินมาอยู่มุมบนทางด้านขวาของเวที วางพานดอกไม้จันทร์ลงข้างหน้า แล้วหยิบดอกไม้จันทร์ขึ้นมา ยืนรอสัญญาณเสียงกริ่งแล้วจึงจุดไฟเผาดอกไม้จันทร์</p>	<p>เมื่อนักแสดงเตรียมจุดไฟเผาดอกไม้จันทร์ แสงสีส้มจากข้างขวาของเวทีส่องมาที่นักแสดง อีกทั้งมีการออกแบบเสียงโดยใช้เสียงกริ่งสัญญาณก่อนการเผาศพมาประกอบการแสดง</p>
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 15</p>	 	<p>สื่อถึงขั้นตอนการแปรอัฐิ ซึ่งเป็นการจัดเรียงกระดูกหันหัวไปทางทิศตะวันตก แล้วจัดใหม่ให้หันหัวไปทางทิศตะวันออก ในคตินิยมได้เปรียบเทียบว่าเป็นการตายแล้วเกิดใหม่ โดยมีการนำก้อนหินลักษณะสีขาวขุ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระดูกมาเป็นอุปกรณ์ในการประกอบการแสดง</p> <p>เสียงประกอบการแสดงในฉากนี้ออกแบบโดยการลดทอนมาจากบทสวดบังสุกุลตาย ที่ว่า “อนิจจา วัชระสังขารา อุปปาทะ วัชระ ยะ ธัม มิ โน . . .” โดยแปลงเสียง “อนิจจา” ในขณะ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตาย ในศาสนา พุทธ ท่าที่ 15 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงจำนวน 4 คน ถือผ้าขาวและก้อนหินเดินออกมาจากข้างหลังทางด้านซ้ายของเวที</p> <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นผู้เผาดอกไม้จันทน์ถือกลีบดอกไม้เดินออกมาจากมุมบนด้านขวาของเวที</p> <p>จากนั้นนักแสดงปูผ้าลงกลางเวที วางก้อนหินบนผ้า นั่งคุกเข่าด้านข้างและด้านหลังผ้า จัดเรียงก้อนหินเป็นรูปตัวคนหันหัวไปทางทิศตะวันตก พร้อมกับเปล่งเสียง “อนิจจา” จากนั้นยืนขึ้นเดินวนรอบผ้าโดยวนทางซ้าย 1 รอบ แล้วนั่งลงเหมือนเดิม จัดก้อนหินใหม่เป็นรูปตัวคนหันหัวไปทางทิศตะวันออก พร้อมกับเปล่งเสียง “อจิริ้ง” และโปรยกลีบดอกไม้ลงบนก้อนหิน</p>	<p>ที่แปรอิฐหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก ซึ่ง อีกทั้งเปล่งเสียง “อจิริ้ง” ในขณะที่แปรอิฐหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ซึ่งลดทอนมาจากบทสวดบังสุกุล เป็น ที่ว่า อจิริ้ง วะตะยัง กายโยปะฐะวิงอะธิเสสสะติ...”</p> <p>ในฉากนี้มีการออกแบบแสงให้มีลักษณะแผ่กระจายเรียบไปกับพื้น ผนวกกับแสงที่เสริมด้วยอุปกรณ์ลวดลายฉลุ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 1</p> <p>ปลงสังขาร</p> <p>ฉาก 4</p> <p>ความตาย</p> <p>ในศาสนา</p> <p>พุทธ</p> <p>ท่าที่ 16</p>	 <p>นักแสดงใช้ผ้าห่อก้อนหินแล้วนำผ้าเดินไปมุ่มล่างทางขวาของเวที แล้วนักแสดงเปล่งเสียงพร้อมกัน “สาธุ” จากนั้นเดินเข้าหลังเวที</p>	<p>สื่อถึงการเสร็จสิ้นพิธีศพ ซึ่งหลังจากนั้นญาติพี่น้องจะนำกระดูกไปลอยอังคารทั้งหมด หรือจะเก็บไว้บางส่วนก็ได้</p>
<p>องค์ 2</p> <p>หลังความ</p> <p>ตาย</p> <p>ฉาก 1</p> <p>เดินทาง</p> <p>ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นชีวิตหลังความตายในศาสนาคริสต์ใช้ผ้ามือขวาแตะที่กลางอก มือซ้ายวางบนมือขวา เดินออกมาจากมุ่มล่างด้านซ้ายของเวทีอย่างช้า ๆ แล้วเดินตรงหายไปทางมุ่มบนด้านขวาของเวที สายตามองตรง</p>	<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย โดยศาสนาคริสต์เชื่อว่าตายแล้วดวงวิญญาณจะเดินทางไปพบพระเจ้าและจะมีชีวิตนิรันดร์ จะไม่กลับมาเกิดอีก จึงได้มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยท่าเดินในลักษณะเส้นตรงและหายไปหลังเวทีเพื่อสื่อความหมายถึงการเดินทางโดยไม่มี การกลับมาอีก</p> <p>การออกแบบแสงในฉากนี้ใช้แสงสีเหลืองอมส้มเป็นแสงหลัก</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 2</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นชีวิตหลังความตายในศาสนาอิสลามนำมือเข้ามาแนบระดับใต้ราวนมโดยให้วางฝ่ามือขวาทับบนข้อมือซ้าย เดินอย่างช้า ๆ ออกมาจากมุมบนด้านซ้ายของเวที 1 คน และจากมุมล่างด้านขวาของเวที 1 คน แล้วเดินตรงไปฝั่งตรงข้าม เมื่อเดินมาถึงระยะกึ่งกลางของเวทีนักแสดงทั้ง 2 คน หยุดยืนนิ่ง จากนั้นจึงเดินต่ออย่างช้า ๆ และหาย去向ฝั่งตรงข้าม สายตามองตรง</p>	<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย โดยศาสนาอิสลามเชื่อว่าตายแล้วดวงวิญญาณจะต้องอยู่รอคำพิพากษาผลของการกระทำขณะที่มีชีวิตอยู่ เมื่อชดใช้กรรมแล้วจึงจะเดินทางไปพบพระเจ้า และจะไม่กลับมาเกิดอีก จึงได้มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยท่าเดินในลักษณะเส้นตรงแล้วหยุดยืน จากนั้นจึงเดินต่อไปและหายไปหลังเวทีเพื่อสื่อความหมายถึงการเดินทาง การหยุดรอ และการเดินทางต่อไปโดยไม่มี การกลับมาอีก</p>
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 3</p>		<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย โดยศาสนาพุทธเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารตามวิบากกรรม จึงได้มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบใน</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นหลังความตายในศาสนาพุทธปล่อยแขนลงกุ่มมือไว้ข้างหน้า เดินวนเป็นวงกลมต่อเนื่องอย่างช้า ๆ ด้วยอาการสำรวม</p>	<p>ชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยท่าเดินในลักษณะวงกลมเข้าไปเรื่อย ๆ สื่อความหมายถึงการเดินทางอย่างวนเวียนต่อเนื่อง</p>
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 4</p>		<p>นำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย โดยออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยวิธีการด้นสด (improvisation) ประกอบด้วย ท่ารับประทานอาหาร ทำตี่มน้ำ ทำเดิน ทำนั่ง ทำคลาน ทำหาว ทำนอน ทำกระโดด ทำหมุนตัว ทำกลิ้งตัว ซึ่งนักแสดงเคลื่อนไหวลีลาดังกล่าวในลักษณะเส้นตรงและวงกลมตามลักษณะเช่นเดียวกับองก์ 2 ฉาก 1 ท่าที่ 1-3 ซึ่งเป็นการสร้างแบบรูป (Pattern) ด้วยทิศทาง</p>




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>		<p>การเคลื่อนที่บนเวที อีกทั้งมีการ เพิ่มจังหวะของลีลา (Tempo) ให้ลีลาการเคลื่อนไหว มีความเร็วระดับปานกลาง</p>


บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ด้วยวิธีการต้นสด (improvisation) ประกอบด้วย ท่ารับประทานอาหาร ทำต็มน้ำ ทำเดิน ทำนั่ง ทำหาว ทำนอน โดยที่</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- นักแสดงที่ได้รับบทบาทความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์เคลื่อนไหวลีลาดังกล่าวในลักษณะเส้นตรงแล้วหายเข้าไปหลังเวที</li> <li>- นักแสดงที่ได้รับบทบาทความเชื่อหลังความตายในศาสนาอิสลามเคลื่อนไหวลีลาดังกล่าวในลักษณะเส้นตรงแล้วหยุดการเคลื่อนไหว จากนั้นเคลื่อนไหวต่อเนื่องและหายเข้าไปหลังเวที</li> <li>- นักแสดงที่ได้รับบทบาทความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธเคลื่อนไหวลีลาดังกล่าวในลักษณะวงกลมต่อเนื่องอยู่บนเวที</li> </ul>	




บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 5</p>		<p>ปฏิบัติ ต่อเนื่อง โดยมีการเพิ่มจังหวะของลีลา (Tempo) ให้ลีลาการเคลื่อนไหวมีความเร็วมากกว่าองก์ 2 ฉาก 1 ท่าที่ 4</p>



บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 1 เดินทาง ท่าที่ 5 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงปฏิบัติต่อเนื่องจากลีลา การเคลื่อนไหวในองค์ 2 ฉาก 1 ท่าที่ โดยเพิ่ม จังหวะของลีลาการเคลื่อนไหวให้มีความเร็วมาก ยิ่งขึ้น</p>	
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 1</p>		<p>นำเสนอความเชื่อหลังความ ตายตามจินตนาการจากการ ตีความเรื่องกรรมซึ่งเป็นผลจาก การทำความดีหรือชั่ว และ การทำบุญหรือบาปในขณะที่มี ชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัว กำหนดการเดินทางของชีวิต หลังความตายในแต่ละศาสนา</p> <p>ลีลาการเคลื่อนไหวใน ฉากนี้เป็นลีลาแบบใน ชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และ ลีลา การเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์ แบบละคร (Acting) ได้แก่ การอุ้มสัตว์เลี้ยงอย่างทะนุ ถนอม คนตบยุงที่กำลังเกาะอยู่ ที่แขนด้วยอารมณ์โมโห การขำ มตที่เดินอยู่บนพื้นด้วย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 1 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยลีลาที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการอุ้มสัตว์เลี้ยงอย่างทะนุถนอม การตบยุงที่กำลังเกาะอยู่ที่แขนด้วยอารมณ์ไม่โท การข่มขู่ที่เดินอยู่บนพื้นด้วยความสะใจ และการให้อาหารปลาด้วยสีหน้าที่มีรอยยิ้มอย่างอึ้งใจ</p>	<p>ความสะใจ และการให้อาหารปลาด้วยสีหน้าที่มีรอยยิ้มอย่างอึ้งใจ ซึ่งในฉากนี้เวทีที่เปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) ได้เปลี่ยนสถานะเป็นแม่น้ำบริเวณวัดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของปลาน้อยใหญ่</p>
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 2</p>	 	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยมีลีลาการเคลื่อนไหว ได้แก่ การทำร้ายผู้อื่น การถูกทำร้าย การช่วยเหลือผู้อื่น และการเมินเฉยต่อสถานการณ์รอบตัว</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 2 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยลีลาที่แสดงให้เห็นถึงการทำร้ายผู้อื่น เช่น การทุบ การตี การผลัก ลีลาที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการช่วยพยุงตัว และลีลาที่แสดงให้เห็นถึงการไม่มีน้ำใจ การเมินเฉย การไม่สนใจต่อเหตุการณ์รอบตัว</p>	
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 3</p>		<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยมีลีลาการเคลื่อนไหว ได้แก่ การจับมือ การโอบกอด สื่อถึงความรัก ความผูกพันทั้งในลักษณะเป็นคู่และเป็นกลุ่ม และการดึงแขนเพื่อให้แยกออกจากกัน สื่อถึงการแย่งชิง การทำให้พลัดพราก โดยใช้เทคนิคการตันสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) และ ลีลา การ ทำ ซ้ำ ๆ (Repetitive Movement) ในการนำเสนอ</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 3 (ต่อ)</p>	 <p>นักแสดงที่ได้รับบทบาทเป็นคู่รักเคลื่อนไหวด้วยลีลาการจับมือ การโอบกอด ในขณะที่นักแสดงอีก 3 คนเคลื่อนไหวด้วยลีลาการดึงแขนเพื่อให้แยกออกจากกัน และปฏิบัติซ้ำโดยการเปลี่ยนคู่</p>	
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 4</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวในลักษณะชี้ชวนให้มองไปที่ผู้ชมพร้อมกับเปล่งเสียง “สวยงาม” จากนั้นเดินไปที่ผู้ชมและพูดคุยกับผู้ชม</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยมีลีลาการเคลื่อนไหวและบทสนทนาสั้น ๆ ที่สื่อถึงการพูดที่ปรารถนาดีและไม่ดี ได้แก่ การแสดงท่าทางในลักษณะซุบซิบนินทา การพูดแสดงความหวังใจ เช่น สบายดีไหม สวยมาก ไม่เป็นไรนะ และคำพูดในลักษณะที่ไม่ดีและส่อเสียด เช่น คิดว่าสวยหรือ ไปตายซะ อีกทั้งคำพูดหยาบคายแต่เป็นเพียงแสดงลีลาให้ผู้ชมอ่านปาก โดยพูดกับนักแสดงด้วยตัวเองและพูดกับผู้ชมเพื่อให้ผู้ชมมีส่วนร่วมและกลายเป็นตัวละครหนึ่ง ในการแสดงตามผลงาน แบบ แฮ็พเพนนิ่ง อาร์ท (Happening Art)</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 4 (ต่อ)</p>	<p>นักแสดงเคลื่อนไหวโดยใช้มือป้องปากและ พูดแบบกระซิบ จากนั้นก็หัวเราะในลักษณะ เยาะเย้ย</p>	
<p>องค์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 2 กรรม ท่าที่ 5</p>	<div data-bbox="464 741 1002 1122" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="464 1122 1002 1503" data-label="Image"> </div> <p>นักแสดงเคลื่อนไหวด้วยลีลาที่สื่อให้ถึง ลักษณะการเสพสารเสพติด และลักษณะ การเคลื่อนไหวของผู้ติดยาเสพติด</p>	<p>ปฏิบัติต่อเนื่องโดยมีลีลา การเคลื่อนไหวที่สื่อถึงการเสพ สารเสพติด ได้แก่ การสูบบุหรี่ การดมกาว การใช้มือที่ข้อพับ แขน และการลีลาที่สื่อถึงอาการ และลักษณะของผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ การนั่ง และการเดิน แบบเหม่อลอย การชักชวน เพื่อนมาร่วมเสพสารเสพติด การนอนดินอย่างทุรน ทุราย</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 3 หลุดพ้น ท่าที่ 1</p>	 <p>นักแสดงกวาดสายตามองไปที่เวทีและมอง ลงไปด้านล่างด้วยอาการหวาดกลัว อาการ สับสน และอาการลังเลไม่แน่ใจ</p>	<p>สื่อถึงการเห็นนรกและ สวรรค์อยู่ตรงหน้า ในการแสดง ฉากนี้เวทีที่เปิดออกโดยใช้ระบบ ไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) สื่อถึง นรกและเวทีส่วนบนสื่อถึง สวรรค์</p>
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 3 หลุดพ้น ท่าที่ 2</p>		<p>นำเสนอความเชื่อหลังความ ตายตามจินตนาการจาก การตีความการพยายามหาทาง หลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงในศาสนาคริสต์ดวง วิญญาณจะไม่ติดอยู่กับบาป จะไปอยู่กับพระเจ้าและมีชีวิต เป็นนิรันดร์ ในศาสนาอิสลาม ดวงวิญญาณจะไม่ติดอยู่ในกรรม และจะไปอยู่กับพระเจ้า ในศาสนาพุทธดวงวิญญาณ จะ ไม่มีการกลับมาเกิดอีก</p> <p>ลีลาการเคลื่อนไหวใน ฉากนี้เป็นลีลาแบบใน ชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) โดยใช้ท่าวิ่ง ที่แสดงนัยของอิสรภาพ ตามทัศนคติจิตวิญญาณแห่ง อิสรภาพ หรือ ฟรีสปีริต</p>

บทการแสดง	ภาพประกอบ/คำอธิบาย	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>องก์ 2 หลังความ ตาย ฉาก 3 หลุดพ้น ท่าที่ 2 (คอ)</p>	 <p>นักแสดงเคลื่อนไหวโดยการวิ่งอย่างต่อเนื่องด้วยอาการลังเลไม่แน่ใจ วิ่งอย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง</p>	<p>(Free Sprit) ของอิสตอรา ดันแคน (Isadora Duncan) นักแสดงจะวิ่งต่อเนื่องโดยที่ไม่ได้มีการกำหนดทิศทางและการใช้พื้นที่ของเวที จากนั้นนักแสดงที่สื่อถึงการหลุดพ้นจะหยุดวิ่งหรือหายเข้าไปหลังเวที และนักแสดงที่สื่อถึงการไม่หลุดพ้นยังวิ่งต่อเนื่องจนกว่าไฟจะดับลง</p>

จากการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ครั้งที่ 5 ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ 8 ประการ ได้แก่ การออกแบบบทการแสดง การคัดเลือกนักแสดงการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบเสียงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบพื้นที่การแสดง และการออกแบบ



แสงประกอบการแสดง ผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหาที่พบและแนวทางสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

ตารางที่ 4.22 สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ครั้งที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย

องค์ประกอบ นาฏศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบบท การแสดง	ไม่พบปัญหา	ไม่มี
การคัดเลือก นักแสดง	ไม่พบปัญหา	ไม่มี
การออกแบบลีลา การเคลื่อนไหว	ในการแสดงองค์ 1 ที่มี การแสดงออกทางสีหน้าแบบ เรียบเฉย นักแสดงยังขาดทักษะ การควบคุมการแสดงออก ดังกล่าว นักแสดงเปล่งเสียงตามคำ สำคัญของบทสวดไม่ชัดเจน อีกทั้งเสียงไม่ดังพอที่จะให้ผู้ชมได้ ยิน	ฝึกซ้อมนักแสดงให้เกิด ความคุ้นชินและชำนาญมากขึ้น
การออกแบบ อุปกรณ์ประกอบการ แสดง	ไม่พบปัญหา	ไม่มี
การออกแบบเสียง ประกอบการแสดง	ไม่พบปัญหา	ไม่มี
การออกแบบเครื่อง แต่งกาย	ไม่พบปัญหา	ไม่พบปัญหา
การออกแบบพื้นที่ การแสดง	ในการแสดงองค์ 2 ควรมี การใช้พื้นที่ของเวทีให้ หลากหลายมากขึ้น	ออกแบบการใช้พื้นที่เพิ่มเติม ในการแสดงองค์ 2 โดยการใช้พื้นที่ ทั้งบนเวทีแสดง ตลอดจนเข้าไป

องค์ประกอบ นาฏยศิลป์	ปัญหาที่พบ	แนวทางการพัฒนา
การออกแบบพื้นที่ การแสดง (ต่อ)		แสดงบริเวณพื้นที่นั่งชมการแสดง ของผู้ชม
การออกแบบแสง ประกอบการแสดง	บางช่วงของการแสดงผู้ ควบคุมแสงยังไม่เข้าใจ ความหมายหรือนัยที่ผู้วิจัย ต้องการสื่อความหมาย	อธิบายถึงลำดับขั้นตอน การแสดงตลอดจนอารมณ์และ ความหมายในแต่ละช่วงของ การแสดงอย่างละเอียดต่อผู้ ควบคุมแสง

#### 4.2.2 การวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคมนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของ ศาสนา

จากการพัฒนาการทดลองปฏิบัติสร้างสรรคมนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา  
จำนวน 5 ครั้ง ผู้วิจัยได้พิจารณาจากคำถามของงานวิจัยเป็นหลักเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา  
ผลงานสร้างสรรคมนาฏยศิลป์ในงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งในการทดลองแต่ละครั้งผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะและ  
ความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวในการพัฒนาผลงานสร้างสรรคฯ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด  
หลังจากการสร้างสรรคการแสดงโดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

##### 4.2.2.1 การคำนึงถึงแนวคิดความตายในปรัชญาศาสนา

ความตายเป็นแรงบันดาลใจอันนำไปสู่ผลงานสร้างสรรคมนาฏยศิลป์ในครั้งนี้  
โดยผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความตาย ซึ่งมีการกำหนดประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น  
คือ ขั้นตอนพิธีศพ และความเชื่อหลังความตาย พบว่าในประเด็นดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ  
และคตินิยมตามหลักศาสนา ดังนั้นแนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้อง  
คำนึงถึงในการสร้างสรรคผลงานที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสารไปยังผู้ชม จากนั้นจึงได้ทำการศึกษาผลงาน  
การสร้างสรรคที่สอดคล้องกับความตายในมุมมองของปรัชญาศาสนา ผู้วิจัยพบว่า “ระบำแห่ง  
ความตาย” ละครสมัยยุคกลางที่มีความสอดคล้องทางด้านเรื่องราว หรือประเด็นที่มีความใกล้เคียงกับ  
หัวข้อของผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้



ภาพที่ 4.22 ภาพเขียน “ระบำแห่งความตาย”

ที่มา : กุลวดี มกรกริรมณ, 2558: 274

ระบำแห่งความตาย ได้รับการถ่ายทอดเป็นภาพเขียนอย่างกว้างขวางในหลายส่วนของยุโรปตะวันตกที่ได้แรงบันดาลใจจากกาฬโรค (Black Death) โดยให้ความตายอยู่ในรูปของโครงกระดูกหรือซากศพ เดินนำเหยื่อของมันไปยังป่าช้าหรือหลุมฝังศพ ซึ่งเป็นอุปมาอุปไมยที่คนทั่วไปไม่อาจเอาชนะความตายได้ไม่ว่าจะมีอำนาจเพียงใด เพื่อเตือนใจมนุษย์ถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต และสอนมนุษย์ไม่ให้ตกอยู่ในความประมาท ระบำแห่งความตายที่นำมาแสดงละครมีจุดมุ่งหมายในการให้มรณานุสติแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้รับความนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ซึ่งสะท้อนความคิดเกี่ยวกับชีวิตและความตายของคนสมัยกลางและมักปรากฏให้เห็นในลักษณะของการถือนาฬิกาและเคียวเพื่อเก็บเกี่ยววิญญาณไปยังหลุมฝังศพ (กุลวดี มกรกริรมณ, 2558: 274-276)

เห็นได้ว่าระบำแห่งความตายได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและความตายตลอดจนสังขารว่ามนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงความตายได้ตามแนวคิดปรัชญาศาสนา อีกทั้งเมื่อศึกษาตัวอย่างผลงานของนาฏยศิลป์ฝั่งตะวันตกพบว่า “ผลงานดาร์ค มิโดว์ (Dark Meadow) โดย มาร์ธา เกรแฮม (Martha Graham) ที่สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ ค.ศ.1944 มีเนื้อหาที่แสดงถึงการตอบรับความจริงของวงจรชีวิต เกิด ตาย และกลับมาเกิดอีกครั้ง” (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548: 118) นอกจากนี้ ยังพบว่า ผลงานการแสดงนาฏยศิลป์ที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตายของครุโนรา ของ วรากร เพ็ญศรีนุกูร สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2556 เป็นการนำเสนอเรื่องราวความเชื่อหลังความตายซึ่งมีแนวคิดความสอดคล้องแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย อีกทั้งผลงาน

การสร้างสรรคนาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา โดย ธรากร จันทนะสาโร ยังมี ความใกล้เคียงกับผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยในแง่มุมของการนำปรัชญาศาสนามาสร้างสรรค์เป็น ผลงานนาฏศิลป์

การแสดงนาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2557 ซึ่งนำเสนอในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) โดยนำเสนอเรื่องราวของหลักสัจธรรมไตรลักษณ์ทางศาสนาพุทธ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ไตรลักษณ์ ว่าด้วยเรื่องของการเกิดขึ้น (อนิจจา) การตั้งอยู่ (ทุกขตา) และการดับไป (อนัตตา) เป็นสภาวะที่สรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลไม่สามารถ หลีกเลี่ยงได้ เป็นปรัชญาทางด้านความคิดอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิด การยอมรับในความเป็นปกติของธรรมชาติ เมื่อมีเกิดก็ย่อมมีดับ ซึ่งเป็นปรัชญาที่ แสดงออกถึงความธรรมดาสามัญอย่างตรงไปตรงมา... และนำเสนอภายใต้หลัก ปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงตามหลักปรัชญา ธรรมชาติ และจักรวาล (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 235)



ภาพที่ 4.23 ผลงานการแสดงนาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในศาสนาพุทธ

ที่มา : ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 281

จากตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด เห็นได้ว่าการนำแนวคิด เกี่ยวกับปรัชญาศาสนามาเป็นประเด็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำเสนอผ่านลีลา การเคลื่อนไหวและอุปกรณ์ประกอบการแสดง แต่ทว่ามีความแตกต่างกันในประเด็นที่นำเสนอ

ซึ่งระบำแห่งความตายและดาร์ค มีโดว์ (Dark Meadow) ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความตาย ในขณะที่ผลงานสร้างสรรค์ของธรรกร จันทนะสาโร ได้นำเสนอในประเด็นของลัทธิธรรมเรื่อง ไตรลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของผู้วิจัยที่คำนึงถึงแนวคิดความตายในปรัชญาศาสนาโดยให้ความสำคัญดังปรากฏในบทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดง และพื้นที่แสดง ในบทการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นของชีวิตและความตาย และพิธีศพที่แฝงไปด้วยคติธรรมทางศาสนา อันประกอบด้วย

ฉาก 1 ชีวิตและความตาย : การดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะศาสนาอะไร หรือมีฐานะอย่างไร ย่อมเป็นไปตามกาลเวลา และมีความตายอยู่เบื้องหน้า

ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ : แนวคิดและขั้นตอนพิธีศพในศาสนาคริสต์

ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม : แนวคิดและขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม

ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ : แนวคิดและขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ



ภาพที่ 4.24 การสื่อสารเชิงปรัชญาในศาสนาพุทธ

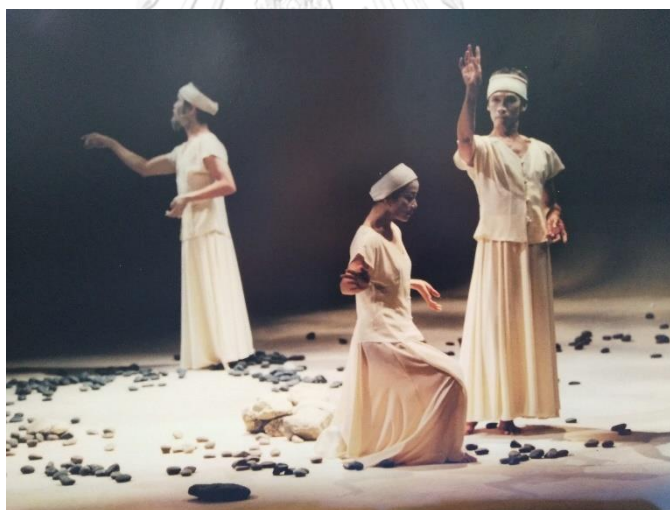
ที่มา: ผู้วิจัย

จากภาพผลงานการสร้างสรรค์ข้างต้นเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้คำนึงถึงแนวคิดความตายในปรัชญาศาสนา ผ่านการนำเสนอด้วยพิธีกรรมมัดตราสังซึ่งเป็นขั้นตอนพิธีศพทางศาสนาพุทธที่ในคติธรรมหมายถึงการเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง นำเสนอผ่านลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) อีกทั้งผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) บนเวทีโดยการวางเชือกวนซ้อนกันในลักษณะรูปสามเหลี่ยม และนำบทที่ใช้กล่าวขณะประกอบพิธีมาออกแบบเสียงประกอบการแสดง

ดังนั้น การคำนึงถึงแนวคิดความตายในปรัชญาศาสนาจึงเป็นแกนหลักสำคัญที่ผู้วิจัยนำไปเป็นแนวทางในสร้างสรรค์องค์ประกอบต่าง ๆ ตามแนวคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

#### 4.2.2.2 การคำนึงถึงแนวคิดพหุวัฒนธรรม

การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับประเด็นพิถีพิถันตลอดจนความเชื่อหลังความตายที่มีลักษณะและมุมมองที่แตกต่างกันไปตามบริบทในแต่ละศาสนา และมุมมองที่มีความคล้ายคลึงกันระหว่างศาสนา ดังนั้นแนวคิดพหุวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละองค์ประกอบของผู้วิจัย จากการศึกษาผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ พบว่า ผลงานสร้างสรรค์การแสดง ชุด ทอนปู (Tonpu) โดย นราพงษ์ จรัสศรี เทรู กรอย (Teru Goi) และเคโกะ ธาเคย่า (Keiko Takeya) ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2537 มีการใช้แนวคิดทางพหุวัฒนธรรมในการผสมผสานเพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้อธิบายเกี่ยวกับผลงานการแสดงชุดนี้ไว้ว่า



ภาพที่ 4.25 การสร้างสรรค์การแสดง ชุด ทอนปู (Tonpu)  
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

การสร้างสรรค์การแสดง ชุด ทอนปู (Tonpu) มีการใช้เทคนิคในการแสดงของนักแสดงที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) เคโกะ ธาเคย่า (Keiko Takeya) ใช้เทคนิคการเต้นแบบมาร์ธา เกรแฮม (Martha Graham) 2) เทรู กรอย (Teru Goi) ใช้เทคนิคการเต้นแบบบูโตะ (Butoh) 3) นราพงษ์ จรัสศรี ใช้เทคนิคการเต้นแบบ

โพสต์โมเดิร์น (Postmodern) อีกทั้งการออกแบบการแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ฉากใช้ก้อนหินเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในบริบทของวัฒนธรรมญี่ปุ่น และฉากเกี่ยวกับท้องนาโดยใช้ผ้าสีขาวเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงเชิงสัญลักษณ์แทนทุ่งนาของประเทศไทย เป็นต้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2561)

เห็นได้ว่าการแสดงข้างต้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมในแง่มุมของแนวคิดการออกแบบการแสดงที่มีการผสมผสานบริบททางวัฒนธรรมและการผสมผสานเทคนิคการเต้นที่มีรูปแบบแตกต่างกัน นอกจากนี้ เมื่อศึกษาถึงผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่นำศาสตร์วิชาอื่นเข้ามาบูรณาการ ดังเช่น การผสมผสานศาสตร์นาฏศิลป์กับศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของมหาสถูปบุโรพุทโธ โดย ธิติมา อ่องทอง ที่ได้แสดงทรรศนะถึงการดำเนินงานโดยนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสาน ไว้ว่า



ภาพที่ 4.26 ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากสถาปัตยกรรมของมหาสถูปบุโรพุทโธ  
ที่มา : ธิติมา อ่องทอง

การสร้างสรรคนาฏศิลป์จากสถาปัตยกรรมของมหาสถูปบุโรพุทโธ มีการนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้โดยนำเสนอเรื่องราวของปูชนียสถานโบราณผ่านการแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ด้วยออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวตามเทคนิคเหลี่ยมมุมของมาร์ธา เกรแฮม (Martha Graham) เพื่อสื่อถึงลักษณะแผนผังสถาปัตยกรรมของมหาสถูปบุโรพุทโธที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นลีลาในรูปแบบของนาฏศิลป์ตะวันตก ผนวกกับลีลานาฏศิลป์อินโดนีเซียร่วมสมัย (ธิติมา อ่องทอง, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2562)

จากตัวอย่างผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทอนปู (Tonpu) และการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากสถาปัตยกรรมของมหาสถูปุโรพุทโธ มีความสอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมใน 2 ประเด็น คือ 1) ความหลากหลายของรูปแบบลีลาการเคลื่อนไหว และ 2) ความหลากหลายของเชื้อชาติและถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ที่มีแนวคิดใกล้เคียงกับหัวข้อของผู้วิจัย หากแต่มีความแตกต่างกันในประเด็นที่น่าเสนอ คือ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับความตายโดยคำนึงถึงแนวคิดพหุวัฒนธรรมในแง่ของความหลากหลายทางศาสนา โดยได้เลือกศึกษาจำนวน 3 ศาสนาที่ประชาชนในประเทศไทยนับถือมากที่สุด ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ดังปรากฏในบทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดง พื้นที่แสดง และแสงประกอบการแสดง ได้แก่ การแสดงในองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม และฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ



ภาพที่ 4.27 ความตายในมิติของแนวคิดพหุวัฒนธรรม

ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงในฉากตัวอย่างข้างต้นนักแสดงเดินเหยียบบนเชือกโดยมีลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อสัญลักษณ์ไปตามแต่ละศาสนา สื่อนัยถึงการดำเนินชีวิตขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ที่มีความตายรออยู่เบื้องหน้า การเดินประกอบด้วย เดินบนเชือกที่ราบเรียบไม่มีปมเปรียบ เปรียบเหมือนการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น และการเดินบนเชือกที่วางซ้อนกันหรือเป็นปมเปรียบเหมือนการเนินชีวิตที่พบเจออุปสรรค จากนั้นนักแสดงนอนลงในลักษณะท่านอนของศพในรูปแบบของแต่ละศาสนา

นอกจากนี้ในแนวคิดพหุวัฒนธรรมที่น่าเสนอความหลากหลายทางศาสนาที่สื่อสารผ่านลีลาการเคลื่อนไหวอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย



ทางศาสนามีจุดร่วมเดียวกัน โดยนำเสนอผ่านลีลาการเคลื่อนไหวจากการตีความเรื่องความเชื่อหลังความตาย ดังที่ปรากฏในการแสดง องค์ 2 หลังความตาย ซึ่งประกอบด้วย 3 ฉาก ดังนี้

ฉาก 1 เดินทาง : การตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง ชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา

ฉาก 2 กรรม : เป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา

ฉาก 3 หลุดพ้น : การพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึงเป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา เช่น การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน



ภาพที่ 4.28 การแสดงที่สื่อให้เห็นถึงการพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย

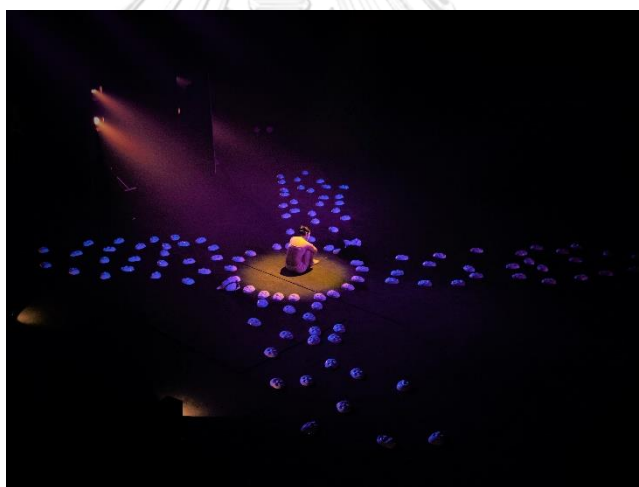
ที่มา : ผู้วิจัย

จากภาพข้างต้นผู้วิจัยนำเสนอความเชื่อหลังความตายของทั้ง 3 ศาสนาตามจินตนาการจากการตีความเกี่ยวกับการพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย ผ่านลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน คือ การวิ่งไปในทิศทางต่าง ๆ วิ่งอย่างไม่มีจุดหมายปลายทางด้วยอาการและความรู้สึกลังเลไม่แน่ใจ ซึ่งเกิดจากการนำแนวคิดพุทธวัฒนธรรมในแง่ของความหลากหลายทางศาสนามาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ที่มีจุดร่วมเดียวกันมานำเสนอ

ดังจะเห็นได้ว่าการคำนึงถึงแนวคิดพุทธวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดนี้ดังปรากฏอยู่ในองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ อันได้แก่ บทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง และเสียงประกอบการแสดง ซึ่งส่งผลให้ผลงานมีความน่าสนใจ มีมิตินำเสนอที่หลากหลาย และเกิดเอกภาพในผลงาน

### 4.2.2.3 การคำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์

การสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา เป็นผลงานที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความตายทั้งในเรื่องของพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ซึ่งในแต่ละศาสนามีบริบทที่เป็นลักษณะเฉพาะ ดังนั้นในการสร้างสรรค์จึงให้ความสำคัญในประเด็นการสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์เพื่อให้ผลงานมีเอกภาพ ผลงานการสร้างสรรคานาฏศิลป์ที่สะท้อนเปลือกนอกของคนในสังคมไทย โดยศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด เป็นหนึ่งผลงานที่ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย ผลงานนำเสนอถึงการแสดงออกภายนอกของคนที่ยพยายามประกอบสร้างภาพลักษณ์ใหม่ เพื่อให้บุคคลในสังคมเกิดการยอมรับ ตลอดจนเป็นการเปรียบเทียบถึงความผิวเผินที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบ กรอบสังคมที่สร้างข้อจำกัดให้บุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและสังคม ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์มีการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายโดยใช้หน้ากาก ดังที่ ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า



ภาพที่ 4.29 การใช้หน้ากากสื่อสารเชิงสัญลักษณ์

ที่มา : ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด

การแสดงองค์ 1 นักแสดงสวมใส่หน้ากากขาวบนใบหน้าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อถึงกรอบหรือข้อจำกัดในการแสดงออกถึงตัวตนภายในของบุคคล นอกเหนือจากการนำมาสวมบนใบหน้า ยังมีการนำมาวางเรียงเป็นเส้นทางถนนที่มุ่งเข้าสู่ถนนมุ่งเข้าหาจุดศูนย์กลางที่มินิกแสดงหลักอยู่ด้านใน ซึ่งนักแสดงนี้เป็นตัวแทนของคนในสังคมที่จะแวดล้อมไปด้วยเปลือกที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อเป็นกรอบ

หรือข้อกำหนดให้บุคคลปฏิบัติตาม หน้ากากที่นำมาวางเป็นเส้นทางเปรียบเสมือน  
เส้นทางสู่สังคม (ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่าผู้สร้างสรรค์มีการใช้อุปกรณ์ขนาดเล็ก (Hand Prop) ในการสื่อถึงเปลือกนอกของคน จากนั้นอุปกรณ์เต็มเปลี่ยนสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายเป็นทางเดิน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ชุด ทาส ที่มีการใช้สัญลักษณ์ในงานนาฏยศิลป์ทางด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังที่ ญัฐภา นาฏยนาวิน ได้อธิบายว่า



ภาพที่ 4.30 การใช้นั่งร้านสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

ที่มา : ญัฐภา นาฏยนาวิน

### จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ชุด ทาส ได้สร้างสรรค์ขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับทาส ตามหลักธรรมในศาสนาพุทธเรื่องอุปาทาน 4 ประกอบด้วย 1) ทาสในการยึดมั่น (อิตวาอุปาทาน) 2) ทาสในกาม (กามอุปาทาน) 3) ทาสในความเชื่อ (ทิฏฐอุปาทาน) และ 4) ทาสในความมงาย (สีลพัตอุปาทาน) ซึ่งผู้สร้างสรรค์เลือกใช้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์โดยคำนึงถึงการกักขังจองจำ ทั้งนี้ได้เลือกใช้นั่งร้านที่มีการเสริมโครงเหล็กสี่เหลี่ยม 2 ชั้น ซึ่งสื่อความหมายถึงการแบ่งชนชั้น สถานะ สถานที่ และยังแสดงถึงความคับแคบและการจำกัดพื้นที่ (ญัฐภา นาฏยนาวิน, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2562)

จากตัวอย่างทั้ง 2 ผลงานข้างต้นมีความสอดคล้องกันในแง่ของการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างหลากหลายภายใต้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเพียง 1 ชั้น หรือ 1 ชนิด ในขณะที่

ที่ผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยได้มีการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย แต่ทว่ามีความแตกต่างจาก 2 ตัวอย่างข้างต้น คือ ผู้วิจัยสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ผ่านลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง ขนาดเล็ก (Hand Prop) และพื้นที่แสดง



ภาพที่ 4.31 การใช้พื้นที่แสดงในการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

ที่มา : ผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในงานนาฏศิลป์ทั้งทางด้านลีลา การเคลื่อนไหว ทางด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ทางด้านพื้นที่แสดง และทางด้านแสง ประกอบการแสดง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ลีลาการเคลื่อนไหว ดังปรากฏในการแสดงองค์ 1 ที่มีการนำท่าทางสัญลักษณ์ใน พิธีกรรมมาใช้ในการแสดงผ่านการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวันที่สามารถสื่อสารได้อย่าง ตรงไปตรงมา

2) อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่

2.1) เชือกฝ้ายสีขาว ในองค์ 1 ฉาก 1 สื่อถึงเส้นทางการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ ในองค์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงขอบเขตของชีวิต ในองค์ 1 ฉาก 2 และ 3 สื่อถึงอุปกรณ์สำหรับมัดศพ ในพิธีศพ

2.2) ผ้าด้ายดิบสีขาว ในองก์ 1 ฉาก 3 และ 4 สื่อถึงผ้าสำหรับห่อศพ อีกทั้งยังมีความหมายโดยนัยถึงความว่างเปล่า

2.3) ขนมปิงและไวน์แดงที่อยู่บนแก้ว สื่อถึงต้นกำเนิดของแนวคิดความตายของศาสนาคริสต์

3) พื้นที่แสดง ที่มีการเปิดออกด้วยระบบเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมอยู่บริเวณส่วนหน้าของเวที ในองก์ 1 ฉาก 1 สื่อถึงความตายที่อยู่เบื้องหน้า ในองก์ 1 ฉาก 1 และ 2 สื่อถึงหลุมฝังศพ ในองก์ 1 ฉาก 3 สื่อถึงโลงศพ และสื่อถึงเมรุ ในองก์ 2 ฉาก 1 สื่อถึงเส้นทาง ในองก์ 2 ฉาก 2 สื่อถึงแม่น้ำ และสถานที่ต่างระดับ เช่น ข้างบนและข้างล่าง ในองก์ 2 ฉาก 3 สื่อถึงนรกและสวรรค์

4) แสงประกอบการแสดง ดังปรากฏในการแสดงองก์ 1 ในฉาก 2 ที่มีการออกแบบแสงที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในศาสนาคริสต์ด้วยลักษณะไม้กางเขน

ดังจะเห็นได้ว่าในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ปรากฏสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายอย่างหลากหลาย ด้วยเหตุที่แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานมีความเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของศาสนา ฉะนั้นจึงมีการนำลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละศาสนามาใช้ในการแสดง การคำนึงถึงสัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้

#### 4.2.2.4 การคำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

ความเรียบง่าย (Simplicity) เป็นประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญในการนำไปใช้ในการออกแบบองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ในการแสดง ทั้งการออกแบบบทการแสดง การออกแบบลีลา การเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง และเสียงประกอบการแสดง จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้สังเกตการณ์ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีอีสานผ่านการชมหนังกลางแปลง ที่มีการนำเสนอความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ผ่านลีลาการเคลื่อนไหว เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังที่ ชนิตา จันทร์งาม ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวจากทัศนคติที่หลากหลายของสตรีอีสานที่สะท้อนภาพลักษณ์ของตนเอง ผ่านการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์การแสดง (Dance Theatre) ผนวกกับรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ที่ผู้สร้างสรรค์ได้คำนึงถึงความเรียบง่าย ได้แก่ ลีลาการเคลื่อนไหว เช่น การใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน และการเดินสวด การออกแบบเครื่องแต่งกายที่มีการใช้เครื่องแต่งกายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และอุปกรณ์การแสดง เช่น เสื้อ ลูกโป่ง ตลอดจนอุปกรณ์

ที่ใช้ในชีวิตประจำวันตามบทบาทการแสดง (ชนิดา จันทรงาม, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)



ภาพที่ 4.32 ความเรียบง่ายในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีอีสาน  
ที่มา : ชนิดา จันทรงาม

นอกจากตัวอย่างผลงานข้างต้นแล้วผู้วิจัยยังพบว่า ผลงานการสร้างสรรค์จากทฤษฎีสสมัยใหม่ และหลังสมัยทางด้านนาฏยศิลป์ นอกจากจะมีความคิดสร้างสรรค์ในแง่ของแนวคิดแล้ว ในการแสดง ยังสื่อให้เห็นถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ดังที่ ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์ ได้อธิบายไว้ว่า “ผลงานการสร้างสรรค์ในชุดนี้คำนึงถึงทฤษฎีหลังสมัยใหม่ ในเรื่องความเรียบง่ายของ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง และลีลานาฏยศิลป์ เช่น ในการแสดงองค์ 3 ช่วงที่ 3 ที่ใช้อุปกรณ์ที่มีความเรียบง่ายมาประกอบกับลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement)” (ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2562)



ภาพที่ 4.33 ความเรียบง่ายในผลงานการสร้างสรรค์จากทฤษฎีสสมัยใหม่  
และหลังสมัยทางด้านนาฏยศิลป์  
ที่มา : ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์

จากตัวอย่างข้างต้นทั้ง 2 ผลงานมีความสอดคล้องกันในแง่ความเรียบง่ายของการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงและลีลาการเคลื่อนไหว แต่ทว่าผลงานการสร้างสรรคนาฏศิลป์เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของสตรีอีสานผ่านการชมนั่งกลางแปลงนำอุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ในขณะที่ผลงานการสร้างสรรคนาฏศิลป์จากทฤษฎีสสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ทางด้านนาฏศิลป์นำอุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมามานำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของลีลาการเคลื่อนไหวกับอุปกรณ์ประกอบการแสดง



ภาพที่ 4.34 การคำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังใหม่

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ข้างต้นของผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังใหม่ดังปรากฏในบทการแสดงไม่มีความซับซ้อนทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่หาได้ง่าย ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) เทคนิคการด้นสด (Improvisation) เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) ที่สามารถสื่อความหมายที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจนด้วยการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา จึงเหมาะสมกับการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้อย่างยิ่ง

#### 4.2.2.5 การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์

การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์ในที่นี้ผู้วิจัยหมายรวมถึงผลงานที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนและผลงานที่เคยปรากฏแต่ได้มีการนำมาทำใหม่ให้มีความแปลกใหม่และน่าสนใจมากขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ได้เล็งเห็นว่าผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head) ไม่เพียงแต่มี

แนวคิดใกล้เคียงกับหัวข้อของผู้วิจัย แต่ยังสังเกตเห็นว่ามีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ดังที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า



ภาพที่ 4.35 ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว

(Salome: Dancing for the head)

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head) สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2556 เป็นการแสดงเดี่ยวที่ได้แรงบันดาลใจจากเกสต์คัมภีร์ไบเบิลสู่งานการแสดงแดนซ์ เธียเตอร์ (Dance Theatre) นำเสนอเรื่องราวของหญิงสาวที่เต้นระบำจนทำให้พ่อเลี้ยงพอใจพร้อมที่จะยกสมบัติอันมีค่าและดินแดนที่ครอบครองให้เป็นรางวัล แต่เธอกลับต่อรองเรียกร้องขอเอาเพียงสิ่งเดียว คือ ศีรษะของนักบุญจอห์น เดอะ แบพทิส (John the Baptist) โดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหวน้อยและเรียบง่าย ตลอดจนการออกแบบฉากและอุปกรณ์การแสดง เช่น โลงศพ นอกจากนี้ผลงานชิ้นนี้ยังได้ออกแบบเสียงประกอบการแสดง โดยนักแสดงจะแสดงอยู่ในความเงียบ มุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการจากเสียงที่เกิดจากการเสียงธรรมชาติและเสียงจากการเคลื่อนไหวของนักแสดง เช่น เสียงกระพรวนที่เท้าของนักแสดง เสียงน้ำ และเสียงการวักน้ำของนักแสดง เป็นต้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2562)

จากตัวอย่างผลงานข้างต้นนอกจากมีความใกล้เคียงกับผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ในแง่ของแนวคิดที่เกี่ยวกับความตายแล้ว ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผลงานข้างต้นยังมีความโดดเด่นในแง่ของ



ความคิดสร้างสรรค์ทั้งในลีลาการเคลื่อนไหวที่น้อยและเรียบง่าย แต่สื่อสารและถ่ายทอดความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่ มีการออกแบบอุปกรณ์ที่มีลักษณะโดดเด่น และแสดงในความเรียบง่ายตลอดทั้งการแสดงซึ่งยังไม่เคยปรากฏในรูปแบบของผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์

ความคิดสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ เป็นการสร้างภาพ สร้างจินตนาการ สร้างสิ่งใหม่ และมีเป้าประสงค์ให้เกิดความรู้ใหม่ ตลอดจนแนวความคิดใหม่ที่ยังไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน ดังผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุด เดอะวิทธุเวียนแมน ที่ได้แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์จากภาพเดอะวิทธุเวียนแมนของ ลีโอนาโด ดา วินชี ทั้งนี้ ธนกร สรรย์วรารักษ์ ได้อธิบายรายละเอียดไว้ว่า



ภาพที่ 4.36 ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด เดอะวิทธุเวียนแมน

ที่มา : ธนกร สรรย์วรารักษ์

ผลงานการสร้างสรรค์ชุดนี้ต้องการนำเสนอความหมายโดยนัยของภาพ เดอะวิทธุเวียนแมน ทั้งในเรื่องของสัดส่วนที่มีการเปรียบเทียบสัดส่วน ความสูงกับความยาว ความกว้างของอวัยวะต่าง ๆ ดังนั้น การออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์การแสดง ต้องสามารถสื่อสารข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้อย่างน่าสนใจทั้ง การเลือกใช้เสียงของนักแสดงในการกล่าวถึง ตัวเลขซ้ำ ๆ การใช้กระดาษขาวเรืองแสงในการวัดสัดส่วนของร่างกายไปพร้อมกับการสร้างสรรค์ลวดลายรูปร่างหรือรูปทรงต่าง ๆ ทั้งวงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยมที่เกิดจากร่างกายของมนุษย์บนพื้นี่อันเกิดจากการเคลื่อนไหวของมนุษย์ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ อีกทั้งนำเครื่องฉายภาพขนาดเล็กที่เป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ฉายภาพลงบนร่างกายของนักแสดงที่ถูกแปลเปลี่ยนไปในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยวางตำแหน่งผู้ชมอยู่ใน

ระดับที่สูงกว่านักแสดง โดยที่ทั้งหมดนี้ยังไม่มีใครนำเสนอการแสดงในรูปแบบนี้มาก่อน (ชนกร สรรยวราภิญ, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2562)

จากตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ข้างต้นทั้ง 2 ผลงาน จะเห็นได้ว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีความแปลกใหม่ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ แนวคิดที่นำมาสร้างสรรค์ผลงาน การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น โลงศพ เครื่องฉายภาพขนาดเล็ก การให้ความสำคัญกับสัดส่วนของนักแสดงผนวกกับองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เสียงประกอบการแสดงที่เจียบ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับผู้วิจัยในการออกแบบการแสดงโดยคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

เมื่อพิจารณาผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ความคิดสร้างสรรค์ที่ปรากฏในผลงานชิ้นนี้ คือ 1) การนำแนวคิดเรื่องความตายโดยมุ่งประเด็นพิธีศพ และความเชื่อหลังความตายมาสร้างสรรค์ผลงาน 2) การผนวก 3 ศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน 3) การนำบทสวดหรือคำกล่าวในพิธีศพ และบทเพลงที่ใช้ในพิธีศพ มาประกอบการแสดงด้วยวิธีลดทอนสิ่งไม่จำเป็น 4) การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงและทิศทางการเคลื่อนที่ของนักแสดงสร้างแบบรูป (Pattern) ในการแสดง 5) การเสริมสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพ ในแต่ละศาสนาที่แตกต่างกันไป

#### 4.3 อภิปรายผล

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ผลงานในประเด็นต่าง ๆ เพื่อตอบวัตถุประสงค์และคำถามงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

##### 4.3.1 อภิปรายผลรูปแบบการแสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

ผู้วิจัยได้ดำเนินอภิปรายผลโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานศิลปินของ วิชชุตา วุธาติศย์ มาเป็นแนวทางในการเทียบเคียงคุณสมบัติและผลสัมฤทธิ์ของผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นในการอภิปรายผลตามองค์ประกอบของการสร้างสรรค์การแสดง 8 ประการ ดังนี้

#### 4.3.1.1 บทการแสดง

ผลที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงานด้านบทการแสดง ผู้วิจัยได้แบ่งโครงสร้างการแสดงออกเป็น 2 องค์ ได้แก่

**องค์ 1 ปลงสังขาร** เป็นการนำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย ตลอดจนพิธีศพและคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีศพศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ แบ่งออกเป็น 4 ฉาก ประกอบด้วย

ฉาก 1 ชีวิตและความตาย นำเสนอแนวคิดปรัชญาศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย คือ ความตายเป็นสัจธรรมแห่งสิ่งมีชีวิต เมื่อถึงเวลาไม่มีมนุษย์คนใดสามารถหลีกเลี่ยงความตายได้

ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์

ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาอิสลาม

ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาพุทธ

**องค์ 2 หลังความตาย** นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน แบ่งออกเป็น 3 ฉาก ประกอบด้วย

ฉาก 1 เดินทาง การตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึงชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา

ฉาก 2 กรรม เป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา

ฉาก 3 หลุดพ้น การพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึงเป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา เช่น การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน

การออกแบบบทการแสดงในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้มีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินที่ว่าด้วยเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการมีปรัชญา (Philosophy) ในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังจะเห็นได้จากการนำแนวคิดความตายในประเด็นพิธีศพมาบูรณาการกับแนวคิดปรัชญาศาสนาในการสร้างบทที่นำเสนอโดยใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ซึ่งเป็นเทคนิคทางด้านทัศนศิลป์ โดยแบ่งช่วงการแสดงจากความหลากหลาย (Variety) และความต่างของ

รายละเอียดในเนื้อหาที่น่าเสนอ คือ ความตายในศาสนาคริสต์ ความตายในศาสนาอิสลาม และความตายในศาสนาพุทธ จึงกล่าวได้ว่าบทการแสดงที่ใช้ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้มีคุณสมบัติในด้านความคิดสร้างสรรค์ การมีปรัชญา และความหลากหลาย ตามเกณฑ์มาตรฐานศิลปิน

#### 4.3.1.2 การคัดเลือกนักแสดง

ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของนักแสดงที่มีความสอดคล้องกับบทการแสดง อาทิ บทบาทของผู้ที่ประกอบพิธี เช่น พระสงฆ์ บาทหลวง โด๊ะอิหม่าม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทของนักแสดงชาย อีกทั้งในขั้นตอนการสวดศพในศาสนาพุทธนิยมนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน 4 หรือ 8 รูปในการสวดศพ ผนวกกับในศาสนาอิสลามจะต้องให้ลูกชายหรือญาติสนิทชายละหมาดศพ หากไม่มีจึงอนุโลมให้โด้๊ะอิหม่ามเป็นผู้ละหมาดศพ ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักแสดงหลักเพศชายจำนวน 5 คน แสดงตั้งแต่ต้นจนจบการแสดงตามแนวคิดความเรียบง่าย (Simplicity) และทฤษฎีน้อยแต่ได้มาก (Less is More) และในการพัฒนาผลงานครั้งที่ 5 เพิ่มนักแสดงเสริมเพศหญิง 2 คน โดยใช้วิธีการทราายเอ้าท์ (Tryout) ประกอบกับนักแสดงทั้งหมดจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ (Experience) ทั้งประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่สำหรับเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความคิดที่น่าไปสู่การต่อยอดและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพได้ ในการคัดเลือกนักแสดงในครั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงนักแสดงที่มีเคยประสบการณ์ในลีลาการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ และยังสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านสีหน้าในแบบละครได้ อีกทั้งนักแสดงจะต้องมีจิตวิญญาณ (Spiritual) ในการถ่ายทอดหรือนำเสนอผลงานเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก และจะต้องเข้าใจลึกซึ้งถึงแก่นของการแสดงที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงาน ดังปรากฏในการแสดงองค์ 1 ที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตวันที่ผนวกกับนักแสดงจะต้องเปล่งเสียงต่าง ๆ ในการแสดงด้วยสีหน้า อารมณ์ ความรู้สึกอย่างสำรวม และการแสดงในองค์ 2 ที่มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวด้วยลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตวันผนวกกับลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ที่มีการใช้ลีลาและบทสนทนา ซึ่งนักแสดงจะต้องถ่ายทอดและสื่อสารแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังคัดเลือกนักแสดงโดยคำนึงถึงการมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Ethical Consideration) ที่ว่าด้วยเรื่องคุณสมบัติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศิลปิน และเป็นแบบอย่างที่ดี ในที่นี้ผู้วิจัยหมายรวมถึงจริยธรรมภายนอก เช่น ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา การมีมารยาท ความอดุสาหะ และจริยธรรมภายใน เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล เคารพผู้อื่น เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้ศิลปินมีจรรยาบรรณ ตลอดจนการทำงานกันอย่างราบรื่นระหว่างนักแสดงด้วยกันเอง และนักแสดงกับผู้สร้างสรรค์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการคัดเลือกนักแสดงของผู้วิจัยมีคุณสมบัติและสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินในแง่ของประสบการณ์ จิตวิญญาณ และจริยธรรมและจรรยาบรรณ

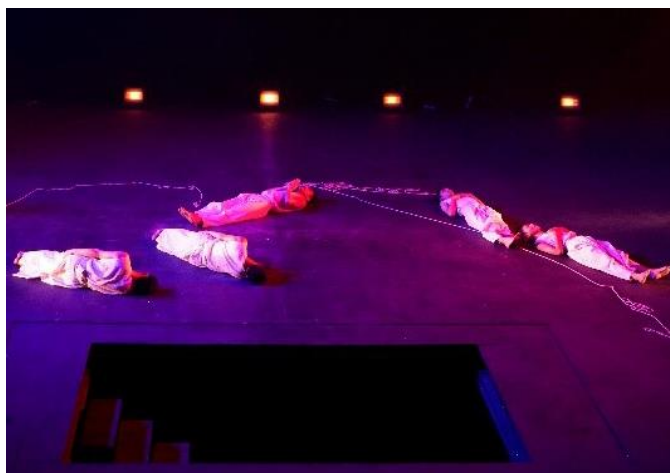
#### 4.3.1.3 ลีลาการเคลื่อนไหว

การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ที่มีความเรียบง่าย ตามรูปแบบนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) ของ “ลูซินดา ไชลด์ส (Lucinda Childs) ได้สร้างสรรค์งานในแบบของการทดลอง ซึ่งนับเป็นลักษณะของโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ ที่มีรูปแบบเรียบง่าย และจะใช้ลีลาท่าเต้นอย่างประหยัดที่สุด เช่น การเดิน ริ่ง เหวี่ยง... และลอรา ดีน (Laura Dean) สร้างผลงานที่มีลีลาแบบธรรมชาติ ท่าเต้นที่ดูธรรมดาสามัญ แบบเรียบง่าย ซ้ำไปซ้ำมา สร้างและเปลี่ยนแปลงรูป การเต้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548: 140) ผนวกกับลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผนวกกับมีการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) การด้นสด (Improvisation) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting)

การแสดงองค์ 2 หลังความตาย ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ประกอบกับการใช้เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ทั้งนี้ลีลาการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการด้นสด (Improvisation) ของผู้แสดง ซึ่งมีการกำหนดแนวคิดและสถานการณ์ที่ต้องการสื่อสารโดยผู้วิจัย

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในผลงานชิ้นนี้มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในแง่ของการนำท่าทางที่ใช้จริงในชีวิตมาเป็นลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง ดังปรากฏในการแสดงองค์ 1 ฉาก 1 ที่นักแสดงนอนในแบบสัญลักษณ์ของศพในแต่ละศาสนา

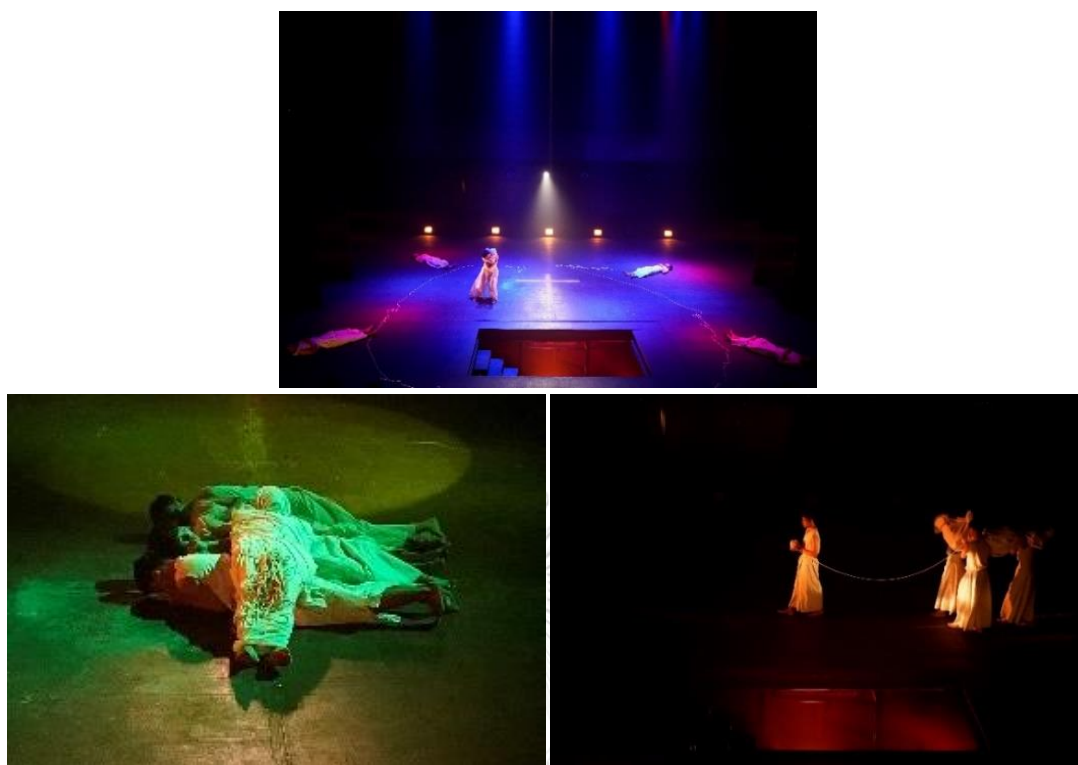


ภาพที่ 4.37 ท่านอนที่สื่อในเชิงสัญลักษณ์ของศพ

ที่มา : ผู้วิจัย

จากภาพข้างต้นนักแสดงสัญลักษณ์ศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธนอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกตามคติการตั้งศพในศาสนา นักแสดงสัญลักษณ์ศาสนาอิสลามนอนหันศีรษะไปทางทิศเหนือ ตะแคงตัวหันหน้าไปทิศตะวันตกตามคติการฝังศพในศาสนา อีกทั้งยังมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยการผนวกทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) สามเหลี่ยมด้วยร่างกายของนักแสดง อีกทั้งในการแสดงองค์ 1 ยังมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวตามแบบพิธีศพ เช่น การมัตตราสังศพ การละหมาดศพ การทำสำคัญมหากางเขน เป็นต้น

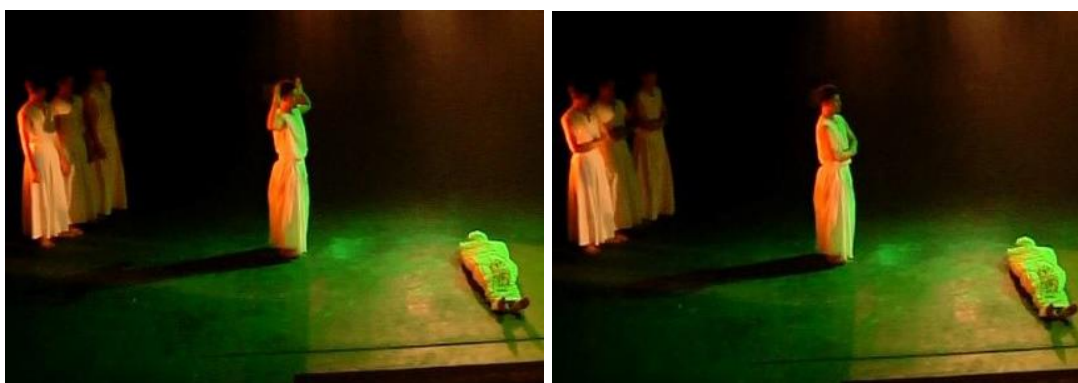
นอกจากนี้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ยังมีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่นำปรัชญาทางศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านนาฏยศิลป์ เช่น นักแสดงเคลื่อนไหวโดยใช้วิธีการด้นสด (Improvisation) แสดงอารมณ์และลีลาที่สื่อถึงความเจ็บปวด ทรมาน ซึ่งมีนัยเกี่ยวกับการตายของพระเยซูที่โดนจับตรึงกางเขนซึ่งต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมาน เพื่อไถ่บาปมนุษยโลก และเพื่ออรวันฟื้นคืนชีพจากความตายตามแนวคิดปรัชญาศาสนาคริสต์ การนอนและพลิกตัวกึ่งต่อกันไปเรื่อย ๆ โดยใช้เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) ที่สื่อถึงการฝังศพซ้ำตามแนวคิดปรัชญาศาสนาอิสลาม การเวียน 3 ศพ ที่สื่อถึงการเวียนศพ หมายถึง เวียนตายเวียนเกิดอยู่ในภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ตามแนวคิดปรัชญาศาสนาพุทธ เป็นต้น ซึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดของผู้วิจัยผนวกกับการบูรณาการระหว่างศาสตร์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงการมีปรัชญา (Philosophy) ของผู้วิจัย



ภาพที่ 4.38 ลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายในปรัชญาศาสนา  
ที่มา : ผู้วิจัย

ประกอบกับผลงานชิ้นนี้สร้างสรรค์ลีลาการเคลื่อนไหวขึ้นจากข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นในศาสนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งผู้วิจัยจะต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Ethical Consideration) ในการนำเสนอข้อมูลโดยไม่บิดเบือนจากความจริงตามหลักของศาสนา

CHULALONGKORN UNIVERSITY



ภาพที่ 4.39 การละหมาดศฟในศาสนาอิสลาม  
ที่มา : ผู้วิจัย

จากภาพตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอลีลาการเคลื่อนไหวจากข้อมูลการละหมาด ศพในศาสนาอิสลาม โดยผู้ละหมาดจะต้องยืนอยู่ทางขวาของศพ หากเป็นศพผู้ชาย ผู้นำละหมาดจะยืนระดับศีรษะของมัยยิต และผู้ที่ร่วมละหมาดจะยืนเรียงเป็นหน้ากระดานอยู่ด้านหลังของผู้นำละหมาด จากนั้นทำการอ่านดุอาร์และตักบิร ในการแสดงมีการออกแบบที่นำท่าทางการตักบิรมาเป็น ลีลาการเคลื่อนไหวในรูปแบบที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) และใช้ลีลาการทำซ้ำ (Repetitive Movement)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าลีลาการเคลื่อนไหวในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายใน บริบทของศาสนา เมื่อเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินแล้วมีคุณสมบัติในด้านความคิดสร้างสรรค์ การมีปรัชญา และการมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ

#### 4.3.1.4 อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ครั้งนี้โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อุปกรณ์ ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศ ในการแสดง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ข้อมูลและพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ปรากฏและสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดความตายและพิธีศพ อันได้แก่ เชือกฝ้ายสีขาว ผ้าด้ายดิบสีขาว ดอกไม้จันทร์ ก้อนหินขนาดเล็กสีขาวขุ่น ขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว

เชือกฝ้ายสีขาว ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 2 และ 3 สื่อถึงอุปกรณ์สำหรับมัด ศพในพิธีศพ อีกทั้งยังมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) โดยการนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงผนวก กับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) ในการแสดง ประกอบด้วย ในองก์ 1 ฉาก 1 นักแสดงวางเชือกเป็นวงกลม สื่อถึงเส้นทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จนกระทั่งเข้าสู่องก์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงขอบเขตของชีวิต และในองก์ 1 ฉาก 4 นักแสดงวางเชือกเป็นสามเหลี่ยมวนซ้อนกัน สื่อถึง การติดอยู่ในห้วงทั้ง 3 คือ ห่วงลูก ห่วงภรรยาหรือสามี และห่วงทรัพย์สมบัติ

ผ้าด้ายดิบสีขาว ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 3 และ 4 สื่อถึงผ้าสำหรับ ห่อศพ อีกทั้งยังมีความหมายโดยนัยถึงความว่างเปล่า ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวประกอบ อุปกรณ์ในฉากนี้สร้างสรรค์ขึ้นจากความชอบและความหลงใหล (Passion) ในการใช้เทคนิคของแสง กระแทกกับผ้าขาวเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเกิดมิติในการแสดง ตามรูปแบบของ ลอย ฟูลเลอร์ (Loie Fuller) “ที่ได้พัฒนารูปแบบการเต้นของตนเองออกมาอย่างชัดเจนโดยอาศัยอุปกรณ์ และเทคนิคพิเศษที่สามารถจัดทำได้ในสมัยนั้น แล้วนำมาใช้ประกอบในการแสดง เช่น ผ้าและแสง...



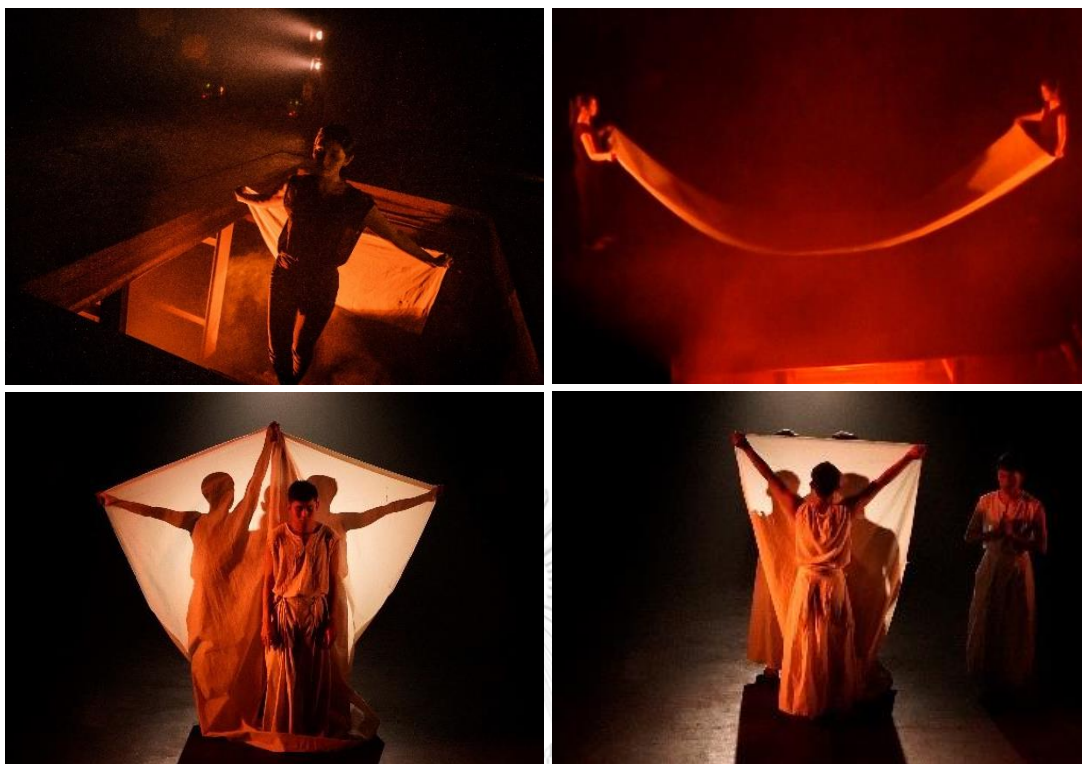
มีการพัฒนาการของการใช้ผ้าบางเป็นอุปกรณ์ที่เคลื่อนไหวไปกับการเต้นรำ” (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548: 108) ดังปรากฏในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3 และ 4



ภาพที่ 4.40 ลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้ผ้า ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3

ที่มา : ผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY



ภาพที่ 4.41 ลีลาการเคลื่อนไหวโดยใช้ผ้า ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 3

ที่มา : ผู้วิจัย

ดอกไม้จันทน์ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมสำหรับใช้ในพิธีเผาศพในศาสนาพุทธ ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 4

ก้อนหินขนาดเล็กสีขาวขุ่น เป็นอุปกรณ์ที่ใช้เทียบเคียงเศษกระดูกในการแปรอัฐิ ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 4

ขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงต้นกำเนิดของแนวคิดความตายของศาสนาคริสต์

2) อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการทดลองใช้กลิ่นเพื่อสร้างบรรยากาศในการแสดง อันได้แก่ กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ กลิ่นพิมเสน และกลิ่นน้ำอบผสมผสานกับกลิ่นธูป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ริบายอุปกรณ์ในการสร้างกลิ่นดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้เทียบเคียงจากกลิ่นดอกไม้ในพิธีศพของศาสนาคริสต์ โดยใช้สเปรย์ปรับอากาศกลิ่นดอกคาเนชั่น ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2

กลิ่นพิมเสน โดยใช้วิธีการต้มเกลือพิมเสนเพื่อให้เกิดการระเหยของกลิ่น ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีอาบน้ำศพในศาสนาอิสลาม ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 3

กลืนน้ำอับผสมผสานกับกลิ่นรูป โดยใช้วิธีการฉีดพ่นน้ำอับด้วยขวดสเปรย์ เพื่อให้กลิ่นของน้ำอับมีความพุ่งกระจายซึ่งปรากฏอยู่ในพิธีรดน้ำศพ ผวนกับการจุดกำยานที่มีกลิ่นเหมือนรูปซึ่งที่ปรากฏอยู่ตลอดทุกชั้นตอนในพิธีศพศาสนาพุทธ ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 4

ฉะนั้น อุปกรณ์ประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ มีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานศิลปินในด้านของความคิดสร้างสรรค์และความหลงใหล

#### 4.3.1.5 เสียงประกอบการแสดง

การออกแบบเสียงในการพัฒนาการผลงานสร้างสรรค์จำนวน 5 ครั้ง ผู้วิจัยเลือกใช้เสียงประกอบอยู่ 3 แบบ ได้แก่ เสียงบรรยากาศ เสียงจากบทพูดของนักแสดง และเสียงสังเคราะห์ประกอบเรื่อง ดังนี้

1) เสียงบรรยากาศ ตลอดทั้งการแสดงผู้วิจัยมุ่งเน้นใช้เสียงด้วยความเจียม เพื่อให้ผู้ชมจินตนาการอย่างหลากหลายจากการแสดงที่เกิดขึ้นจากเสียงบรรยากาศ เช่น เสียงของร่างกายนักแสดงที่กระทบกับวัตถุ เสียงที่เกิดจากการทับกันของร่างกายนักแสดง เสียงลมหายใจอย่างกระหืดกระหอบของนักแสดง เป็นต้น การออกแบบเสียงลักษณะนี้เกิดจากความชอบและความหลงใหล (Passion) จากการชมผลงานสร้างสรรค์ ชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อของหัว (Salome: Dancing for the head) อีกทั้งยังเป็นการให้ความสำคัญกับลีลาการเคลื่อนไหวที่ต้องการสื่อสาร และแสดงให้เห็นถึงเรียบง่ายตามแนวคิดหลังสมัยใหม่

2) เสียงจากบทพูดของนักแสดง ประกอบด้วย เสียงจากนักแสดงที่เป็นเสียงจำลองขึ้นให้มีความคล้ายคลึงกับเสียงละหมาดและเสียงสวดมนต์ซึ่งเป็นการสร้างสัญลักษณ์ด้วยเสียงดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 3 และ 4 อีกทั้งเสียงบทพูดของนักแสดงที่ออกแบบจากการนำบทสวดคำกล่าว และบทละหมาดในชั้นตอนพิธีศพมาดัดแปลงใช้เพียงคำสำคัญในการประกอบการแสดง ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2 และ 3 ตลอดจนเสียงร้องเพลงในพิธีศพของศาสนาคริสต์จากนักแสดงที่ได้ดัดแปลงนำเฉพาะท่อนรับใช้ประกอบการแสดง ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2 ซึ่งการออกแบบเสียงลักษณะดังกล่าวยังไม่เคยปรากฏในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินในด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) อนึ่งการออกแบบเสียงโดยใช้บทสวดในศาสนา มาสร้างสรรค์นั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในศาสนาโดยตรง และไม่กระทำการที่เป็นการส่อเสียดหรือล้อเลียนศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Ethical Consideration) ในการดำเนินการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้ในการแสดงยังมีการออกแบบเสียงโดยใช้บทพูดสั้น ๆ ของนักแสดง ซึ่งเป็นบทสนทนาสั้น ๆ ทั้งสนทนากันเองระหว่างนักแสดงและนักแสดงสนทนากับผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมมีส่วนร่วมและกลายเป็นตัวละครหนึ่งในการแสดงตามผลงานแบบแฮปปีนิง อาร์ท (Happening Art) ดังปรากฏในองค์ 2 ฉาก 2

3) เสียงสังเคราะห์ประกอบเรื่อง ผู้วิจัยใช้เสียงสังเคราะห์ในการสื่อความหมาย ได้แก่ ในองค์ 1 ฉาก 1 ใช้เสียงการเดินทางของเข็มนาฬิกา สื่อถึงชีวิตต้องเป็นไปตามกาลเวลา ในองค์ 1 ฉาก 2 ใช้เสียงระฆัง สื่อถึงเสียงระฆังที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์ และในองค์ 1 ฉาก 4 เสียงกริ่ง สื่อถึงเสียงสัญญาณก่อนการเผาศพ

ดังจะเห็นได้ว่าการออกแบบเสียงในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ เมื่อเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินแล้วมีคุณสมบัติในด้านความหลงใหล ความคิดสร้างสรรค์ และการมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ

#### 4.3.1.6 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการแสดง ที่บ่งบอกหรือแสดงให้เห็นถึงบทบาทตลอดจนฐานะของตัวละคร ฉะนั้นการออกแบบเครื่องแต่งกายจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญต่อผู้สร้างสรรค์ นอกเหนือจากการออกแบบเครื่องแต่งกายให้มีความเหมาะสมกับบทละครแล้ว ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ารสนิยม (Taste) ของผู้สร้างสรรค์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อขั้นตอนดังกล่าว การออกแบบเครื่องแต่งกายในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบเครื่องแต่งกายให้มีความเรียบง่าย (Simplicity) ตามแก่นแท้ของศาสนาในแง่มุมของการไม่ยึดติดผนวกกับรสนิยมของผู้วิจัย จึงออกแบบเป็นชุดลำลองที่ตัดเย็บมาจากผ้าด้ายดิบสีขาว เพื่อสื่อถึงความไม่หรูหรา การไม่ปรุงแต่ง ความว่างเปล่าและความสงบ อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงการมีจิตวิญญาณ (Spiritual) ของผู้วิจัยที่คำนึงถึงแก่นของการแสดงที่สื่อออกมาในรูปแบบของเครื่องแต่งกาย และมีการใช้เครื่องแต่งกายในลักษณะเดียวกันแต่เป็นสีดำ สำหรับนักแสดงเสริม เพื่อให้มีความแตกต่างกับนักแสดงหลักและมีความกลืนไปกับบริบทของเวที อีกทั้งเพื่อลดความสับสนของผู้ชมในการนำเสนอเรื่องราวตามแนวคิดของผู้วิจัย เนื่องจากในการแสดงช่วงดังกล่าวผู้วิจัยไม่ได้มุ่งเน้นลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดง เพียงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความแตกต่างของการใช้พื้นที่เวที

ดังนั้นเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้จึงมีคุณสมบัติด้านรสนิยมและจิตวิญญาณตามเกณฑ์มาตรฐานศิลปิน

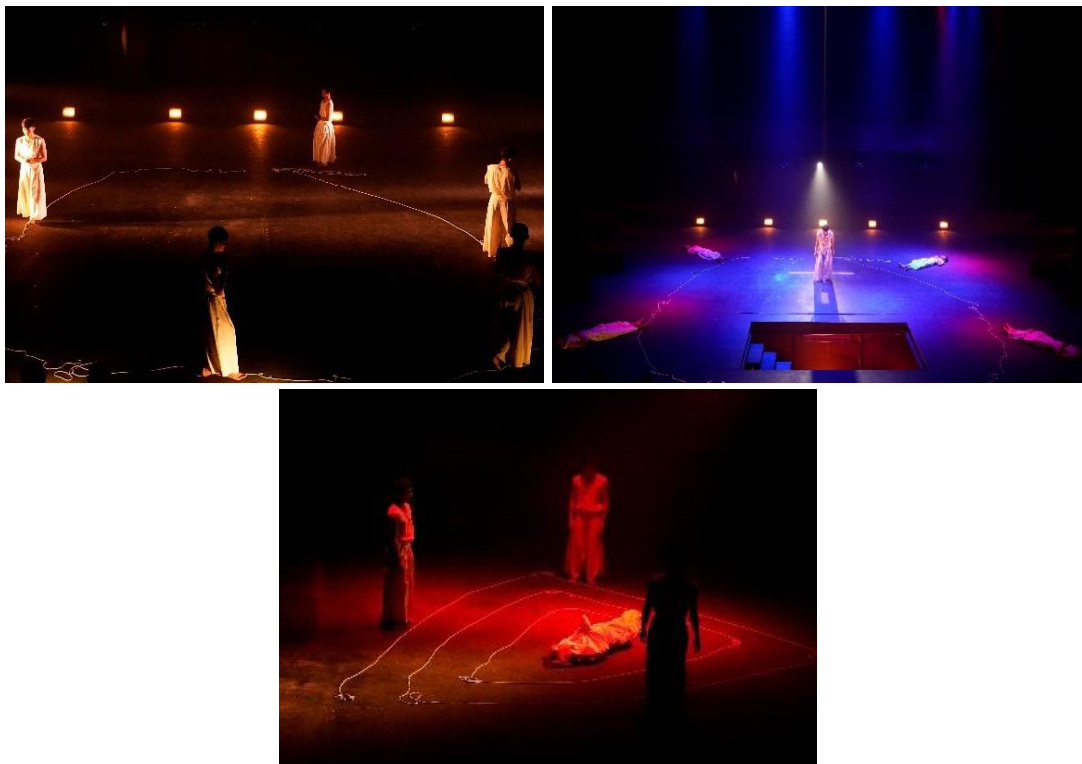
#### 4.3.1.7 พื้นที่แสดง

ในการเลือกใช้สถานที่ในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ผู้สร้างสรรค์จำเป็นต้องมีประสบการณ์ (Experience) เพื่อให้ได้สถานที่ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์ผลงาน

การแสดงแต่ละประเภท ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้พื้นที่จากเอกสารทางวิชาการ การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ นำมาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค จากนั้นคัดเลือกสถานที่การแสดงที่ช่วยสนับสนุนการแสดงให้เกิดความน่าสนใจและชัดเจนในประเด็นของการนำเสนอ เพื่อให้เกิดเป็นผลงานการสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์

การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถานที่แสดงคือ โรงละคร โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre) หรือเอ็กซ์เพอริเมนทัล เธียเตอร์ (Experimental Theatre) ซึ่งเป็นโรงละครที่มีลักษณะพื้นที่หรือห้องเปล่าสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือมีม้านั่งโดยรอบ อีกทั้งมีลักษณะของเวทีที่บริเวณส่วนหน้าเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) เป็นลักษณะช่องสี่เหลี่ยม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใช้ระบบไฮดรอลิกส์ของเวทีออกแบบพื้นที่แสดง ซึ่งสามารถใช้สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงได้ ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 1 สื่อถึงความตายที่อยู่เบื้องหน้า ในองก์ 1 ฉาก 1 และ 2 สื่อถึงหลุมฝังศพ ในองก์ 1 ฉาก 3 สื่อถึงโจรสลัดและเมรุ ในองก์ 2 ฉาก 1 สื่อถึงเส้นทาง ในองก์ 2 ฉาก 2 สื่อถึงแม่น้ำ และสถานที่ต่างระดับ เช่น ข้างบนและข้างล่าง ในองก์ 2 ฉาก 3 สื่อถึงนรกและสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินในด้านการมีปรัชญา (Philosophy) กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยหลักเหตุและผลมาบูรณาการกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อให้ผลงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) โดยการนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) สำหรับการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยใช้เชือกในการสร้างแบบรูป (Pattern) วงกลม ในองก์ 1 ฉาก 1 สื่อถึงเส้นทางเดินของชีวิต และการกำหนดตำแหน่งของนักแสดง ในองก์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงขอบเขตของชีวิต และการวางเชือกวนซ้อนกันในลักษณะรูปสามเหลี่ยม ซึ่งในคตินิยมหมายถึงการวนเวียนและการติดอยู่ในบ่วง 3 บ่วง



ภาพที่ 4.42 การออกแบบพื้นที่โดยใช้อุปกรณ์ในการสร้างแบบรูป (Pattern)

ที่มา : ผู้วิจัย

ดังจะเห็นได้ว่าการออกแบบพื้นที่ที่แสดงในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ เมื่อเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปบัณฑิตแล้วมีคุณสมบัติในด้านประสบการณ์ การมีปรัชญา และความคิดสร้างสรรค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

#### 4.3.1.8 แสงประกอบการแสดง UNIVERSITY

แสงเป็นองค์ประกอบการแสดงที่มีบทบาทต่อการนำเสนอผลงานในแง่ช่วยเสริมสร้างและชี้้นำให้ผู้ชมเข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อสารมากยิ่งขึ้น ในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ใช้คุณสมบัติของแสงในการสื่อความหมายผ่านทิศทางการมาของแสง ระดับความเข้มของแสง และสีของแสง อีกทั้งใช้แสงในการเสริมอารมณ์ความรู้สึกและบรรยากาศ อีกทั้งผู้วิจัยยังมีการออกแบบโดยใช้แสงสร้างสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย ดังปรากฏในการแสดงองค์ 1 ฉาก 2 ซึ่งมีความสอดคล้องกับคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานศิลปบัณฑิตในแง่ของความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

#### 4.3.2 อภิปรายผลแนวคิดที่ได้หลังการแสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตาย ในบริบทของศาสนา

จากการพัฒนาการออกแบบผลงานสร้างสรรค์จำนวน 5 ครั้ง ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดหลังการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากข้อค้นพบในกระบวนการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัยจากประเด็นคำถามงานในงานวิจัย ซึ่งสามารถอภิปรายผลแนวคิดที่ได้หลังจากการแสดงผลงาน ดังนี้

**4.3.2.1 แนวคิดความตายในปรัชญาศาสนา** ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องความตายในปรัชญาศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธเป็นหัวใจหลักในการกำหนดแนวทางนำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญในประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตาย โดยผู้วิจัยได้คำนึงถึงแนวคิดนี้ในการออกแบบองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ บทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย และพื้นที่การแสดง ดังนี้

ด้านบทการแสดง ผู้วิจัยได้สร้างบทการแสดงโดยคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่สะท้อนถึงปรัชญาศาสนา มาแบ่งบทการแสดงออกเป็น 2 องก์ คือ 1) ปลงสังขาร และองก์ 2 หลังความตาย ซึ่งในแต่ละช่วงของการแสดงจะสอดแทรกความหมายโดยนัยทางปรัชญาศาสนา

ด้านลีลาการเคลื่อนไหว ผู้วิจัยได้ออกแบบโดยคำนึงถึงลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันที่สื่อให้เห็นถึงท่าทางสัญลักษณ์และลีลาท่าทางที่ปรากฏในพิธีศพในศาสนาดังกล่าวข้างต้น ดังปรากฏในองก์ 1 เช่น ท่าการทำสำคัญมหากางเขน ท่าละหมาด ท่าพนมมือไหว้ท่าทางการอาบน้ำศพ ท่าทางการห่อศพ ท่าทางการมัดตราสัง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวที่ใช้ในชีวิตประจำวันในการสื่อความหมายโดยนัยทางปรัชญาศาสนา ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 1 ที่สื่อถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในฉาก 3 สื่อถึงการเกิดจากดินแล้วกลับสู่ดิน และสื่อถึงการไถ่บาปของพระเยซู ในฉาก 4 ลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อถึงการติดอยู่ในบ่วงทั้ง 3 อีกทั้งปรากฏในองก์ 2 โดยเริ่มจากลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อให้เห็นถึงการเดินทางของชีวิตหลังความตาย สื่อให้เห็นถึงการกระทำทั้งในทางที่ดีและไม่ดี แสดงถึงนัยของกรรม ซึ่งเป็นผลของการกระทำที่ส่งผลต่อการเดินทางของชีวิตหลังความตาย และสื่อถึงความต้องการหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย

ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยคำนึงถึงปรัชญาศาสนาในประเด็นความตาย จึงมีการออกแบบอุปกรณ์ที่ใช้ความหมายโดยนัยตามปรัชญาศาสนา ประกอบด้วย ขนมหึงและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว สื่อถึงปรัชญาศาสนาคริสต์มีความเชื่อเกี่ยวกับขนมหึงว่าเป็นกายหรือเนื้อของพระเยซู

และเหล้าองุ่นหรือไวน์แดงว่าเป็นเลือดของพระเยซู ซึ่งเป็นอาหารมื้อสุดท้ายก่อนที่พระเยซูจะโดนจับไปตรึงกางเขน จึงกล่าวได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของความตายในศาสนาคริสต์ อีกทั้งยังเป็นที่มาของพิธีมหาสนิทศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีศีลมหาสนิท ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 2 นอกจากนี้ในฉาก 4 ผู้วิจัยใช้ก้อนหินมาประกอบที่แสดงถึงขั้นตอนการแปรอัฐิ สื่อถึงคติธรรมในศาสนาพุทธเกี่ยวกับการตายและดวงวิญญาณจะไปเกิดใหม่

ด้านเสียงประกอบการแสดง ผู้วิจัยคำนึงถึงปรัชญาศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับบทสวดต่าง ๆ ในศาสนา ดังกล่าวข้างต้นที่แก่นแท้ความหมายของบทสวดมุ่งเน้นการสอนคนที่มีชีวิตอยู่ให้ปลงต่อสังขารและให้ยึดมั่นในการทำดี ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 4 ที่มีการนำคำสำคัญของบทสวดแต่ละขั้นตอนในพิธีศพมาใช้ประกอบการ อีกทั้งในฉาก 3 นำคำสำคัญของบทละหมาดศพในศาสนาอิสลามที่นอกจากสอนคนที่ยังมีชีวิตแล้วยังเป็นการขอพรพระเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับบทเพลงที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์ ดังปรากฏในฉาก 2 โดยเสียงคำสำคัญทั้งหมดเกิดขึ้นจากการเปล่งเสียงของนักแสดง

ด้านเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยออกแบบตามหลักปรัชญาศาสนาที่ว่าทุกศาสนามีแก่นแท้คือการไม่ยึดติด จึงออกแบบโดยตัดเย็บมาจากผ้าด้ายดิบสีขาวเป็นชุดลำลองที่มีความเรียบง่ายเพื่อสื่อถึงความไม่หรูหรา การไม่ปรุงแต่ง ความว่างเปล่า และความสงบ

**4.3.2.2 แนวคิดพหุวัฒนธรรม** เป็นแนวคิดที่สำคัญอีกประการในผลงานของสร้างสรรค์ของผู้วิจัย เนื่องด้วยการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา 3 ศาสนา จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยคำนึงถึงประเด็นความแตกต่างของแนวคิดเกี่ยวกับความตายที่สอดคล้องกับพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ โดยผู้วิจัยได้คำนึงถึงแนวคิดนี้ในการออกแบบองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ บทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว และเสียงประกอบการแสดง ดังนี้

ด้านบทการแสดง ผู้วิจัยใช้แนวคิดพหุวัฒนธรรมในการแบ่งฉากการแสดงในองก์ 1 คือ ฉาก 1 เป็นการนำเข้าสู่แนวคิดความตายโดยการผนวกรวมทั้ง 3 ศาสนา จากนั้นในฉาก 2 - 4 เป็นการนำเสนอความแตกต่างในประเด็นข้างต้นโดยแยกแต่ละศาสนาออกจากกัน และองก์ 2 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์จุดร่วมของแนวคิดตามปรัชญาศาสนาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว เนื่องด้วยผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนพิธีศพที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาศาสนาของ 3 ศาสนา ดังนั้นลีลาการเคลื่อนไหวที่ใช้ในการแสดงจึงเป็นลีลาที่ใช้ในพิธีกรรมของแต่ละศาสนา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนในการแสดงองก์ 1 ฉาก 2 - 4 ที่นำเสนอขั้นตอนต่าง ๆ พิธีศพที่มีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและที่มีการสื่อสารจากการตีความของผู้วิจัย



เสียงประกอบการแสดง ถึงแม้ว่าผู้วิจัยได้นำคำสำคัญที่เป็นคำสั้น ๆ จากบทสวดของแต่ละศาสนามาใช้ประกอบการแสดง แต่ทว่าคำเหล่านั้นในแต่ละศาสนาก็มีลักษณะภาษาที่ต่างกันอย่างเห็นได้จากการแสดงในองค์ 1 ฉาก 2 - 4 เช่น การแสดงในศาสนาคริสต์ มีการนำคำมาจากบทเพลงที่ใช้ในพิธีศพมาประกอบการแสดงซึ่งเป็นคำที่ใช้เป็นภาษา การแสดงในศาสนาอิสลาม นำคำสำคัญมาจากบทละหมาดศฟ ได้แก่ “อัลลอฮ์อัครบัตร์” และ “อัลลลามอะลัยกุม” ซึ่งเป็นคำจากภาษาอาหรับ และในศาสนาพุทธใช้คำสำคัญจากบทสวดศฟที่มาจากภาษาบาลี เช่น “อจีรัง” “ปุโตโตควัง” “ภริยาหัตถเถ” เป็นต้น

**4.3.2.3 การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์** ผู้วิจัยได้นำมาเป็นประเด็นในการออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ในการแสดง เนื่องด้วยการใช้สัญลักษณ์มีความสำคัญในงานนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ โดยได้คำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ในด้านลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง เสียงประกอบการแสดง พื้นที่การแสดง และแสงประกอบการแสดง ดังนี้

ด้านลีลาการเคลื่อนไหว เป็นการนำเสนอลีลาที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของพิธีกรรมและลีลาสัญลักษณ์ทางศาสนา ดังจะเห็นได้จากการแสดงในองค์ 1 ฉาก 2 - 4 อาทิ ท่าการทำสำคัญมหากางเขน ท่าละหมาด ท่าพนมมือไหว้ และทำยืนตัวตรงกางแขนออกด้านข้างสื่อสัญลักษณ์ไม้กางเขน เป็นต้น

อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นการใช้อุปกรณ์ที่มีการใช้จริงในพิธีกรรม คือ ผ้าด้ายดิบสีขาว และดอกไม้จันทน์ อีกทั้งอุปกรณ์ที่เทียบเคียงมาจากอุปกรณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ได้แก่ เชือกฝ้ายสีขาว และก้อนหิน นอกจากนี้ยังมีการออกแบบอุปกรณ์โดยมีที่มาจากแนวคิดปรัชญา คือ แก้วที่มีน้ำอุ่น และขนมปัง

เสียงประกอบการแสดง ผู้วิจัยเน้นการใช้ความเงียบเพื่อสื่อถึงความสงบและอาการสำรวมในพิธีกรรม อีกทั้งมีการเปล่งเสียงสั้น ๆ ของนักแสดงโดยใช้คำสำคัญที่มีความสอดคล้องกับขั้นตอนในพิธีกรรมนั้น ๆ ของแต่ละศาสนาสื่อถึงลักษณะเฉพาะ ผนวกกับการจำลองเสียงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเสียงสวดมนต์และเสียงละหมาดมาเป็นการสร้างสัญลักษณ์ทางเสียงในการแสดง นอกจากนี้ยังมีการใช้เสียงสังเคราะห์ประกอบเรื่องในการแสดงที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ เสียงการเดินของเข็มนาฬิกา สื่อถึงปรัชญาในแง่ของชีวิตต้องดำเนินไปตามการเวลา และเสียงกริ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มเผาศพในพิธีกรรม

ด้านพื้นที่การแสดง พื้นที่ของเวทีมีการเปิดออกด้วยระบบเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมอยู่บริเวณส่วนหน้าของเวทีที่เปิดออกไว้ตั้งเริ่มการแสดงจนกระทั่งจบการแสดง ซึ่งผู้วิจัยได้สื่อสารในเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ สถานที่ต่างระดับที่มีชั้นบนและชั้นล่าง เส้นทาง แม่น้ำ หลุมฝังศพ โลงศพ และเมรุ

ด้านแสงประกอบการแสดง มีการออกแบบแสงที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ในศาสนาคริสต์ด้วยลักษณะไม้กางเขน ในการแสดงองค์ 1 ฉาก 2 เป็นต้น

**4.3.2.4 ความเรียบง่ายตามแนวคตินาฏศิลป์หลังใหม่** ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเรียบง่ายในงานนาฏศิลป์ในการออกแบบองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ ด้านบทการแสดง ด้านลีลาการเคลื่อนไหว ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ด้านเสียงประกอบการแสดง และด้านเครื่องแต่งกาย ดังนี้

ด้านบทการแสดง ผู้วิจัยคำนึงถึงความเรียบง่ายโดยการสร้างบทการแสดงในการถ่ายทอดเรื่องที่ไม่มีความซับซ้อน ดังจะเห็นได้จากในองค์ 1 ที่ผู้วิจัยเริ่มเรื่องด้วยการนำเข้าสู่ความตายของ 3 ศาสนา ในฉาก 1 จากนั้นฉาก 2 - 4 ความตายในแต่ละศาสนาโดยแยกออกเป็นศาสนาละ 1 ฉาก และในองค์ที่ 2 ที่มุ่งเน้นให้ผู้ชมตีความจากความเชื่อหลังความตายตามแนวคตินาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

ด้านลีลาการเคลื่อนไหว ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ซึ่งเป็นรูปแบบของนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผนวกกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) เทคนิคการด้นสด (Improvisation) เทคนิคการด้นสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) ที่สามารถสื่อความหมายที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจนด้วยการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา

ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้มีการคำนึงถึงการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีความเรียบง่ายทั้งอุปกรณ์ที่ใช้จริงในพิธีกรรม เช่น ผ้าด้ายดิบสีขาว และอุปกรณ์ที่เทียบเคียงจากอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12 ที่เทียบเคียงมาจากด้ายสายสิญจน์ เป็นต้น สำหรับใช้สื่อสารตามตามตอนพิธีกรรมและหาวิธีสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้เชือกวางบนพื้นวนซ้อนกันเป็นรูปสามเหลี่ยม สื่อถึงการติดอยู่ในช่วงทั้ง 3 เป็นต้น

ด้านเสียงประกอบการแสดง ตลอดทั้งการแสดงผู้วิจัยใช้เสียงอย่างเรียบง่ายโดยมุ่งเน้นใช้เสียงด้วยความเงียบ เพื่อให้ผู้ชมจินตนาการอย่างหลากหลายจากการแสดงที่เกิดขึ้นจากเสียงบรรยากาศ อีกทั้งเสียงจากบทพูดของนักแสดงที่ออกแบบจากการนำบทสวด คำกล่าว และบทละครในชั้นตอนพิธีศพมาดลอนสิ่งที่ไม่จำเป็นมาใช้ประกอบการแสดง ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2 และ 3 ตลอดจนเสียงร้องเพลงในพิธีศพของศาสนาคริสต์จากนักแสดงที่ได้ดลอนนำเฉพาะท่อนรับใช้ประกอบการแสดง ดังปรากฏในองค์ 1 ฉาก 2

ด้านเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยได้ออกแบบให้มีความเรียบง่าย (Simplicity) ตามแก่นแท้ของศาสนาในแง่มุมของการไม่ยึดติด โดยออกแบบเป็นชุดลำลองที่ตัดเย็บมาจากผ้าด้ายดิบสีขาวเพื่อสื่อถึงความไม่หรูหรา การไม่ปรุงแต่ง ความว่างเปล่าและความสงบ

**4.3.2.5 ความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์** ผู้วิจัยได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงตามองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ บทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว เสียงประกอบการแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดง และการสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลืน ดังนี้

ด้านบทการแสดง ที่มีการนำแนวคิดความตายในประเด็นพิธีศพมาบูรณาการกับแนวคิดปรัชญาศาสนาในการสร้างบทบาทและนำเสนอโดยใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ซึ่งเป็นเทคนิคทางด้านทัศนศิลป์ ผสมกับความหลากหลายศาสนานำเสนอในประเด็นความตายในศาสนาคริสต์ ความตายในศาสนาอิสลาม และความตายในศาสนาพุทธ ซึ่งมีลักษณะที่ความต่างกันไปตามบริบทและหลักปรัชญาศาสนา

ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงการนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการสร้างแบบรูป (Pattern) ในการแสดง เช่น ในองก์ 1 ฉาก 1 นักแสดงวางเชือกเป็นวงกลม สื่อถึงเส้นทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จนกระทั่งเข้าสู่องก์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงขอบเขตของชีวิต

ด้านเสียงประกอบการแสดง ที่มีการนำบทสวดหรือคำกล่าวในพิธีศพและบทละครหมอลออมาใช้เพียงคำสำคัญประกอบการแสดง ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 3 และ 4 และบทเพลงที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์ที่กลดลอนนำเฉพาะท่อนรับมาใช้ประกอบการแสดง ซึ่งเห็นได้จากองก์ 1 ฉาก 2

นอกจากองค์ประกอบการแสดงด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยมีการสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยการใช้กลิ่นที่มีความสอดคล้องกับพิธีศพในแต่ละศาสนาที่แตกต่างกันไป ได้แก่ ในองก์ 1 ฉาก 2 ช่วงการแสดงในศาสนาคริสต์มีการใช้กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ ซึ่งเทียบเคียงจากกลิ่นดอกไม้ในพิธีศพ ในองก์ 1 ฉาก 3 ช่วงการแสดงในศาสนาอิสลามมีการใช้กลิ่นพิมเสน ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีอาบน้ำศพในศาสนาอิสลาม และในองก์ 1 ฉาก 4 ช่วงการแสดงในศาสนาพุทธมีการใช้กลิ่นน้ำอบซึ่งปรากฏอยู่ในพิธีรดน้ำศพ และกลิ่นรูปที่ปรากฏอยู่ตลอดทุกขั้นตอนในพิธีศพศาสนาพุทธ

#### 4.4 สรุปบท

ในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้กล่าวถึง กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) การวิเคราะห์รูปแบบในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ตามองค์ประกอบการแสดง 8 ประการ ได้แก่ บทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง

เสียงประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย พื้นที่การแสดง และแสงประกอบการแสดง 2) การวิเคราะห์แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ประกอบด้วย แนวคิดความตายในปรัชญาศาสนา แนวคิดพุทธวัฒนธรรม การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์ ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์ ตลอดจนการอภิปรายผลจากการสร้างสรรคานาฏศิลป์ในครั้งนี้ ในส่วนของบทที่ 5 จะเป็นการสรุปผลที่ได้จากการสร้างสรรคานาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนาในประเด็นรูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคานาฏศิลป์ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาค้นคว้าอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในอนาคต



## บทที่ 5

### สรุปและข้อเสนอแนะ

#### 5.1 อารัมภบท

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้รายละเอียดของขั้นตอนและกระบวนการในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ทั้งหมด จำนวน 5 ครั้ง แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ และการอภิปรายผล ในส่วนของบทที่ 5 ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลที่ได้จากการวิจัยทั้งในส่วนของรูปแบบและแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้ และข้อเสนอแนะในงานวิจัยที่สามารถนำไปเป็นแนวทางการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานต่อไปในอนาคต

#### 5.2 ผลที่ได้จากการวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา โดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ 2) แนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

##### 5.2.1 รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์โดยแบ่งตามองค์ประกอบการแสดง 8 ประการ ดังต่อไปนี้

**5.2.1.1 การออกแบบบทการแสดง** การออกแบบบทการแสดงในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการปะติด (Collage) โดยไม่ได้มีการร้อยเรียงเรื่องราวในการนำเสนอ แต่อยู่ภายใต้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับความตายในบริบทของศาสนา ที่มุ่งประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ โดยแบ่งโครงสร้างรูปแบบการแสดงออกเป็น 2 องค์กร ตามประเด็นสำคัญ ได้แก่ องค์กร 1 ปลงสังขาร ประกอบด้วย ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ฉาก 2

ความตายในศาสนาคริสต์ ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ และองก์ 2 หลังความตาย ประกอบด้วย ฉาก 1 เดินทาง ฉาก 2 กรรม ฉาก 3 หลุดพ้น

**5.2.1.2 การคัดเลือกนักแสดง** ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบทบาทการแสดง อาทิ บทบาทของผู้ที่ประกอบพิธี เช่น พระสงฆ์ บาทหลวง อิหม่าม เป็นต้น ทั้งนี้ประกอบด้วย นักแสดงหลักเพศชาย จำนวน 5 คน เป็นนักแสดงหลัก และนักแสดงเพศหญิง 2 คน เป็นนักแสดงเสริม ทั้งนี้ไม่จำกัดสัดส่วน รูปร่าง สีผิว อีกทั้งมีทักษะความสามารถทางด้านนาฏยศิลป์

**5.2.1.3 การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว** ผู้วิจัยได้ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดงองก์ 1 โดยใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ผสมกับมีการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ (Repetitive) การใช้เทคนิคการตันสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Body Contact Improvisation) และการตันสด (Improvisation) ส่วนในการแสดงองก์ 2 ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันประกอบกับการใช้เทคนิคการตันสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ เทคนิคลีลาการทำซ้ำ และลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) ผสมผสานกันไปตั้งแต่ต้นจนจบองก์

**5.2.1.4 การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง** ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหวและอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ร่วมกับลีลาการเคลื่อนไหว ผู้วิจัยพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ปรากฏและสามารถสื่อความหมายตามแนวคิดความตายและพิธีศพ อันได้แก่ 1) เชือกฝ้ายสีขาว ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 2 และ 3 สื่อถึงอุปกรณ์สำหรับมัดศพในพิธีศพ อีกทั้งยังใช้เชือกในการสร้างแบบรูป (Pattern) ประกอบด้วย ในองก์ 1 ฉาก 1 นักแสดงวางเชือกเป็นวงกลม สื่อถึงเส้นทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จนกระทั่งเข้าสู่องก์ 1 ฉาก 2 สื่อถึงขอบเขตของชีวิต และในองก์ 1 ฉาก 4 นักแสดงวางเชือกเป็นสามเหลี่ยมวนซ้อนกัน สื่อถึงการติดอยู่ในห้วงทั้ง 3 คือ ห้วงลูก ห้วงภรรยาหรือสามี และห้วงทรัพย์สมบัติ 2) ผ้าด้ายดิบสีขาว ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 3 และ 4 สื่อถึงผ้าสำหรับห่อศพ อีกทั้งยังมีความหมายโดยนัยถึงความว่างเปล่า 3) ดอกไม้จันทร์ สำหรับใช้ในพิธีเผาศพในศาสนาพุทธ ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 4 4) ขนมปังและไวน์แดงที่อยู่ในแก้ว สื่อถึงต้นกำเนิดของแนวคิดความตายของศาสนาคริสต์ ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 2

อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สร้างบรรยากาศในการแสดง ประกอบด้วย 1) สเปรย์ปรับอากาศกลิ่นดอกคาเนชั่น โดยให้กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ ซึ่งเทียบเคียงจากกลิ่นดอกไม้ในพิธีศพของศาสนาคริสต์ ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 2 2) กลี๊ดพิมเสน ผู้วิจัยใช้วิธีการต้มกลี๊ดพิมเสนในหม้อต้มเพื่อให้เกิดการระเหยของกลิ่น ซึ่งสอดคล้องกับกลิ่นที่ปรากฏในพิธีอาบน้ำศพในศาสนาอิสลาม ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 3 3) น้ำอบและกำยาน ใช้วิธีการฉีดพ่นน้ำอบด้วยขวดสเปรย์เพื่อให้กลิ่นของน้ำอบมีความพึงกระจายซึ่งปรากฏอยู่ในพิธีรดน้ำศพ จุดกำยานที่มีกลิ่นเหมือนธูปซึ่งที่ปรากฏอยู่ตลอดทุกขั้นตอนในพิธีศพศาสนาพุทธ ดังปรากฏในองก์ 1 ฉาก 4

**5.2.1.5 การออกแบบเสียงประกอบการแสดง** ตลอดทั้งการแสดงผู้วิจัยมุ่งเน้นใช้เสียงด้วยความเงียบเพื่อให้ผู้ชมจินตนาการการแสดงที่เกิดขึ้นจากเสียงบรรยากาศในการแสดง อีกทั้งเป็นการให้ความสำคัญกับลีลาการเคลื่อนไหวที่ต้องการสื่อสาร อีกทั้งในบางช่วงของการแสดงมีการใช้เสียงจากนักแสดงซึ่งเป็นเสียงจำลองขึ้นให้มีความคล้ายคลึงกับเสียงสัญลักษณ์ในศาสนาต่าง ๆ และบทพูดของนักแสดงที่มาจากการลดลอนบทพูดหรือคำกล่าวต่าง ๆ ในศาสนา ในการแสดงองก์ 1 ตลอดจนบทพูดสั้น ๆ ของนักแสดง ในองก์ 2 นอกจากนี้ในบางช่วงของการแสดงยังผนวกการใช้เสียงสังเคราะห์ในการสื่อความหมาย ได้แก่ ในองก์ 1 ฉาก 1 ใช้เสียงการเดินทางของเข็มนาฬิกาในนาฬิกา สื่อถึงชีวิตต้องเป็นไปตามกาลเวลา ในองก์ 1 ฉาก 2 ใช้เสียงระฆัง สื่อถึงเสียงระฆังที่ใช้ในพิธีศพศาสนาคริสต์ และในองก์ 1 ฉาก 4 เสียงกริ่ง สื่อถึงเสียงสัญญาณก่อนการเผาศพ

**5.2.1.6 การออกแบบเครื่องแต่งกาย** ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องแต่งกายที่มีความเรียบง่าย (Simplicity) ด้วยชุดลำลองที่ตัดเย็บมาจากผ้าด้ายดิบ โดยนักแสดงชาย 5 คน ซึ่งเป็นนักแสดงหลักใช้เครื่องแต่งกายสีขาว ในการสื่อความหมายถึงความว่างเปล่าและความสงบ และนักแสดงหญิง 2 คน ซึ่งเป็นนักแสดงเสริม ใช้เครื่องแต่งกายสีดำ เพื่อให้มีความแตกต่างกับนักแสดงหลักและลดความสับสนของผู้ชมในการนำเสนอเรื่องราวตามแนวคิดของผู้วิจัย

**5.2.1.7 การออกแบบพื้นที่การแสดง** การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถานที่แสดง คือ โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ (Black Box Theatre) ในการออกแบบพื้นที่การแสดงผู้วิจัยมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในการออกแบบพื้นที่การแสดงโดยใช้เชือกในการสร้างแบบรูปวงกลมที่เป็นเส้นทางเดินและการกำหนดตำแหน่งของนักแสดง อีกทั้งได้เลือกจัดการแสดงในโรงละครซึ่งเวทีมีการเปิดออกด้วยระบบไฮดรอลิกส์ (Hydraulic) มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมอยู่บริเวณส่วนหน้าของเวที ซึ่งในองก์ 1 ฉาก 1 สื่อถึงความตายที่อยู่เบื้องหน้า ในองก์ 1 ฉาก 1 และ 2 สื่อถึงหลุมฝังศพ ในองก์ 1 ฉาก 3 สื่อถึงโลงศพ

และเมรุ ในองค์ 2 ฉาก 1 สื่อถึงเส้นทาง ในองค์ 2 ฉาก 2 สื่อถึงแม่น้ำ และสถานที่ต่างระดับกันในองค์ 2 ฉาก 3 สื่อถึงนรกและสวรรค์

**5.2.1.8 การออกแบบแสง** ผู้วิจัยได้ใช้คุณสมบัติของแสงในการสื่อความหมายผ่านทิศทางการมาของแสง ระดับความเข้มของแสง และสีของแสง อีกทั้งใช้แสงในการเสริมอารมณ์ความรู้สึกและบรรยากาศ ตลอดจนใช้แสงสร้างสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย

การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการแสดงนิทรรศการและนำเสนอการแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ขึ้น ในวันพุธที่ 13 มกราคม พ.ศ.2562 เวลา 17.00-18.00 น. ณ โรงละครแบล็ค บ็อกซ์ เธียเตอร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยการนำเสนอผลงาน “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” โดยแบ่งออกเป็น 2 องค์ ได้แก่ องค์ 1 ปลงสังขาร องค์ 2 หลังความตาย ซึ่งในแต่ละองค์มีเนื้อหาการแสดง ดังนี้

**องค์ 1 ปลงสังขาร** เป็นการนำเสนอแนวคิดปรัชญาทางศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย ตลอดจนพิธีศพและคตินิยมที่แฝงอยู่ในพิธีศพศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ใช้ระยะเวลาการแสดงองค์ 1 ประมาณ 60 นาที โดยแบ่งออกเป็น 4 ฉาก ดังนี้

องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและความตาย นำเสนอแนวคิดปรัชญาทางศาสนาว่าด้วยชีวิตและความตาย คือ ความตายเป็นสัจธรรมแห่งสิ่งมีชีวิต เมื่อถึงเวลาไม่มีมนุษย์คนใดสามารถหลีกเลี่ยงความตายได้



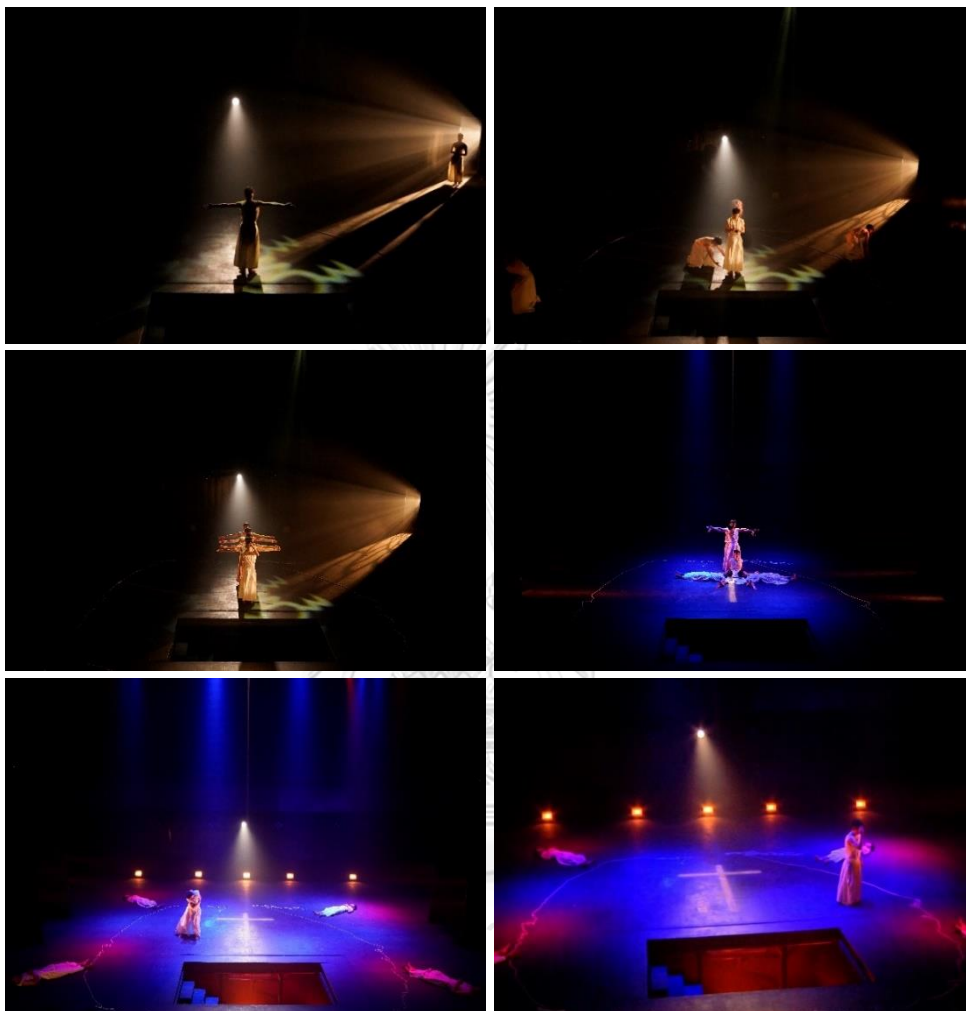


ภาพที่ 5.1 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 1 ชีวิตและความตาย

ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงในฉากนี้ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ สื่อถึงความตายที่อยู่เบื้องหน้า มีการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน และใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ โดยนักแสดงค่อย ๆ เดินเป็นวงกลมพร้อมกับปล่อยเชือกราบลงบนพื้นเป็นวงกลม ซึ่งเป็นการนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์เพื่อใช้ในการสร้างแบบรูปในการแสดง จากนั้นนักแสดงทั้งหมดเดินออกมาในลีลาสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ มีการใช้แสงไฟเสริมบรรยากาศเสมือนแสงสว่างของดวงอาทิตย์ ซึ่งมีนัยถึงการเริ่มต้นชีวิตของมนุษย์ไปตามกาลเวลา ประกอบกับการมีเสียงเข้มวินาทีของนาฬิกาเป็นเสียงประกอบการแสดง จนกระทั่งนักแสดงนอนในลักษณะท่านอนของศพในศาสนาต่างกล่าว พร้อมกับเสียงนาฬิกาหยุดลง ซึ่งหมายถึง การตาย

องก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ นำเสนอพิธีศพตลอดจน  
แนวคิดความตายในศาสนาคริสต์

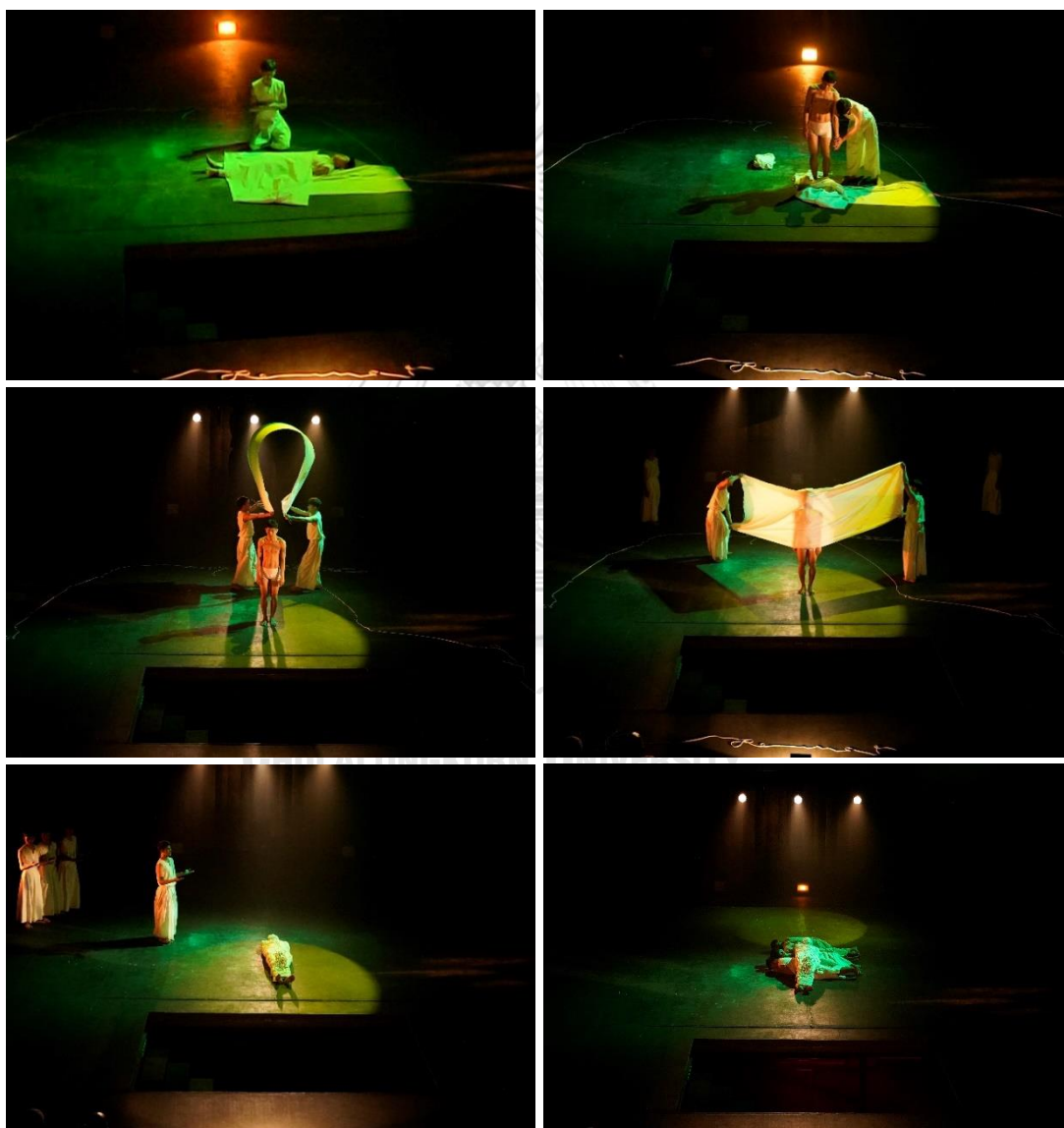


ภาพที่ 5.2 ประมวลภาพการแสดงองก์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์  
ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงในฉากนี้ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ สื่อถึงหลุมศพ นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน และใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ โดยมีลีลาการเคลื่อนไหวผนวกกับการออกแบบแสง สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้วยลักษณะไม้กางเขน จากนั้นนักแสดงรับประทานขนมปังและไวน์แดง สื่อถึงเลือดเนื้อของพระเยซูตามแนวคิดความตายในศาสนาคริสต์ ตลอดจนแสดงลีลาการเคลื่อนไหวที่สื่อความหมายถึงพิธีศพซึ่งมีเสียงระฆังและเสียงร้องเพลงของนักแสดงในเพลงสวรรค์เป็นนිරันตร์ด้วยวิธีการลดทอนบทร้อง อีกทั้งลักษณะลีลาการขุดดิน

และถมดิน สื่อถึงการฝังศพตามแนวคิดเกิดจากดินเมื่อตายร่างกายต้องกลับสู่ดิน ตลอดจนใช้เทคนิคการด้นสด (Improvisation) สื่อถึงการทำร้าย ความทรมาณ และความเจ็บปวดตามแนวคิดการตายของพระเยซูเพื่อไถ่บาปแก่มนุษย์

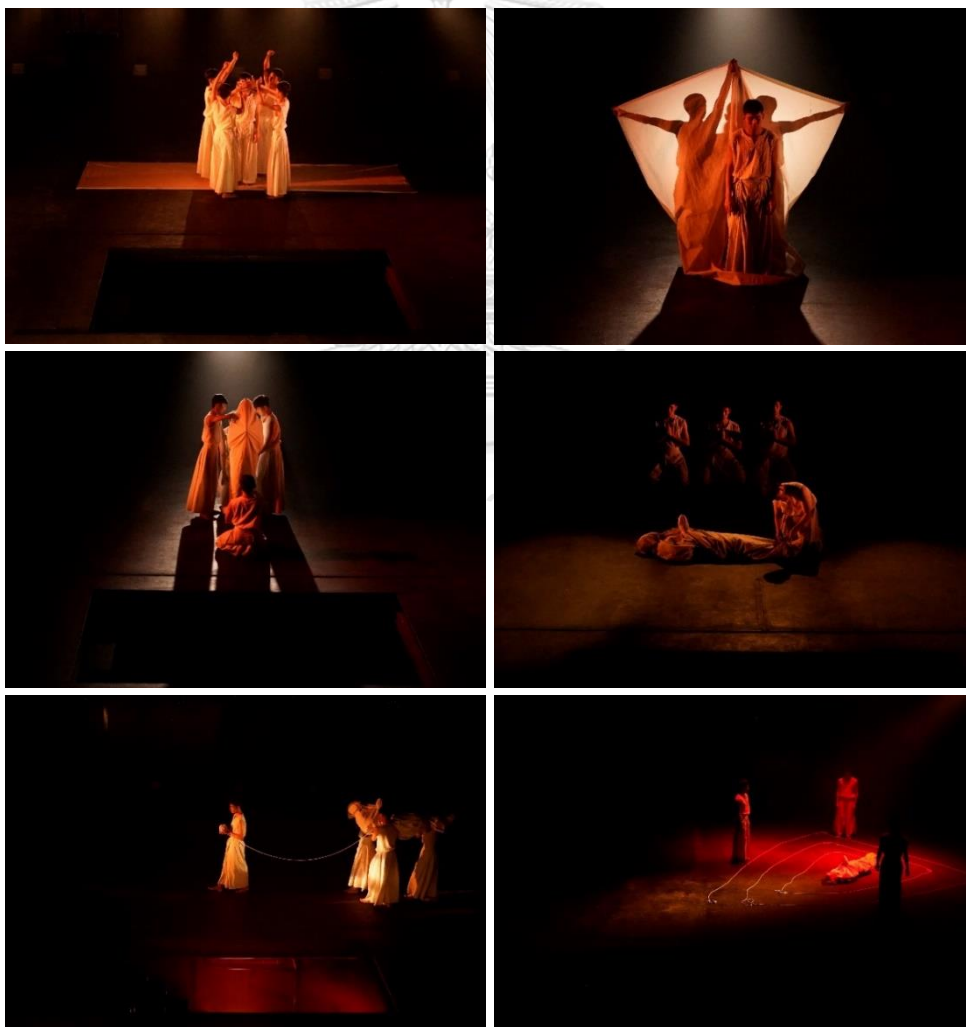
องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาอิสลาม



ภาพที่ 5.3 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม  
ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงในฉากนี้ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ สื่อถึงหลุมศพ นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน ที่สื่อให้เห็นถึงขั้นตอนพิธีศพในศาสนาอิสลาม อาทิ การอาบน้ำศพ การห่อกระฝั้นศพ การมัดศพ การละหมาดศพ โดยแสดงลีลาการเคลื่อนไหวจากความคล้อยคลึงของท่าทางในพิธีกรรมตลอดจน การออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวจากการตีความแนวคิดตามจินตนาการของผู้วิจัย อีกทั้งใช้เสียงลักษณะของเสียงการละหมาดที่ไม่ได้มีคำที่ชัดเจน ด้วยการจำลองเสียงให้มีความคล้อยคลึงเพื่อสร้างสัญลักษณ์ ตลอดจนมีการนำคำสำคัญของบทละหมาดศพมาใช้ประกอบการแสดง

องค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ นำเสนอพิธีศพตลอดจนแนวคิดความตายในศาสนาพุทธ



ภาพที่ 5.4 ประมวลภาพการแสดงองค์ 1 ปลงสังขาร ฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ

ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงในฉากนี้ลักษณะของเวทีเปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ สื่อถึงโจงศพ นักแสดงใช้ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน ที่สื่อให้เห็นถึงขั้นตอนพิธีศพในศาสนาพุทธ อาทิ การล้างหน้าศพ การแต่งตัวศพ การแต่งหน้าศพ การรดน้ำศพ การห่อศพ การมัดตราสังศพ การเวียนศพ การเผาศพ และการแปรอัฐิ โดยแสดงลีลาการเคลื่อนไหวจากความคล้อยคลึงของท่าทางในพิธีกรรมมาใช้ในการแสดง ตลอดจนมีการนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาผนวกกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์เพื่อใช้ในการสร้างแบบรูปในการแสดง อีกทั้งใช้เสียงลักษณะของเสียงการสวดมนต์ที่ไม่ได้มีคำที่ชัดเจนด้วยการจำลองเสียงให้มีความคล้อยคลึงเพื่อสร้างสัญลักษณ์ ตลอดจนมีการนำบทสวดหรือคำกล่าวในพิธีศพมาลดทอนใช้เพียงคำสำคัญของบทสำหรับใช้ประกอบการแสดงด้วยวิธีการนำเสนอเสียงจากนักแสดง

**องค์ 2 หลังความตาย** นำเสนอการตีความของผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเชื่อหลังความตายในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ที่มีจุดร่วมเดียวกัน คือ การเดินทาง บาปบุญหรือกรรมดีกรรมชั่ว และความต้องการหลุดพ้น ใช้ระยะเวลาการแสดง องค์ 2 ประมาณ 20 นาที โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ฉาก ดังนี้

**องค์ 2 หลังความตาย ฉาก 1 เดินทาง** การตายในทุกศาสนาไม่ใช่การสิ้นสุดของชีวิต หมายถึง ชีวิตหลังความตายยังต้องมีการเดินทางต่อไปซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อในหลักของศาสนา



ภาพที่ 5.5 ประมวลภาพการแสดงองค์ 2 หลังความตาย ฉาก 1 เดินทาง

ที่มา : ผู้วิจัย

ในฉากนี้เป็นการนำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องการเดินทางของชีวิตหลังความตาย ด้วยลีลาการเคลื่อนไหวแบบชีวิตประจำวัน เช่น ทำนอน ทำคลาน ทำนั่ง ทำยืน ทำเดิน ทำรับประทานอาหาร เป็นต้น อีกทั้งมีการใช้เทคนิคการเต้นสด เทคนิคลีลาการทำซ้ำ โดยมีการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวของนักแสดง ได้แก่ นักแสดงที่ได้รับบทบาทสัญลักษณ์ความตายในศาสนาคริสต์เคลื่อนไหวในลักษณะเส้นตรงอย่างต่อเนื่องและหายไปหลังเวทีตามแนวคิดการกลับไปอยู่กับพระเจ้าและมีชีวิตนิรันดร์จะไม่กลับมาเกิดอีก นักแสดงที่ได้รับบทบาทสัญลักษณ์ความตายในศาสนาอิสลามเคลื่อนไหวในลักษณะเส้นตรงแล้วหยุดนิ่ง จากนั้นเคลื่อนไหวต่อเนื่องแล้วหายไป หลังเวที ตามแนวคิดหยุดรอคำพิพากษาก่อนกลับไปอยู่กับพระเจ้าและจะไม่กลับมาเกิดอีก และนักแสดงที่ได้รับบทบาทสัญลักษณ์ความตายในศาสนาพุทธเคลื่อนไหวในลักษณะวงกลมอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดเวียนว่ายตายเกิดจนกว่าจะเข้าสู่นิพพาน ซึ่งการกำหนดทิศทางดังกล่าวเป็นการสร้างแบบรูปด้วยการเคลื่อนไหวของนักแสดง อีกทั้งปฏิบัติต่อเนื่องโดยมีการเพิ่มจังหวะของลีลา (Tempo) ให้ลีลาการเคลื่อนไหวมีความเร็วขึ้นเรื่อย ๆ ในฉากนี้ออกแบบเสียงประกอบการแสดงด้วยความเงียบเพื่อให้ผู้ชมจินตนาการการแสดงที่เกิดขึ้นจากเสียงบรรยากาศในการแสดง อีกทั้งเป็นการให้ความสำคัญกับลีลาการเคลื่อนไหวที่ต้องการสื่อสาร

องก์ 2 หลังความตาย ฉาก 2 กรรม เป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา



ภาพที่ 5.6 ประมวลภาพการแสดงองก์ 2 หลังความตาย ฉาก 2 กรรม

ที่มา : ผู้วิจัย

ในฉากนี้เป็นการนำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความเรื่องกรรมซึ่งเป็นผลจากการทำดีหรือชั่วและการทำบุญหรือบาปในขณะที่มีชีวิตอยู่ อีกทั้งกรรมยังเป็นตัวกำหนดการเดินทางของชีวิตหลังความตายในแต่ละศาสนา ลีลาการเคลื่อนไหวในฉากนี้เป็นลีลาการเคลื่อนไหวที่แสดงอารมณ์แบบละคร (Acting) และลีลาแบบในชีวิตประจำวันโดยใช้เทคนิคการเดินสวด การเดินสวดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ และลีลาการทำซ้ำในการนำเสนอ

เช่น การอ้อมส้วมเลี้ยงอย่างทะนุถนอม การตบยุงที่กำลังเกาะอยู่ที่แขนด้วยอารมณ์โมโห การให้อาหารปลาด้วยสีหน้าที่มีรอยยิ้มอย่างอímใจ เป็นต้น ซึ่งเวทีที่เปิดออกโดยใช้ระบบไฮดรอลิกส์ได้เปลี่ยนสถานะเป็นแม่น้ำบริเวณวัด และสถานที่หรือพื้นที่ต่างระดับ อีกทั้งมีการออกแบบเสียงโดยใช้บทสนทนาสั้น ๆ โดยพูดกับนักแสดงด้วยตัวเองและพูดกับผู้ชมเพื่อให้ผู้ชมมีส่วนร่วมและกลายเป็นตัวละครหนึ่งในการแสดงตามผลงานแบบ แฮ็ปเพนนิ่ง อาร์ท (Happening Art)

องค์ 2 หลังความตาย ฉาก 3 หลุดพ้น การพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย โดยหมายถึงการพยายามไปให้ถึงเป้าหมายอันสูงสุดตามความเชื่อในศาสนา เช่น การกลับไปอยู่กับพระเจ้า การมีชีวิตเป็นนิรันดร์ และการเข้าสู่นิพพาน



ภาพที่ 5.7 ประมวลภาพการแสดงองค์ 2 หลังความตาย ฉาก 3 หลุดพ้น

ที่มา : ผู้วิจัย

ในฉากนี้เป็นการนำเสนอความเชื่อหลังความตายตามจินตนาการจากการตีความการพยายามหาทางหลุดพ้นของชีวิตหลังความตาย กล่าวคือ ในศาสนาคริสต์ดวงวิญญาณจะไม่ติดอยู่กับบาป จะไปอยู่กับพระเจ้าและมีชีวิตเป็นนิรันดร์ ในศาสนาอิสลามดวงวิญญาณจะไม่ติดอยู่ในกรรม และจะไปอยู่กับพระเจ้า ในศาสนาพุทธดวงวิญญาณจะเข้าสู่นิพพานไม่มีการกลับมาเกิดอีก ลีลาการเคลื่อนไหวในฉากนี้เป็นลีลาแบบในชีวิตประจำวันโดยใช้ท่าวิ่งที่แสดงนัยของอิสรภาพ



ตามทัศนคติจิตวิญญาณแห่งอิสภาพ หรือฟรีสปิริต (Free Spirit) ของอิสดอรา ดันแคน (Isadora Duncan) นักแสดงจะวิ่งอย่างต่อเนื่องด้วยอาการลังเลไม่แน่ใจ วิ่งอย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง อีกทั้งไม่ได้มีการกำหนดทิศทางและการใช้พื้นที่ของเวที จากนั้นนักแสดงที่สื่อถึงการหลุดพ้นจะหยุดวิ่งหรือหายเข้าไปหลังเวที และนักแสดงที่สื่อถึงการไม่หลุดพ้นยังวิ่งต่อเนื่องจนกว่าไฟจะดับลง

## 5.2.2 แนวคิดที่ได้หลังจากการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดที่ได้หลังการสร้างสรรคผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ประกอบด้วย 5 ประการ ดังต่อไปนี้

### 5.2.2.1 แนวคิดความตายในปรัชญาทางศาสนา

ผู้วิจัยได้นำประเด็นของชีวิตและความตาย อีกทั้งพิธีศพที่แฝงไปด้วยคติธรรมทางศาสนา มาใช้ในการออกแบบบทการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 2 องค์ ได้แก่ องค์ 1 ปลงสังขาร ประกอบด้วย 4 ฉาก คือ ฉาก 1 ชีวิตและความตาย ฉาก 2 ความตายในศาสนาคริสต์ ฉาก 3 ความตายในศาสนาอิสลาม และฉาก 4 ความตายในศาสนาพุทธ องค์ 2 หลังความตาย ประกอบด้วย 3 ฉาก คือ ฉาก 1 เดินทาง ฉาก 2 กรรม ฉาก 3 หลุดพ้น

### 5.2.2.2 แนวคิดพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความตายในมุมมองของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ โดยนำเสนอความหลากหลายทางศาสนาในประเด็นพิธีศพผ่านลีลาการเคลื่อนไหวอย่างตรงไปตรงมา และนำเสนอความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลายทางศาสนา อันมีจุดร่วมเดียวกันผ่านลีลาการเคลื่อนไหวจากการตีความของความเชื่อหลังความตาย ดังปรากฏอยู่ในองค์ประกอบการแสดง อันได้แก่ บทการแสดง ลีลาการเคลื่อนไหว อุปกรณ์ประกอบการแสดง และเสียงประกอบการแสดง

### 5.2.2.3 การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงนาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ในงานนาฏศิลป์ดังปรากฏจากการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายผ่านองค์ประกอบการแสดง อันได้แก่ ลีลาการเคลื่อนไหวในการแสดงองค์ 1 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย เชือกฝ้ายสีขาวที่สื่อถึงอุปกรณ์สำหรับมัดศพในพิธีศพ เส้นทางการดำเนินชีวิตและขอบเขตของชีวิต ผ้าด้ายดิบสีขาวสื่อถึงผ้าสำหรับห่อศพ อีกทั้งยังมีความหมายโดยนัยถึงความว่างเปล่า ขนมอบังและไวน์แดงที่สื่อถึงต้นกำเนิดของแนวคิดความตายของศาสนาคริสต์ พื้นที่แสดงที่สื่อถึงความตาย หลุมศพ

โลงศพ นรกและสวรรค์ เป็นต้น และแสงประกอบการแสดงในการแสดงองค์ 1 ในฉาก 2 ที่มีสัญลักษณ์เป็นไม้กางเขน

**5.2.2.4 ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่** ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเรียบง่ายตามแนวคิดของนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ดังปรากฏในบทบาทการแสดงที่ไม่มี ความซับซ้อน อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่หาได้ง่าย ลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวันที่สามารถสื่อความหมายที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจนด้วยการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา ผนวกกับการใช้เทคนิคลีลาการทำซ้ำ เทคนิคการตันสด เทคนิคการตันสดที่เกิดจากการสัมผัสระหว่างร่างกายของมนุษย์ อีกทั้งเสียงประกอบการแสดงที่ออกแบบด้วยการใช้ความเจียบผนวกกับการนำบทพูดหรือคำกล่าวต่าง ๆ ในพิธีศพมาลดทอนในการใช้ประกอบการแสดง และเครื่องแต่งกายที่มีการตัดเย็บแบบชุดจำลองด้วยผ้าด้ายดิบสีขาว

**5.2.2.5 ความคิดสร้างสรรค์** ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่นำไปใช้ในการออกแบบผลงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นับเป็นสิ่งใหม่ทางการแสดงนาฏศิลป์ ความคิดสร้างสรรค์ที่ปรากฏในผลงานชิ้นนี้ คือ 1) การนำแนวคิดเรื่องความตายโดยมุ่งประเด็นพิธีศพและความเชื่อหลังความตายมาสร้างสรรค์ผลงาน 2) การผนวก 3) ศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน 3) การนำบทพูดหรือคำกล่าวในพิธีศพและบทเพลงที่ใช้ในพิธีศพมาประกอบการแสดงด้วยวิธีลดทอนสิ่งไม่จำเป็น 4) การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงและทิศทางเคลื่อนไหวของนักแสดงสร้างแบบรูปบนพื้นที่แสดง 5) การสร้างบรรยากาศในการแสดงด้วยกลิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีศพในแต่ละศาสนาที่แตกต่างกันไป

### 5.3 ข้อเสนอแนะ

จากวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 การนำประเด็นทางศาสนามาเป็นแนวคิดในการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์จำเป็นต้องศึกษาบริบทต่าง ๆ ตลอดจนข้อจำกัดของศาสนาในการนำมาสร้างสรรค์ อีกทั้งควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลสู่การสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อผลงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ในภายหลัง

5.3.2 ผลงานสร้างสรรค์ในครั้งนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ตามองค์ประกอบการแสดง 8 ประการ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์

ผลงานนาฏศิลป์ในรูปแบบอื่น ๆ ได้ ตลอดจนสามารถนำไปเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการในการศึกษา  
ค้นคว้าสำหรับผู้สนใจต่อไปในอนาคต



## บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤษรา วริศราภูริษา. งานและฉากละคร 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

กิตติยา ไต่ะทอง. “การจัดการศพตามวิถีอิสลามกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน”, ใน วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม ปีที่ 13 ฉบับที่ 2, 2560.

กุลวดี มกรภิรมณ์. การละครตะวันตก สมัยคลาสสิก-สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. “มุสลิม ราชการ และการแพทย์: พลวัตของอำนาจชาติพันธุ์และพหุลักษณะทางการแพทย์ในชุมชนอิสลาม”, ใน รวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 2 ชาติและชาติพันธุ์วิถีชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.

จตุติกา โกศลเหมมณี. รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชา นาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ฉลอง สุนทรานนท์. ศิลปะสร้างสรรค์พัฒนา EO เด็ก. กรุงเทพมหานคร: วาดศิลป์, 2558.

ชนิดา จันทร์งาม, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. สัมภาษณ์. 21 กรกฎาคม 2561. 7 มีนาคม 2562.

ชัยณรงค์ วิรุฬพัฒน์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2561. 14 ธันวาคม 2561.

ชาญณรงค์ พรุ่งเรือง. การวิจัยทางศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ณัฐภา นาฏยนาวิน. อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์. 19 มกราคม 2562.

ดานิยา เจ๊ะสนิ, การจัดการศพในบทบัญญัติอิสลาม. ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์อัล-ญะวาบ, 2555.

เดชาติศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. โคลงโลกนิติ. ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2414.

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. ความรู้และคติธรรมในการบำเพ็ญกุศลงานศพ. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. การเปรียบเทียบศาสนาและการศึกษาประเด็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2553.

ธนกร สรรยั้วราภิกู, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์. 14 กันยายน 2561. 18 ตุลาคม 2561. \_\_\_\_\_ และนราพงษ์ จรัสศรี. “แนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากภาพจิตรกรรม ธรรมเนียมศึกษา: การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัย ชุด เดอะวิทธุเวียนแมน”, ใน วารสารครุศาสตร์สาร. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1, 2561.

ธรากร จันทนะสาโร. นาฏยศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2557.

\_\_\_\_\_, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ. สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2561.

ธิติมา อ่องทอง, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. สัมภาษณ์. 21 กรกฎาคม 2561. 16 กุมภาพันธ์ 2562  
ธีรานันท์, บรรณาธิการ. การตายและพิธีการทำบุญศพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, 2547.  
นราพงษ์ จรัสศรี. ประวัตินาฏยศิลป์ตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

\_\_\_\_\_, ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2561. 22 มิถุนายน 2561. 18 พฤษภาคม 2561. 2 สิงหาคม 2561. 29 พฤศจิกายน 2561. 22 ธันวาคม 2561. 28 ธันวาคม 2561.

นพดล อินทร์จันทร์. ศิลปะของการจัดแสงบนเวที. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์, 2548.

นิลมณี. สิ่งที่คนตายไม่เคยรู้. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2555.

บรรจง บินกาชัน. การเดินทางของวิญญาณหลังความตาย. กรุงเทพมหานคร: อัลอะมีน, 2550.

โบราณคดี, คณะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร. อันเนื่องด้วยความตาย : สุจิตร์เนื่องในงานสัปดาห์สมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ระหว่างวันที่ 21-27 มิถุนายน 2551. กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

ประชิด สกุนะพัฒน์. วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญา, 2546.

ประทีป ฉัตรสุภางค์. “ชีวิต ความเจ็บป่วย และความตายในคริสต์ศาสนา”, ใน วารสารมหาจุฬาลงกรณ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, 2557.

\_\_\_\_\_, และวรุฑธ ศรีวรกุล. วิถีชีวิต 5 ศาสนิกในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและ สิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม, 2556.

ปราณี วงษ์เทศ. พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534.

\_\_\_\_\_. สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม, 2543.

ผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก, ชมรม. คู่มือมุสลิม (มุสลิมใหม่). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2561.

พระไพศาล วิสาโล. ปทานุกรมความตาย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, 2559.

พระมหาวิเชียร พุลมนัส, วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร. สัมภาษณ์. 7 กรกฎาคม 2561. 5 มกราคม 2562.

พระอุปติสสเถระ. วิมุตติมรรค. แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต และคณะ. กรุงเทพมหานคร: องค์การเผยแผ่วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, 2541.

พิเชษฐ พาลามเกษตร. วิถีชีวิต 5 ศาสนิกในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์ แก้วเจ้าจอม, 2556.

ภัคพร พิมสาร, อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. สัมภาษณ์. 21 สิงหาคม 2561.

ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์. 25 กุมภาพันธ์ 2562.

มงคล สมกิตติกันนท์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาธุรกิจอิสลาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์. 21 พฤษภาคม 2561.

มาลี คำคง. “การพยาบาลด้านจิตวิญญาณ : มิติความเชื่อต่อชีวิตหลังความตายตามแนวปฏิบัติของผู้ปฏิบัติศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม”, วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2, 2557.

ยุทธนา ชิตท้วม, ดุริยางคศิลป์ อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. สัมภาษณ์. 28 ตุลาคม 2561.

ยุทธนา อัมระรงค์, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์. 11 กันยายน 2561. 14 กันยายน 2561.

รัชนิ ใฝ่แก้ว. วิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมชุมชนหนองจอก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.

วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. สัมภาษณ์. 9 ธันวาคม 2561.

วรยุทธ ศรีวรกุล. “ชีวิต ความตายและการตาย : มุมมองของชาวคริสต์”, ใน การตายกับความตาย มุมมองศาสนาและวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

- วรากร เพ็ญศรีนุกูล. การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตายของครุโนรา.  
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์  
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- วิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ [สวรส.ภาคใต้], สถาบัน. การแพทย์และการดูแลผู้ป่วยที่สอดคล้องกับวิถี  
มุสลิม. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- วิษุตา วุฑฒิตย์, ข้าราชการบำนาญ ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 26 ตุลาคม 2561.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะและสังคม. กรุงเทพมหานคร: อีแอนด์ไอคิว, 2548.
- วีระพงษ์ ดรละคร, อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิต  
พัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. สัมภาษณ์. 19 กันยายน 2561.
- เวลา อมตธรรมชาติ และคณะ, บรรณาธิการ. ทำเนียบนามศิลปินร่วมสมัย สาขาศิลปะการแสดง  
พ.ศ.2561. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2561.
- ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด, อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง  
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. สัมภาษณ์. 21 กรกฎาคม  
2561. 16 กุมภาพันธ์ 2562.
- ศรีคำ บัวโรย. ศาสนศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2559.
- ศักดิ์ดา เชะวิเศษ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาธุรกิจอิสลาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สัมภาษณ์. 21 พฤษภาคม 2561.
- ศิริพงษ์ แยมเปียง. คริสเตียนจำเป็นต้องฟังหรือเผา [ดีวีดี]. ไทย: North Bangkok, 2561.
- สไบทิพย์ คิมทอง, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สัมภาษณ์. 28 ตุลาคม 2561.
- ส่งเสริมวัฒนธรรม, กรม. วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2559.
- สมพร พูราจ. Mime : ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย  
ธรรมศาสตร์, 2554.
- สรธ วัลย์วงศ์ศรี. การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยจากแนวคิดความหลากหลายทางเพศ. วิทยานิพนธ์  
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์  
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- สิริณา หลั่งปุเต๊ะ. อะลัมบ์รัชต์ : ชีวิตหลังความตาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาทัศนศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- สุขุม ครุฑทัตสสะ, พนักงานและพิธีกรจัดงานศพ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร. สัมภาษณ์. 7 กรกฎาคม  
2561. 15 พฤศจิกายน 2561.

สุภางค์ จันทวานิช, การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

เสถียร พันธรังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ, 2542.

เสฐียรโกเศศ. ประเพณีเนื่องในการตาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2539

แสง จันทรงาม. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

โสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์. ความตายกับการตายมูมองศาสนากับวิทยาศาสตร์. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มูลนิธิ

พันดารา, 2549.

อัมรินทร์ แร่งเพ็ชร, อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทยเพื่อการอาชีพ วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัย

ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์. 14 กันยายน 2561. 21 กันยายน

2561.

อาชีชัน เกป็น. เอกสารประกอบการเรียน ชุด การกิจสำคัญสำหรับมุสลิม. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ภาษาอังกฤษ

Buday, T. S. Exploring the Abstract Language of Contemporary Dance in Order to Create emotional. Master of arts (Research) Creative Industries, Dance Queensland University of Technology, 2006.

Burt, R. Alien bodies: representations of modernity, "race" and nation in early modern dance. London: Routledge, 1998.

Cunningham, G. Stage Lighting Revealed. Ohio: Betterway Books, 1955.

Hopgood, J. Dance Production: Design and Technology. New York: Focal Press, 2016.

Minton, S. Modern Dance: Body and Mind - A Basic Approach for Beginners. Englewood, Co: Morton Publishing Company, 1984.

Molloy, K. E. The art of theatrical design: Elements of visual composition, methods, and practice. Burlington, MA: Focus Pass, 2015.

Schlaich, J. and Dupont, B., Editors. DANCE THE ART OF PRODUCTION. 3<sup>rd</sup> ed.

Hightstown, NJ; Princeton Book Company, 1998.

Zaiichan Aueanthaisong. ตำนานความรักของโลก ละครบลีเลต์จีเซลล์. [ออนไลน์]. 2556.

แหล่งที่มา: [http://historytheloveoftheworld.blogspot.com/2013/04/blog-post\\_4188.html](http://historytheloveoftheworld.blogspot.com/2013/04/blog-post_4188.html) [2560, 26 ตุลาคม]





จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**



ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**





# DF A9

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์  
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
 เสนอ การนำเสนอผลงานดุษฎีนิพนธ์สร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์

12 มกราคม พ.ศ. 2562 เวลา 11.00-18.00 น. ณ Black Box Theatre มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

<p>THE CREATION OF A DANCE FROM KENYON'S IN TAI YAI'S FOLK TALE <b>HERN</b> SHOWCASE 11.00-12.00</p>	<p><b>DEATH</b> THE CREATION OF A DANCE FROM DEATH IN RELIGIOUS CONTEXT 12.30-13.30</p>	<p>การแสดงนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ด้านนาฏยศิลป์ โดยคณะนาฏยศิลป์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <b>rama</b> 14.00-15.00</p>	<p>การแสดงนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ด้านนาฏยศิลป์ โดยคณะนาฏยศิลป์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <b>exhibition</b> 15.30-16.30</p>	<p>THE CREATION OF A DANCE FROM ARCHITECTURAL DESIGN 17.00-18.00</p>
--	---	---	---	--

บัตรเชิญชมการแสดงผลงานดุษฎีนิพนธ์

**DEATH**  
 THE CREATION OF A DANCE FROM DEATH IN RELIGIOUS CONTEXT  
 โดย นฤศ ชิตชัย  
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร.เรขางค์ จงสิทธิ์

13 มกราคม พ.ศ.2562  
 เวลา 17.00-18.00 น.

โสตถี Black Box Theatre มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปกรรม (นาฏยศิลป์)  
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2561

โปสเตอร์การแสดง





นิทรรศการการแสดงผลงาน

การสร้างสรรคน์าฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา



ภาคผนวก ข  
บรรยากาศวันแสดงผลงานคุณิพนธ์ การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์  
จากความตายในบริบทของศาสนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY





## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวกชกร ชิตท้วม
วัน เดือน ปี เกิด	28 ตุลาคม 2528
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
วุฒิการศึกษา	ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	151/1339 เดอะทรัสต์ เรสซิเดนซ์ ปิ่นเกล้า ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กทม.
ผลงานตีพิมพ์	แนวทางการออกแบบสีลานาฏยศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ กรณีศึกษา: การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY